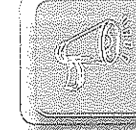
Bu kitap, sınavlara yoğun ve yorucu bir tempoda hazırlananlara kolaylık sağlamak amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı müfredatı ve ÖSYM sınav soruları dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Konular yalın bir dille özet olarak verilmiş, gereksiz ayrıntılardan arındırılmıştır.

Yeri geldikçe, önceki yıllarda çıkmış sorular, çözümleri ile birlikte verilmiştir.

Sınavda çıkma ihtimali yüksek sorulardan oluşan testlerle de bilgilerin pekiştirilmesi amaçlanmıştır.

Sınavda çıkabilecek soruları yakalayıp çözmeye ilişkin stratejiler ve ipuçları bu kutucuklarda yer almaktadır.

Bu kitabın adaylara ve tüm ilgilenenlere yararlı olmasını umar, başarılar dileriz.

Delta Kültür Yayınevi

DELTA KÜLTÜR YAYINEVİ
TARİH ÖZET 1

© Delta Kültür Yayınevi

ISBN **978-605-9716-86-4**
Y.S. No **16479**

Hazırlayan **İbrahim Kaygısız**
Yayın Yönetmeni **Vedat Aydoğan**
Yayın Koordinatörü **Yusuf Doğan**
Dağıtım Sorumlusu **Metin Keskin**
Kapak ve Düzenleme **Deltakitap**
Baskı - Cilt **Altan Özyurt Matbaacılık**

Hatay Sokak 17/B Kızılay / ANKARA
T +90 312 433 17 72
F +90 312 433 17 76
info@deltakitap.com
www.deltakitap.com

Bu kitabın bütün basım, yayın hakları **Delta Kültür Basım Yayın Dağıtım Kırtasiye Ltd. Şti**'ne aittir.
Yayınevinin yazılı izni olmadan tamamı veya bir kısmı mekanik, elektronik, fotokopi ve benzeri yöntemlerle kopya edilemez, çoğaltılamaz, basılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TARİH BİLİMİ	**3**
TARİH BİLİMİNE GİRİŞ	3
TARİH YAZICILIĞI	5
TARİHİN FAYDALANDIĞI BİLİM DALLARI	6
UYGARLIĞIN DOĞUŞU VE İLK UYGARLIKLAR	**7**
TARİHİ ÇAĞLARA GİRİŞ	7
İLK ÇAĞ UYGARLIKLARI	8
İLK TÜRK DEVLETLERİ	**13**
TÜRKLERİN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI	13
ORTA ASYA'DA KURULAN İLK TÜRK DEVLETLERİ	13
DİĞER TÜRK DEVLETLERİ VE TOPLULUKLARI	15
İLK TÜRK DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE MEDENİYET	15
İSLAM TARİHİ VE UYGARLIĞI (13. YÜZYILA KADAR)	**17**
İSLAMİYETİN DOĞUŞU VE İLK İSLAM DEVLETLERİ	17
İSLAM DEVLETİ'NDE KÜLTÜR VE MEDENİYET	20
TÜRK-İSLAM DEVLETLERİ (10-13. YÜZYILLAR)	**21**
TÜRKLERİN İSLAMİYETİ KABULÜ	21
İLK TÜRK-İSLAM DEVLETLERİ	23
TÜRK-İSLAM DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE MEDENİYET	24
TÜRKİYE TARİHİ (11-13. YÜZYILLAR)	**27**
MALAZGİRT SAVAŞI'NDAN SONRA ANADOLU'DA KURULAN İLK TÜRK DEVLETLERİ VE BEYLİKLERİ	27
TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ	28
TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NDE KÜLTÜR VE MEDENİYET	30
BEYLİKTEN DEVLETE (1300-1453)	**33**
OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU (1300-1453)	33
OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ (1300-1453)	35
DÜNYA GÜCÜ: OSMANLI DEVLETİ (1453-1600)	**39**
İSTANBUL'UN FETHİ	39
OSMANLILARDA YÖNETİM VE EĞİTİM	40
AVRUPA'DAKİ GELİŞMELER	42
I. SELİM (YAVUZ) DÖNEMİ (1512-1520)	43
OSMANLI DEVLETİ'NDE EKONOMİK GELİŞMELER VE TOPLUM YAPISI	44
KANUNİ DÖNEMİ'NDEKİ SİYASİ OLAYLAR	44
OSMANLI'DA HUKUK, BİLİM, TEKNOLOJİ VE SANAT ALANINDA GELİŞMELER	46
REFORM HAREKETLERİ	48
ARAYIŞ YILLARI (XVII. YÜZYIL)	**49**
XVII. YÜZYILDA ASYA VE AVRUPA	49
XVII. YÜZYIL ISLAHATLARI	51
IV. MEHMET DÖNEMİ (1648-1688)	52
XVIII. YÜZYILDA DEĞİŞİM VE DİPLOMASİ	**53**
III. AHMET DÖNEMİ	53
AVRUPA'DA DÜŞÜNCE VE EKONOMİ ALANINDA GELİŞMELER	54
RUSYA'NIN GENİŞLEME POLİTİKASI VE OSMANLI-RUS İLİŞKİLERİ	54
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN KURULMASI VE FRANSIZ İHTİLALİ	55
III. SELİM DÖNEMİ	56
XVIII. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDEKİ DEĞİŞİM VE ISLAHATLAR	56
EN UZUN YÜZYIL (1800-1922)	**57**
XIX. YÜZYIL BAŞLARINDA ASYA VE AVRUPA	57
II. MAHMUT DÖNEMİ SİYASİ OLAYLARI	58
TANZİMATTAN MEŞRUTİYETE	60
OSMANLI DEVLETİ'NDE ANAYASAL DÜZENE GEÇİŞ VE SİYASİ GELİŞMELER	61
XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDE KÜLTÜREL GELİŞMELER	64
XX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ VE SAVAŞLAR	65
MİLLİ MÜCADELE	**69**
OSMANLI DEVLETİ VE I. DÜNYA SAVAŞI	69
MONDROS ATEŞKES ANLAŞMASI (30 EKİM 1918)	72
MONDROS ATEŞKESİ SONRASI KURULAN CEMİYETLER	73
MİLLİ MÜCADELE HAZIRLIKLARI	74
SEVR BARIŞ ANTLAŞMASI (10 AĞUSTOS 1920)	82
DOĞU, GÜNEY VE BATI CEPHESİ	83
LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI	88
ATATÜRKÇÜLÜK VE TÜRK İNKILABI	**89**
SİYASİ ALANDA İNKILAPLAR	89
HUKUK ALANINDA İNKILAPLAR	90
EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA İNKILAPLAR	91
TOPLUMSAL ALANDA İNKILAPLAR	92
EKONOMİ ALANINDA İNKILAPLAR	92
ATATÜRK İLKELERİ	93
İKİ SAVAŞ ARASINDAKİ DÖNEMDE TÜRKİYE VE DÜNYA	**95**
ATATÜRK DÖNEMİ'NDE TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN İÇ POLİTİKASI	95
ATATÜRK DÖNEMİ'NDE TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN DIŞ POLİTİKASI	96
II. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA	**100**
II. DÜNYA SAVAŞI'NIN SEBEPLERİ, BAŞLAMASI VE YAYILMASI	100
SAVAŞ YILLARINDA TÜRKİYE	103
II. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONUÇLARI	104
II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA TÜRKİYE VE DÜNYA	**106**
1945-1950 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE MEYDANA GELEN SİYASİ, EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER	106
II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI DÖNEMDE ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE VE TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA MEYDANA GELEN GELİŞMELER	107
1950'LER TÜRKİYE'SİNDE MEYDANA GELEN SİYASİ, EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER	108
TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA DÜNYA VE TÜRKİYE	**110**
TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA DÜNYA	110
1960'LI YILLARDAN İTİBAREN TÜRK DIŞ POLİTİKASI	116
1960'LI YILLARDAN İTİBAREN TÜRKİYE'DE MEYDANA GELEN SİYASİ, EKONOMİK VE SOSYOKÜLTÜREL GELİŞMELER	118
21. YÜZYILIN EŞİĞİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA	**121**
21.YÜZYIL EŞİĞİNDE TÜRKİYE	121
21.YÜZYIL EŞİĞİNDE DÜNYA	122

BÖLÜM 1

TARİH BİLİMİ

TARİH BİLİMİNE GİRİŞ
TARİH YAZICILIĞI
TARİHİN FAYDALANDIĞI BİLİM DALLARI

TARİH BİLİMİNE GİRİŞ

İNSAN VE TARİH

* Tarih, insanların geçmişteki her türlü faaliyetini, olayların birbirleriyle olan ilişkilerini; sebep-sonuç, yer-zaman göstererek, belgelere dayalı olarak inceleyen bilim dalıdır.
* Bugün ile geçmiş arasında bitmeyen bir diyalog olan tarih, günümüzdeki olayların açıklanmasında önemli bir rol oynar. Bu nedenle insan, tarih bilimiyle geçmişi sorgulayarak geleceğine yön vermeyi istemektedir.

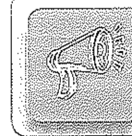
TARİHİN KONUSU

* Tarih, geçmişte yaşayan insanların siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik vb. her türlü faaliyetlerini konu edinir. Bunun yanı sıra, tarihin akışını etkileyen coğrafi olayların ortaya çıkardığı bazı sonuçlar da tarihin ilgi alanına girer. Örneğin, büyük kuraklıklar ve şiddetli kışlar Türklerin Orta Asya'dan göç etmelerinde en önemli etkenlerden biri olmuştur.

Olay	Olgu
Hayat içerisinde tek tek meydana gelen değişimlerdir.	Aynı türdeki olayları bir bütün olarak anlatmak için kullanılırlar.
Başlangıç ve bitiş tarihleri bellidir.	Belli bir yer ve zaman söz konusu değildir.
Belli bir süre içerisinde meydana gelirler.	Genellik ve süreklilik gösterirler.
Kısa sürede olup biten durumlardır.	Uzun bir zaman diliminde oluşan durumlardır.
Örnek: Anadolu'nun Fethi, Kurtuluş Savaşı	**Örnek:** Anadolu'nun Türkleşmesi, Türkiye'nin Çağdaşlaşması

TARİHTE SEBEP-SONUÇ VE YER-ZAMAN İLİŞKİSİ

* Tarihi bir olayın oluşumu ve gelişiminde, olayın gerçekleştiği coğrafyanın çok önemli bir etkisi vardır. Bu nedenle **olayların sebep ve sonuçlarının bütün yönleriyle anlaşılıp açıklanabilmesi için olayın geçtiği mekânın (yerin)bilinmesi gerekir.** Örneğin: I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni kendi yanında savaşa dahil etmesinde Süveyş Kanalı ile Osmanlı hakimiyetindeki Boğazların çok önemli bir etkisi olmuştur. Almanya, Osmanlı egemenliği altındaki Boğazlar üzerinden Rusya'yı, Süveyş Kanalı üzerinden de İngiliz sömürgelerini saf dışı bırakmayı amaçlamıştır.

Tarihi olaylar süreklilik gösterdiği için bir olay kendinden önceki bir olayın sonucu ve kendisinden sonraki bir olayın sebebini oluşturabilir. Bu nedenle tarihte zaman ve kronoloji son derece önemlidir.

* Tarihte sebep-sonuç ilişkisinin sağlıklı bir şekilde kurulabilmesinde diğer bir önemli etken, **bir olayın üzerinden belli bir zamanın geçmiş olması**dır. Bu durum, **olayın etkilerinin tüm yönleriyle görülüp analizinin yapılması ve hangi olayın nedeni ya da sonucu olduğunun tespit edilmesi açısından önemlidir.**

TARİHİN YÖNTEMİ

* Tarih geçmişte yaşanmış ve bitmiş olayları konu edinir. Bu nedenle **geçmişte yaşanmış olaylar; tekrarlanamaz, deneye ve gözleme tabi tutulamaz, genel kanunlarla açıklanamaz.**
* Tarihi olaylar hakkında doğru bilgi edinmek ancak o dönemden kalan ve olaya tanıklık edebilecek belge ve bulguların değerlendirilmesi ile mümkündür. Bu değerlendirmede yandaki gibi sistematik bir yöntem izlenir:

TARİH BİLİMİNİN ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Tarama (Kaynak Arama): Tarihe kaynaklık edebilecek her türlü belge ve bilgiler bulunur.

⇩

Tasnif (Sınıflandırma): Toplanan veriler, tarih sırası ve konudaki yerleri belirlenerek bir sistem dahilinde (zamana, mekana ve konuya göre) sınıflandırılır.

⇩

Tahlil (Çözümleme): Elde edilen verilerin kaynak ve bilgi değeri açısından yeterli olup olmadığı kontrol edilir.

⇩

Tenkit (Eleştiri): Toplanan belgelerin doğruluk derecesi (dış tenkit) ve belgelerdeki bilgilerin güvenilirliği (iç tenkit) tespit edilir.

⇩

Terkip (Sentez): Toplanan bilgi ve veriler esere dönüştürülmek üzere gözden geçirilir. Eksik bilgiler tamamlanır fazlalıklar çıkarılır. Daha sonra eserin yazımına geçilir.

TARİHİN KAYNAKLARI

A – Kaynakların Oluştuğu Döneme Ve Tarihçinin Kullanım Önceliğine Göre;

1. **Birinci Elden Kaynaklar:** Tarihi olayın geçtiği döneme ait her türlü bulgudur.
2. **İkinci Elden Kaynaklar:** Birinci el kaynaklardan yararlanılarak meydana getirilen eserlerdir.

B – Bilgi Veren Kaynağın Ve Malzemenin Türüne Göre;

1. **Yazılı Kaynaklar:** Ferman, mühür, para, gazete, hatıra vb.
2. **Sözlü Kaynaklar:** Destan, efsane, hikâye, şiir vb.
3. **Çizili, Görüntülü Kaynaklar:** CD, film, fotoğraf, resim vb.
4. **Kalıntılar:** Arkeolojik buluntular vb.

Tarihi bilgiler, olayın geçtiği döneme ait verilere dayanır. **Zamanla yeni belge ve bulguların elde edilmesiyle yeni bir bilgi elde edilebileceği gibi, mevcut bilgiler de değişime uğrayabilir.** Örneğin, yakın zamana kadar Osmanlı Devleti'nde ilk paranın Orhan Gazi zamanında bastırıldığı görüşü egemenken, yapılan araştırmalar sonucunda bulunan yeni paralar, Osmanlı Devleti'nde ilk paranın Osman Gazi zamanında bastırıldığını kesinleştirmiştir.

TARİHİN TASNİFİ (SINIFLANDIRILMASI)

* Tarih biliminin çalışma alanının geniş olması, onun incelenmesini güçleştirmiştir. Bu nedenle **tarihi olayları iyi bir şekilde incelemek ve öğrenmek için zamana, mekâna ve konuya göre bir sınıflandırma yapılmıştır.**

ZAMANA GÖRE

Bu sınıflandırmaya göre tarih; çağ ve yüzyıl gibi zaman dilimlerine ayrılmıştır: Orta Çağ, XIX. yüzyıl gibi. **Tarihin çağlara ayrılmasında evrensel nitelikli olaylar esas alınmıştır** (Yazının Bulunması, Kavimler Göçü, İstanbul'un Fethi, Fransız İhtilali).

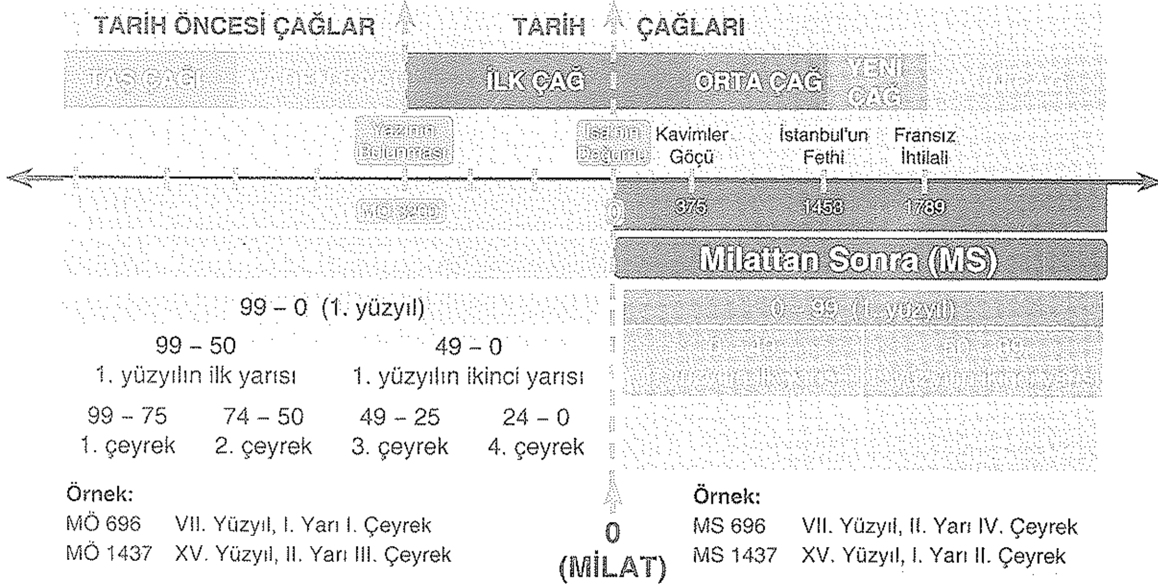
MEKÂNA (YERE) GÖRE

Bu sınıflandırmada belli bir coğrafi bölge incelenir. Kıtaların, ülkelerin, bölgelerin, şehirlerin tarihi söz konusudur. Avrupa Tarihi, Türkiye Tarihi, İstanbul Tarihi gibi.

KONUYA GÖRE

Bu sınıflandırmada, toplumların siyasi, sosyal, ekonomik, hukuki, dini, kültürel yönleri incelenir. Dinler tarihi, hukuk tarihi, kültür tarihi, askeri tarih, tıp tarihi, iktisat tarihi gibi.

ZAMANA GÖRE TASNİF (SINIFLANDIRMA)

ZAMAN VE TAKVİM

AY TAKVİMİ

Sümerler oluşturmuştur. Ay yılını 360 gün olarak kabul edip, 30 günlük 12 aya bölmüşlerdir. Ay'ın Dünya çevresinde 12 kez dönmesi, bir ay yılını oluşturur.

İslam dünyasında yaygınlaşan **bu takvimin başlangıcı, Hz. Ömer zamanında Hicret (622) olarak kabul edilmiştir.** Bu dönemden itibaren **Hicri takvim** olarak adlandırılmaya başlanan bu takvime, Kameri (Ay) takvim de denilmiştir.

GÜNEŞ TAKVİMİ

Mısırlılar oluşturmuştur. Güneş yılını 365 gün olarak kabul edip, 12 aya bölmüşlerdir. Dünya'nın Güneş çevresinde bir kez dönmesi güneş yılını oluşturur.

Roma İmparatorluğu'nda önce "Jülien takvimi" daha sonra "Gregoryen takvimi" olarak yeniden düzenlenmiştir. **Bu takvimde Hz. İsa'nın doğumu olan "0" yani Milat, başlangıç olarak kabul edilmiş** ve **Miladi takvim** denilmeye başlanmıştır.

TÜRKLERİN KULLANDIĞI TAKVİMLER

12 Hayvanlı Türk Takvimi: Güneş yılı esas alınır. Her yıl bir hayvan adıyla anılır. 12 yılda bir devir yapar. Türklerin İslam öncesi kullandıkları takvimdir.

Hicri Takvim: Ay yılı esas alınır. Ülkemizde 1 Ocak 1926'ya kadar yürürlükte kalmıştır. Günümüzde dini ay ve günlerin belirlenmesinde kullanılmaktadır. Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra kullandıkları takvimdir.

Celali Takvim: Güneş yılı esas alınır. Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından yaptırılmıştır. Başlangıç tarihi, 1079 yılı olarak kabul edilmiştir.

Rumi Takvim: Güneş yılı esas alınır. Takvimin başlangıcı Hicret olarak kabul edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde Hicri takvimin yanında 1839 yılından itibaren sadece mali işlerde aksama olmaması için kullanılmıştır. 1917 yılında ise **Takvim-i Garbi** adıyla Miladi takvime yakın bir takvim kullanılmıştır.

Miladi Takvim: Güneş yılı esas alınır. Ülkemizde, 1 Ocak 1926 yılından itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

TARİHİ OLAYLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

* Tarihi olayları değerlendirirken karşılaşılan sorunlardan biri, olayın meydana geldiği şartları göz ardı etme, bir diğeri ise, olaylara yaklaşırken tarafsızlığı yani objektifliği koruyamamadır.

Geçmişte meydana gelen olaylar, meydana geldiği dönemin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve dini özelliklerini taşır. Bu nedenle, **geçmişte meydana gelen bir olayı değerlendirirken, olayın meydana geldiği şartlar dikkate alınmalıdır.**

* Bazı tarihçilerin mensup oldukları millet, inançları, siyasi anlayışları, aldıkları eğitim gibi nedenlerle, tarihi olaylara duygusal yaklaştıkları görülür. Bu yaklaşım, **tarihi olayların değerlendirilmesinde tarafsızlığa/objektifliğe zarar veren bir durum** olarak karşımıza çıkmaktadır.

TARİH YAZICILIĞI

* İnsanların edindikleri tecrübeleri gelecek nesillere aktarmak için, yaşadıkları olayları kaydetme ihtiyacı tarih yazıcılığını ortaya çıkarmıştır. Hititlerde anallar (yıllıklar) tarih yazıcılığının ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. Kök Türklerde kitabeler, Osmanlılarda vakayinameler, Ruslarda kronikler tarih yazıcılığının diğer örnekleri olarak gösterilebilir.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TARİH YAZICILIĞI

Hikâyeci Tarih Yazıcılığı	Bu tür tarih yazıcılığında hikâye ve efsanelerle dolu bilgiler nakledilir. Genelde yer ve zamandan bahsedilmekle birlikte, sebep - sonuç bilgileri üzerinde durulmaz. Heredetos (Heredot)'un yazdığı Tarih (Historia) bu türün ilk örneğidir.
Öğretici Tarih Yazıcılığı	Öğretici tarzda eser verilen bu anlayışta, milli birlik ve ahlaki değerler geliştirilmek istenmiştir. Bu tarih yazıcılığında topluma fayda sağlamak amaçlanır. Bu tarzın ilk temsilcisi Thukydides (Tukidides)'tir. Avrupa ve Türkiye'de XIX. yüzyıla kadar benimsenmiştir.
Araştırıcı (Bilimsel) Tarih Yazıcılığı	Bu tarz tarih yazıcılığında olaylar bir çok sebebe dayandırılarak ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Tarihi olaylar kaynaklara dayandırılır ve kaynaklar eserde dipnot olarak verilir. Olayların yeri, zamanı, sebep ve sonuçları bir bütün olarak değerlendirilir.

Türklerde Tarih Yazıcılığı

* **Osmanlı tarih yazıcılığında temel amaç devletin başarılarının gelecek nesillere aktarılmasıdır.** Osmanlı Devleti'nde tarih kayıtları ilk zamanlarda **"Şehnameci"**, daha sonra **"Vakanüvis"** denilen tarihçiler tarafından tutulurdu. Osmanlı merkez teşkilatında devlet tarihçisi olan vakanüvisler, kendilerinden önce yazılan olayları derlemişler ve görevli bulundukları dönemin olaylarını kaydetmişlerdir. ***İlk Vakanüvis, Halepli Mustafa Naima Efendi***'dir. Vakanüvislerin dışında çağın kayıtlarını tutan devlet adamı ve düşünürler de vardır. Bunlar arasında Hoca Saadeddin'in, Âşık Paşazade'nin, Peçevi'nin, Selaniki'nin ve önemli bir devlet adamı olan Ahmet Cevdet Paşa'nın tarihleri örnek gösterilebilir.

* Cumhuriyet döneminde Atatürk, Anadolu ve Türk tarihi ile ilgili gerçeklerin gün ışığına çıkarılmasına yardımcı olmak, Türklerin dünya uygarlıklarının gelişiminde önemli bir yere sahip olduğunu kanıtlamak amacıyla, **1931 yılında Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin (Türk Tarih Kurumu) kurulması**na öncülük etti. Yine bu amaçla, periyodik olarak Türk Tarih Kongrelerinin toplanmasını sağladı.

TARİHİN FAYDALANDIĞI BİLİM DALLARI

BİLİMİN ADI	ALANI
Coğrafya	Yer bilimidir. Tarihi olayların oluşumunda iklim, yeryüzü şekilleri vb. coğrafi faktörlerin etkisinin aydınlatılmasına katkı sağlar.
Arkeoloji	Kazı bilimidir. Toprak altında ve deniz altında (Su altı arkeolojisi) kalmış eski insan topluluklarına ait kalıntıların kazı yaparak gün ışığına çıkarılmasını ve incelenmesini sağlar. Özellikle yazılı kaynakların olmadığı dönemlerin (Taş ve Maden çağları) aydınlatılması açısından önemlidir.
Antropoloji	Irk bilimidir. İnsanın iskelet, kafatası gibi fiziki yapısını araştıran antropoloji, insanlık tarihinin en eski dönemlerinin araştırılmasında yardımcı olur.
Etnografya	Kültür bilimidir. Bu bilim toplumların yaşayış, gelenek, örf ve âdetlerini inceler. Tarihi belgelerin az olduğu ya da yetersiz kaldığı dönemlerin aydınlatılmasında büyük önem taşır.
Kronoloji	Zaman bilimidir. Tarihi olayların sıralanmasında ve tarihi olaylar arasında neden-sonuç ilişkisinin kurulmasında yardımcı olur.
Paleografi	Eski yazı bilimidir. Örneğin, Mısır tarihi incelenirken 'hiyeroglif', Sümer tarihi incelenirken de 'çivi yazısı' bilinmelidir. Bunun yanında paleografi, eski yazıların tür ve şekillerini inceleyerek toplulukların akrabalık ilişkileri, kullanıldığı dönem ve bölge hakkında önemli bilgiler verir.
Epigrafi	Kitabeler bilimidir. Anıtlar üzerindeki kitabeleri ve yazıları inceleyen epigrafi, filoloji ve paleografi bilimleriyle iş birliği içindedir. Örneğin, 'Orhun Kitabeleri' Kök Türklerin siyasi ve sosyal yapısı hakkında önemli bilgiler vermiştir.
Sosyoloji	Toplum bilimidir. Tarihi bir olayın 'objektif' (tarafsız) olarak değerlendirilebilmesi için meydana geldiği dönemin toplum yapısı, değer yargılarının bilinmesi çok önemlidir.
Filoloji	Dil bilimidir. Diller arası akrabalık, sözcük alışverişleri, göç hareketleri ve toplulukların yakınlık derecelerinin açıklanmasında önemlidir.
Diplomatik	Siyasi belgeler bilimidir. Antlaşma, ferman, şeriye sicili vb. belgeleri inceler. Devletler ve kurumlar arası yazışma şekillerinin nasıl yapıldığı vb. konularda tarih bilimine fayda sağlar.
Nümizmatik	Eski para bilimidir. Para üzerinde yer alan bazı yazılar; devlet, hükümdar, devletin mali gücü gibi konularda önemli bilgiler elde edilmesinde yardımcıdır.
İstatistik	Veriler bilimidir. Veri toplama, tablo ve grafiklerle özetleme, sonuçları yorumlama vb. ilkeleri kapsar.
Kimya	"Karbon 14" metodu bilimidir. Bu metotla tarihi buluntuların ait oldukları dönem belirlenmeye çalışılır. Aynı zamanda, belge ve bulguların orijinal olup olmadığı hakkında değerlendirmelerde bulunulur.
Heraldik	Armalar bilimidir. Armalarda yer alan sembollerin anlamlarını açıklar.
Sigilografya	Mühür, imza bilimidir. Örneğin Osmanlı tarihinin incelenmesinde 'padişah tuğraları', Moğol tarihi incelendiğinde de 'Moğol tamgaları' önemli bir yer tutar.
Diğerleri	Ekoloji (Çevre Bilimi), Hukuk, Edebiyat, Felsefe, Sanat Tarihi, İktisat

TARİHİN FAYDALANDIĞI BİLİM DALLARI

Ela Öğretmen tarih dersinde, öğrencilerine anıt ve taşlardaki yazıların okunmasında tarih biliminin yararlandığı alanı sormuştur.

Öğrencilerin aşağıdakilerden hangisini cevap olarak vermesi beklenir?

A) Etnografya B) Heraldik C) Epigrafi

D) Antropoloji E) Nümizmatik

Anıt ve taşlardaki yazıların (kitabelerin) okunmasında tarihe yardımcı olan "eski yazıtlar bilimi" Epigrafi'dir. Etnografya kültür bilimi, Heraldik arma bilimi, Antropoloji ırk bilimi, Nümizmatik ise eski para bilimidir.

YANIT C

BÖLÜM 2

UYGARLIĞIN DOĞUŞU VE İLK UYGARLIKLAR

TARİHİ ÇAĞLARA GİRİŞ

TARİHİ ÇAĞLARA GİRİŞ

İLK ÇAĞ UYGARLIKLARI

* Yazılı kayıt ve belgelerin olmadığı **Tarih Öncesi Çağlar, kullanılan araç-gereçlerin niteliği gözönünde bulundurularak Taş ve Maden Çağı** olmak üzere iki başlık altında incelenir.

* **Tarih Öncesi Çağlar insanlık tarihinde eş zamanlı olarak aynı gelişim çizgisinde yaşanmadı.** Çünkü, coğrafi koşullar ve insan topluluklarının birbiriyle olan etkileşimi (savaş, göç, ticaret vb.) hemen her bölgede farklı özelliklerin ön plana çıkmasına neden oldu.

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR

TAŞ ÇAĞI (MÖ 600.000 - MÖ 5.500)

ESKİ TAŞ (PALEOLİTİK) ÇAĞI

* İnsanlar, **avcılık ve toplayıcılık** ile hayatlarını sürdürmüşlerdir. Avcılıkta kullanılabilecek çakmak taşından kazıcı ve delici aletler yapmışlardır.
* Mağara ve kaya sığınaklarını barınak olarak kullanmışlardır. Mağara duvarlarına hayvan ve av sahneleri resmetmişlerdir.
* İnsanlar bu dönemin ortalarında **ateşi kontrol altına alarak** kullanmışlardır.
* İstanbul'da **Yarımburgaz Mağarası, Antalya'da Karain**, Beldibi ve Belbaşı mağaraları Türkiye'de bu döneme ait kalıntıların bulunduğu yerlerdir.

ORTA TAŞ (MEZOLİTİK) ÇAĞI

* İnsanlar avcı ve toplayıcı hayat tarzını sürdürmeye devam etmişlerdir.
* **"Mikrolit"** adı verilen çakmak taşından yapılmış küçük araç gereçler, bu dönemin en özgün buluntularıdır.
* Antalya'da Beldibi, Ankara'da Macunköy, Göller Yöresi'nde Baradiz, Samsun'da Tekkeköy mağaraları, Türkiye'de bu döneme ait kalıntıların bulunduğu yerlerdir.

YENİ TAŞ (NEOLİTİK) ÇAĞI

* İnsanlar bu dönemde ilk kez toprağı işlemeye başlayarak **tarımsal üretime** geçmişlerdir.
* Köylerin ilk kez kurulduğu bu dönemde insanlar, kendilerine kulübeler yapmışlar; korunmak amacıyla köylerin etrafını hendek ve çitlerle çevirmişlerdir.
* İnsanlar gerçekleştirdikleri bu gelişmeyle **ilk kez yerleşik hayat** sürmeye başlamışlardır.
* Bu çağda insanlar ilk kez hayvanları evcilleştirmişlerdir. İlk kez kilden küp, çanak, çömlek yapmışlardır. İlk kez bazı bitki liflerinden elbise dikmişlerdir.
* Diyarbakır yakınlarındaki **Çayönü**, Türkiye'de ve Güneydoğu Avrupa'da bu dönemde kurulan **ilk köy yerleşim yeri**dir.
* Konya'da bulunan **Çatalhöyük** ise insanlık tarihinin **ilk şehir yerleşmesi**dir.

Diyarbakır yakınlarında bulunan Çayönü yerleşim yerine ait aşağıdaki bilgilerden hangisinin, erken dönemlerde bile malzemelerin yer değiştirdiğine ve olası bir ticaretin varlığına kanıt olduğu savunulabilir?

A) Av etkinliklerinde evcilleştirilmiş köpeklerin kullanılması

B) Tarımsal etkinliklerde değirmen taşları ve orakların kullanılması

C) Kolye yapımında çeşitli renklerde taş boncuklarla deniz kabuklarının kullanılması

D) Girişleri çatıda olan tahıl ambarlarının bulunması

E) MÖ 7000 yılına tarihlenen en eski dokuma parçasının bulunması

Türkiye ve Güneydoğu Avrupa'nın ilk köy yerleşim yeri olan Çayönü höyüğü Diyarbakır yakınlarında bulunmaktadır. Diyarbakır'ın coğrafi olarak deniz kenarında bulunmamasından hareketle, Çayönü yerleşiminde kolye yapımında deniz kabuklarının kullanılması, bu yerleşimle farklı yerleşimler arasında bazı malzemelerin yer değiştirdiğine ve burada yaşayanların erken dönemlerden itibaren ticaretle uğraştığına kanıt olarak gösterilebilir.

YANIT C

MADEN ÇAĞI (MÖ 5.500-MÖ 1.200)

BAKIR (KALKOLİTİK) ÇAĞI

* Tabiatta bol bulunması ve kolay işlenir olmasından dolayı **insanların buldukları ve kullandıkları ilk maden bakırdır.** Bu madenden silah, günlük kullanıma yönelik kap kacak yapılmıştır.
* Bu dönemde tarımda bereketi simgeleyen madeni heykelcikler yapılmıştır.

TUNÇ ÇAĞI

* İnsanlar bakırla birlikte kalayı eriterek daha sert bir karışım olan tuncu (bronzu) elde etmişlerdir.
* Bu dönemde **"site" adı verilen ilk şehir devletleri kurulmuştur.** Bunun ardından Mezopotamya'da Sümer ve Akad; Anadolu'da Hitit Devleti gibi ilk büyük devletler ortaya çıkmıştır.
* Kayseri- Kültepe'de bu dönemde kurulan Asur ticaret kolonileri aracılığı ile **Anadolu'da ilk kez yazı kullanılmıştır (MÖ 2000).**

DEMİR ÇAĞI

* Demirin bulunup işlenmesiyle üretim artmış, ticaret ve silah yapım teknikleri gelişmiştir.
* Küçük şehir devletlerinin yerini büyük devletler almaya başlamıştır.
* Bu devrin sonunda yazının bulunmasıyla Tarih Çağlarına geçilmiştir.

İLK ÇAĞ UYGARLIKLARI

MEZOPOTAMYA UYGARLIĞI

SÜMERLER (MÖ 4000-MÖ 2350)

* Sümerler, Mezopotamya'da **"site"** adı verilen ilk şehir devletlerini kurmuşlardır. Siteler, **Ziggurat** denilen tapınak ve onun etrafındaki evlerden meydana gelmiştir.
* Sitelerin başında **"patesi"** veya **"ensi"** adı verilen rahip krallar bulunurdu. Patesi çevresindeki sitelere hakim olursa **"lugal"**, Sümer ülkesine hâkim olursa **"Lugal kalma"** unvanını alırdı.
* **Yazıyı bulan ilk topluluktur (MÖ 3200).** Sümer yazısı **"çivi yazısı"** olarak adlandırılır. Edebiyatın yaratıcısıdırlar. Gılgamış, Tufan ve Yaradılış destanları Sümerlerin eserleridir.
* Tarihin **ilk yazılı kanunlarını** hazırladılar. İlk kanun Lagaş Kralı **Urgakina** tarafından MÖ 2750'de çıkarılmıştır.

AKADLAR (MÖ 2350-MÖ 2100)

* **İlk düzenli ordu sistemi**ni oluşturan Akadlar, tarihte bilinen **ilk imparatorluğu** kurmuşlardır.
* Kurdukları imparatorluk sayesinde Sümer kültürünü Ön Asya'ya yaymışlardır.

ELAMLAR (MÖ 3000-MÖ 640) Madencilik, çömlek yapımı ve seramik sanatında ilerlemişlerdir. Çivi yazısı kullanmışlardır.

BABİLLER (MÖ 2100-MÖ 539)

* Babillerin en güçlü kralı Hammurabi, dine dayalı devlet anlayışı yerine, gücünü ordudan alan **"mutlak krallık"** anlayışını getirmiştir.
* **Mezopotamya'nın en gelişmiş kanunları "Hammurabi Kanunları"**dır. Hammurabi, hazırladığı kanunlarıyla mülkiyet, ticaret, borç ve ceza gibi konuları düzene koydu. Şiddete dayalı bu kanunlarda cezalar için **kısas ilkesi** benimsendi.
* Mimari açıdan Mezopotamya'nın en gelişmiş uygarlığıdır. Örnek: Babilin Asma Bahçeleri, Babil Kulesi.

ASURLAR (MÖ 2000-MÖ 609)

* Asurlar, ticaretle uğraşmışlar, Anadolu'da Kültepe, Alişar ve Boğazköy'de ticaret kolonileri kurmuşlardır.
* **Anadolu'da kurdukları koloniler aracılığıyla yazıyı Anadolu'ya taşımışlardır. Anadolu'daki ilk yazılı kaynaklar Asur tüccarlarının bıraktıkları Kültepe'deki tabletlerdir.**
* Tarihte bilinen **ilk kütüphane**yi Ninova'da kurmuşlardır.
* **İlk süvari birlikleri**ni oluşturmuşlardır.

ORTA ASYA UYGARLIĞI

Anav Kültürü: Batı Türkistan'da Aşkabat yakınlarında ortaya çıkarılmış, **Orta Asya'nın en eski kültürü**dür.

Afanesyevo Kültürü: Altay-Sayan Dağlarının kuzeybatısında ortaya çıkarılmış, **Türklerin en eski kültürü** sayılmaktadır.

Andronova Kültürü: Hazar Denizi'nin kuzeydoğusundan Ural Dağlarına kadar uzanan, **Orta Asya kültürleri içerisinde yayılma alanı en geniş olan**dır. Tunç ve altından yapılmış eşyalar ilk defa bu kültür bölgesinde bulunmuştur.

Karasuk Kültürü: Karasuk Nehri kenarında gelişmiştir. **Orta Asya'da demir ilk kez bu kültür bölgesinde işlenmiştir.**

Tagar Kültürü: Abakan bölgesinde ortaya çıkarılmış, **Orta Asya'nın en gelişmiş kültürü**dür. Yapılan kazılarda ok uçları, iğne, bilezik, küpe, tarak vb. eşyalar bulunmuştur.

ORTA ASYA UYGARLIĞI

İSKİTLER (SAKALAR)

* Orta Asya ve Karadeniz'in kuzeyinde uygarlık kurmuşlardır. Farklı kavimlerden oluşan ancak yöneticileri Türk olan bu topluluğa, eski Yunanlar "İskitler", Persler ise "Sakalar" adını vermiştir.
* Kafkasya üzerinden Anadolu'ya seferler yapan İskitler, Medlerle birleşerek Urartu Devleti'ni yıkmışlardır. İskit - Pers Savaşları, İskitlerin en önemli hükümdarlarının adını alan **"Alper Tunga"**, İranlıların da **"Şehname" destanlarına** konu olmuştur.
* Atlı - göçebe bir hayat süren İskitler, savaşçılıklarıyla ünlenmişlerdir. **"Bozkırların Kuyumcusu"** olarak tanınmışlar, "hayvan üslubu"nu yansıtan eserlerini altın ve gümüşle işlemişlerdir.
* Bugün Sibirya'da yaşayan Yakut Türkleri İskitlerin soyundan gelmektedir.

MISIR UYGARLIĞI

* İlk siyasi teşkilatlanma **"nom"** adı verilen şehir devletleri şeklindedir. Mısır'da ilk kez siyasi birliği sağlayan Kral Menes ile beraber ülkede **"firavun"** adı verilen, dini ve siyasi gücü olan "tanrı - krallar" yönetimi başlamıştır (MÖ 3000). **Tarihte bilinen ilk antlaşma MÖ 1280'de Hititlerle yaptıkları Kadeş Antlaşması'dır.**
* Mısırlılar ölümden sonraki yaşama inandıkları için ölülerini **"mumyalamışlar"**dır. Mumyalama sayesinde tıp ve eczacılıkta gelişmişlerdir. Mısır'da firavunlar için **"piramitler"**, halk için **"labirent"** adı verilen mezarlar yapılmıştır.
* **Hiyeroglif** adı verilen resim yazısı kullanmışlardır. Bitki liflerinden elde edilen **"papirüs"** kağıdı, Mısır'da yazılı eserlerin yaygınlaşmasını kolaylaştırmıştır.
* **Nil Nehri'nin hareketlerini incelemeleri astronomide** gelişmelerine katkıda bulunmuş, bu da "Güneş takvimi"ni icat etmelerini sağlamıştır. Ayrıca, vergilerin hesaplanması **matematiğin**, Nil nehrinin taşması sonrası tarla sınırlarının tespiti **geometrinin gelişmesinde etkili olmuştur.**

İRAN UYGARLIĞI

MEDLER Medler, MÖ VII. yüzyıl ortalarında İran'da siyasi bir güç oluşturmuşlar, Keyeksar Döneminde bağımsız olmuşlardır. Med Devleti'ne 550'de Persler son vermiştir.

PERSLER

* Persler, ülke yönetimini kolaylaştırmak amacıyla, **"satraplık"** denen eyalet sistemini kurdular. Bu eyaletler "satrap" denilen valiler tarafından yönetilmiştir.
* Eyaletlerle haberleşmek amacıyla **ilk düzenli posta örgütü**nü oluşturdular. Yine eyaletlerde denetimi sağlamak için **"şah kulağı"** denen bir çeşit gizli müfettişlik sistemini kurdular.
* **Zerdüşt dini**ni benimsediler. Mimari ve sanatta **"Pers üslubu"**nu yarattılar.

DOĞU AKDENİZ UYGARLIĞI

FENİKE

* Fenikeliler, Akdeniz kıyılarında ticaret kolonileri meydana getirmişlerdir. Tarihte **kolonicilik hareketlerini** Fenikelilerin **başlattıkları** tahmin edilmektedir. Ticaret aracılığıyla doğu ülkeleri ve Akdeniz ülkeleri arasında kültürel bir etkileşim sağlamışlardır.
* Fenikeliler, harf yazısını bulmuşlar ve 22 harften meydana gelen **"Fenike alfabesi"**ni oluşturmuşlardır. Daha sonra Yunanlar ve Romalılar bu alfabeye yeni harfler ekleyerek bugünkü "Latin alfabesi"ni meydana getirmişlerdir.

İBRANİ

* Musa Peygambere inandıkları için onlara Museviler de denir. **Tek tanrılı dine inanan ilk topluluk**tur **(Musevilik-Yahudilik).** Museviliğin sadece **İbranilere ait bir din (milli bir din)** olarak kabul edilmesini sağlamışlardır.
* MÖ XVII. yüzyılda Hz. Davut öncülüğünde bir devlet kurarak Kudüs'ü başkent yaptılar. İbraniler zamanla Asur ve Babil egemenliğine girdiler.

UZAK DOĞU UYGARLIĞI

HİNT

* Doğal kaynaklar açısından zengin olan Hindistan, tarih boyunca birçok kavimin istilasına uğramıştır. Bunlardan biri olan Ariler, kalabalık olan yerli halkı daha kolay yönetmek amacıyla **"kast sistemi**ni" bölgeye taşımışlardır. Kast, halkın mesleklerine göre sınıflara bölünmesidir. Bu sistemde kişiler kastlarını seçemez, değiştiremez ve başka kasttan olanlarla evlenemezlerdi.
* Hindistan'da **siyasal ve ulusal birlik çok geç oluşturulmuş**tur. Bunda bölgenin sık sık istilaya uğramasının yanı sıra **Kast sisteminin etkisi** de **büyük**tür.

ÇİN

* Çin uygarlığının oluşmasında Türk, Moğol ve Tibet kültürleri de etkili olmuştur.
* Ekonomi tarıma dayalıdır. Tarımın yanında iplik, ipek, porselen ve kumaş üretimi de yapılmıştır. Çin'den başlayan **İpek Yolu** ülke ekonomisinde çok önemli bir ticari gelir kaynağıydı.
* En yaygın dinler Konfüçyüsçülük, Taoizm ve Budizm'dir. **Çin Seddi** ve Budist tapınakları en güzel mimari örnekleridir.
* **Mürekkep, kağıt, barut, pusula ve matbaa Çinlilerin buluşudur.**

ANADOLU UYGARLIĞI

HİTİTLER (MÖ 1700-MÖ 700)

* Hitit Devleti başlangıçta feodal beyliklerden oluşmuştur. Daha sonraları merkezi krallık güçlenerek imparatorluk haline gelmiştir. Bu dönemin en önemli siyasi gelişmesi, Hititlerle Mısırlılar arasında yapılan **Kadeş Anlaşması**'dır (MÖ 1280).
* Hitit Devleti'nde kralın yetkileri ilk dönem soylulardan oluşan **"Pankuş Meclisi"** tarafından sınırlandırılmıştır. Ancak imparatorluk döneminde Pankuş Meclisi'nin yetkileri azalırken kralın yetkileri artmıştır.
* Kraliçe **"Tavananna"** devlet yönetiminde kraldan sonra en yetkili kişiydi. Tavananna, kral savaşa gittiğinde ülkeyi yönetirdi.
* **Anallar,** kral tarafından tanrıya hesap vermek için yazılan yıllıklardı. Krallar bu yıllıklara zaferlerinin yanı sıra yenilgilerini de yazarlardı. Bu nedenle, Hitit analları, **tarafsız (objektif) tarih yazıcılığının ilk örnekleri** olarak kabul edilir.
* Anadolu'da ilk kanunları oluşturmuşlardır. Medeni hukuk ve ceza hukukunda büyük gelişme göstermişlerdir. Hitit Kanunları, kölelere de mülkiyet hakkı tanımıştır.
* Hititler çevre kültürlerin dinlerine de inanmışlardır. Bu nedenle Anadolu için **"Bin Tanrı İli"** denmiştir.

FRİGYALILAR (MÖ 800-MÖ 676)

* Frigler çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmışlar, tarımı korumak için özel kanunlar ve ağır cezalar koymuşlardır. Örneğin, **öküz kesenin ya da saban kıranın cezası ölüm**dür. Hayvan hikayelerinin **(fabl)** ilk yaratıcısıdırlar.
* Çok tanrılı dine inanmışlar, en önem verdikleri tanrıları ise bereket ve tabiat tanrıçası **Kibele** idi.

LİDYALILAR (MÖ 687-MÖ 548)

* Lidyalılar kara ticaretine önem vermişler, Ege'den başlayarak Mezopotamya'ya kadar uzanan **"Kral Yolu"**nu yapmışlardır.
* Mal takasına dayalı ekonomiden "para"ya dayalı ekonomiye geçişi sağlamışlardır. **İlk defa parayı kullanmışlar**dır (MÖ 700).
* Lidya ordusu, ücretli askerliğe dayandığından yetersiz kalmış, devlet çabuk yıkılmıştır.

İYONYALILAR (MÖ 1200-MÖ 700)

* Yunanistan'dan Batı Anadolu'ya göç edip **Efes, Milet, Foça ve İzmir (Smyrna)** gibi şehir devletleri kurmuşlardır. Siyasi birlik sağlayamayan İyon şehirleri önce asillerin kurduğu oligarşik, son olarak da **demokratik hükümetler** tarafından idare edilmişlerdir.
* İyonya şehirlerinin sahilde olması ve Lidyalıların kara ticaretinde ilerlemeleri nedeniyle deniz ticaretiyle uğraşmışlar ve koloniler kurmuşlardır.
* **Anadolu'da bilim faaliyetleri İyonya'da en yüksek noktaya ulaşmıştır.** İyonya'nın zenginliği ve coğrafi durumu (Asya'dan gelen ticaret yollarının bitiş noktası) bilim ve kültür hayatının gelişmesinde etkili olmuştur.
* Mimaride **"İyon Nizamı"** olarak bilinen üslubu yaratmışlardır.

URARTULAR (MÖ 900-MÖ 600)

* Başkentleri Tuşpa (Van) olan Urartular maden işlemeciliği, kaya oymacılığı, kabartma sanatı gibi sanat dallarında ileri düzeydeydiler.
* En önemli ekonomik etkinlikleri hayvancılık olan Urartular, kaleler, su kanalları ve su bentleri yapmışlardır. Hala günümüzde varlığını koruyan **gelişmiş bir sulama ve şehir içme suyu sistemi kurmuşlar**dır.
* **Ölümden sonra yaşama inanmışlar**, ölülerini değerli eşyalarıyla oda şeklinde yaptıkları mezarlarına gömmüşlerdir.

Hititler ilk zamanlarında,

I. fethedilen toprakların yönetiminin prenslere verilmesi,

II. prenslerin kendilerine verilen topraklara karşılık, savaş sırasında kralın ordusuna katılacak asker ve araba temin etmesi,

III. ekonomilerinde hayvancılığın önemli bir yer tutması

durumlarından hangilerinin feodal timar sisteminin uygulandığını gösterdiği savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) II ve III

Feodal sistemde ülke toprakları belirli hizmetler karşılığında nüfuzlu soylular arasında paylaştırılırdı. Bu nedenle merkezi krallıklar güçlü değildi. Bu bilgiden yola çıkarak Hititlerin ilk zamanlarında fethedilen toprakların yönetiminin prenslere verilmesi, prenslerin de buna karşılık savaş sırasında kralın ordusuna katılacak asker ve araba temin etmesi, Hititlerin bu dönemde feodal tımar sistemini uyguladığının göstergesidir.

YANIT D

EGE VE YUNAN UYGARLIĞI

GİRİT (MÖ 3500-MÖ 1200)

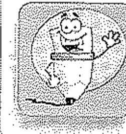
* Girit, Ege'nin en eski uygarlığıdır. En önemli yerleşim yeri **Knossos**'tur.
* Ege'den Akdeniz'e uzanan deniz yolu üzerinde bir uğrak yeri olması Girit kültürünün, Mısır ve Ön Asya uygarlıklarından etkilenmesine, Yunan uygarlığını etkilemesine neden olmuştur.

MİKEN (AKA) (MÖ 2000-MÖ 1200)

* Miken şehri ve kültürü, Akalar tarafından Mora Yarımadası'nda kurulmuştur.
* Çanakkale Boğazı'nı ele geçirmek için Truvalılarla mücadele etmişlerdir.
* Özgün yapıtları kuyu biçimindeki yer altı mezarlarıdır.

ESKİ YUNAN (MÖ 1200-MÖ 337)

* Yunanistan'da her polis (şehir devleti) ayrı bir devlettir. **Atina, Sparta, Korint, Tebai** en önemlileridir.
* Yunan polisleri ülkelerini ele geçirmek isteyen Perslere karşı başarılı olmuşlardır. **"Pers Savaşları"**ndan sonra, Atina ile Sparta arasında başlayan **"Peleponnes Savaşları"**ndan Isparta üstün çıkmıştır.

Yunan şehir devletlerinde yaşanan sınıflar arası mücadeleden dolayı bir takım hukuki düzenlemeler yapılmıştır. **Dragon Kanunları** ile soyluların keyfi yönetimi az da olsa kısıtlanmış, **Solon Kanunları** ile kölelik ve doğuştan soyluluk kaldırılmış, **Klistenes Kanunları ile** halk meclisi kurulması ve sınıf ayrımına son verilmesiyle **demokrasi anlayışı gelişmiştir.**

* Tarım yapılabilecek alan sınırlıydı. Halk geçimini zeytincilik, balıkçılık, hayvancılık ve en önemlisi deniz ticaretiyle sağlıyordu. Akdeniz'de koloniler kurmuşlardı.
* Çok tanrılı dine inanılmış, tanrılar insan şeklinde ve ölümsüz olarak düşünülmüştür. Bu nedenle tanrılarının heykellerini yapmışlar, heykel sanatları ve mimaride gelişmişlerdir. Yunan kültürünün çarpıcı yanlarından biri Tanrı Zeus adına dört yılda bir düzenlenen **"Olimpiyat Oyunları"**ydı. Bu oyunlar hala sürdürülmektedir.

Atina şehir devletinde halkın yardımıyla başa geçen Klistenes, sınıf ayrımını kaldırmaya çalışmış, Halk Meclisi kurmuş ve bu meclise geniş yetkiler vermiştir.

Klistenes'in bu reformlarla ulaşmak istediği amaç aşağıdakilerden hangisidir?

A) Halkın ülke dışına göçünü engellemek

B) Kanunları yazılı hale getirmek

C) Halkı dış saldırılara karşı korumak

D) Yunan şehir devletlerini birleştirmek

E) Halkın yönetime katılımını artırmak

Eski Yunan'da siyasi haklara sahip olan yurttaşlar ile siyasi hakları olmayan yurttaşlar ve köleler arasında sınıf mücadelesi yaşanmış, bu mücadeleler sonucunda bir takım hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan biri Klistenes tarafından yapılan kanunlardır. Klistenes tarafından yapılan düzenlemelerle Halk Meclisi'nin önemli bir kurum haline getirilmesi ve sınıf farklılığının kaldırılması, demokrasi anlayışının gelişmesini sağlamıştır.

YANIT E

HELENİSTİK UYGARLIK (İSKENDER İMPARATORLUĞU)

* Makedonya kralı II. Philip (Filip), Yunan şehir devletlerini birleştirerek Helen birliğini kurmuştur. II. Philip ölünce yerine oğlu **İskender** geçmiştir.
* İskender MÖ 334'te **Asya Seferi**'ne çıkmış ve bütün Anadolu, Suriye, Mısır, Irak, İran ve Hindistan'ı ele geçirmiştir.

Büyük İskender'in Asya Seferi sonunda Yunan uygarlığı bütün Ön Asya ülkelerine, Mısır ve Hindistan'a yayılmıştır. **Yunan uygarlığının Doğu medeniyetleriyle kaynaşmasından** yeni bir uygarlık ortaya çıkmıştır. Buna **Helenistik Dönemi Uygarlığı** denmiştir.

* Helenistik Dönem boyunca **Bergama**, Milet ve Efes gibi şehirler dünyanın başlıca kültür merkezleri duruma gelmiştir. **Bergama kendi adını taşıyan Parşömen kağıdını icat etmiş ve üretimini geliştirmiştir. 200 bin kitapla donanmış Bergama Kütüphanesi, İskenderiye Kütüphanesi ile rekabet etmiştir.** Bergama aynı zamanda tıp merkezi olarak tanınmıştır. **Asklepion Sağlık Merkezi**'nde beyin cerrahileri bile yapılabilmiştir.

Parşömenin Bergama şehrinde icat edilmiş olmasıyla aşağıdaki olaylardan hangisi arasında doğrudan bir ilişki kurulabilir?

A) Bergama Kütüphanesi'nin, Antik Çağ'ın en zengin iki kütüphanesinden biri olması

B) III. Attalos'un Bergama Krallığı'nı bir vasiyetle Roma halkına bırakması

C) Bergama Krallığı'nın İyonya ayaklanmasına destek vermesi

D) İskenderiye Kütüphanesi'nin yakılması

E) Roma'nın MÖ 129'da Bergama Krallığı'nı ele geçirmesi

İskender İmparatorluğu döneminde Bergama, Antakya ve İskenderiye gibi şehirler, zamanla birer kültür- sanat merkezi oldular. Bu kentlerde ünlü kütüphaneler de vardı. Bunların en ünlüsü de Bergama Kütüphanesi'ydi. 200 bin kitapla donanmış Bergama Kütüphanesi İskenderiye Kütüphanesi ile rekabet içindeydi. Öyle ki İskenderiyeliler, Bergama kenti bu yarışı kazanmasın diye papirüs ihraç etmeyi yasaklamışlardı. Bunun üzerine hayvancılıkla uğraşan Bergamalılar keçi derisinden kağıt elde etmişlerdir. Bergama'nın antik söylenişi Pergamon olduğundan bu kağıda parşömen adı verilmiştir. Bergama Krallığı'nın İyonya ayaklanmasına destek vermesi, Romalıların Bergama Krallığı'nı ele geçirip bu kenti vesayeti altına almaları, İskenderiye Kütüphanesi'nin yakılması kültürel ve sanatsal bir gelişme değil siyasi gelişmelerdir.

YANIT A

ROMA UYGARLIĞI

Siyasi Gelişmeler

* MÖ 753 yılında kurulan Roma şehri; İtalya Yarımadası ve Akdeniz çevresinde kurulan büyük bir uygarlığa adını vermiştir.
* MÖ 510 yılına kadar **krallık**la yönetilen Roma'da, kral **"senato"** adı verilen ihtiyarlar meclisi tarafından teklif edilmiş, **"kuria"** adı verilen halk meclisi tarafından seçilmiştir. Kral senatoya karşı sorumlu olmuştur.
* MÖ 510 yılında **Cumhuriyet** dönemine geçilmiştir. Bu dönemde devlet **"konsül"** adı verilen ve seçimle belirlenen iki yüksek memur tarafından yönetilmiştir.
* Jül Caesar (Sezar) ile Roma'da cumhuriyet dönemi sona ermiştir. Batı Avrupa'yı ülke topraklarına katan Sezar, ölümüne kadar devleti bir diktatör olarak yönetmiştir.
* Roma'da MÖ 27'de Oktavianus'a Augustus (Agustus) unvanı verilerek **İmparatorluk** dönemi başlamıştır. Bu dönemde III. yüzyıldan itibaren merkezi otoritenin zayıflaması, **Kavimler Göçü**'nün yaşanması, savaşların uzun sürmesi, iç çatışmaların büyümesi gibi nedenler imparatorluğun 395'te **"Doğu ve Batı Roma" olarak ikiye bölünmesine neden olmuştur.** 476'da kuzeyden gelen barbar kavimlerin saldırıları sonucunda Batı Roma yıkılmıştır.
* **Doğu Roma'yı yöneten Bizanslılar,** Roma'nın mirasçısı olarak varlıklarını sürdürmek istediler. VI. yüzyılda geçici bazı başarılar elde etseler de, önce Müslüman Araplara sonra da Türklere karşı savunmaya çekilmek zorunda kaldılar. Doğu Roma, 1453'te Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethiyle yıkılmıştır.

Kültür ve Medeniyette Gelişmeler

* Roma'da toplum; yönetim ve askerlik işleriyle uğraşan patriciler (soylular), zanaat ve ticaretle uğraşan plepler (halk) ve kölelerden oluşuyordu. Cumhuriyet döneminde **siyasal haklarından yoksun olan pleplerin, patricilere karşı yürüttükleri mücadeleler sonrasında "12 Levha Kanunları" yapıldı.** Bu kanunlar, günümüz modern hukukunun temelini oluşturmuştur.
* Başlangıçta çok tanrılı inanca sahip olan Roma'da **Hristiyanlık, önce serbest bırakılmış (MS 313 Milano Fermanı),** 381'de de Roma'nın **resmi dini** olarak kabul edilmiştir.
* Romalılar, Fenike alfabesini geliştirerek bu alfabeye **Latin alfabesi** adıyla son şeklini verdiler. Güneş takvimini geliştirerek **Miladi takvim**in temelini attılar.
* Roma egemenliği döneminde Anadolu kentleri kültürel ve ekonomik canlılığını korudu. Romalılar Anadolu'da coğrafi birliği sağlamak için yollar, köprüler yaptılar. Ama yerel kültürlere karışmadılar.
* Bozdağan (Valens) Su Kemeri, Çemberlitaş, Agustus Tapınağı ve Roma Hamamı bu döneme ait önemli mimari eserlerdir.
* Batı Roma'dan farklı olarak **Doğu Roma (Bizans)**; Latin kültürü yerine **Helen kültürünü,** Hristiyanlığın Katolik mezhebi yerine **Ortodoks mezhebini** ve resmi dil olarak da **Grekçeyi benimsemiştir.**
* Doğu Roma'nın (Bizans) hem devletin başkenti hem de **Ortodoksluğun merkezi yaptığı İstanbul, önemli bir kültür merkezi olmuştur.** Ayasofya, Aya İrini, Hora, Sergios, Bakûs ve Efes'teki Meryem Ana kiliseleri, Binbirdirek ve Yerebatan Sarnıçları Bizans'tan kalan önemli eserlerdir.

İLK TÜRK DEVLETLERİ

TÜRKLERİN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI
ORTA ASYA'DA KURULAN İLK TÜRK DEVLETLERİ
DİĞER TÜRK DEVLETLERİ VE TOPLULUKLARI
İLK TÜRK DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE MEDENİYET

TÜRKLERİN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI

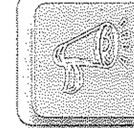
TÜRK ADI, TÜRKİYE ADI, TÜRKLERİN İLK ANA YURDU

* Türklerin ilk ana yurtları **"Orta Asya"**dır. **Türk adı;** eski Çin kaynaklarında "miğfer", Uygur metinlerinde "güç, kuvvet", Kaşgarlı Mahmut'un "Divan-ı Lügati't Türk" adlı eserinde "olgunluk çağı", Ziya Gökalp'te ise "türeli (töreli), kanun nizam sahibi" anlamında kullanılmıştır. **Türk adından ilk olarak Çin yıllıklarında bahsedilmiştir. Türk adını ilk kez devlet adı olarak Kök Türkler kullanmışlardır.**
* **Türkiye adı**; VI. yüzyıldan itibaren Bizans kaynaklarında "Orta Asya" için, IX. ve X. yüzyıllarda "Volga Nehri'nden Orta Avrupa'ya" kadar uzanan bölge için, XI. yüzyıldan itibaren "Anadolu" için kullanılan bir ad olmuştur.

ORTA ASYA'DA KURULAN İLK TÜRK DEVLETLERİ

ASYA (BÜYÜK) HUN DEVLETİ (MÖ 220 - MS 216)

* **Tarihte bilinen ilk teşkilatlı Türk devleti Hunlar tarafından kurulmuştur.** Devletin **kurucu**su **Teoman**'dır. Bu dönemde, Türkler gibi göçebe toplumların akınlarını önlemek isteyen Çin yönetimi, MÖ 214 yılında **Çin Seddi**'ni inşa etmeye başlamıştır.
* Devlete **en parlak dönemini yaşatan Mete Han**, Orta Asya'da siyasi birliği kurmuş, Çin'i vergiye bağlamış ve İpek Yolu'nu egemenlik altına almıştır.

Mete Han, hakimiyeti altına aldığı **Çin topraklarına yerleşmemiş,** sadece vergiye bağlamıştır. Çünkü **Türklerin bu kalabalık kavim arasında milli benliklerini kaybedeceğini düşünmüştür.**

KAVİMLER GÖÇÜ VE AVRUPA'YA ETKİLERİ

KAVİMLER GÖÇÜ

NEDEN

* Asya Hun Devleti'nin dağılmasından sonra Asya'nın batısında bulunan **Hunların**, Balamir önderliğinde Karadeniz'in kuzeyinden batıya geçerek kısa sürede Tuna boylarına ulaşması ve önlerine çıkan **Germen kavimlerini** (Ostrogotlar, Vizigotlar, Gepitler ve Vandallar gibi) **yerlerinden ayırması olayıdır (375).**
* Bu Germen kavimleri de daha batıya göç ederek önlerine çıkan diğer kavimleri yerlerinden ayırmışlar ve böylece **yıllarca süren bir yer değiştirme olayı** yaşanmıştır.

SONUÇ

* **Roma İmparatorluğu doğu ve batı olarak ikiye ayrılmış (395),** Batı Roma İmparatorluğu 476'da yıkılmıştır.
* Avrupa'nın etnik yapısı değişmiş, yeni milletler ortaya çıkmıştır. **Bugünkü Avrupa devletlerinin temelleri atılmıştır.**
* **Avrupa'da Kilise önem kazanmış, Skolastik düşünce egemen olmuştur.** Avrupa'ya gelen kavimler arasında Hristiyanlık yayılmıştır.
* **Avrupa'da Feodalite (Derebeylik) rejimi ortaya çıkmıştır.**
* **İlk Çağ sona ermiş, Orta Çağ başlamıştır.**
* Türkler Avrupa'da bir Hun Devleti kurmuşlardır. Türk kültürü Avrupa'da yayılma göstermiştir.

FEODALİTE

* Kavimler Göçü'yle Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra oluşan güçsüz ve küçük krallıklar halkın can güvenliğini koruyamayınca, halk hayatını devam ettirebilmek için **"Senyör"** denilen soylu, büyük toprak sahibi ve askeri gücü olan nüfuzlu kişilerin himayesine girip kira karşılığı kendilerine verilen topraklarda geçimlerini sağlamaya başladı. Halkın himayesine girdiği kişilere **"süzeren"**, himaye edilenlere de **"vassal"** denmiştir. Bunun yanında, Roma topraklarında kurulan küçük krallıklar siyasi otoritelerini giderek güçlenen Senyörlerle paylaşmak zorunda kaldılar. Bu şekilde IX. yüzyıl ortalarından itibaren oluşan siyasi yönetime **"Feodalite" (Derebeylik)** denir.
* Feodal sistemde, senyörler **"serf"** denilen köylüleri toprakla birlikte alıp-satabiliyordu. Soylularla otoritelerini paylaşan **krallar, papaların elinden taç giyiyorlardı.** Papalar gerektiğinde kralları **aforoz** edebiliyorlardı (**enterdi** uygulaması). Papanın başında bulunduğu kilise eğitim ve düşünce hayatını denetim altında tutarak **skolastik düşünce**yi en katı şekilde uyguluyordu. Ticaret ve sanayi ile uğraşan **burjuvalar**, senyörlere önemli miktarda vergi vererek onların himayesinde yaşıyorlardı.

AVRUPA HUN DEVLETİ (375 - 469)

* Asya'nın batısında bulunan Hunlar, Balamir önderliğinde Karadeniz'in kuzeyinden Tuna boylarına ulaşarak **Avrupa'da ilk Türk devletini** kurmuşlardır. **Uldız döneminde Türkler ilk kez Anadolu'ya ayak basmışlardır.**
* Avrupa Hunları'nın **en parlak dönemi Attila** ile başlamıştır. Attila'nın ilk zamanlarında Doğu Roma'ya (Bizans) sığınan Hun kaçaklarının iadesini içeren **Margus Antlaşması** imzalanmıştır (434). Bu antlaşmayla Doğu Roma vergiye bağlanmıştır. Attila'nın düzenlediği Balkan Seferleri sonrasında imzalanan **Anatolios (Anatolyus) Barışı** ile Doğu Roma'nın Hunlara ödediği vergi üç katına çıkarılmıştır (447).
* Attila çıktığı **Galya (Fransa) ve İtalya (Roma) seferleriyle** de Batı Roma İmparatorluğu'nu etkisiz hale getirmiştir.
* Avrupa'da **"Tanrının Kırbacı"** unvanı ile anılan Attila'nın Germenlerle yaptığı mücadeleler **"Nibelungen Destanı"**'na konu olmuştur.

I. KÖK TÜRK DEVLETİ (552 - 659)

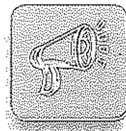
* Avar egemenliğinde yaşayan Kök Türkler, 552'de **Bumin Kağan önderliğinde** ayaklanarak **bağımsız olmuşlar** ve **Ötüken'i başkent** yapmışlardır. **Tarihte ilk kez Türk adını devlet adı olarak Kök Türkler kullanmıştır.**
* Kök Türk Devleti'nin en parlak döneminin yaşandığı **Mukan Kağan** döneminde, ülkenin batı kanadını yöneten amcası İstemi Yabgu, **İpek Yolu'nun kontrolünü ele geçirmek** için Sasanilerle birlikte Ak Hun Devleti'nin yıkılmasını sağlamış, bir süre sonra da **Sasanilere karşı Bizans'la siyasi ilişkiler kurmuştur.**
* I. Kök Türk Devleti **Orta Asya'da en geniş sınırlara** ulaşan Türk devleti olmuştur. Türk boyları arasında **millet bilincini** oluşturmuştur.

II. KÖK TÜRK DEVLETİ (682 - 744)

* Kök Türkler, **Kürşad Ayaklanması** gibi çok güçlü ayaklanmalar çıkarmışsalar da elli yılı aşkın bir süre Çin esaretinde yaşamışlardır. Kök Türklere **tekrar bağımsızlığını kazandıran Kutluk (İlteriş) Kağan** olmuştur (682). Bu bağımsızlık hareketlerinde büyük bir devlet adamı olan **Vezir Tonyukuk** da etkili olmuştur.
* Kapgan Kağan döneminde Orta Asya'da Türk birliği büyük ölçüde sağlanmış, Çin baskı altında tutulmuştur.
* **En parlak dönemin yaşandığı Bilge Kağan**'ın ölümüyle baş gösteren taht kavgalarından yararlanan **Karluklar, Uygurlar ve Basmiller birleşerek devleti yıkmışlardır.**
* Kök Türkler, 38 harften oluşan **kendilerine özgü bir alfabe (Kök Türk Alfabesi) meydana getirmişlerdir.**
* **Türk dilinin ve tarihinin en eski yazılı kaynakları Kök Türk alfabesi ile yazılmış olan Orhun Yazıtları (Kök Türk Kitabeleri) bu dönemin eserleridir. Orhun Yazıtları, vezir Tonyukuk (725), Kül Tigin (732) ve Bilge Kağan (735) adına dikilmiştir. Danimarkalı Wilhelm Thomsen tarafından 1893'te okunmuştur.**

UYGUR DEVLETİ (744 - 840)

* Uygurların **ilk hakanı, Kutluk Bilge Kül Kağan**'dır. Uygurların **en parlak dönemini olan Moyen - Çur** zamanında Çin ile Müslüman Araplar (Abbasiler) arasında **Talas Savaşı (751)** yaşanmıştır.
* **Böğü Kağan**, Çin'e yaptığı seferler sırasında **Manihaizm'i benimsemiş ve devletin resmi dini** yapmıştır.

Manihaizm et yemeyi ve savaşmayı yasakladığı için, Uygurların savaşçı yetenekleri azalmıştır. Bu dinin **et yemeyi yasaklaması, Uygurların tarımla uğraşmalarına ve yerleşik yaşama geçmelerine ortam hazırlamıştır.**

* Baga Tarkan döneminde devlet zayıflamış ve **Kırgızlarca yıkılmıştır.**
* Uygurlar, Manihaizm'i benimseyerek **ilk din değiştiren Türk devletidir. Yerleşik hayata geçen ilk Türk devletidir**. Kentlerde yaşam (Ordubalıg, Beşbalıg, İdikut, Turfan, Karaşar vb.) başlamış ve **mimari gelişmiştir.**
* Kendilerine özgü **(milli) Uygur Alfabesi**'ni geliştirmişlerdir. **Kağıt (kitap) ve matbaa (hareketli harf sistemi) kullanan ilk Türk devleti** olmuştur.

Orhun Yazıtları'ndaki Türkçede yabancı dil ögelerinin oranı çok azken Uygurlar Dönemi metinlerinde bu oranın arttığı görülmüştür.

Bu durumda aşağıdakilerden hangisinin etkili olduğu söylenemez?

A) Kültürel ilişkilerin artmasının

B) Türkçe kurallar çerçevesinde sözcükler türetilmesinin

C) Farklı dinlerin benimsenmesinin

D) Yabancı dillerin Uygur Türkçesine çevrilmesiyle yeni terimlerin girmesinin

E) Uygur ülkesinde ticaretin artmasının

Uygurların gerek göçebelikten yerleşik hayata geçişleri, gerek ülkelerinde ticaretin canlanmasını teşvik eden uygulamalarda bulunmaları, gerekse Manihaizm gibi farklı dinleri benimsemeleri, kültürel ilişkilerin artmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda Uygur Dönemi metinlerine daha önceki Türk metinlerinden daha fazla yabancı dil öğeleri girmiştir. Uygurların zaman zaman yaptıkları gibi Türkçe kurallar çerçevesinde sözcükler türetmesi, Türkçe metinlerde yabancı dil öğelerinin oranını artırmaz, aksine Türkçenin gelişimini sağlar.

YANIT B

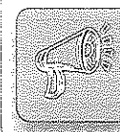
DİĞER TÜRK DEVLETLERİ VE TOPLULUKLARI

DEVLET / TOPLULUK	ÖNEMLİ ÖZELLİKLER
Avarlar (Juan - Juan)	* **İstanbul'u kuşatan ilk Türk devletidir.** Ancak sonuç alamadılar. * **Slavları** ordu ve devlet örgütlenmesinde **etkilediler**. Franklar tarafından yıkıldılar.
Bulgarlar	* **Tuna Bulgarları** Hristiyanlığı seçip **Slavlar arasında milli kimliklerini kaybettiler.** * **İtil (Volga) Bulgarları İslamiyeti benimseyip milli kimliklerini korudular.** Kazan Hanlığı'nın temelini attılar.
Hazarlar	* **Museviliği benimseyen tek Türk devletidir.** Müslüman Araplarla **(Hz. Osman dönemi) Türkler arasındaki ilk savaşlar** Hazarlar zamanında **başladı.** * Halk arasındaki davalara Müslüman, Hristiyan, Musevi ve Şamanistlerden oluşan yedi kişilik **"Hâkimler Kurulu"** bakardı.
Macarlar	* **Balkan kavimlerini Germenleşmekten korudular.** * XI. yüzyılın sonlarında Hristiyanlığı kabul edip Türk kimliklerini kaybettiler.
Peçenekler	* Rusların güneye (Karadeniz'e) inmesini önlediler. Bizans ordusunda ücretli askerlik yaptılar. * **Malazgirt Savaşı'nda Selçukluların tarafına geçip** Türklerin savaşı kazanmasında rol oynadılar.
Oğuzlar (Uzlar)	* Oğuzlar, Büyük Selçuklu, Türkiye Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin kurucu boyudur. * Oğuzların bir kısmı Balkanlara gelip Bizans ordularında ücretli asker oldular. * **Malazgirt Savaşı'nda Selçukluların tarafına geçip** savaşın kazanılmasında rol oynadılar.
Kıpçaklar (Kumanlar)	* Kıpçakların bir kısmı **Altın Orda Devleti'nin** hizmetine girerek, bu devletin **Türkleşmesinde rol oynadılar.** Altın Orda Devleti'nin egemenliğinde yaşayan Kıpçakların çoğu Mısır'a götürülerek **Eyyubi ve Memlûk ordusunda ve devlet yönetiminde görevlendirildiler.**
Türgeşler (Türgişler)	* Hükümdarları **Baga Tarkan, kendi adına para bastıran ilk Türk kağanıdır.** * **Emeviler Dönemi'nde** İslam ordularına karşı mücadele ederek **Orta Asya'nın Arapların eline geçmesini engellediler.**
Kırgızlar	* Cengiz Han zamanında **Moğollara itaat eden ilk Türk topluluğudur.** * Dünyanın en uzun destanı **"Manas Destanı"** ile **"Yenisey Yazıtları"** Kırgızlara aittir.
Karluklar	* **İslamiyeti kabul eden ilk Türk topluluğudur.** * İlk Müslüman Türk devleti **Karahanlı Devleti'nin kurucu boylarındandır.**

İLK TÜRK DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE MEDENİYET

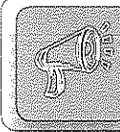
DEVLET VE ÜLKE YÖNETİMİ

* Türk hükümdarları Han, Hakan, Kağan, Yabgu, Tanhu, Şanyü, İlteber, İlber, İdikut gibi unvanlar taşırlardı.

Hükümdarlara devleti yönetme yetkisinin Tanrı tarafından verildiğine inanılmış, bu yetkiye **"Kut"** adı verilmiştir. Kut anlayışına dayalı bu veraset sisteminden dolayı **hanedan üyesi tüm erkeklerin kut taşıdığı düşünülmüş ve ülke hanedanın ortak malı kabul edilmiştir. Bu durum da sık sık taht kavgalarının yaşanmasına yol açmıştır.**

* Ülke yönetimini kolaylaştırmak amacıyla **"ikili yönetim teşkilatı"** geliştirilmiştir. Doğuyu asıl hükümdar, batıyı "yabgu" unvanı ile hükümdarın kardeşi yönetirdi **(federal devlet).**

Hükümdara devlet yönetimiyle ilgili konularda "toy, kengeş, kurultay" gibi adlarla bilinen; hanedan üyeleri, boy beyleri ve önemli devlet görevlilerinin bir araya gelmesiyle oluşan **büyük meclis yardımcı olmuştur. Kurultay üyelerine "toygun" denmiştir.** Kurultayda son söz hükümdara ait olduğundan bu meclis **"danışma meclisi"** özelliği taşımıştır.

* Türklerde siyasi kurumlardan biri de **"ayukı (hükümet)"** idi. **Aygucı (Vezir), Buyruk (Bakan)**, Tamgacı / Tuğracı (Mühürdar), Bitikçi (Katip), Tudun (Vergi memuru), Tutuk (Askeri vali), Sübaşı (Ordu komutanı), İnal / İnanç / Ataman (Tigin eğitmeni), Ağıçı (Hazine görevlisi) gibi devlet görevlileri vardı.
* Hükümdarın oğullarına **Tigin / Tekin** denirdi. Hükümdar eşine **"Hatun"** veya **"Katun"** denirdi.

ORDU

* **Ordu-Millet anlayışının** yerleştiği Türklerde, askerlik bir meslek sayılmamış, ücretli askerlik de görülmemiştir.
* **İlk düzenli Türk ordusunu "onlu sistem"e göre Mete Han kurmuştur. Turan ya da Hilal** adı verilen **savaş taktiği** kullanılmıştır.

Ammianus, "Hunlar piyade olarak savaşmaya hiç alışkın değillerdi. Şaşılacak kadar uzak mesafelere attıkları ve demir kadar sert ve öldürücü sivri kemikten uçlu oklarını atmada gösterdikleri maharete hiç kimse erişemezdi... Hunlar iyi savaşçılar olup yay ve kement kullanmakta eşsizdirler." demiştir.

Yalnız bu bilgiye göre Hunlarla ilgili olarak;

I. orduda onlu sistemi oluşturdukları,

II. savaş aletlerini etkin kullandıkları,

III. savaşlarda hilal taktiğini uyguladıkları

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) I ve III

Verilen bilgilerde Hunların savaş aletleri kullanmaktaki ustalığından bahsedilmiş olup ordu teşkilatlanması ve uyguladıkları savaş taktiklerinden söz edilmemektedir.

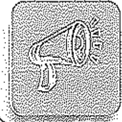
YANIT B

HUKUK

* Eski Türklerde **ülke, "Töre" adı verilen yazılı olmayan hukuk kurallarına göre yönetilirdi.** Devlet ve toplum ilişkilerini düzenlemede töreye aykırı olmamak kaydıyla kurultay kararları ve hükümdar buyrukları da kanun yerine geçerdi.
* Halk arasındaki davalara **"Yargan" ya da "Yargucu"** denilen görevliler bakardı.

DİN VE İNANIŞ

* Türkler, Şamanizm ve esas olarak **Gök Tanrı dini**ne inanırlardı. Mezarlarına **"kurgan"**, mezar taşlarına (heykellere) **"balbal"**, cenaze törenlerine **"yuğ"**, din adamlarına **"şaman, baksı, kam"** denirdi.

Türkler ölümden sonraki yaşama inanmışlar, cenneti "uçmağ", cehennemi "tamu" olarak adlandırmışlardır. Bu inanış nedeniyle ölüleri kurganlara (mezara) kişisel eşyalarıyla gömerlerdi. **Ölen kişinin mezarına** sağlığında öldürdüğü düşman sayısı kadar **balbal (heykel) dikilirdi.**

SOSYAL VE EKONOMİK HAYAT

* Türk toplumu; **Oğuş (Aile) → Urug (Sülale) → Bod (Boy) → Budun (Millet) → İl (Devlet)**'den oluşurdu.
* İlk Türk devletlerinde tarıma uygun toprakların azlığı nedeniyle, **ekonominin temeli hayvancılığa dayalıdır.** Türklerin hayvancılıkla uğraşmaları, **konargöçer hayat tarzını** benimsemelerinde etkili olmuştur.
* **Otlak ve yaylaklar devletin malı sayılırdı. Bu durum kişilerin geniş topraklara sahip olarak ayrıcalıklı (soylu) hale gelmelerini ve köleliği engellemiştir.**

Göçebe Türklerde bozkır hayatı içerisinde, taşınabilir mesken ihtiyacına cevap verdiği söylenebilecek unsur aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kurgan B) Tuğ C) Otağ D) Balbal E) Ongun

Orta Asya'da genel olarak konar-göçer hayat tarzını süren Türklerin mesken ihtiyacına cevap veren unsur Otağ'dır. Otağ, bir ailenin barınma ihtiyacını rahatlıkla karşılayabilecek büyüklükteki çadırdır.

YANIT C

SANAT

* Konargöçer hayat şartlarına uygun olarak. Türkler, **küçük ve kolay taşınabilir eşyaların üzerine "hayvan üslubu" olarak bilinen**, hayvanların birbirlerine karşı mücadelelerini gösteren **figürler işlemişlerdir.**
* Konargöçerlikten dolayı Türk toplulukları arasında Uygurlara kadar mimari eser görülmemiştir. **Uygurlar gerek yerleşik hayata geçmeleri, gerekse dini inançları sonucu mimaride gelişme göstermişlerdir. Uygurlar, Budist mezar yapıları ve tapınaklarına işledikleri duvar resimleriyle kendilerine has bir portre sanatı geliştirmişlerdir.**
* Asya Hunlarına ait "Pazarık Kurganı"ndaki **"Pazırık Halısı"nın dünyada ilk olduğu bilinmektedir.**
* Hunların "Esik Kurganı"ndan çıkarılan **"Altın Elbiseli Adam Zırhı"** Türk maden sanatının en önemli örneklerindendir.

BİLİM

* Türklerin **"On İki Hayvanlı Türk Takvimi"**ni yapmaları, **astronomi bilimi**yle ilgilendiklerini göstermiştir.
* Türk tarihinde **matbaayı ilk kez Uygurlar kullanmıştır.**

BÖLÜM 4 İSLAM TARİHİ VE UYGARLIĞI (13. YÜZYILA KADAR)

İSLAMİYETİN DOĞUŞU VE İLK İSLAM DEVLETLERİ

İSLAMİYETİN DOĞUŞU VE İLK İSLAM DEVLETLERİ
İSLAM DEVLETİ'NDE KÜLTÜR VE MEDENİYET

İSLAMİYET ÖNCESİ ARAP YARIMADASI'NIN DURUMU

* Araplar arasında putperestlik yaygın bir inançtı. Her kabilenin kendi putu vardı ve bazı büyük putlar **Mekke'deki Kâbe**'de bulunurdu. Putperestliğin yanı sıra Hristiyanlık, Musevilik ve Hz. İbrahim'in dini olan Haniflik de Araplar arasında inanılan dinler arasında idi.
* **Arap kabileleri arasında sık yaşanan kan davaları, Arapların siyasal birlik sağlamasını zorlaştırmıştır.**
* Arap kabilelerinde tarım-ticaretle uğraşan ve yerleşik yaşayanlara **"medeni"**, hayvancılıkla uğraşan ve göçebe yaşayanlara **"bedevi"** denirdi. Mekkeliler kervan ticareti ile uğraşırlardı.
* Arap kabilelerinin birbirleri ile savaşmadıkları dört aydan oluşan **Haram Ayları**'nda, Mekke civarında **Ukaz Panayırı** kurulurdu. Bu dönemde Araplar Kâbe ve putlarını ziyaret ederler, ticari faaliyetlerini yürütürlerdi.

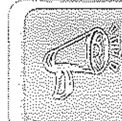
HZ. MUHAMMED DÖNEMİ (610 / 622 - 632)

HİCRET (622)

* Mekke'nin Müslümanlar açısından yaşanmaz bir yer haline gelmesi üzerine Medineli Müslümanlarla 621 ve 622'de Akabe'de görüşen **(Akabe Biadları)** Hz. Muhammed, Mekke'deki Müslümanların Medine'ye göç etmesine izin verdi. Medine gibi Suriye ticaret yolu üzerindeki önemli bir merkezin Müslümanların eline geçmesinden korkan Müşrikler kesin tedbir almaya ve Hz. Muhammed'i öldürmeye karar verdiler. Bunun üzerine Hz. Muhammed 622'de Hz. Ebu Bekir'le beraber "Hicret" kararı aldı ve Medine'ye göç etti.
* **Hicret'le birlikte İslam Devleti'nin temelleri atıldı.** Medine'ye yerleşen Müslümanlar, İslamiyeti kısa sürede Medine dışına yaymaya başladılar.
* Hicret'ten bir süre sonra Hz. Muhammed, Medine'de Müslümanlarla birlikte yaşayan Yahudi, Hristiyan ve putperestlerle bir sözleşme yaptı. **Medine Sözleşmesi** adı verilen bu sözleşmeye göre; Museviler din hürriyetine sahip olacaklar, Medine'ye bir saldırı olduğu takdirde şehrin korunması için taraflar birlikte hareket edecekler, üzerinde ihtilafa düşülen herhangi bir konuda Hz. Muhammed'e başvuracaklardı. **Medine Sözleşmesi Hz. Muhammed'e, Müslümanların Başkomutanı, Başyargıcı yani Devlet Başkanı sıfatını da kazandırmıştır.**

BEDİR SAVAŞI (624)

* Medine'ye göç eden Müslümanların Mekke'de el konulan mallarına karşılık, Mekke kervanına saldıracakları haberini alan Müşriklerin, Medine'ye taarruz etmeleri üzerine yapılmıştır.

Müslümanların Mekkeli müşriklere karşı kazandıkları ilk askeri başarıdır. Bedir Savaşı sonunda **elde edilen ganimetlerin beşte biri devlete bırakılırken, geri kalanlar savaşa katılanlar arasında bölüştürülmüştür.** Daha sonra bu uygulama bütün İslam devletlerinde kural haline gelmiştir.

* Mekkeli müşriklerden fidye verebilenler serbest bırakıldı. **Kurtuluş için fidye ödeyecek durumda olmayıp da okuma yazma bilenler, Medineli on kişiye okuma yazma öğretmeleri şartıyla esaretten kurtulabilecekti.**

UHUD SAVAŞI (625)

* Mekkeli müşriklerin Bedir'in intikamını almak istemesi üzerine yapılmıştır. Müslümanlar önemli kayıplar vermelerine rağmen Mekkeliler kesin bir üstünlük sağlayamadılar.

HENDEK SAVAŞI (627)

* Mekkelilerin Medine üzerine harekete geçmesi üzerine Hz. Muhammed, **İranlı Selman-ı Farisi'nin önerisi** ile Mekkeli müşriklerin saldırısına karşı **Medine'nin etrafına hendek kazarak şehri koruma stratejisi** izledi. Zaferle sonuçlanan bu savaştan sonra Mekkeliler, Müslümanlara bir daha saldırıda bulunmadılar ve savunmaya çekildiler.

HUDEYBİYE BARIŞI (628)

* Bu antlaşma, Müslümanların Hac yapmak amacıyla Mekke'ye doğru yola çıkması üzerine yapılmıştır. "Reşit olmayan Mekkeli Müslümanlardan Medine'ye sığınanlar geri verilecek." gibi Müslümanların aleyhinde hükümler içermesine rağmen Müslümanlar için olumlu sonuçlar doğurmuştur. Antlaşmanın "On yıl süreyle Mekke ile savaşmama" kararından yararlanan Müslümanlar, başka bölgelere seferler düzenlediler.
* **Hudeybiye Barışı ile Müslümanlar siyasi varlıklarını Mekkelilere kabul ettirmiş oldular.**

HZ. MUHAMMED DÖNEMİ (610 / 622 - 632)

HAYBER'İN FETHİ (629)

* Yahudilerin, Medine - Şam arasında ticaret yapan Müslüman tüccarlara zarar vermeleri üzerine, Hz. Muhammed Yahudilerin elinde bulunan Hayber Kalesi'ni fethetti. Böylece **Şam ticaret yolunun güvenliği sağlandı.**
* Hayber'in fethinden sonra, Müslüman olmayan savaşabilecek erkeklerden güvenliklerinin sağlanması karşılığında **cizye vergisi alınmaya başlandı.** Verimli Hayber toprakları ürünlerinin yarısını İslam Devleti'ne vermeleri koşuluyla Yahudilere bırakıldı. Böylece **ürün vergisi uygulaması başlatılmış oldu.**

MUTE SEFERİ (629)

* Müslümanlarla Doğu Romalılar (Bizans) arasında yapılan ilk savaş ve **Müslümanların Bizans İmparatorluğu'na karşı kazandığı ilk zaferdir.**

MEKKE'NİN FETHİ (630)

* Mekkeli müşriklerin Hudeybiye Barışı'nı bozması üzerine Mekke fethedildi. İslam ordusunun Mekke'ye girmesinin ardından **Hz. Muhammed, Mekkeliler için genel af ilan etti. Kabe putlardan temizlendi.** Mekke'nin fethinden sonra **İslamiyet, Hicaz Bölgesi'nin büyük bölümüne yayıldı.**

HUNEYN SAVAŞI (630)

* Henüz Müslüman olmayan Taifliler, diğer putperest kabileleri de yanlarına alarak Müslümanlarla savaşmak amacıyla bir ordu hazırladılar. Yapılan savaşı Müslümanlar kazandı.

TAİF SEFERİ (630)

* Huneyn'de yenilenler, Taif şehrine sığınmışlardı. Hz. Muhammed Taif'i kuşattı, fakat alamadı. Bir yıl sonra Taifliler İslamiyeti kendiliğinden kabul ettiler.

TEBÜK SEFERİ (631)

* Doğu Roma'nın Müslümanlara saldıracağı haberi üzerine, Hz. Muhammed, Doğu Roma üzerine sefere çıktı. Fakat Doğu Roma sınırındaki Tebük'e gelindiğinde haberin asılsız olduğu anlaşıldı.
* Tebük Seferi, **Arabistan dışına yapılan ilk sefer olup, Hz. Muhammed'in son seferidir.** Bu sefer sırasında Suriye'deki Gassani Arapları Müslüman oldular.

DÖRT HALİFE DÖNEMİ

HZ. EBUBEKİR (632 - 634)

* Hz. Ebubekir devletin Hz. Muhammed'den hemen sonra sarsılan otoritesini yeniden sağlamaya öncelik verdi. Yemen'de ortaya çıkan yalancı peygamberleri yok etti. Zekat vermek istemeyen Arap kabilelerini itaat altına aldı. Suriye topraklarında yapılan **Yermük Savaşı**'nda (634) Doğu Roma (Bizans) yenilgiye uğratıldı. Yermük zaferi, Arabistan dışında Müslümanların kazandığı ilk zaferdir.
* **Kur'an-ı Kerim bir kitap haline getirildi. Kur'an'ın kitap haline getirilmesi İslamiyetin özünü koruması hususunda önemli bir adım olmuştur.**

HZ. ÖMER (634 - 644)

* Şam'ın alınmasıyla başlayan Suriye'nin fethi, **Ecnadeyn Savaşı**'nda (636) Doğu Roma ordularının yenilgiye uğratılıp Suriye'den çekilmesiyle son buldu. Müslümanlar **Köprü Savaşı**'nda (634) Sasanilere yenilseler de Irak ve İran'ın fethini sürdürdüler. **Kadisiye Savaşı** (636) ile Irak; **Celula** (637) ve **Nihavent** (642) savaşları sonucunda bütün İran Müslümanların oldu. Böylece, **Sasani Devleti'ne son verildi.**
* 640 - 641 arası Doğu Roma'dan **Mısır'ın büyük bir kısmı alındı.** Mısır'ın fethi 642'de İskenderiye'nin alınmasıyla tamamlandı. Bütün **Kuzey Afrika'nın fethi başladı.**
* Hz. Ömer döneminde devletin temel kurumları olan divan örgütü, valilik sistemi, kadılık makamı, düzenli ordu, ikta sistemi ve Beyt'ül Mal denilen devlet hazinesi kuruldu.

HZ. OSMAN (644 - 656)

* Suriye valisi Muaviye, kurduğu **ilk İslam donanması** ile Kıbrıs'ı fethetti (649). **Zatü's Savârî Savaşı**'nda Müslümanlar **Doğu Roma'ya karşı ilk deniz zaferini kazandılar.**
* Horasan'da ilk defa Türklerle mücadeleye başlayan İslam orduları, Kafkas Dağları'na dayanarak **Hazar Türkleriyle** komşu oldular. **Kur'an-ı Kerim'in düzenlenmesi yapılarak çoğaltıldı** ve önemli İslam kentlerine gönderildi.

HZ. ALİ (656 - 661)

* Hz. Ali halife olduktan sonra, Hz. Osman'ın katillerini cezalandırmadığını iddia edenler, Hz. Ali'nin halifeliğine karşı çıkıp mücadeleye giriştiler.
* **Deve Olayı (Cemel Vakası):** 656 yılında Hz. Ayşe, Talha ve Zübeyr'in topladığı kuvvetlerle yapılan savaşı Hz. Ali kazandı. Bu olaydan sonra **devlet merkezi Medine'den Kûfe'ye taşındı.**
* **Sıffîn Savaşı:** Şam Valisi Muaviye'nin kuvvetleriyle yapılan bu savaşta bir sonuç alınamayınca, sorunun hakemlerle çözülmesi kararlaştırıldı.
* **Hakem Olayı:** Sorun çözülemediği gibi **Müslümanlar üç grupa ayrıldı.** Muaviye'den yana olanlar, Hz. Ali'den yana olanlar, Hz. Ali'ye ve Muaviye'ye karşı olan Hariciler. Hz. Ali'nin Hariciler tarafından öldürülmesiyle Dört Halife Dönemi sona ermiştir.

EMEVİLER DEVLETİ (661 - 750)

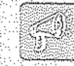
ASKERİ VE SİYASİ GELİŞMELER

* Emevi soyundan gelen **Muaviye**'nin halife olmasıyla İslam tarihinde Emeviler Dönemi başladı. Muaviye ilk iş olarak **Şam'ı İslam Devleti'nin merkezi** yaptı. **İstanbul**, 668 ve 674 yıllarında iki kez **kuşatılsa da alınamadı.**
* Muaviye ölmeden önce oğlu Yezid'i halife tayin ederek **halifeliği "saltanat" haline getirdi.**
* Yezid'in halifeliğini kabul etmeyen Kûfeliler, Hz. Ali'nin küçük oğlu Hz. Hüseyin'i halifeliğe getirmek için Kûfe'ye çağırdılar. Bunu haber alan **Yezid**, Kerbela denilen yerde **Hz. Hüseyin ve yanındakileri öldürdü.** Bu olay **"Kerbela Olayı"** olarak tarihe geçti. Bu olay sonrası daha önce baş gösteren **ayrılıklar, kesin ayrılıklara dönüştü.**
* Velid'in halifeliği zamanında Kuzey Afrika'nın tamamı fethedildi. Tarık Bin Ziyad komutasındaki İslam orduları **Kadiks Zaferi (711)** sonucunda İspanya'yı fethetti. **"Endülüs" denilen İspanya**'daki ilerleyiş Franklarla yapılan **Puvatya Savaşı (732) ile** son buldu. **Müslümanlar Avrupa'da toprak kaybetmeye başladı.**
* Maveraünnehir'de **Türgeş Kağanı Sulu Han, Emevi ordularını yendi**yse de daha sonra geri çekilmek zorunda kaldı.

EMEVİ DEVLETİ'NİN YIKILMASI

* Bu devletin yıkılmasında,
  - İmparatorluğun çok geniş sınırlara ulaşması sonucu merkezi otoritenin zayıflaması,
  - Emevi ailesinin **Arap milliyetçiliği** politikası izlemesi sonucu, Emevi egemenliğindeki **Mevali** diye tabir edilen Arap olmayan Müslümanların yönetime karşı tavır almaları,
  - Devlet makamlarına genellikle Emevi ailesi dışından yöneticiler getirilmemesi,
  - Şiilerin halifeliği ele geçirme mücadelelerini sürdürmeleri,
  - Hz. Muhammed'in soyundan gelenlerin Emevi yönetimine karşı mücadeleleri

  etkili olmuştur.
* Emevi yönetimine karşı Horasan'da Türk asıllı **Ebu Müslim** adlı bir komutanın başlattığı ayaklanma, bütün imparatorluğa yayıldı. Bu ayaklanmalar, Hz. Muhammed'in amcası Abbas'ın soyundan gelen Ebu'l Abbas Abdullah'ın halife ilan edilmesiyle son buldu. Böylece Emevi Devleti yıkıldı (750).

İslam Devleti'nde Hz. Muhammed'den sonra devlet başkanı olan kişiye halife sanı verilmiştir. Ancak Dört Halife Dönemi'nin ardından halifenin dinî ve siyasi otoritesi, İslam dünyasının tümünde kabul görmemiştir.

Buna, İslam tarihinde görülen,

I. Emevi halifelerinin güttüğü Arap milliyetçiliği siyasetine karşı tepkilerin ortaya çıkması,

II. Abbasiler, Fatımiler ve Endülüs Emevilerinde olmak üzere aynı anda üç halifenin olması,

III. Dört Halife Dönemi'nde Kur'an-ı Kerim'in kitap haline getirilmesi ve çoğaltılması

durumlarından hangilerinin kanıt olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) II ve III

İslam Devleti'inde Emevi ailesinin Arap milliyetçiliği politikası izlemesi Arap olmayan Müslümanların Emevi halifeliğine karşı tavır almalarına neden olmuştur. Abbasi halifeliğine de Şii Fatımîler ve Endülüs Emevilerinin tavır almaları İslam Devleti'nde farklı dini ve siyasi otoriteleri ortaya çıkarmıştır.

YANIT D

ENDÜLÜS EMEVİ DEVLETİ (756 - 1031)

ASKERİ VE SİYASİ GELİŞMELER

* Abbasilerin, Emevi hanedanına son vermesiyle Emevi sülalesinden Abdurrahman, İspanya'ya giderek burada Endülüs Emevi Devleti'ni kurdu. Abbasilerle mücadele etti. Franklara karşı başarı sağladı.
* Endülüs Emevi Devleti'nin en güçlü hükümdarı III. Abdurrahman halife unvanını kullanınca, İslam tarihinde aynı anda Abbasiler, Fatimiler ve Endülüs Emevileri olmak üzere **üç halife** ortaya çıktı.
* Devletin **başkenti** olan **Kurtuba**, yapılan bir çok cami, kütüphane, medrese ile kültür ve bilim merkezi haline geldi. **Avrupa ülkelerinden gelen birçok Hristiyan öğrenci Endülüs medreselerinde okuyarak İslam kültürünün Avrupa'ya yayılmasında etkili oldular.**

BENİ AHMER DEVLETİ (1232 - 1492)

ASKERİ VE SİYASİ GELİŞMELER

* İspanya'daki son Müslüman devlettir. **Başkent Gırnata** bilim, kültür ve sanat faaliyetlerinin önemli bir merkezi haline geldi. Bu faaliyetler **Avrupa'da Rönesans'ın doğuşunda etkili olmuştur.**
* Aragon kralının Kastilya kraliçesiyle evlenmesi sonucu İspanya'da Katolik Hristiyan birliği sağlandı. 1492 yılında Gırnata'yı ele geçiren Hristiyanlar, İslam kültür ve medeniyetine ait birçok eseri yıktılar. İspanya'da 750 yıl süren İslam egemenliğine son verdiler.
* İspanya'dan sürülen ve baskıya maruz kalan Müslümanlar, Osmanlı padişahı **II. Bayezit'in yardımı ile** Kuzey Afrika'ya yerleştirildi. Aynı baskıya maruz kalan **Yahudiler ise Selanik, İzmir ve İstanbul'a yerleştirildi.**

ABBASİLER DEVLETİ (750 - 1258)

ASKERİ VE SİYASİ GELİŞMELER

* Abbasiler Devleti'nin kurucusu Ebu'l Abbas Abdullah, Emevi sülalesinden olan muhaliflerini etkisiz hale getirerek otoriteyi sağladı. Daha sonra halife olan Mansur, **devletin başkentini Bağdat**'a taşıdı. **Abbasilerin en parlak dönemi Harun Reşid dönemidir**. Harun Reşid'den sonra yerine sırasıyla oğulları Emin, Memun ve Mutasım halife oldular.
* Türkler, Abbasiler zamanında İslamiyeti benimsemeye başladılar. Çünkü **Abbasiler, Emeviler gibi Arap miliyetçiliği yapmadılar.** Türkler ve Arap olmayan Müslümanlara karşı eşit davrandılar. Onların bu siyasetleri sonucu, 751 Talas Savaşı'ndan sonra **Türkler arasında İslamiyet hızla yayıldı.** Halife Mutasım, **Türklerin Araplara karışıp savaşçı özelliklerini yitirmelerini önlemek amacıyla** Türklerin yerleşmesi için **Samarra şehrini** inşa ettirdi.
* Türklerin bir kısmı da Anadolu'nun güneyine Maraş, Diyarbakır, Malatya, Adana, Tarsus gibi şehirlerde Doğu Romalılara karşı kurulan **Avasım hattı**na yerleştirildi. Avasım hattına yerleştirilen **Türkler, Doğu Romalılara karşı İslamiyeti savunmak için savaştılar.**

ABBASİLER DEVLETİ'NİN YIKILMASI

* 847 tarihinden itibaren halifelerin otoritelerinin zayıflaması Abbasiler Devleti'nin parçalanmasına sebep oldu. Abbasi sınırları içerisinde kısa ömürlü yeni devletler kuruldu. Bu devletler; Mısır'da Tolunoğulları ve İhşidiler, Kuzey Afrika'da Aglebiler, Horosan'da Tahiriler, Maveraünnehir'de Samanoğulları, Irak ve İran'da Büveyhoğulları'dır.
* 1258 yılında Moğol-İlhanlı hükümdarı Hülâgu Han, ordusu ile Bağdat'ı ele geçirerek Abbasiler Devleti'ne son verdi. Abbasi ailesinden kurtarılabilenler Mısır'a gitti. **Memluklü himayesindeki Abbasi halifeliği, Osmanlıların Mısır'ı fethine kadar Mısır'da devam etti.**

İSLAM DEVLETİ'NDE KÜLTÜR VE MEDENİYET

DEVLET YÖNETİMİ

* **İlk Dört Halife** bir çeşit seçimle belirlendiği için bu döneme **Cumhuriyet Dönemi** denir.
* **Hz. Ömer** askeri ve mali işlerin görüşülüp yürütülmesi için bir **divan teşkilatı** oluşturdu. Ülkeyi idari bölümlere (illere) ayırarak valiler tayin etti. **Emeviler** Döneminde **halifelik, saltanat** haline getirildi.
* **Abbasiler vezirlik makamını** kurdular. Divanı devlet yönetiminde en etkili kurum haline getirdiler:
  - **Divan-ı İnşa** devletin yazı işlerini, **Divan-ı Mezalim** devletin adalet işlerini, **Divanü'l Ceyş** devletin askerlik işlerini, **Divan-ı Beytü'l Mal** devletin mali işlerini yürütürdü.

HUKUK

* **Hz. Ömer zamanında** mahkemeler kurularak şehirlere **kadılar (yargıç) atandı.**
* Kadılar, yargılamayı İslam hukukuna (fıkıh) göre yaparlardı.

ORDU

* **İlk düzenli İslam ordusunu Hz. Ömer kurdu.** Fetihler sırasında "ordugâhlar" oluşturuldu. Donanma, Hz. Osman döneminde Şam Valisi Muaviye tarafından kuruldu. Donanma komutanlarına **"Emirü'l Ma"** (suların hakimi) denirdi.
* Emeviler Döneminde Arap olmayanlar orduya alınmazdı. Abbasiler Türkleri orduya aldı ve ordu komutanlıklarına getirdi.

EKONOMİ

* **Hz. Ömer zamanında devlet hazinesi Beyt'ül Mal** adıyla sistemleştirildi. Vergiler düzenli hale getirildi.
* **Hz. Ömer zamanında** fethedilen toprakların verimli kullanılması için **askeri ikta sistemi**nin temelleri atıldı.
* **Emevi halifesi Abdülmelik dinar ve dirhem adlı ilk İslam parasını bastırdı.**
* Devletin önemli gelir kaynakları zekat, öşür, haraç, cizye vergileri ile ganimetler, gümrük ve maden-tuzla gelirleri idi.

BİLİM VE EĞİTİM

* Emevi halifesi **Abdülmelik, Arapça'yı resmi devlet dili haline getirdi.** İlk araştırma okulu olan **Beytü'l Hikme**'yi, Abbasi halifesi Harun Reşid Bağdat'ta açtı (medreselerin ilk örneği). Selçuklu veziri Nizamülmülk tarafından Bağdat'ta açılan **Nimaziye Medresesi**, dönemin en büyük eğitim kurumuydu.
* Astronomide **Fezari "usturlap"** kullanarak güneş ve ay tutulmalarının zamanını tahmin etti. **El Harizmi** astronomi cetvelleri hazırlayarak yıldızların hareketlerini inceledi. **El Biruni** rasathane kurdu ve dünyanın çapını hesapladı. Matematikte, Hint rakamlarını kullanan Müslüman bilim adamları cebir, trigonometri ve logaritmayı buldular. Harizmi'nin Hisab'el-Cebir adlı eseri Avrupa'daki üniversitelerde yıllarca okutuldu. Fizikte optiğin kurucusu olan **İbnü'l-Heysem** bu alanda en sağlam eser olan Kitab'ül Menazir'i yazdı. Tıpta **İbn-i Sina**'nın El Kanun Fi't-tıp adlı eseri Avrupa'da temel tıp kitabı olarak kabul gördü. İbn-i Sina Avrupa'da Avicenna adıyla tanındı. **Errazi'nin** çiçek ve kızamık üzerine yazdığı eserler Avrupa'da okutuldu. Felsefede Kındi, Farabi, **İbn-i Rüşd** tanınan düşünürlerdi. **Farabi**'ye ikinci öğretmen anlamında **"Muallim-i Sani"** denilmiştir.

SANAT

* Emeviler Döneminde yaptırılan **Ümeyye Cami**, Kubbet'üs Sahra ve yeniden inşa ettirilen **Mescid-i Aksa**'da Bizans mimarisinin tesiri görülür. Abbasiler Döneminde kurulan Samarra şehrinin mimarisinde Türk tesiri görülür. Abbasi mimarisinin en güzel örnekleri Süreyya ve Taç sarayları ile Ulu ve Kayravan camileridir. Endülüs Emevilerin **Kurtuba Camii ve El-Hamra Sarayı** çok ünlüdür.

BÖLÜM 5

TÜRK - İSLAM DEVLETLERİ (10 - 13. YÜZYILLAR)

TÜRKLERİN İSLAMİYETİ KABULÜ
İLK TÜRK-İSLAM DEVLETLERİ
TÜRK-İSLAM DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE MEDENİYET

TÜRKLERİN İSLAMİYETİ KABULÜ

TALAS SAVAŞI (751)

NEDEN

* Müslüman Araplarla Türklerin komşuluğu daha Hz. Ömer döneminde başlamasına rağmen Emeviler Dönemine gelindiğinde bu komşuluk ilişkileri şiddetli savaşlara sahne oldu. Bunda Emevilerin devlet politikası haline getirdikleri Arap milliyetçiliğinin büyük etkisi oldu.
* **İslamiyetin Türkler arasında yayılması Abbasiler Döneminde Talas Savaşı'ndan sora mümkün oldu.** VIII. yüzyılın ortalarına doğru Orta Asya üzerinde Abbasilerle Çinliler arasında bir güç mücadelesi söz konusuydu. **Orta Asya'ya egemen olmak için sürdürülen** bu **güç mücadelesi 751'de Abbasilerle Çinliler arasında savaşa dönüştü.**

SONUÇ

* Karluk Türkleri başta olmak üzere bir kısım Türk boylarının Müslüman Arapların (Abbasilerin) yanında yer almasıyla Çin yenilgiye uğratıldı.
* Çin, Orta Asya üzerindeki hakimiyet mücadelesinden vazgeçmek zorunda kaldı.
* **Talaş Savaşı'ndan sonra Türkler, kitleler halinde Müslüman olmaya başladılar (ilk olarak Karluklar).**
* Talas Savaşı kültür tarihi bakımından da önemlidir. Müslümanların eline esir düşen Çinliler sayesinde, **Çin dışında ilk defa Semerkant'ta kağıt üretilmeye başlandı.**
* **Müslümanlar ayrıca Çinli esirlerden matbaa, pusula ve barutu da öğrendiler.**

MISIR'DA KURULAN TÜRK - İSLAM DEVLETLERİ

TOLUNOĞULLARI (868 - 905)

* **Mısır'da kurulan ilk Türk devletidir.** Abbasi halifesinin otoritesinin zayıflamasından yaralanan Türk kökenli Mısır valisi **Tolunoğlu Ahmet Bey tarafından kurulmuştur. Devlet'in başkenti** kendilerinin kurduğu **Fustat (Kahire)** idi.
* Tolunoğulları Nil Nehri'nde açtıkları sulama kanalları ile tarımı geliştirdiler. Tolunoğlu Ahmet Cami, Ulu Cami, **Maristan** adını verdikleri hastane ve eczane ile Mısır'ı bayındır hale getirip kalkındırdılar. Maristan'a herkes alınır, hastalardan tedavi için herhangi bir ücret alınmazdı.
* **Yöneticilerinin Türk, halkının Arap olması Tolunoğulları Devleti'nin zayıflamasına yol açmıştır.** Taht kavgalarından yararlanan Abbasiler, bu devlete son vererek Mısır'ı tekrar ele geçirdiler.

İHŞİDİLER (AKŞİTLER) (935 - 969)

* Mısır'da kurulan ikinci Türk devletidir. **Kurucusu** Abbasi Devleti tarafından Mısır'a vali olarak tayin edilen **İhşidi Muhammed'dir.** Başkent Fustat (Kahire) idi.
* İhşidiler; Suriye, Filistin ve Lübnan'ı ele geçirdiler. **Hicaz'ı alarak İslamın kutsal şehirleri Mekke ve Medine'yi kendine bağlayan ilk Türk devleti** oldular.
* Yöneticilerin Türk, halkın Arap olması bu devleti de zayıflatmıştır. Taht kavgalarından yararlanan Şii Fatımîler, Mısır'a girip İhşidiler Devleti'ne son verdiler.

EYYÛBİLER (1174 - 1250)

* Devletin kurucusu **Selahaddin Eyyûbî 1187'de Haçlıları Hıttin Savaşı'nda yenerek Kudüs'ü geri almıştır.** Bu olay üzerine Haçlılar, III. Haçlı Seferi'ni düzenlediler.
* Selahaddin Eyyûbî'nin ölümüyle başlayan taht kavgaları devleti zayıflatınca Mısır'da Memluk egemenliği başladı.

MEMLÜKLER (1250 - 1517)

* Eyyûbî ordusundaki Türk komutanlardan **Aybeg tarafından kurulmuştur. Memlûkler, İlhanlıların son verdiği halifeliği Mısır'da yeniden kurdular.**
* Moğolları **Ayn-Calut ve Elbistan Savaşları**nda yenilgiye uğratarak Ön Asya'yı Moğol işgalinden korudular. Kudüs çevresinde bulunan son Haçlı kalıntılarına son verdiler.
* Osmanlı Devleti ile yapılan **1516 Mercidabık ve 1517 Ridaniye Savaşları**nda yenildiler ve yıkıldılar.
* **Memlûklerde güçlenen emir denen komutanlar hükümdar olabildikleri için saltanat sistemi uygulanmamış, farklı hanedanlar ve çok sayıda sultan başa geçmiştir.**

KARAHANLILAR (840-1212)

ASKERİ VE SİYASİ GELİŞMELER

* **Karahanlı Devleti, Orta Asya'da kurulan ilk Müslüman Türk devletidir.** Devlet, başta Karluklar olmak üzere Yağma, Çiğil ve Tuhsi gibi Türk boylarının desteğiyle kuruldu.
* Karahanlıların ilk hükümdarı Bilge Kül Kadir Han'dır. Bu dönemde yeğeni Satuk Buğra Han İslam dinini kabul etmiştir. Müslüman olduktan sonra Abdülkerim adını alan Satuk Buğra Han, amcasından sonra tahta geçince İslamiyeti resmi din olarak kabul etti ve yayılması için çalıştı.
* Gaznelilerle birlikte **Samanoğulları Devleti'ne son verip** topraklarını paylaştılar.
* Gazneliler ile yapılan savaşların ve hanedan arasındaki anlaşmazlıkların etkisi ile zayıflayan Karahanlılar, Doğu ve Batı olmak üzere ikiye bölündüler. Doğu bölümü Karahitaylılar tarafından, Batı bölümü ise Harzemşahlar tarafından yıkılmıştır.

KÜLTÜR VE MEDENİYETTE GELİŞMELER

* **Devletin resmi dili, eğitim, bilim ve yazışma dili Türkçe idi (Hakaniye Türkçesi).** Türkçenin önemli eserleri; Yusuf Has Hacip'in yazdığı **Kutadgu Bilig**, Kaşgarlı Mahmut'un yazdığı **Divan-ı Lügat'it Türk**, Ahmet Yesevi'nin yazdığı **Divan-ı Hikmet**, Yüknekli Edip Ahmet'in yazdığı **Atabet-ül Hakayık** bu dönemde ortaya konmuştur.
* Karahanlılar Tamgaç Buğra Han döneminde **Semerkant Medresesi'nde dünya tarihinde ilk kez burslu öğrencilik uygulamasını** başlattılar. **Ribat denilen ilk Türk kervansaraylarını, Bimarhane denilen hastaneleri** ve **ilk Türk posta teşkilatını** kurdular.

İslamiyeti kabul eden ilk Türk devletlerinden biri olan Karahanlılarda; hükümdarlık halife tarafından tasdik edilmiş, ülkede halife adına hutbe okutulup para bastırılmıştır. Böyle olmakla birlikte İslamiyet öncesi yönetim gelenekleri de büyük ölçüde devam ettirilmiştir.

Buna göre, Karahanlılar;

I. İslamiyeti kendi kültürleriyle kaynaştıran bir siyasi yapı oluşturmuşlardır.

II. Din ve devlet işlerini birbirinden ayırmışlardır.

III. Arap kültürünü bütünüyle benimsemişlerdir.

yargılarından hangilerinin doğru olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) I, II ve III

İslamiyeti kabul eden ilk Müslüman Türk Devleti olan Karahanlılarda, hükümdarların İslam dünyasının dini lideri olan halife tarafından tasdik edilmesi ve ülkede halife adına camilerde hutbe okutulması, Karahanlıların İslamiyeti eski Türk yönetim gelenekleri ile kaynaştıran bir siyasi yapı oluşturduklarını gösterir. Böylece İslam dininin hukuksal kuralları Türk devlet anlayışının önemli bir unsuru haline gelmiş oluyordu. Ancak Karahanlıların İslamiyet öncesi geleneklerini büyük ölçüde devam ettirmeleri Arap kültürünü bütünüyle benimsemediklerine, hatta ulusçu bir devlet yapısına sahip olduklarına kanıttır.

YANIT A

GAZNELİLER (963 - 1187)

ASKERİ VE SİYASİ GELİŞMELER

* **Devlet adını,** Doğu Afganistan'da bulunan ve devlet merkezi olarak seçilen **Gazne şehrinden almıştır.**
* **En güçlü hükümdarları Gazneli Mahmut**, İran'da bulunan **Şii Büveyhoğulları** üzerine sefer düzenleyerek **Abbasi halifesini Şii tehlikesinden korudu.** Bu hizmetine karşılık Abbasi halifesinden **"Sultan" unvanını alan ilk Türk hükümdarı oldu.**
* Sultan Mahmut, **Hindistan'a on yedi sefer düzenledi** ve Kuzey Hindistan'ı topraklarına katarak bu bölgede İslamiyetin yayılmasını sağladı.
* 1025 yılında Karahanlılar ile Gazneliler arasında gerçekleşen **tarihi Maveraünnehir görüşmelerinde,** Selçukluların bir an önce etkisiz hale getirilmesi kararı alındı. **Sultan Mahmut, Selçuk Yabgusu Arslan Bey'i tuzağa düşürerek Kalincar Kalesi'ne hapsetti** ve Selçuklu tehlikesi geçici de olsa önlendi.
* Sultan Mahmut sonrası yaşanan isyanlar ve oğlu Gazneli Mesut'un başarısız yönetiminin etkisiyle zayıflayan Gazneliler, **1040 Dandanakan Savaşı'nda Selçuklulara yenildiler. Bu savaştan sonra Gazneliler Devleti zayıflayarak yıkılış sürecine girdi.** Afgan asıllı Gurlular, Gazneli Devleti'ni ortadan kaldırdılar.

KÜLTÜR VE MEDENİYETTE GELİŞMELER

* Gazne yönetiminde Arap - İran gelenekleri yoğun olarak görülür. **Gaznelilerde bilim dili Arapça, edebiyat dili Farsça, saray dili de Türkçe olmuştur. Bu durum Gaznelilerde Türkçenin gelişmesini yavaşlatmıştır.**
* Firdevsi'nin Sultan Mahmut için yazdığı **"Şehname"** adlı eseri bu döneme aittir. Biruni ve İbn-i Sina bu dönemde önemli çalışmalar yapmışlardır.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ (1040 - 1157)

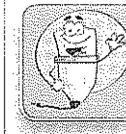
ASKERİ VE SİYASİ GELİŞMELER

* **Selçuklular, Oğuzların Üçok kolunun Kınık boyundandır.** Devlete adını veren Selçuk Bey, Oğuz Yabgu Devleti'nde Subaşı (ordu komutanı) idi. Yabgu ile arası açılan Selçuk Bey, kendisine bağlı Oğuzlarla birlikte Cend şehrine geldiler ve İslam dinini benimsediler.
* Selçuk Bey'in yerine geçen oğlu Aslan Yabgu'nun Sultan Mahmut tarafından tuzağa düşürülerek hapsedilmesi ve bu hapis hayatı sırasında ölmesi üzerine, Selçukluların başına Selçuk Bey'in torunları **Tuğrul ve Çağrı Beyler** geçtiler ve **devlete bağımsızlığını kazandırdılar.**
* **Selçuklular**, Gaznelilere ait olan Horasan'a inerek güç kazandılar. **1038 yılında Serahs civarında yapılan savaşta Gazneli ordusunu ağır yenilgiye uğratarak Nişabur'da Tuğrul Bey adına hutbe okuttular.** Bunun üzerine iki devlet arasında 1040'ta Dandanakan Savaşı yapıldı.

Tuğrul ve Çağrı Beyler Gaznelileri, **1040 Dandanakan Savaşı'nda** ağır bir yenilgiye uğratınca **Büyük Selçuklu Devleti kuruluş sürecini tamamladı.** Selçuklu Türklerinin batıya ilerleyişleri hızlandı.

* **1048**'de Bizans-Gürcü ortak gücüne karşı **Pasinler Savaşı'nın kazanılmasıyla, Selçuklu orduları Kafkaslardan Doğu Anadolu'ya uzanmış oldu. Selçuklu Türkleri ile Bizans arasında yapılan bu ilk önemli savaşın** ardından yapılan antlaşmayla Bizans, İstanbul'daki caminin onarılmasını, bu camide hutbenin Abbasi Halifesi ve Tuğrul Bey adına okunmasını kabul etti. **Pasinler Savaşı, Anadolu'ya yönelecek sonraki fetihlere hazırlık niteliği taşımaktaydı.**
* **1055**'te Tuğrul Bey, Abbasi halifesinin çağrısı üzerine **Bağdat Seferi** yaparak, halifeyi Şii Büveyhoğullarının baskısından kurtardı. **Büveyhî Hükümdarlığı'nı yıkan, Şii Fatımî saldırılarını bertaraf eden Tuğrul Bey'e Halife, "Doğu'nun ve Batı'nın Sultanı" unvanını vererek siyasi yetkilerinden vazgeçti (1058). Böylece, İslam dünyasının siyasi liderliği Türklere geçti.** Tuğrul Bey'in vefatından sonra Alp Arslan, Selçuklu sultanı oldu.
* 1064'te Hristiyan âlemi için kutsal olan **Ani Kalesi'ni fethedip Kars'a girmesi üzerine Alp Arslan'a halife, "Ebü'l-Feth" (fetihler babası) unvanını verdi.**
* Sultan Alp Arslan 1070'de Şii Fatımî Devleti'ne son vermek için **Mısır Seferi**'ne çıktı. Ancak Bizans ordusunun Doğu Anadolu'ya gelmekte olduğu haberini alınca Halep'ten geri döndü. Türklerin ilerleyişini durdurmak üzere İslam dünyası üzerine büyük bir sefere çıkan Bizans ile 1071 yılında Malazgirt Savaşı yapıldı. Savaşı Selçuklular kazandı.

1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış ve Anadolu'nun bütünüyle bir Türk toprağına dönüştürülme fırsatı doğmuştur. Türkmenler Anadolu'yu fethetmeye başladılar. Sultan Alp Arslan'ın "Toprak fethedenin malıdır." demesiyle, " **Anadolu'da ilk Türk beylikleri kuruldu. Böylece Türkiye Tarihi başladı.** İslam dünyası üzerindeki Bizans baskısı tamamen kalktı. Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine bağlı olan Doğu Roma (Bizans), ilk defa Papalıktan yardım isteyerek **Haçlı Seferleri'nin başlamasına neden oldu.**

* En güçlü hükümdar Melikşah döneminde devletin sınırları Orta Asya'dan İstanbul Boğazına, Umman Denizi'nden Aral Gölü'ne kadar genişledi. Karahanlı ve Gazneli devletleri bağlı devletler haline getirildi.
* **Hasan Sabbah tarafından geliştirilen Şii Batıniliğin yıkıcı faaliyetleri** Büyük Selçuklu Devleti için tehlikeli hal almaya başlamıştı. Melikşah, **Alamut Kalesi**'ne yerleşen Batıni Hasan Sabbah ve adamları üzerine ordu gönderdi. Kuşatma devam ederken ölmesi üzerine kale alınamadı.

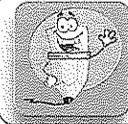
BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN YIKILMASI

* Melikşah'ın ölümünden sonra oğulları arasında yaşanan **taht kavgaları** merkezi otoriteyi zayıflattı. Bundan yararlanan birçok bağlı devletin bağımsızlığını ilan etmesi ve bazı **atabeylerin isyan ederek küçük devletler kurması**, Büyük Selçuklu Devleti'ni parçalanmanın eşiğine getirdi.
* Abbasi halifelerinin Selçuklular aleyhine nüfuzlarını genişletmeye çalışmaları ve **Hassan Sabbah** önderliğindeki **Şii Batınilerin eylemlerini artırmaları** sonucunda devletin varlığı daha da tehlikeye düştü.
* Selçuklular, **1141'de yapılan Katvan Savaşı**'nda Karahitaylılar tarafından ağır bir yenilgiye uğratıldı. Buna rağmen devleti toparlayıp **son parlak dönemi**ni yaşatan **Sultan Sencer**, vergi tahsilindeki yolsuzluklara **isyan eden göçebe Oğuzlar tarafından esir alındı.** Uzun süren esaretten kurtulduktan kısa süre sonra ölmesiyle de devlet tamamen ortadan kalktı (1157).
* Büyük Selçukluların dağılmasıyla; Salgurlular (Fars Atabeyliği), İldenizoğulları (Azerbaycan Atabeyliği), Beg - Teginoğulları (Erbil Atabeyliği), Böriler (Şam Atabeyliği), Zengiler (Musul - Halep Atabeyliği) ortaya çıktı.

MERKEZ TEŞKİLATI

HÜKÜMDAR

* Türk-İslam devletlerinde "sultan" unvanını ilk kez Gazneli Mahmut kullanmıştır. Melikşah ile birlikte Selçuklu hükümdarları "sultan-ı azam" (büyük sultan) unvanını almaya başladılar.
* Sultan merkezde oturur, ülke toprakları hanedan mensuplarınca idare edilirdi. Merkeze bağlı beylik ve atabeylikler vardı. Atabey "melik" denilen sultan çocuklarının yöneticilik eğitimi ile ilgilenen görevlilerdi.
* Hükümdarlık ve bağımsızlık sembolü olarak; hutbe okutma, para (sikke) bastırma, tuğ, sancak, hilat, çetr (hükümdar şemsiyesi), otağ (hükümdar çadırı), nevbet (davul), mühür kullanılmıştır.
* Türkler İslamiyetin kabulünden sonra da devlet yönetiminde eski Türk geleneklerine bağlılıklarını sürdürmüşlerdir. Ülke hükümdar ailesinin (hanedanın) erkek üyelerinin ortak malıydı ve bütün üyeler hükümdar olma hakkını elde ediyorlardı. Yapılan taht mücadelesi sonucunda mücadeleyi kazananın Tanrı'dan yönetme yetkisini (kut) aldığı kabul edilirdi.

Türk-İslam devletlerinde, **ülkenin hükümdar ailesi arasında paylaşılması** ve sonu gelmez taht mücadeleleri, İslamiyet öncesi Türk devletlerinde olduğu gibi **ilk Türk İslam devletlerinin de yıkılışında etkili olmuştur.**

SARAY

* Karahanlılarda saraya "kapu" denirdi. Selçuklularda ise saray "dergâh" ya da "bergâh" şeklinde adlandırılırdı.
* Türk-İslam devletlerinde sarayda hükümdarın resmi ve özel işlerinden sorumlu en önemli görevliler "hacip"lerdi. Haciplerin başında Karahanlılarda "ulug hacip", Selçuklularda "büyük hacip" unvanlı kişi bulunurdu.

SARAY TEŞKİLATI

GÖREVLİ	GÖREVİ
Hacibül - Hüccab	Hükümet ve divanın sultan ile ilişkileri
Emir-i Candar	Sarayı koruma
Emir-i Alem	Devlet bayrağını taşıma
Emir-i Çeşnigir	Sultanın yemeklerini ilk tatma
Şarabdar-ı Has	Sultanın içeceklerini ilk tatma
Serhenk	Sultanın yol düzenini sağlama
Emir-i Âhur	Sultanın atlarının bakımı
Emir-i Silahtar	Sultanın silahlarının bakımı

HÜKÜMET

* Türk-İslam devletlerinde devlet meseleleri, konularına göre "divan" adı verilen dairelerde görüşülerek karara bağlanırdı. Divanlar bir araya gelerek hükümdar adına vezirin başkanlık ettiği "büyük divan"ı yani hükümeti meydana getirirdi.
* Karahanlılarda büyük divana "Meclis-i Ali", Selçuklularda ise "Divan-ı Saltanat" adı verilmiştir.

BÜYÜK SELÇUKLULARDA DİVANLAR VE GÖREVLERİ

DİVANIN ADI	BAŞKANI	GÖREVİ
Divan-ı Saltanat	Sultan	Devletin genel işleri
Divan-ı İstifa	Müstevfi	Mali işler
Divan-ı Arz	Emiri Arz	Ordunun ihtiyaçları
Divan-ı İsraf	Müşrif	Mali ve idari işlerin denetimi
Divan-ı İnşa	Tuğrai	İç ve dış yazışmalar
Divan-ı Mezalim	Sultan	Ağır siyasi suçlar

HUKUK VE YARGI

ŞER'İ HUKUK

Kaynağı dindir (İslam hukuku). Şer'i davaların yanı sıra miras, evlenme, boşanma, vakıfların idaresi işlerine bakılırdı. Şer'i davalara "kadılar" bakardı. Baş kadıya "Kadi'l Kudat" denirdi.

ÖRF'İ HUKUK

Kaynağı eski Türk gelenekleridir. Devlet kurumlarının işleyişi ile ilgili siyasi davalar çözüme kavuşturulurdu. Örfi mahkemelerin başı Emir-i Dad idi. Kadıasker (Kazasker), ordu mensuplarının davalarına bakardı.

ORDU TEŞKİLATI

HASSA ASKERLERİ

Ordunun savaşçı kısmını oluşturan süvari gruptur. Türklerden oluşur, başka işlerle uğraşmazlardı. Sultana bağlı özel birliklerdi. Hizmetlerinin karşılığında kendilerine ikta denilen bir arazi tahsis edilirdi.

GULUMAN-İ SARAYI

Doğrudan sultana bağlı muhafız birlikleridir. Sultanı ve sarayı korumakla görevlidirler. Farklı milletlerden seçilip özel olarak yetiştirilen ücretli askerlerdir. Yılda dört kez maaş alırlardı.

EYALET ASKERLERİ

Melikler ve eyalet valilerinin besleyip yetiştirdiği askerlerdir. Bu birlikler savaş zamanında orduya katılırlardı.

SİPAHİLER

İkta sahiplerinin ikta gelirleri karşılığı beslemek zorunda oldukları atlı askerlerdir.

TÜRKMENLER VE YARDIMCI KUVVETLER

Türkmenler Oğuz boylarına ait kuvvetlerdir. Başlangıçta ordunun temelini oluşturan bu gruplar daha sonra batı sınırlarına akıncı olarak gönderilmişlerdir.

TOPRAK YÖNETİMİ

HAS ARAZİ

Geliri hükümdara ait olan arazidir. Gelirler doğrudan hükümdarın özel hazinesine aktarılırdı.

VAKIF ARAZİ

Gelirleri ilmi ve sosyal kurumların kurulması ve masraflarının karşılanması için ayrılan topraklardır. Vakıf kuruluşları; cami, medrese, şifahane (hastane) imarethane (aşevi), kervansaray, tabhane, hamam, rasathane vb. idi.

MÜLK ARAZİ

Şahıslara ait arazilerdir. Bu araziler miras bırakılabilir, satılabilir veya vakfedilebilirdi.

İKTA ARAZİ

Emirler, valiler, komutanlar kendilerine ayrılan bu arazilerden elde ettikleri gelirlerle geçinirlerdi. İkta verilenler devletten maaş almazlardı. Bu gelirlerin bir bölümü ile de atlı askerlerin masrafları karşılanırdı.

İKTİSADİ VE TİCARİ HAYAT

* Büyük Selçuklu Devleti döneminde askeri ve siyasi başarıların yanında ticaret ve ekonomi alanında da önemli gelişmeler olmuştur. Kıtalar arası ticaret yollarının geçtiği güzergahta yer alan Selçuklular, zengin ticaret kervanlarına muhafızlar tayin ettiler. Ticareti geliştirmek ve kolaylaştırmak amacıyla kervansaraylar ve hanlar yaptılar. Ticaret erbabının rahatça ticaret yapmasını sağlayacak güvenlik ve pazar yerleri gibi gerekli önlemleri aldılar. **Selçuklular, şehirler ve bölgeler arasında sermaye aktarımını kolaylaştırmak için çek yöntemini uygulamışlardır. Daha sonra bu yöntem, çek kelimesiyle birlikte Avrupa'ya aktarılmış ve günümüze kadar gelmiştir.**
* Devletin gelir kaynakları; arazi vergisi olan haraç, ziraat vergisi olan öşür, iltizam, ganimet, bağlı ve komşu devletlerin hediye ve yıllıkları idi.

Fütüvvet: Esnafın kendi aralarında birleşerek kurdukları dini-iktisadi bir teşkilatlanmadır. Her zanaat kolu bir lonca teşkilatına bağlıydı.

Loncalar: Meslek ve erbabını kontrol altında tutardı. Fiyat ve mal kalitesini denetlerdi. Bu teşkilat daha sonra Osmanlılara geçti.

Selçuklu sultanları, din ve ırk ayrımı gözetmeden halka toprak dağıtarak boş araziyi değerlendirmeyi devletin görevi saymıştır.

Selçuklu sultanlarının izledikleri bu politika öncelikle aşağıdakilerden hangisini sağlamaya yöneliktir?

A) Vergi toplama

B) Üretimde artışı

C) Toprak bütünlüğünün korunmasını

D) Ülkede asayişi

E) Yönetimde sürekliliği

Selçuklu sultanları, güvenlik ve asayişi sağlamaya yönelik politikaları askeri önlemlerle gerçekleştirmeye çalışırken, üretimde artışa yönelik sosyo-ekonomik politikaları daha çok boş toprakları değerlendirerek ya da var olan üretimin sürekliliğini sağlayarak gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Vergi toplama düzeni de üretimde artışı sağlamaya yönelik bu politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Yönetimde süreklilik ise siyasi alana ilişkin olup soru kökünde verilen bilgilerle doğrudan bağlantılı değildir.

YANIT B

* **Karahanlı Devleti**, Orta Asya'da halkının tamamına yakını Türk olan bir coğrafyada kurulmuştur. Halkın çoğunluğunun Türk olması, **resmi dilin, eğitim ve edebiyat dilinin Türkçe** olması sonucunu ortaya çıkarmıştır.
* Karahanlı Devleti döneminde yaşayan **Yusuf Has Hacip**'in ünlü eseri **Kutadgu Bilig, "mutluluk veren bilgi"** anlamındadır. Bu eser **Uygur alfabesi**yle yazılmıştır. İçeriği dolayısıyla hükümdara öğütler veren **ilk "Siyasetname"** özelliği taşır.
* Karahanlılar döneminde yetişen ve **ilk Türk dil bilgini** olan **Kaşgarlı Mahmut**, ünlü eseri **Divan-ı Lügati't Türk**'ün birinci bölümünde, Türk dilinin tarifini, lehçelerinin özelliklerini, Arapça ile karşılaştırmalı olarak dilbilgisi kurallarını tespit eder ve anadilinin yani **Türkçe'nin Arapçadan çok üstün olduğunu söyleyerek** örnekler verir. Eserinin ikinci bölümü **Türkçeden Arapçaya sözlük** şeklinde hazırlanmıştır. Ayrıca eserde Türk dünyası haritası da yer almaktadır.
* Büyük Selçuku Devleti'nde eğitim ve öğretimin yapıldığı medreseler ülkenin her tarafında yaygındı. **İlk medrese Tuğrul Bey tarafından Nişabur'da açıldı.** Medreselerin **en büyüğü** Alp Arslan döneminde Nizamülmülk tarafından açılan **Bağdat'daki Nizamiye Medresesi** idi.

Döneminin en ileri düzeyde eğitim programlarıyla zengin kütüphane ve eğitim araçlarıyla donatılan **medreseler bir taraftan bilim, sanat ve devlet adamları yetiştirirken diğer taraftan da Batını hareketine karşı toplumu bilinçlendiriyordu.**

* Medreselerde en tanınmış bilgin ve düşünce adamları "müderris" denilen eğitimciler olarak göreve alınmış, sadece müderrisler değil, öğrenciler de maaşa bağlanmıştı. Selçuklular döneminde, rasathaneler kurularak gök cisimlerinin hareketleri izlendi ve **Celali takvimi** hazırlandı. Matematik ve astronomi alanlarında **Ömer Hayyam**, Muhammed Beyhakî, Ebü'l- Muzaffer İsferâyinî, Vâsıtî, Ahmed Tûsi gibî pek çok bilgin değerli eserler verdi.
* Selçuklu **sarayı**nda, **devlet kurumları**nda ve edebi eserlerde genellikle **Farsça, medrese çevrelerinde Arapça**, Selçuklu hanedanı ile Türkmenler arasında ve orduda Türkçe konuşulup yazılırdı.
* Selçuklular dönemindeki edebiyatçı ve şairlerden Sadi-i Şirazî, Ömer Hayyam, Enverî, Lami-i Cürcânî, Ebyurdî, Ezrâkî nesir ve nazım alanlarında önemli eserler verdiler.
* Selçuklular dönemi mimarisinde medrese, cami, türbe, kümbet, saray, kervansaray, ribat, kale, tersane gibi dinsel, sivil ve askeri yapılar ön plana çıktı. Kitabe, hat, tezhip, süsleme, minyatür, çini, halı ve seccadeler ise Selçuklu eserlerine ayrı bir zenginlik kazandırdı. Rey şehrindeki Künbed-i Tuğrul ile İsfahan, Hamedan ve Merv'de sultanlara ait muhteşem türbeler yaptılar. **Sultan Melik Şah tarafından Necef'te Hz. Ali'ye ve Bağdat'ta İmam-ı Azam Ebu Hanife'ye ait türbe ve külliyeler şaheser değerindedir.**

BİLİM, DİL, EDEBİYAT VE SANAT

Büyük Selçuklular Döneminde,

I. Selçuklu sultanlarının halife sanını almamaları

II. Yönetici sayısının artırılmasına gerek duyulması

III. Yetenekli öğrencilerin okutulmasının ve topluma kazandırılmasının amaçlanması

durumlarından hangilerinin Selçuklu sultanlarının medreselerin kurulup yaygınlaştırılmasına önem vermelerinde etkili olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve III E) II ve III

Büyük Selçuklular Döneminde sultanların medreselerin kurulmasına ve yaygınlaştırılmasına önem vermelerinde; devlet memuru ihtiyacını karşılama, ülke ve devlet hizmetlerinde yararlanmak için bilim insanı yetiştirme, Selçuklu topraklarını yıkıcı fikir akımlarına karşı mücadele edecek düşünürlerle koruma en önemli etken olmuştur. Selçuklu sultanlarının halife sanını almamaları egemenlik anlayışı ile ilgili bir durumdur. Medreselerin açılmasıyla herhangi bir ilişkisi yoktur.

YANIT E

BÖLÜM 6

TÜRKİYE TARİHİ (11 - 13. YÜZYILLAR)

MALAZGİRT SAVAŞI'NDAN SONRA ANADOLU'DA KURULAN İLK TÜRK DEVLETLERİ VE BEYLİKLERİ

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NDE KÜLTÜR VE MEDENİYET

MALAZGİRT SAVAŞI'NDAN SONRA ANADOLU'DA KURULAN İLK TÜRK DEVLETLERİ VE BEYLİKLERİ

* Türklerin fethinden önce Anadolu'da hüküm süren Bizans'ın, Sasanilerle uzun yıllar yaptıkları savaşlar sonucunda zayıf düşen Anadolu'daki otoritesi, Arap-İslam akınları ile daha da zayıfladı. Anadolu'nun doğusunda Ermeni ve Gürcü prenslikleri kuruldu.
* Kendilerine yurt arayan Oğuz Türkleri bu ortamdan yararlanarak, Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun farklı bölgelerinde devletler ve beylikler kurmaya başladılar.

DANİŞMENTLİLER

* Danişment Ahmet Gazi tarafından Orta Anadolu'da kuruldu (1080). Merkezi Sivas'tır.
* Türkiye Selçukluları ile mücadele eden en güçlü devlettir. Ermenilerle, Bizans'la ve Haçlılarla savaştılar.
* Türkiye Selçuklu Sultanı II. Kılıç Aslan 1178'de Danişmentlilere son verdi.
* **Anadolu'daki ilk medrese** olarak bilinen Tokat ve Niksar'daki **Yağıbasan Medresesi** dönemin önemli eğitim kurumlarındandır. Kayseri'deki Ulu Cami bir başka güzel eserlerindendir. Dönemin önemli destanı Danişmentname'dir.

SALTUKLULAR

* Ebulkâsım Saltuk tarafından Erzurum ve çevresinde kuruldu. **Anadolu'daki ilk Türk devleti**dir (1072).
* Danişmentlilerle birlikte Haçlılara karşı başarıyla mücadele ettiler. Gürcülerle savaştılar.
* Türkiye Selçuklu Sultanı Rükneddin Süleyman Şah Erzurum'u ele geçirerek Saltuklu Devleti'ne son verdi (1202).
* Kale Cami, Tepsi Minare, Ulu Cami, Üç Kümbetler, Mama Hatun Türbesi önemli mimari eserlerdir.

MENGÜCEKLİLER

* Mengücek Gazi tarafından kurulan bu beylik, Erzincan merkez olmak üzere, Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar bölgelerinde hüküm sürmüştür (1080-1228). Gürcülere ve Rumlara karşı yapılan savaşlarda başarılı oldular.
* Divriği'de Darüşşifa ile birlikte külliye olarak yaptırılan Ulu Cami dönemin en önemli eseridir. **Divriği Külliyesi** olarak da bilinen bu yapılar topluluğu, **Anadolu'nun en eski külliyesi**dir.

ARTUKLULAR

* Anadolu'nun fethi sırasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Artuk Bey'in oğulları tarafından kurulmuştur.
* Üç kol halinde yönetimlerini sürdürmüşlerdir. Bunlar Hasankeyf Artukluları (1102-1231), Mardin Artukluları (1108-1409), Harput Artukluları (1112-1234)'dır.
* **Malabadi Köprüsü**, Hatuniye Medresesi, Ulu Cami, Muzafferiye, Semanin, Şehidiye ve Hüsamiye Medreseleri bu döneme ait eserlerdir. Artukluların en tanınmış bilim insanı, **Sibernetiğin ilk kurucusu olan El-Cezeri**'dir.

ÇAKA BEYLİĞİ

* İzmir ve çevresinde Çaka Bey tarafından kuruldu (1081).
* **Çaka Bey, ilk Türk donanmasını kuran** ve **ilk deniz komutanı olan Türk beyi**dir. Kurduğu donanma ile Midilli, Rodos, Sakız ve İstanköy Adalarını fethetti. Bizans'a karşı büyük zaferler kazandı.
* İstanbul'u ele geçirmek amacıyla Peçenekler ve Türkiye Selçukluları ile ittifak kurdu. Bunu öğrenen Bizans İmparatoru, araların açtığı Türkiye Selçuklu hükümdarı I. Kılıç Arslan'a kayınpederi Çaka bey'i öldürttü. Çaka Bey'in ölümünden sonra Bizans, bu devlete son verdi.

DİĞERLERİ

* Sökmenliler (Ahlat ve Van havzası), İnaloğulları (Diyarbakır ve çevresi), Çubukoğulları (Harput ve çevresi), Dilmaçoğulları / Togan Aslanoğulları (Bitlis ve civarı), İnançoğulları (Ladik-Denizli), Tanrıvermişoğulları (Efes ve çevresi).

Anadolu'da Kurulan İlk Türk Devlet ve Beyliklerinin Türk Tarihine Katkıları

* Türkiye Tarihi'ni başlattılar. Anadolu'nun Türkleşmesini ve İslamlaşmasını sağladılar.
* Anadolu'yu Haçlılar, Ermeniler ve Gürcülere karşı savundular.
* Yerleştikleri yerleri imar ederek yer adlarını Türkçeleştirdiler.
* Medreseler kurarak Türk - İslam kültürü ve bilimin gelişmesini sağladılar.

ANADOLU'DA KURULAN İLK TÜRK DEVLETLERİ VE BEYLİKLERİ

KURULUŞ DÖNEMİ

SÜLEYMAN ŞAH

* Selçuklu soyundan gelen Kutalmışoğlu **Süleyman Şah, Bizans'tan aldığı İznik'i merkez yaparak devleti kurdu.**
* Devletin sınırlarını Marmara sahillerinden Çukurova'ya kadar genişletince, Bizans'la İstanbul Boğazı'nı sınır kabul eden bir antlaşma imzaladı.
* Bu antlaşmadan sonra Suriye sınırına doğru yöneldi. Suriye Selçuklu hükümdarı Tutuş'la giriştiği savaşı kaybetti ve savaş sırasında öldü. Süleyman Şah'ın mezarı bugün Suriye sınırındaki **Caber Kalesi**'ndedir.

I. KILIÇ ARSLAN

* İzmir de devlet kuran Çaka Bey'in kızı ile evlendi. Çaka Bey'in kuvvetlenmesini istemeyen Bizans imparatoru, I. Kılıç Aslan ile Çaka Bey'in arasını açtı ve sonuçta I. Kılıç Aslan Çaka Bey'i ortadan kaldırdı.
* **I. Haçlı Seferi esnasında** başarılı savunma yaptıysa da **İznik'i Bizans'a terk etti ve devlet merkezini Konya yaptı.**
* Suriye yönünde fetihlere girişince Büyük Selçukluların gönderdiği ordulara yenildi. Habur Irmağı'nda boğuldu.

I. MESUT

* Bizans ve Danişmentlilerle başarılı savaşlar yaptı. **II. Haçlı ordusu**nu **1147**'de Eskişehir yakınlarındaki Dorileon'da **(İkinci Dorileon Muharebesi)** yenerek ün kazandı.
* Batılı kaynaklar I. Mesut döneminden itibaren **Anadolu'dan ilk kez "Türkiye" adıyla bahsetmeye başlamışlardır.**

HAÇLI SEFERLERİ

HAÇLI SEFERLERİ'NİN SEBEPLERİ

DİNİ: Katolik Kilisesi'nin kutsal şehir **Kudüs'ü Müslümanlardan geri almaya çalışması** ve Kluni tarikatının bu etkinliğe destek olması

SİYASİ: Türkleri Anadolu'dan uzaklaştırmak amacıyla **Bizans'ın Avrupa'dan yardım talep etmesi** ve Avrupalıların Türkleri Anadolu, Suriye, Mısır ve Ön Asya'dan atmak istemeleri

EKONOMİK: Bu dönemde yoksulluk içinde bulunan Avrupalıların **doğunun zenginliklerine** ve doğrudan ticaret yollarına ulaşmak istemeleri ve bunun yanında şövalyelerin yeni topraklar kazanarak sosyal ve ekonomik statülerini geliştirmeyi amaçlamaları

SEFERLER

I. HAÇLI SEFERİ (1096-1099): Avrupa'da farklı ülkelerin oluşturduğu ve sayıları 600.000'e ulaşan Haçlılar, Türkiye Selçuklu hükümdarı I. Kılıç Arslan karşısında büyük kayıplar verdilerse de başarılı oldular. Türkiye Selçuklu başkenti İznik, Bizans'a terkedildi. **Haçlılar; Kudüs'te bir Latin Krallığı, Antakya, Urfa, Trablusşam ve Yafa'da kontluklar kurdular.**

II. HAÇLI SEFERİ (1147-1149): Musul Atabeyi İmadeddin Zengi'nin Urfa'yı Haçlılardan geri alması bu sefere neden oldu. Avrupa krallarının ilk kez katıldığı bu seferde, **Haçlılar 1147'de Eskişehir yakınlarındaki Dorileon'da Türkiye Selçuklu Sultanı I. Mesut tarafından bozguna uğratılınca**, çok az sayıdaki Haçlı kuvveti Suriye'ye geçebilmiştir. Burada bulunan Haçlılarla birlikte Şam'ı kuşatmışlarsa da, başarılı olamamışlardır.

III. HAÇLI SEFERİ (1189-1192): Selahaddin Eyyûbî'nin **Hıttin Savaşı (1187) ile Kudüs'ü Haçlılardan alması bu sefere neden oldu.** Haçlılar hem Türkiye Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan'la hem Selahaddin Eyyûbi'yle yaptıkları savaşlarda başarılı olamadılar.

IV. HAÇLI SEFERİ (1202-1204): Eyyûbîlerin Yafa'yı ve Suriye'de bazı şehirleri Haçlılardan geri alması bu sefere neden oldu. Bu sefer amacından saparak **Bizans (İstanbul) üzerine yapıldı. Haçlılar, İstanbul'u ele geçirerek bir Latin Krallığı kurdu. Bizans hanedan mensupları da İznik ve Trabzon'da iki ayrı devlet kurdu.** İznik Devleti, 1261'de İstanbul'daki Latin egemenliğine son vererek Bizans İmparatorluğu'nu yeniden canlandırdı.

HAÇLI SEFERLERİ'NİN SONUÇLARI

DİNİ: Kiliseye ve papalığa duyulan güven sarsıldı. **Skolastik düşünce geriledi.** Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasındaki ayrılıklar daha da derinleşti.

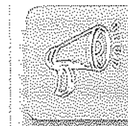
SİYASİ: Derebeyler eski güçlerini kaybettiler. **Feodalite zayıfladı. Merkezi krallıklar güç kazandı.** Türklerin İslam dünyasındaki saygınlığı arttı, ancak Batı'ya ilerleyişleri durdu. Anadolu'da siyasi birlik bozuldu. İslam dünyası Moğol saldırıları karşısında güçsüz kaldı.

EKONOMİK: Doğu-Batı ticareti gelişti. **Akdeniz limanları önem kazandı.** Avrupa'da ticaretle uğraşan burjuva sınıfı ortaya çıktı ve bankacılık gelişti.

KÜLTÜREL: **Müslümanların kullandığı kağıt, pusula, barut Avrupa'ya götürüldü.** Antik Dönem eserleri Avrupa'ya geçti. Avrupa'nın siyasi, ekonomik ve kültür yapısı değişti.

YÜKSELME DÖNEMİ

II. KILIÇ ARSLAN

1176 "Miryokefalon Savaşı"nda Bizans ordusu mağlup edilerek **Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kanıtlandı.** Bizans'ın Anadolu'yu geri alma ümidi ortadan kalktı. **Bizans taarruzdan savunmaya, Türkler ise savunmadan taarruza geçtiler.** Anadolu'da Haçlı Seferleri ile elden çıkan üstünlük tekrar Türklere geçti.

* Danişmentoğullarına son verdi. Anadolu Türk birliğini büyük ölçüde gerçekleştirdi.
* III. Haçlı Seferi'ne karşı mücadele etti.
* **Ülke topraklarını on bir oğlu arasında paylaştırması**, şehzadeler arasında taht kavgalarını başlattı. Bu karışıklıklar içerisinde 1192'de öldü.

II. RÜKNEDDİN SÜLEYMAN ŞAH

* II. Rükneddin Süleyman Şah; Bizans'la yaptığı savaşlar sonunda bu devleti vergiye bağladı.
* Kilikya Ermeni Prensliğini tekrar Türkiye Selçuklu Devleti'ne bağladı.
* Mengücekli̇leri ve Harput Artuklularını egemenliğine aldı. Erzurum'u alarak Saltuklulara son verdi.

I. GIYASEDDİN KEYHÜSREV

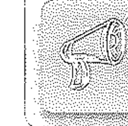
* Trabzon Rum İmparatorluğu'ndan Samsun ve çevresini alarak Karadeniz ticaretini güvenlik altına aldı.
* **Antalya'yı alarak** ticaret limanı haline getirdi. Burada **kurduğu donanma ile Selçuklularda ilk kez denizcilik faaliyetini başlattı. Venediklilerle ilk defa ticaret antlaşması yaptı.**

I. İZZEDDİN KEYKAVUS

* Sinop'u fethederek ithalat ve ihracat limanı haline getirdi. **Sinop'ta ilk tersane kuruldu.** Kıbrıs Krallığı ve Venedik'le ticaret antlaşmaları yaptı.
* Trabzon Rum İmparatorluğu ile Çukurova'daki Ermenileri vergiye bağladı. Suriye ticaret yolu açıldı.

I. ALAEDDİN KEYKUBAT

* Moğol istilasına karşı Sivas, Kayseri gibi önemli şehirlerin sur ve kaleleri onarıldı. Eyyûbîlerle dostluk kuruldu.
* Kalonoros **(Alaiye-Alanya) Kalesi'ni fethetti.** Burayı kışlık merkez yaptı.
* Kırım'a **ilk denizaşırı sefer düzenlendi.** Bu sefer sonunda **İpek Yolu üzerinde bulunan Kırım'daki Suğdak'ı ele geçirdi.** Kıpçak beyleri ve Rus Knezleri itaat altına alındı.
* Erzincan'ı alarak Mengüceklilere ardından Artukluların Harput koluna son verdi.

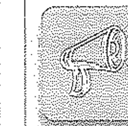

I. Alaeddin Keykubat, **1230'da "Yassı Çimen"de** Harzemşahlarla Ahlat hâkimiyeti nedeniyle yapılan savaşı kazandı. Erzurum alındı, bir süre sonra **Harzemşahlar yıkıldı.** Bu devletin yıkılması ile burada yaşayan Türkler Anadolu'ya göç etti ve Anadolu'nun Türkleşmesi hızlandı. Ancak **Moğollarla tampon bölge ortadan kalktı.**

DAĞILMA VE YIKILIŞ DÖNEMİ

II. GIYASEDDİN KEYHÜSREV

* Ekonomik sıkıntılar ile devlet otoritesinin zayıflaması sonucunda Türkmenlerin çıkardığı **"Baba İshak Ayaklanması"** güçlükle bastırıldı (1240). İsyanda devletin güçsüzlüğünü gören Moğollar Anadolu'yu işgale karar verdiler.

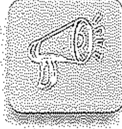
1243 yılında yapılan "Kösedağ Savaşı"nda Moğollar, Selçuklu ordusunu yendiler. Bu savaş sonunda; **Moğol hâkimiyetine giren Türkiye Selçuklu Devleti yıkılışa geçmiştir. Bağlı devlet ve beyliklerin bağımsız olmaya başlamasıyla Anadolu'da siyasi birlik bozulmuştur.** Moğol işgaliyle Anadolu'da üretim ve ticari canlılık azalmış, halk yoksullaşmış ve güvenlik kalmamıştır. Sivas, Kayseri ve Erzincan gibi kültür şehirleri tahrip edilmiştir. **Türkmenler batıya göç etmeye başlamış, uçlarda ve kıyılardaki Türk nüfus artmıştır.** Böylece Batı Anadolu'nun Türkleşmesi sağlanmıştır.

III. GIYASEDDİN KEYHÜSREV

* Moğolları Anadolu'dan atmak için Memlük Sultanı Baybars'dan yardım istendi. **Memluk sultanı Baybars Elbistan Savaşı'nda Moğolları yendi**yse de Selçuklulardan gerekli desteği alamadığı için geri döndü.
* Son hükümdar II. Mesut'un ölümüyle Türkiye Selçuklu Devleti son buldu (1308).

DEVLET YÖNETİMİ

* Türkiye Selçuklu Devleti'nde veraset anlayışı, hükümdarın görev ve yetkileri, hükümdarlık alametleri, merkez, toprak ve eyalet yönetim anlayışı, temelde Büyük Selçuklu Devleti ile aynı şekildedir.
* **Türkiye Selçuklu sultanları** Büyük Selçuklu sultanlarından farklı olarak **Farsça unvanlar (keyhüsrev, keykavus, keykubat gibi) kullanmışlardır.**

Büyük divana **"Divanı-ı alâ"** denirdi. Divan teşkilatında Büyük Selçuklu Devleti'nden farklı olarak; **Niyabet-i Saltanat Divanı** (sultanın temsilcisi olan naib-i saltanat, hükümdar başkentte olmadığı zamanlarda devlet işleri ile ilgilenir) ile **Pervaneci Divanı** (pervaneci ülke topraklarının kayıt defterlerini tutar, has ve iktalara ait kararları düzenler) vardı. Ayrıca **Emir-ül ümera** (beylerbeyi) büyük divanda bulunurdu.

* Türkiye Selçuklularında Bizans İmparatorluğu ve Ermeni sınırlarındaki bölgelerin güvenliğini sağlamak, buralardaki sosyal ve ekonomik faaliyetleri düzenlemek üzere **"Uc Teşkilatı"** oluşturulmuştur.

ORDU TEŞKİLATI

* Büyük Selçuklu ordusunun devamı durumundaydı. **Türkiye Selçuklu Devleti deniz ticareti ve donanmaya verdiği önemle, Türkiye'de denizciliğin başlamasında öncü olmuştur.**
* Sinop, Alâiye, Antalya ve Samsun gibi liman şehirlerinde tersaneler kurmuşlardır.
* Donanma komutanlarına **Reisü'l bahr** veya **Melikü's Sevahil** adı verilmiştir.

HUKUK VE YARGI

* Anadolu Selçuklu Devleti'nde hukuk şer'i ve örfi olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
* Şer'i davalara kadılar bakardı. Kadılar **"Kadi'l Kudat"**'a bağlıydılar. Evlenme, boşanma, miras gibi konularla ilgili davalara bakarlardı.
* Şer'i mahkemelerin görev alanları dışındaki anlaşmazlıkları örfi mahkemeler çözerdi. Ülke güvenliğini bozanlar ve kanunlara uymayanlar bu mahkemelerde yargılanırdı. Bu davalara, **Darü'l-Adl (Adelet Evi)** denilen örfi yargının başındaki **"Emir-i Dad"** (Adalet Bakanı) bakardı.
* Askeri davalarla ise **Kadıleşker** denilen ordu komutanı ilgilenirdi.

SOSYAL HAYAT

* Büyük Selçuklulardan farklı olarak Anadolu'daki esnaflar, ahilik kurumlarına bağlıydılar. "Ahilik", Anadolu'da XIII. yüzyılda **"Ahi Evran" tarafından başta Kayseri, Konya ve Kırşehir'de esnaf birlikleri olarak yapılandırılmış, sosyo-ekonomik bir teşkilatlanmaydı.** Ahilerin toplandığı ve toplumsal hizmet verdikleri yere **"zaviye"** adı verilmekteydi.
* Ahiler, üretimi ihtiyaca göre ayarlamışlar, kalitesiz ve bozuk mal üretimini önlemişler, piyasadaki malların fiyatlarını ayarlamışlardır. **Ahiliğin temel amacı; zengin ile fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye, halk ile devlet arasında iyi ve sağlam ilişkiler kurarak sosyal adaleti gerçekleştirmekti.**
* Ahi Ervan'ın eşi Fatma Bacı, Türkmen kadınlarını üretim alanlarında örgütleyerek Bacıyan-ı Rum adı verilen bir kadın esnaf teşkilatı kurmuştur.

DİN VE İNANIŞ

* Bu dönemde Moğolların baskısından kaçıp Anadolu'ya yerleşen mutasavvıfların faaliyetleri sonucunda **"Mevlevilik, Bektaşilik, Ekberilik, Nakşibendilik, Kadirilik ve Rufailik"** gibi tarikatlar ortaya çıktı. Bu mutasavvuflardan Arabi, Mevlana, Yunus Emre ve Konevi'nin görüş ve düşünceleri Anadolu'da tasavvufun gelişmesinde, Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında önemli bir rol oynamışlardır.
* Moğol istilası sırasında Anadolu halkını koruyan **"Abdalan-ı Rum** (Anadolu Dervişleri), **Bacıyan-ı Rum** (Anadolu Bacıları), **Feteyan-ı Rum** (Anadolu Gençleri) ve **Gaziyan-ı Rum** (Anadolu Gazileri)" gibi teşkilatlar da kurulmuştur.

TİCARET VE MALİYE

* Türkiye Selçuklu sultanları kara ticaretini, deniz ticaretine bağlamak için Sinop ve Antalya gibi liman şehirlerini ele geçirerek bu liman şehirlerine Türk tüccarlar yerleştirdiler.
* **Türkiye Selçukluları** ticaretin geliştirilmesi için şehirler arasında yollar, köprüler, hanlar ve **kervansaraylar yaptırdılar. Tüccarlara devlet sigortası yaptırılmış;** Kıbrıs, Venedik, Ceneviz, Floransa gibi İtalyan şehir devletleriyle ticaret antlaşmaları imzalanarak bunlara **gümrük indirimleri uygulanmıştır.**
* **"Hazine-i Amire"** denilen devlet hazinesi ile hükümdarın şahsına ait "Hazine-i Hassa (iç hazine)" vardı. **İlk madeni parayı I. Mesut, ilk altın parayı (dinar) ise II. Kılıç Arslan bastırmıştır.**

TEST - 1

1. I. Ferman, antlaşma metinleri vb. belgeleri şekil ve içerik bakımından değerlendirip inceler.

II. Eski yazıların okunmasını sağlar, bu yazıların tür ve şekillerini inceler.

III. Anıtlar ve taşlar üzerine yazılan yazıları inceleyip çözümler.

Yukarıda inceleme alanları belirtilen tarihe yardımcı bilimler, aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak sıralanmıştır?

	I	II	III
A)	Diplomatik	Paleografi	Epigrafi
B)	Epigrafi	Nümizmatik	Diplomatik
C)	Paleografi	Diplomatik	Heraldik
D)	Etnografya	Paleografi	Antropoloji
E)	Sosyoloji	Filoloji	Etnografya

2. Aşağıda verilen tarih öncesi çağ ile bu çağda ortaya çıkan gelişme eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A)	Eski Taş (Paleolitik)	Ateşin kontrol altına alınarak kullanılması
B)	Yeni Taş (Neolitik) Çağı	İlk kez yerleşik hayat sürdürülmesi
C)	Bakır (Kalkolitik) Çağı	İlk kez madenden eşya yapılması
D)	Tunç Çağı	İlk kez para kullanılması
E)	Demir Çağı	Devrin sonunda yazının bulunması

3. Hititlerde tarafsız tarih yazıcılığı anlayışının geliştiğine, bu uygarlıkta,

I. kralın yetkilerinin Pankuş Meclisi tarafından sınırlandırılması,

II. kralların anallara zaferlerinin yanı sıra yenilgilerini de yazdırması,

III. çevre kültürlerin dinlerine de inanılması

durumlarından hangileri kanıt olarak gösterilebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) II ve III

4. İlk Çağ uygarlıklarıyla ilgili olarak verilen aşağıdaki bilgilerden hangisinde I.de verilenin II.'ye ortam hazırladığı savunulamaz?

	I	II
A)	Büyük İskender'in Yunan ve Doğu uygarlıklarını kaynaştırması	Helenistik Uygarlığın ortaya çıkması
B)	Roma'da pleplerin patricilere karşı mücadele yürütmesi	12 Levha Kanunları'nın yapılması
C)	Hindistan'da kast sisteminin varlığı	Milli birlik ve beraberliğin sağlanması
D)	Yunanların olimpiyatları düzenlemesi	Kültürel bütünlüğün oluşması
E)	Mısırlıların ölülerini mumyalaması	Tıp ve eczacılığın gelişmesi

5. İlk Türk devletlerinde Kut, hükümdarlara devleti yönetme yetkisinin Tanrı tarafından verildiğine inanılmasıdır.

Buna göre Kut anlayışının eski Türklerde,

I. ulusçu devlet anlayışı,

II. yönetimde halk egemenliği,

III. hükümdara olan bağlılığı

durumlarından hangilerini artırdığı savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve III

6. İlk Türk devletlerinin demokratik özellikler taşıdığına,

I. hükümdara devlet yönetimi ile ilgili konularda "ayukı" denilen hükümetin yardımcı olması,

II. ülkenin hükümdar ve ailesinin ortak malı sayılması,

III. devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı kurultay meclisine boy beyleri ve tabi kavimlerin yöneticilerinin katılması

durumlarından hangileri kanıt sayılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve III E) II ve III

7. Aşağıdakilerden hangisinde I. durumun II. duruma neden olduğu söylenemez?

	I	II
A)	Hicret'in gerçekleşmesi	İslam Devleti'nin temellerinin atılması
B)	Hz. Ömer'in Nihavent Savaşı'nı kazanması	Sasani Devleti'ne son verilmesi
C)	Kerbela Olayı'nın yaşanması	İslamiyet'te ilk ayrılıkların ortaya çıkması
D)	Kuran'ın kitap haline getirilmesi	İslamın özünü koruması
E)	Ben-i Ahmer Devleti'nin yıkılması	İslamiyetin Avrupa'daki siyasi varlığının son bulması

8. Büyük Selçuklu Devleti'nde,

I. ülkenin hükümdar ailesi arasında paylaşılması,

II. fethedilen yer fethedenin malıdır anlayışının benimsenmesi,

III. atabeylerin yetkilerinin geniş tutulması

durumlarından hangilerinin merkezi yönetimin zayıflamasına yol açtığı savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

9.

	I. Grup	II. Grup
I.	Türklerin kitleler halinde İslamiyeti kabul etmesi	Talas Savaşı
II.	Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulması	Dandanakan Savaşı
III.	Anadolu'nun kapılarının Türklere açılması	Malazgirt Savaşı
IV.	Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılış sürecine girmesi	Katvan Savaşı

Yukarıda I. grupta verilenlerden hangileri, II. grupta verilenlerle doğru olarak eşleştirilmiştir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve IV D) II, III ve IV E) I, II, III ve IV

10. Emeviler Dönemi'nde,

I. Mevali denilen Arap olmayan Müslümanların yönetime tavır almaları,

II. Şiilerin halifeliği ele geçirmek istemeleri,

III. Arapçanın resmi dil ilan edilmesi

uygulamalarından hangileri Arap milliyetçiliği izlendiğini kanıtlar?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve III E) I, II ve III

11. Türkiye Selçukluları Dönemi'nde yabancı tüccarlara gümrük indirimi uygulanması ve mallarının sigortalanmasında,

I. Haçlı birliğini önlemek,

II. ticareti geliştirmek,

III. ülke savunmasını güçlendirmek

amaçlarından hangilerinin etkili olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) I ve III

12. Aşağıdakilerden hangisinde I. de verilenin II. ye ortam hazırladığı söylenemez?

	I	II
A)	I. Haçlı Seferi	İznik'in Bizans'a terk edilmesi
B)	Miryokefalon Savaşı	Bizans'ın Anadolu'daki tüm topraklarını yitirmesi
C)	Yassı Çimen Savaşı	Anadolu'nun Moğol istilasına açık hale gelmesi
D)	Baba İshak Ayaklanması	Türkiye Selçuklu Devleti'nin güç kaybetmesi
E)	Kösedağ Savaşı	Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğol hakimiyetine girmesi

BÖLÜM 7 BEYLİKTEN DEVLETE (1300-1453)

OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU (1300-1453)

OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU (1300-1453)
OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ (1300-1453)

OSMANLI DEVLETİ'NİN KISA SÜREDE BÜYÜMESİNİN NEDENLERİ

- Anadolu'nun batısında Moğol etkisinden uzak, Bizans sınırında bir uc beyliği olması
- Bizans'a ve Haçlılara karşı verdiği mücadelede Ahilerin ve Anadolu'ya gaza yapmak için gelen Türkmenlerin desteğini alması
- Balkanlarda büyük devletlerin olmaması ve siyasi, etnik, dini mücadeleler yaşanması
- Fethedilen topraklarda başarılı bir yerleştirme (iskan) ve adaletli, hoşgörülü bir politika izlenmesi
- Osmanlı yöneticilerinin merkezi otoriteyi güçlendirmeye ve kuvvetli bir ordu kurmaya özen göstermesi
- Bizans'ın Anadolu ve Balkanlardaki topraklarının büyük bir kısmını kaybetmesi, "tekfur" denen valilerin halka baskı uygulaması

KAYILARIN ANADOLU'YA GELİŞİ VE YERLEŞMESİ

A. KAYILAR ANADOLU'DA

* Osmanlı Devleti'nin kurucusu **Osman Bey, Oğuzları Bozok kolunun Günhan soyunun Kayı boyuna mensuptur.** Kayılar, Selçuklu-Bizans sınırındaki **Söğüt ve Domaniç'I yurt edindiler.**
* İlhanlıların Türkiye Selçuklu Sultanı'nı tahtan indirerek İran'a götürmeleri üzerine Anadolu^da ortaya çıkan iktidar boşluğundan yararlanarn **Osman Bey, 1299'da Beyliği'nin bağımsızlığını ilan etti.**

B. UÇ BEYLİĞİNDEN DEVLETE

* Osman Bey 1300 yılında Yundhisar ve Yenişehir'i fethederek İzmit'e kadar yaklaştı.**1302 yılında İlk Osmanlı - Bizans savaşı olan Koyunhisar (Bafeon) Savaşı'nı** kazandı. Bursa'nın üç taraftan yolu kesilmiş oldu.
* Bursa kuşatması sürdürülürken Osman Bey vefat etti. Kuşatmayı devam ettiren oğlu Orhan Bey, **1326 yılında Bursa'yı fethetti. İpek üretim ve ticaret merkezi olan Bursa, Osmanlı Devleti'nin ilk büyük başkenti oldu.**
* **1329 yılında Palekanon (Maltepe) Savaşı'**nda Bizans ordusu mağlup edildi. **Maltepe Savaşı'ndan sonra 1331'de İznik, 1337'de İzmit Osmanlı egemenliğine alındı.**
* **Orhan Bey,1345 yılında** Karesioğulları Beyliği topraklarını ülkesine katarak **Anadolu Türk siyasi birliğinin sağlama yolunda ilk adımı attı. Ayrıca, Karesi donanması ile Evrenuz Bey, Hacı İlbeyi ve Ece Halil gibi Karesi komutanlarınından yararlanarak Osmanlı kuvvetlerinin Çanakkale Boğazı'ndan Rumeli'ye geçişi sağlandı.**

BALKANLARDAKİ FETİHLER

A. ÇİMPE KALESİ'NİN ALINMASI (1353): Bizans imparatoru Kantakuzen hem kendisinin tahta geçmesini sağlayan hem de Sırp ve Bulgarlarla mücadelesinde önemli destek veren Orhan Bey'e, yardımlarına karşılık Gelibolu Yarımadası'ndaki **Çimpe Kalesi**'ni verdi. Böylece **Osmanlılar Rumeli'ye geçti.**

B. EDİRNE'NİN FETHİ (1363): Orhan Bey'den sonra padişah olan **I. Murat**, 1363'te Sazlıdere'de Bizans ve Bulgar birleşik ordularını yenerek **Edirne'yi fethetti. Böylece, Bizans'ın Sırp ve Bulgar devletleriyle kara bağlantısı kesildi. Edirne yönetim merkezi yapıldı.**

C. SIRPSINDIĞI SAVAŞI (1364): Edirne ve Filibe'nin alınması sonrasında Papa V. Urban ve Macaristan öncülüğünde bir Haçlı ordusu oluşturuldu. 1364'te Sırpsındığı'nda yapılan bu **ilk Osmanlı - Haçlı savaşını** Osmanlı ordusu kazandı. **Bu zafer sonucunda; Bulgaristan Osmanlı üstünlüğünü tanıdı.**

D. ÇİRMEN SAVAŞI (1371): Sırpsındığı yenilgisini telafi etmek isteyen Sırp ordusu, 1371'de Çirmen'de bozguna uğratıldı. **Bu zafer sonucunda;** Makedonya'nın fethi kolaylaştı.

E. I. KOSOVA SAVAŞI (1389): Lala Şahin Paşa komutasındaki Osmanlı akıncıları, **Ploşnik'te** Sırp ve Boşnak kuvvetlerine **yenilince**, Balkan devletleri yeni bir Haçlı ordusu hazırladılar. I. Murat, Haçlı kuvvetlerini 1389'da Kosova'da büyük bir bozguna uğrattı. I. Murat, Kosova'da savaş alanını gezerken bir Sırp askeri tarafından hançerlenerek şehit edildi. **Bu zafer sonucunda; Sırplar Osmanlı'nın üstünlüğünü kabul ettiler.** Kuzey Sırbistan yolu Osmanlılara açıldı. **Tuna'nın güneyinde Osmanlılara karşı koyacak güç kalmadı.**

F. İSTANBUL'UN KUŞATILMASI VE NİĞBOLU SAVAŞI (1396)

* Bizans'ın Osmanlı Devleti'ne karşı Avrupa devletlerini kışkırtması ve Karamanoğulları Beyliği ile ittifak halinde olması üzerine **Yıldırım Bayezit, Osmanlı tarihinde ilk kez İstanbul'u kuşattı.** Ancak Haçlı ordusunun Bizans'a yardım etmek amacıyla Niğbolu Kalesi'ni kuşatmasından dolayı kuşatma kaldırıldı.
* **Osmanlı Devleti'nin İstanbul'u kuşatması** ve Balkanlarda ilerlemesi **üzerine**, Papa'nın çağrısıyla Macar kralının komutasında İngiliz, Fransız, Alman ve Balkan kuvvetlerinden oluşan büyük bir Haçlı ordusu hazırlandı. 1396'da **Niğbolu'da Haçlılarla yapılan savaşı Osmanlı ordusu kazandı.**
* **1396 Niğbolu Zaferi sonucunda;** Macarlar tamamen etkisiz duruma geldi, Eflak ve Boğdan Osmanlı üstünlüğünü tanıdı. **Bulgar krallığına tamamen son verildi. Halife, Yıldırım Bayezit'e "Sultanıiklimirum" (Anadolu'nun Sultanı) unvanını verdi. Böylece Osmanlı Devleti'nin İslam dünyasındaki ve Anadolu Türk beylikleri üzerindeki etkinliği ve saygınlığı arttı.**
* Niğbolu Savaşı'ndan sonra İstanbul iki kez kuşatıldı. **Bizans'a gelecek yardımları engellemek için Anadolu Hisarı (Güzelce Hisarı)** yapıldı. Ancak ilkinde teknik yetersizlikler, ikincisinde Timur'un Doğu Anadolu'ya dayanması üzerine bu kuşatmalar kaldırıldı. Buna rağmen Bizans'la **1401 yılında istenilen şartlarda** bir antlaşma yapıldı. **Bu antlaşmaya göre;** İstanbul'da bir Türk mahallesi kurulacak ve bir cami yaptırılacaktı. İstanbul'daki Türklerin davalarına bakmak için bir kadı tayin edilecekti. **Bizans, Osmanlı Devleti'ne her yıl vergi verecekti.**

G. OSMANLI DEVLETİ'NİN BALKANLARDA UYGULADIĞI İSKÂN SİYASETİ

Amacı	– Rumeli'de fethedilen yerlere Türk-İslam kimliği kazandırmak
Gerekçesi	– Fethedilen bölgelerin elde tutulmasını ve savunulmasını kolaylaştırmak – Yeni fetihlere zemin hazırlayarak devletin genişlemesini sağlamak – Gayrimüslim halkın sosyal ve ekonomik refahını yükselterek Osmanlılara bağlılıklarını artırmak
Yöntemi	– Anadolu'dan öncelikle konargöçer Türkmenler yerleştirilerek üretime katılmaları sağlanmıştır. – Ordunun ilerleyeceği askeri bakımdan stratejik şehirlerin Türkleştirilmesine öncelik verilmiştir. – Anadolu'da aralarında husumet ve anlaşmazlık bulunan ailelerden bir kısmı Rumeli'ye göç ettirilerek ülkede sosyal düzen ve huzur sağlanmaya çalışılmıştır.

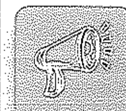
BALKANLARDAKİ FETİHLER

ANADOLU'DA SİYASİ BİRLİĞİ SAĞLAMA FAALİYETLERİ

* Anadolu'da Türk siyasi birliğini kurma çalışmaları Orhan Bey'in **taht kavgalarından yararlanarak aldığı Karesioğulları Beyliği**'ni Osmanlı topraklarına katmasıyla başladı. Osmanlılar **I. Murat döneminde, Anadolu Türk siyasi birliğini sağlamada barışçı bir politika izledi. Germiyanoğulları** ile kurulan **akrabalık** ilişkileri sonucunda Kütahya, Emet, Simav ve Tavşanlı çeyiz olarak Osmanlılara geçti. **Hamitoğulları**'ndan da **para karşılığı** Akşehir, Beyşehir, Yalvaç, Seydişehir ve Isparta **alındı.**
* Timur tehlikesi üzerine Anadolu'ya geçen **Yıldırım Bayezit savaş yoluyla**, Saruhanoğulları, Aydınoğulları, Menteşoğulları, Germiyanoğulları, Karamanoğulları, Hamitoğulları, Eretna Beyliği ve Candaroğulları'nın Kastamonu kolunu Osmanlı topraklarına kattı. Böylece **Anadolu'da Türk birliğini büyük ölçüde ilk kez sağladı.**

ANKARA SAVAŞI VE FETRET DEVRİ (1402 - 1413)

* Yıldırım Bayezit'in Anadolu'daki fetihleri sonucunda Osmanlı Devleti ile Timur Devleti sınır komşusu haline geldi. **Çin üzerine sefer düzenlemek isteyen Timur, arkasında sürekli büyüyen ve güçlenen Osmanlı Devleti'ni bir tehdit olarak görmeye başladı.** Osmanlı Devleti'nin son verdiği beylikler Timur'a sığınarak onu kışkırttılar. Timur'dan kaçan Karakoyunlu ve Celayiroğlu hükümdarları da Yıldırım Bayezit'i kışkırtınca, iki devlet 1402'de Ankara Çubuk Ovası'nda karşılaştı. Savaşı Timur kazandı, Yıldırım Bayezit esir düşüp bir süre sonra öldü.

1402 Ankara Savaşı sonucunda; Anadolu Türk siyasi birliği bozuldu. Anadolu Türk Beylikleri tekrar kuruldu. Yıldırım Bayezit'in oğulları arasında 11 yıl süren ve **Fetret Devri adı verilen taht mücadeleleri başladı.** Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki fetihleri durdu. İstanbul'un fethi gecikti. Anadolu'da sosyal ve ekonomik düzen bozuldu. Doğuda Akkoyunlu Devleti güçlenerek Osmanlıları tehdit etmeye başladı.

* Osmanlı tarihinde **1402'den 1413 yılına kadar süren Fetret Devri'ne son veren I. Mehmet Çelebi, devleti dağılmaktan kurtardığı için tarihçiler tarafından devletin ikinci kurucusu olarak kabul edilir.**
* **Fetret Devri'nde** Anadolu'da birçok toprak kaybı yaşanırken **Balkanlarda fazla bir kayıpla karşılaşılmamasında,** Balkanlarda **uc beylerinin başarılı çalışmaları** ile devletin izlediği **hoşgörülü politika** etkili olmuştur. Ayrıca, bu dönemde büyük **Avrupalı devletlerin** kendi aralarında **Yüzyıl Savaşları**'nı yapmaları da Osmanlı Devleti açısından **büyük bir avantaj oluşturmuştur.**

SİYASİ BİRLİĞİN YENİDEN SAĞLANMASI

* Anadolu'da Türk birliğini tekrar sağlamak isteyen **Mehmet Çelebi, Saruhanoğullarını ortadan kaldırdı.**
* Fetret Devri'nin yarattığı sıkıntıların etkisiyle Osmanlı Devleti'ndeki İslam anlayışına ters düşünceler geliştiren ve Türkmenler arasında taraftar kazanan **Şeyh Bedrettin'in isyanı** Osmanlı orduları tarafından bastırıldı.
* Mehmet Çelebi tarihe **Düzmece Mustafa Olayı** olarak geçen kardeşi Mustafa Çelebi'nin çıkardığı isyanı bastırdı. Ancak Mustafa Çelebi Bizans'a sığındı. Mehmet Çelebi öldükten sonra yerine geçen oğlu II. Murat döneminde Bizans'ın kışkırtmalarıyla tekrar ayaklanan Mustafa Çelebi yakalanarak ortadan kaldırıldı. Yine Bizans'ın kışkırtmaları sonucunda **ayaklanan Şehzade Mustafa**, II. Murat tarafından bastırılarak etkisiz hale getirildi.

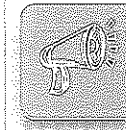
BALKANLARDA OSMANLI HÂKİMİYETİNİN GÜÇLENMESİ

* Mehmet Çelebi Eflak ve Bosna'da Osmanlı egemenliğini kurdu. **Çalı Bey** komutasındaki Osmanlı donanması, Gelibolu açıklarında **Venediklilerle yapılan ilk deniz savaşında yenildi.**
* Mehmet Çelebi'den sonra Osmanlı tahtına geçen **II. Murat döneminde** Venediklilerle 1430 yılına kadar yapılan savaşlarda Selanik, Yanya, Serez Osmanlı topraklarına katıldı. **Belgrad hariç Sırbistan ele geçirildi.**

A. EDİRNE - SEGEDİN ANTLAŞMASI (1444): Balkan seferleri sırasında Avrupalıların kurduğu Haçlı ittifakı karşısında yenilgiler alınması üzerine 1444'te Macarlarla Edirne-Segedin Antlaşması imzalandı. **Buna göre; Sırp Krallığı yeniden kurulacak** ve Osmanlı Devleti'ne vergi verecekti. **Eflak, Osmanlılara vergi vermek koşuluyla Macaristan himayesine bırakılacaktı.** Tuna Nehri sınır olacaktı. Antlaşma 10 yıl geçerli olacaktı.

B. VARNA SAVAŞI (1444): Tahtı 1444'te oğlu II. Mehmet'e bırakan Sultan II. Murat, yeni bir Haçlı saldırısı karşısında tekrar tahta döndü. 1444'te Varna yakınlarında yapılan savaşı Osmanlılar kazandı. **1444 Varna Savaşı'nın sonucunda; Osmanlılar Balkanlarda Ankara Savaşı'ndan önceki güçlerine ulaştılar.**

C. II. KOSOVA SAVAŞI (1448): Arnavutluk'taki İskender Bey isyanından yararlanmak isteyen Avrupalılar, Osmanlıların Balkanlardaki ilerleyişini engellemek için Haçlı ittifakı oluşturdular. Bu son Haçlı ordusu 1448'de Kosova'da yenilgiye uğratıldı.

II. Kosova Zaferi ile Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda hakimiyeti kesinleşti. Balkanlarda Osmanlı Devleti'nin ilerleyişini engelleyebilecek önemli bir güç kalmadı. Bu zaferden itibaren 1683 II. Viyana Kuşatması'na kadar **Balkan devletleri ve Avrupa, Osmanlı Devleti'ne karşı savunmaya çekildi.**

OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ (1300-1453)

OSMANLI DEVLET ANLAYIŞI

* **I. Murat'a kadar "ülke hükümdar ailesinin ortak malı" sayılıp,** devlet adamı ve askerlerce takdir edilen şehzade hükümdar olurken, **I. Murat'tan itibaren "ülke padişah ve oğullarınındır" anlayışı yerleşmiştir. Bu uygulamayla** taht kavgalarının sınırlandırılması ve **merkezî otoritenin korunması hedeflenmiştir.**
* **Şehzadeler yönetim deneyimi kazanmak için "lala" adı verilen tecrübeli devlet adamlarının gözetiminde sancaklara idareci olarak gönderilirdi.** Manisa ve Amasya prestijli şehzade sancaklarıydı.

OSMANLI DEVLET TEŞKİLATI

* **Orhan Bey zamanında** başkentte devlet işlerinin görüşülüp karara varılması amacıyla **Divanıhümayun kuruldu.**
* **I. Murat ilk olarak Rumeli Beylerbeyliğini, Yıldırım Bayezit ise Anadolu Beylerbeyliğini kurdu.**
* **Akçe** adı verilen ilk Osmanlı parası **Osman Bey zamanında bastırıldı.**
* Osmanlı Devleti'nde **Orhan Bey döneminde Tımar Sistemi ilk kez uygulandı. I. Murat döneminde ise sistemli bir şekilde uygulanmasına devam edildi.**
* **Orhan Bey zamanında** halk arasındaki davalara bakması için **kadılar görevlendirildi.** İznik'in alınmasıyla da burada **ilk Osmanlı medresesi kuruldu** ve başına **müderris** olarak **Kayserili Davut** atandı.

OSMANLI ORDUSU

* **Orhan Bey zamanında yaya ve müsellemlerden (atlı birlikler) oluşan ilk düzenli ordu kuruldu. I. Murat döneminde, Kapıkulu ocakları kuruldu.** Bunun için **1363 yılında Pençik Kanunu çıkarılarak,** savaş esirlerinden yararlanma yoluna gidildi. Kanun gereğince, **savaşlarda alınan esirlerden beşte biri vergi karşılığı devletin olacaktı. Önceleri bunlar kısa bir eğitimden sonra Yeniçeri Ocağı'na alınırdı.**
* **Ankara Savaşı'ndan sonra fetihlerin yavaşlaması sonucu esir edilenlerin sayısı azalınca II. Murat zamanında, Osmanlı ülkesinde yaşayan gayrimüslim ailelerin erkek çocuklarından birisinin alınmasını sağlayan "Devşirme Kanunu" çıkarıldı.** Acemi oğlanları denilen bu çocuklar, yedi sekiz yıl kadar Acemi Ocağı'nda eğitildikten sonra Yeniçeri veya diğer Kapıkulu ocaklarına alınırdı.
* **Tımar sistemi** ile Osmanlı Devleti bazı topraklarının gelirlerini hizmet karşılığı olarak askerlerine ve memurlarına verirdi. Tımar sahipleri topladıkları verginin bir kısmı ile **"Cebelü"** adı verilen atlı asker beslerdi. **Tımarlı sipahi** denilen eyaletlerdeki bu atlı birlikler, Osmanlı ordusunun en büyük bölümünü oluşturdu.

OSMANLI ORDUSU

KAPIKULU ASKERLERİ

ACEMİ OCAĞI
Kapıkulu ocaklarının asker ihtiyacını karşılayan Acemi Ocağı, bu ihtiyacı başlangıçta Pençik Kanunu gereğince savaş esirlerinden, daha sonra Devşirme Kanunu gereğince Hristiyan tebaadan olmak üzere iki yoldan sağlardı.

YENİÇERİ OCAĞI
Kapıkulu ocaklarının en kalabalık grubuydu. Yeniçeriler, yaya olarak savaşırlar ve savaş sırasında merkezde, padişahın yanında bulunurlardı.Diğer Kapıkulları gibi üç ayda bir ulufe denilen maaş alırlardı.

CEBECİ OCAĞI
Yeniçeri askerlerinin silahlarının yapımını, bakımını, onarımını ve korunmasını sağlardı.

TOPÇU OCAĞI
Top döker, top mermisi yapar ve top atarlardı. Osmanlı ordusunda ilk top, I. Murad zamanında 1389'da I. Kosova Savaşı'nda kullanıldı.

TOP ARABACILARI OCAĞI
Büyük topları savaş meydanlarına taşırlardı.

HUMBARACILAR OCAĞI
Havan toplarını ve humbara denilen el bombalarını yapar ve kullanırlardı.

LAĞIMCILAR OCAĞI
Tünel kazar ve bu tünellere yerleştirdikleri barutu ateşleyerek kale duvarlarını yıkarlardı.

BOSTANCILAR OCAĞI
Sarayı ve İstanbul sahillerini korurlardı.

EYALET ASKERLERİ

TIMARLI SİPAHİLER
Eyalet askerlerinin en kalabalık bölümüydü. Dirlik sahiplerinin, kendilerine verilen yerlerden topladıkları verginin bir kısmı ile yetiştirdikleri atlı askerlerdi.

YAYALAR VE MÜSELLEMLER
Sınır ve uçlarda bulunan atlı birliklerdi. Görevleri, düşman ülkelerine akınlar düzenleyerek bilgi toplamak,düşmanın askeri ve ekonomik kaynaklarına zarar vermekti.

AZAPLAR
Anadolu'dan toplanan kuvvetli, bekâr Türk gençlerinden oluşurdu. Savaşlarda ordunun en önünde bulunur ve düşmanın ilk hücumunu karşılarlardı.

YAYALAR VE MÜSELLEMLER
Devletin ilk düzenli orduları iken daha sonraki yıllarda geri hizmete kaydırılarak, sefere çıkan ordulara yolları açmak ve kale tamir etmek ve siper kazmakla görevlendirildiler.

YÖRÜKLER
Yol açar, siper kazar, kale tamir eder ve ordunun ağırlıklarını naklederlerdi.

DELİLER
Sınır boylarını koruyan hafif süvari birlikleri.

BEŞLİLER
Sınır boylarında bulunan kaleleri korurlardı.

SAKALAR
Ordunun su ihtiyacını karşılarlardı.

KAPIKULU SÜVARİLERİ
Kapıkulu süvarilerine "Altı Bölük Halkı" da denirdi. Rütbe olarak yeniçerilerden daha üstte ve maaşları daha fazlaydı.

SİLAHTAR VE SİPAHİLER
Savaş sırasında ve konak yerlerinde padişahın yanında bulunur, onun tuğ ve silahlarını korur ve güvenliğini sağlarlardı.

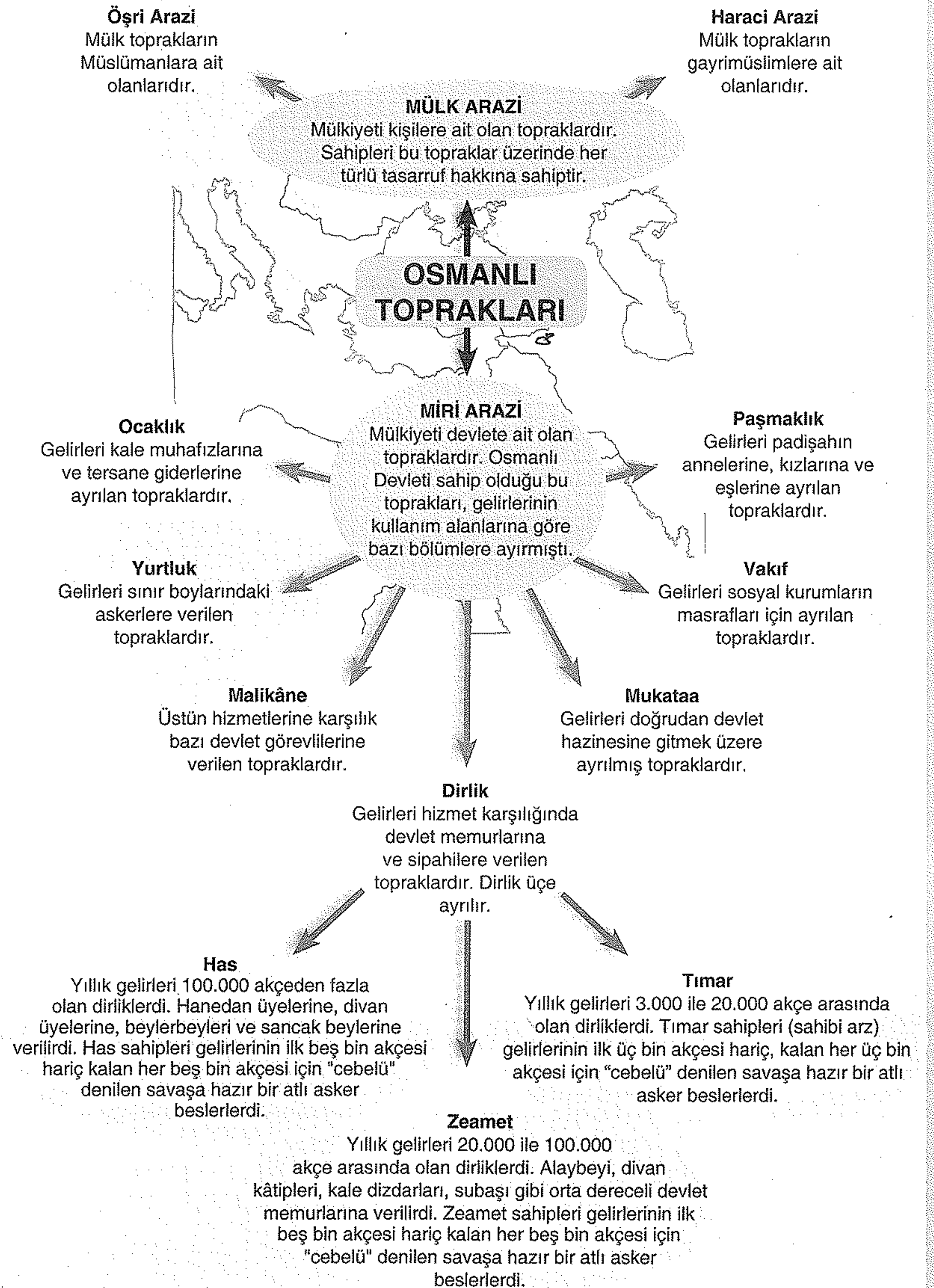
SAĞ ULUFECİLER VE SOL ULUFECİLER
Savaş sırasında ve konak yerlerinde saltanat sancaklarını korurlardı.

SAĞ GARİPLER VE SOL GARİPLER
Savaş sırasında ve konak yerlerinde ordu ağırlıklarını ve hazineyi korurlardı.

DONANMA
İlk Osmanlı donanması, Karesioğulları Beyliği'nden geçen küçük bir deniz kuvvetiydi. Daha sonra Karamürsel, Edincik, İzmit ve ilk büyük olarak Gelibolu'da tersaneler kuruldu. Yıldırım Bayezid zamanında büyük bir gelişme gösteren Osmanlı donanması ilk deniz savaşını 1416'da Mehmet Çelebi zamanında Çalı Bey komutasında Venediklilere karşı yaptı. Ancak yenildi. II. Murad zamanında donanma çalışmaları hızlandı ve nitekim Karadeniz'de Trabzon İmparatorluğu'nu tehdit edecek duruma ulaştı. Donanma komutanına "kaptanıderya", donanmasını yönetene "baştardeden", askerlerine "levent" ve "azap" denilirdi. Kullanılan gemiler, Çektiri, Karamürsel, Kalite, Kadırga, Fırkate, Baştarde ve Mavna'dır.

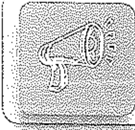
A. İNSAN
* Osmanlı Devleti'nde üretimi gerçekleştiren ve devlete vergilerini veren insanlara **reaya** denirdi.
* Ülke toprakları ve üzerinde yaşayanlar ile fethedilen yerler ve burada yaşayanlar **tahrir defterleri**ne kaydedilirdi.

B. TOPRAK

OSMANLI EKONOMİSİ

Tımar Sisteminin Osmanlı Devleti için Sağladığı Faydalar	
İdari	Tımarlı sipahiler bölgelerinde huzur ve güveni sağlayarak, jandarma görevini üstleniyorlardı. Böylece devletin merkezi otoritesi ülkenin en uç noktalarına kadar gücünü ulaştırabiliyordu.
Askeri	Tımar sistemi sayesinde devlet, hazineden para harcamadan, her an savaşa hazır, büyük bir askeri atlı birlik yetiştiriyordu.
Ekonomik	Toprağın boş kalması engellenerek üretimin artırılması ve devamlılığı sağlanıyordu. Hazineden para ödenmeden devlet görevlilerinin geçimleri temin ediliyordu. Aynı toprak üzerinden köylü, tımar sahibi ve yetiştirdiği askerlerin ihtiyaçları karşılanıyordu.

Osmanlı Devleti, üretimin sürekliliğini sağlamak için, **toprağını üç yıl üst üste boş bırakanın toprağını elinden alıp başkasına verirdi.**

Osmanlı Devleti'nde, tımar sistemiyle işletilmesi köylülere bırakılan toprağın,

I. çift, yarım çift gibi büyüklüğüne göre tanımlanması,

II. üretim vergisinin, ürünün belli bir oranı olarak hesaplanması,

III. mülkiyetinin devlete ait olması

durumlarından hangilerinin, büyük toprak sahiplerinin ortaya çıkmasını ve Avrupa'dakine benzer feodal sistemin görülmesini engellediği savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) I, II ve III

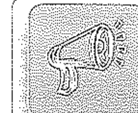
Avrupa'daki feodal sistemin ekonomik ve dolayısıyla yönetimsel temeli toprak mülkiyetinin şahıslara ait olmasıydı. Böylece siyasi yapıda etkili olan büyük toprak sahibi soylular ortaya çıkmıştı. Osmanlı Devleti ise uyguladığı tımar sistemiyle toprak mülkiyetini devlete ait kılmış toprağın işletilmesini ise ürün vergisi karşılığı köylüye bırakmıştır. Böylece büyük toprak sahibi soyluların ortaya çıkması ve Avrupa'dakine benzer feodal sistemin görülmesi engellenmiştir. Ancak her iki sistemde de toprağı işleyen bir köylü ve işlenen toprağın büyüklüğüne göre ödenen bir ürün vergisi mevcuttur.

YANIT C

C. ÜRETİM

◦ Tarım

* Devlet, köylerde yaşayan ailelerin geçimlerini sağlayacak miktarda toprak dağıtmıştı. Dağıtılan bu topraklara **çift** denirdi. Bu durumdaki köylünün devlete karşı sorumlulukları vardı.

Osmanlı köylüsünün sorumlulukları; toprağı habersiz terk etmemek, sebepsiz olarak üç yıl üst üste ekmeden bırakmamak, ürettiği ürünün vergisini sipahiye ödemekti. **Tımar sahibi sipahinin** ise **köylünün güvenliğinin sağlanması, üretim araçlarının temini gibi yükümlülükleri vardı.**

◦ Hayvancılık

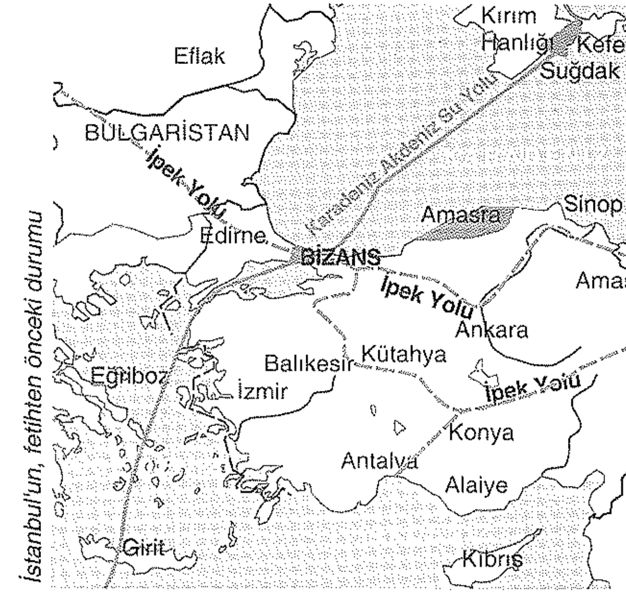
* Osmanlı Devleti'nde konargöçerler (yörük) özellikle küçükbaş hayvancılıkla uğraşırlardı. **Devlet, hayvancılıkla uğraşanlardan "Adetiağnam" adlı vergi alırdı.** Hayvancılığın önem kazanması sonucu Bursa ipek, Selanik çuha, Bulgaristan aba, Ankara tiftik üretim merkezleri olarak ün kazandı.

◦ Ticaret

* Osmanlı Devleti'nde ticaret, devlet tarafından teşvik edilirdi. Bu amaçla ticaret eşyasından alınan vergiler son derece düşük tutulurdu. Ticaret yolları üzerindeki **menziller** arasında kervanların sefer yapmaları için gerekli imkân hazırlanmıştı. Ana yollar ve geçitler **derbentçi** denilen görevlilerin gözetimi altındaydı.
* Şehirlere gelen mallar **bedesten, çarşı veya kapan hanlarında** toplanır ve satışa sunulurdu. İlk bedesten Orhan Bey zamanında Bursa'da, ikincisi ise Mehmet Çelebi zamanında yine **Bursa'da İpek Hanı** adıyla yapıldı. Kapan hanları, her biri tek cins ticaret malının toptan satışı ya da dağıtımının yapıldığı kapalı pazar yerleriydi. Örneğin; un kapanı, yağ kapanı gibi.
* Esnaflar ahiliğin birer kolu olan **lonca teşkilatlarına** bağlıydılar. **Hirfet** adı verilen kunduracı, demirci, marangoz vb.gibi meslek gruplarına ayrılan esnaflar, loncaların koruması ve denetimi altında bulunurlardı. Esnafların dükkân açma hakkına **"Gedik"** denirdi.
* Kapalı pazar yerleri dışında büyük şehirlerde açık pazarlar da vardı. Bu pazar yerleri, satılan ticari malın adıyla anılırdı. Örneğin; Saman Pazarı, Odun Pazarı, At Pazarı gibi. **"Muhtesip" ve "Emin"** denilen görevliler çarşı ve pazarlarda satılan malların kalitesini ve fiyatını kontrol ederlerdi.

BÖLÜM 8

DÜNYA GÜCÜ: OSMANLI DEVLETİ (1453-1600)

İSTANBUL'UN FETHİ
OSMANLILARDA YÖNETİM VE EĞİTİM
AVRUPA'DAKİ GELİŞMELER
I. SELİM (YAVUZ) DÖNEMİ (1512-1520)
OSMANLI DEVLETİ'NDE EKONOMİK GELİŞMELER VE TOPLUM YAPISI
KANUNİ DÖNEMİ'NDEKİ SİYASİ OLAYLAR
OSMANLI'DA HUKUK, BİLİM, TEKNOLOJİ VE SANAT ALANINDA GELİŞMELER
REFORM HAREKETLERİ

İSTANBUL'UN FETHİ VE SONUÇLARI

İSTANBUL'UN FETHİ (29 MAYIS 1453)

NEDENLER	EKONOMİK	SİYASİ	DİNİ
	* Bölge ticaret yollarının ve kazançlarının ele geçirilmek istenmesi (İstanbul'un Karadeniz-Akdeniz su yolu ile Kuzey ve Doğu Avrupa'dan gelen ticaret yolları üzerinde bulunması).	* Anadolu ve Rumeli toprakları arasındaki bağlantının sağlanabilmesi. * Bizans'ın Osmanlı şehzadeleri ile Anadolu beylerini kışkırtması. * Bizans'ın Haçlı Seferleri'ne zemin hazırlaması.	* Hz. Muhammed'in İstanbul'un fethiyle ilgili hadisinin olması. * İstanbul'un Ortodoks Kilisesi'nin merkezi olması ve Hristiyan dünyasının Osmanlı Devleti'ne karşı son güçlü kalesi olması.

HAZIRLIKLAR	OSMANLI DEVLETİ	BİZANS
	* Rumeli Hisarı (Boğazkesen Hisarı) yaptırıldı. * Büyük toplar (Şahi topları) döktürüldü. * Balkanlardan gelebilecek tehlikeler için antlaşmalar yapıldı. * 400 parça donanma hazırlandı. * Karamanoğulları Beyliği ile antlaşma imzalandı.	* İstanbul'un surları güçlendirildi. * Avrupa'dan yardım istendi. * Grejuva denen suda yanan ateş geliştirildi. * Katolik ve Ortodoks mezhepleri birleştirilmeye çalışıldı. * Haliç'in girişine zincir gerildi.

SONUÇLAR	TÜRK TARİHİ AÇISINDAN SONUÇLARI	DÜNYA TARİHİ AÇISINDAN SONUÇLARI
	* Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli toprak bütünlüğü sağlandı. * İpek Yolu ve Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan deniz ticaret yollarının kontrolü Osmanlı Devleti'ne geçti. * Osmanlı Devleti Yükselme Dönemi'ne girdi. İstanbul Osmanlı başkenti oldu. II. Mehmet "Fatih" unvanını aldı. * Fener Patrikhanesi'nin Osmanlı Devleti'ne bağlanmasıyla, Osmanlı padişahları Ortodoks halkın koruyucusu oldular.	* Ateşli silahların surlar üzerindeki etkisi anlaşıldı, böylece Avrupa'da derebeylikler yıkılış sürecine girdi. * Ticaret yollarının Osmanlı Devleti'nin denetimine girmesiyle yeni yollar bulmak amacıyla Avrupa'da Coğrafi Keşifler başladı. * Bizanslı bilim insanları İstanbul'dan ayrılarak İtalya'da Rönesans hareketlerinin başlamasında etkili oldular. * Orta Çağ sona erdi, Yeni Çağ başladı.

FATİH DÖNEMİ ASKERİ VE SİYASİ GELİŞMELER (1454 - 1480)

* Amasra, Sinop, Trabzon ve Kırım fethedilerek **Karadeniz Türk gölü haline getirilmiştir.** Trabzon'un alınmasıyla da **Bizans'ı yeniden dirltme umutları engellenmiştir.** Karamanoğulları Osmanlı topraklarına katılmış ve Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan **1473 Otlukbeli Savaşı ile** mağlup edilmiştir. Bu zaferle Osmanlı Devleti, **Fırat Nehri'nin batısındaki Anadolu toprakları üzerinde tam bir kontrol sağlamıştır.**
* Batı'da ise Sırbistan, Mora Yarımadası, Eflak, Bosna, Boğdan, Arnavutluk ve Otranto'da Osmanlı hâkimiyeti sağlanmıştır. **Mora'nın alınmasıyla da Bizans'ın yeniden canlandırılması umudu sona ermiştir.** Fatih Sultan Mehmet'ten beri **Osmanlılar; Roma'yı fethetmeyi, Kızıl Elma'ya ulaşmayı hedeflemişlerdir.** İstanbul'a sahip olması sıfatıyla Fatih, Roma üzerinde de hakkı olduğunu ilan etmiştir. Bu amaçla, Fatih Gedik Ahmet Paşa komutasındaki bir **orduyu İtalya üzerine göndermiştir. 1480'de Otranto alındı.** Ancak, Fatih'in ölümü Osmanlıları daha fazla ileri gitmekten alıkoymuştur.

II. BAYEZIT DÖNEMİ ASKERİ VE SİYASİ GELİŞMELER (1481 - 1512)

* Şehzade Cem Sultan'ın, padişahlığa getirilen kardeşi II. Bayezit ile giriştiği taht kavgasında yenilerek önce Memlûklere ve Rodos şövalyelerine, sonra Papa'ya ve Fransa'ya sığınması, **Cem Sultan Olayı'nı bir iç sorunken giderek bir dış sorun haline getirmiştir. Cem Sultan Olayı, Osmanlı Devleti'nin batıya yönelik fetihlerinin bir süre durmasına yol açtığı** gibi devletin siyasi itibar kaybetmesine ve ekonomik sıkıntıya düşmesine de neden olmuştur. On üç yıl süren sürgün hayatından sonra Cem Sultan, 1495'te Napoli'de ölmüştür.
* Boğdan'daki Kili ve Akkerman alınmıştır (1484). **Böylece Kırım ile kara bağlantısı sağlanmıştır.**
* İnebahtı, Modon, Koron ve Navarin Venediklilerden alınarak Mora'da tamamen hakimiyet sağlanmıştır (1502).
* **Türk denizcileri, İspanya'daki Müslüman Arapları ve Yahudileri soykırımdan kurtarmışlardır (1492).**
* Fatih döneminde Dulkadiroğulları ve Hicaz su yolları meselesinden dolayı Memlûkler ile gerginleşen ilişkiler, II. Bayezit döneminde savaşa dönüşmüştür. Memlûklerin Cem Sultan'ı desteklemeleri, Ramazanoğulları ve Dulkadiroğulları topraklarına egemen olmak istemeleri üzerine başlayan savaşta, taraflar birbirlerine üstünlük sağlayamamıştır. Teke Yarımadası'nda çıkan **Şahkulu İsyanı** güçlükle bastırılmıştır (1511).

OSMANLILARDA YÖNETİM VE EĞİTİM

A. MERKEZİ YÖNETİM

TOPKAPI SARAYI

Birun (Dış Saray)	Enderun (İç Saray)
* Divanhane bu bölümde bulunurdu. * Doğrudan padişaha bağlı Yeniçeri Ağası burada bulunurdu. * Altı bölük halkı; cebeciler, topçular, çaşnigirler, seyisler, müteferrikalar, mehterhane bu bölümdeydi. * Birun, Babussade kapısı ile Enderun'a bağlanırdı.	* Padişahın güvenilir hizmetkarları bu bölümdeydi. * Enderun Mektebi buradaydı. Büyük, Küçük, Seferli, Doğancılar, Kiler, Hazine ve Has odalardan oluşurdu. * Devletin ihtiyaç duyduğu devlet adamları buradan yetiştirilirdi. * Ayrıca; Arz Odası, Hırka-i Saadet ve Hareme geçiş bölümü de vardı. **Harem** * Padişah ve ailesinin bulunduğu bölümdür. * Saray kadınları burada eğitim - öğretim görürlerdi.

○ Divanıhümayun

* Orhan Bey döneminde kurulan ve Fatih dönemiyle birlikte veziriazamların başkanlık etmeye başladığı Divanıhümayun'da toplumu ilgilendiren idari, mali, askeri konular görüşülür, karara bağlanır ve padişahın onayına sunulurdu. Kararlar, şeyhülislamın fetvası alınarak yürürlüğe konurdu.
* Devlet yönetiminde yasama, yürütme ve yargı güçlerini padişah adına kullanan Divanıhümayun; seyfiye, ilmiye ve kalemiye denilen Osmanlı bürokrasisinin en üst temsilcilerinden oluşuyordu.

PADİŞAH
↓
DİVANIHÜMAYUN

SEYFİYE	İLMİYE	KALEMİYE
Yönetim ve askerlik görevlerini üstlenen sınıftır.	Eğitim-öğretim, yargı, fetva çıkarma ve yönetimi denetleme görevlerini üstlenen sınıftır.	Mali, idari ve yazışma görevlerini üstlenen sınıftır.
Divandaki temsilcileri veziriazam, kubbealtı vezirleri ve kaptanıderyadır.	Divandaki temsilcileri kazaskerler ve şeyhülislamdır.	Divandaki temsilcileri nişancı ve defterdarlardır.

OSMANLI DİVAN ÜYELERİ

PADİŞAH: Fatih dönemine kadar divana başkanlık yapmıştır.

VEZİRİAZAM: Padişah adına tam yetkiliydi ve padişahın mührünü taşırdı. Devletin iç ve dış siyasetini yürütürdü. Büyük devlet memurlarının tayini ve görevden alma işlerinden sorumluydu. Padişah bulunmadığı zamanlarda "Serdar-ı Ekrem" unvanıyla orduya komuta ederdi.

- **KUBBEALTI VEZİRLERİ:** Devlet işlerinde veziriazama yardımcı olurlardı. XVI. yüzyılın sonlarında sınırların genişlemesine paralel olarak sayıları yediye çıkmıştı.
- **KAPTANIDERYA:** Deniz kuvvetleri komutanıdır. İstanbul'da bulunursa divana katılırdı.
- **YENİÇERİ AĞASI:** Rütbesi vezir ise divan toplantılarına katılırdı. Yeniçerilerle ilgili bilgiler verirdi.
- **ŞEYHÜLİSLAM:** Divanda alınan kararların İslam dinine uygunluğuna dair "fetva" verirdi. Divan toplantılarına katılır fakat oy kullanmazdı.
- **KAZASKERLER:** Divana gelen davalara bakarlardı. İlmiye sınıfının (müderris,kadı) tayin ve terfi işleriyle ilgilenirlerdi. Anadolu ve Rumeli olmak üzere sayıları ikiydi.
- **DEFTERDARLAR:** Mali işlerle ilgilenirlerdi. Devletin gelir ve giderlerine bakarlardı. Anadolu ve Rumeli olmak üzere sayıları ikiydi.
- **NİŞANCI:** Ferman ve beratlara padişahın tuğrasını çekerdi. Toprakları tahrir defterlerine kaydeder ve dağıtımını yapardı. Yabancı devletlerle yapılan yazışmaları ve antlaşmaları da takip ederdi.
- **REİSÜLKÜTTAP:** XVIII. yüzyılda nişancıdan ayrılarak yazışmalardan ve dış işlerinin düzenlenmesinden sorumlu hale geldi.

○ İstanbul'un Yönetimi

* Dersaâdet, Derialiyye, İslambol gibi isimler verilen İstanbul'un **idari disiplininden veziriazam**, sefere çıkıldığında **sadaret kaymakamı** sorumluydu. İstanbul'un en yüksek **mülkî amiri (vali) İstanbul (taht) kadısıydı. Şehrin güvenliğini yeniçeri ağası** sağlardı. **Belediye işlerini şehremini** yürütürdü. **İmar işlerini mimarbaşı** düzenlerdi.

B. TAŞRA YÖNETİMİ

* Osmanlı taşra teşkilatı içinde yer alan başlıca **yönetim birimleri küçükten büyüğe; kaza, sancak ve eyelet idi.** Kazaların başında kadılar bulunurdu. Sancaklar sancakbeyi, eyaletler beylerbeyi tarafından yönetilirdi. Bu birimlerin güvenliğini subaşılar sağlar, adalet işlerine kadılar bakardı. Kazalara bağlı olan köyleri köy kethüdası yönetir, asayiş yiğitbaşı tarafından sağlanır, adalet işlerini kadı naibi yürütürdü.

Eyaletler ve Özellikleri

Salyanesiz (Yıllıksız) Eyaletler	Salyaneli (Yıllıklı) Eyaletler	Özel Yönetimli Eyaletler
* Dirlik **(tımar) sistemi**nin uygulandığı eyaletlerdi. * Eyaletlerin gelirleri, buradaki devlet görevlilerinin geçimlerinin (maaşlarının) karşılanması ve asker yetiştirilmesi için ayrılırdı. * Rumeli, Temeşvar, Eğri, Budin, Bosna, Anadolu, Karaman, Sivas, Musul, Bağdat, Erzurum, Zülkadiriye, Trabzon, Halep, Şam, Diyarbakır, Van, Kars ve Kıbrıs bu eyaletlerdendi.	* Bu eyaletler devlet merkezinden uzak olduğu için dirlik (tımar) sistemi uygulanmaz, gelirleri **iltizam sistemi**ne göre toplanırdı. * Eyalet gelirleri buradaki devlet görevlilerinin maaşları çıktıktan sonra merkeze gönderilirdi. * Trablus, Tunus, Yemen, Cezayir, Mısır ve Habeş bu eyaletlerdendi.	* Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetini kabul eden, **iç işlerinde serbest**, özel statülü birimlerdi. * İdarecileri devlet tarafından seçilirdi. * Vergi verirler, gerektiğinde seferlere asker gönderirlerdi. * Kırım, Eflak, Boğdan Erdel, Hicaz bu eyaletlerdendir. * Kutsal yerlerden Hicaz ise hem vergi hem de asker göndermezdi.

OSMANLILARDA EĞİTİM

A. MEDRESE EĞİTİMİ

* İlk Osmanlı Medresesi Orhan Bey zamanında İznikte açıldı. Üniversite düzeyinde açılan ilk medrese ise Sultan Mehmet'in açtığı Sahnıseman Medresesi'dir.
* Örgün eğitimin ilk basamağı olan **Sıbyan mektebi**nden (mahalle mektebi) sonra başlanan medreselerde, başarılı olunduğu takdirde üste doğru yükselme gerçekleşirdi. Orta kademedeki öğrencilere **"softa"**, yüksek öğrenimdekilere **"danişment"** denirdi. Medreselerdeki hocalar **"müderris"**, yardımcıları **"muid"** unvanıyla anılırdı.
* **Haşiyeyi tecrit** denilen **medreseler**de ilk derslere başlanır, **sonra sırasıyla ilk ve orta öğretim seviyesinde eğitim alınan Hariç ve Dahil medreselerinde dersler görülürdü. Daha sonra "Sahn" denen yükseköğretim aşamasına geçilir, Sahnıseman ve Süleymaniye medreselerine devam edilirdi.** Medreselerde eğitimini tamamlayan danişmentlere **"icazetname"** denilen bir çeşit diploma verilirdi.
* Osmanlı Devleti'nde genel eğitim veren medreselerin dışında belli bir uzmanlık alanında eğitim ve öğretim yapan medreseler de vardı. XVI.yüzyılda bunlardan **Darültıp medreseleri**nde tıp eğitimi, **Darülhendese medreseler**inde matematik ve astronomi eğitimi, **Darülhadis medreseleri**nde hadis eğitimi, **Darülkurra medreseleri**nde ise hafız eğitimi verilirdi.

B. ENDERUN

* **II. Murat tarafından Edirne Sarayı'nda kurulan bu kurum, Fatih döneminde tam olarak kurumsallaşmıştır.** Devlet memuru, idareci, komutan ve sanatkâr yetiştirmek için kurulmuştur.
* **Devşirme sistemi ile Hıristiyan tebaanın zeki ve yetenekli çocuklarının alındığı Enderun'da** devşirmelerin eğitimi, koğuş denilen odalarda yapılırdı. Padişahın özel hizmetini yaparak yetişen bu öğrenciler, eğitimlerinin sonunda **"Çıkma Usulü"** denen yöntemle Birun'da ya da taşrada yönetici olarak görevlendirilirlerdi. Yükselme Dönemi'nde Enderun'dan **birçok veziriazam, vezir ve yüksek dereceli devlet adamı yetişmiştir.**

C. MESLEKİ EĞİTİM

* Osmanlı Devleti'nde esnaf teşkilatı olan lonca teşkilatı birer sanat eğitim okulu olarak kabul edilir.
* Lonca teşkilatına alınanlar, teşkilatın eğitim-öğretim kurallarına uyarak çıraklıktan kalfalığa, kalfalıktan ustalığa kadar yükselebilirdi. **"İcazet" adı verilen ustalık belgesi alanlara işyeri açma izni verilirdi.**

AVRUPA'DAKİ GELİŞMELER

COĞRAFİ KEŞİFLER

NEDEN

* Doğu-batı ticaret yollarının Türk ve Müslümanların denetiminde olması nedeniyle **Avrupalı tüccarların** kendilerine fazla maliyet getiren bu ticarette Müslümanların egemenliğini kırmak ve **Doğu'nun (Asya'nın) zenginliklerine ilk elden ulaşmak istemeleri**
* Pusulayı geliştiren Avrupalıların denizcilik ve coğrafya bilgisinde gelişmeleri
* Yeni kurulan merkezi krallıkların, güçlerini artırmak için keşifleri desteklemeleri

KEŞİF

* Hindistan'a gitmek için batıya hareket eden Kristof Kolomp **Amerika Kıtası**'na ulaştı(1492). Ameriko Vespuçi bu toprakların yeni bir kıta olduğunu ispatladı.
* Afrika'nın batı sahillerini dolaşan Bartelmi Diyaz, pusulanın da yardımı ile 1487'de **"Ümit Burnu"**nu keşfetti.
* Vasko dö Gama Hindistan'a Ümit Burnu'nu dolaşarak ulaştı. Böylece **Hint ticaret yolu** değişti.
* 1519-1522 tarihleri arasında Macellan ve yardımcısı Del Kano **Dünya'yı ilk kez dolaştı.**

SONUÇ

* Coğrafi Keşifler ile **Akdeniz limanları önemini kaybetti**, Atlas Okyanusu kıyısındaki limanların önemi arttı. Yeni ticaret yollarının bulunması ile **İpek ve Baharat yollarının önemi azaldı.**
* Önce İspanyollar ve Portekizliler, daha sonra Hollandalılar ve İngilizler büyük **sömürge imparatorlukları** kurmaya başladılar.
* Avrupa'da zenginlik ölçüsü olan toprak, yerini altın ve gümüşe bıraktı. Soylular imtiyazlarını kaybederken, ticaretle uğraşan **burjuva sınıfı zenginleşti**. Bilim ve sanata değer veren **"Mesen" sınıfı oluştu.**
* Bir yandan Avrupa'da **kiliseye olan güven sarsılırken** diğer yandan Hristiyanlık keşfedilen yerlerde yeni yayılma alanı buldu ve Avrupa kültürünü yaydı.

OSMANLI DEVLETİ VE COĞRAFİ KEŞİFLER

* **Ticaret yollarının yön değiştirmesi, kapitülasyonların da etkisiyle Osmanlı Devleti'nin ticari gelirlerini azalttı.** Osmanlı Devleti'ne Avrupa'dan bol miktarda altın ve gümüşün girmesi ülkede yüksek fiyat artışlarının ve yoksulluğun görülmesine yol açtı.

RÖNESANS HAREKETLERİ

Rönesans: XV. ve XVI. yüzyıllarda Avrupa'da edebiyat, bilim, sanat ve düşünce alanlarında meydana gelen yeniliklere denmiştir. İtalya'nın ticaret merkezi olması, İslam uygarlıkları ve değişik medeniyetlerle yakın ilişkiler kurması, zengin İtalyan şehir devletlerinin bilimsel ve kültürel çalışmaları desteklemesi, İstanbul'un fethinden sonra İtalya'ya giden bilginlerin Latince eserleri çevirmeleri, Rönesans'ın İtalya'da başlamasında etkili olmuştur.

NEDEN

* Kağıt, matbaa ve Antik Yunan eserlerinin Haçlı Seferleri'yle Doğu'dan Batı'ya taşınması
* Kiliseye duyulan güvenin azalması ve skolastik düşüncenin önemini kaybetmesi
* Avrupa'da sanatçıları koruyan burjuva Mesen sınıfının ortaya çıkması
* Eski Yunan, Roma (Antikite) ve İslam eserlerinin incelenmesi ile akılcı düşüncenin ortaya çıkması

GELİŞME

* Rönesans İtalya'da en çok sanat alanında ön plana çıkmıştır. Leonardo Da Vinci, Michelangelo ve Rafael dâhiyane ressamlardı. Almanya'da Erasmus, Röklen ve Luther gibi hümanistler dini metinleri incelediler. Luther İncil'i Almanca'ya çevirdi. İngiltere'de edebiyat alanında Shakespeare çok önemli edebiyat eserleri yazdı. Fransa'da Montaigne, Rönesans döneminin önemli bir edebiyatçısıydı. Polonya'da Kopernik Dünya'nın yuvarlak olduğunu ve Güneş'in etrafında döndüğünü açıkladı.

SONUÇ

* Rönesans'la Avrupa'da **skolastik düşünce yıkıldı ve özgür düşünce ortamı doğdu.** Deney ve gözleme dayalı pozitif düşünce ortaya çıktı.
* İncil, Latince'den Avrupa dillerine çevrilerek okunduğu için kilise ve din adamlarına duyulan güven sarsıldı. Böylece, **Reform hareketlerine zemin hazırlandı.**

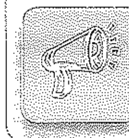
OSMANLI DEVLETİ VE RÖNESANS HAREKETLERİ

* Osmanlı Devleti XV. ve XVI. yüzyıllarda bilim, teknik ve mimaride Avrupa'dan ileri bir düzeydeydi. Bu sebeple Osmanlı Devleti Avrupa'da Rönesans'la yaşanan bu gelişmelerden yararlanma ihtiyacı duymadı. Ancak Avrupa devletleri Rönesans'ın etkisiyle oldukça hızlı bir gelişme süreci yakaladılar.

I. SELİM (YAVUZ) DÖNEMİ (1512 - 1520)

OSMANLI - SAFEVİ İLİŞKİLERİ

* Safevi Hükümdarı Şah İsmail'in Anadolu'daki mezhep propagandasını yoğunlaştırarak Anadolu topraklarına egemen olmak istemesi, Orta Asya'dan gelen Türkmenlerin Osmanlı sınırına girmesini engellemesi ve bunun Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki iskân politikasını olumsuz etkilemesi iki taraf arasında savaşı zorunlu hale getirdi. Çaldıran Ovası'nda 1514 yılında yapılan savaşı Osmanlı Devleti kazandı.

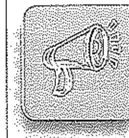

Çaldıran Savaşı (1514)'ndan sonra Doğu ve Güneydoğu, Osmanlı egemenliğine girmiştir. Tebriz, Musul, Kerkük ve Erbil Osmanlı topraklarına katılmıştır. İpek Yolu'nun Van - Tebriz hattı ele geçirilmiştir.

* İran Seferi sırasında Dulkadiroğullarının Osmanlılara karşı düşmanca bir tutum izlemesi üzerine bu beyliğin toprakları **Turnadağ Savaşı (1515) ile** Osmanlı topraklarına katılmıştır. **Dulkadiroğulları'na son verilmesiyle Anadolu'da Türk siyasi birliği tam olarak sağlanmıştır.**

OSMANLI - MEMLUK İLİŞKİLERİ

* Yavuz'un İslam dünyasında siyasi birliği sağlamak istemesi, Memluklerin Safeviler ve Dulkadiroğullarıyla ittifak yapması, Mısır'ın Akdeniz ticaretinde önemli limanlara ve Nil havzasının verimli topraklarına sahip olması nedenleriyle Yavuz, Memlûk tehlikesini tamamen ortadan kaldırmak için Mısır Seferi'ne çıktı. **Yapılan Mercidabık (1516) ve Ridaniye (1517) savaşlarıyla Memlûk Devleti'ne son verildi.**

Mısır Seferi sonucunda Memlûk Devleti yıkılmış; Suriye, Filistin ve Mısır ele geçirilmiş, Kıbrıs için Venediklilerin Memlûklere ödediği vergi Osmanlı Devleti'ne ödenmeye başlanmış, Doğu Akdeniz'de egemenlik sağlanmış, **Baharat Yolu Osmanlı denetimine alınmıştır. Hilafelik Osmanlılara geçmiş,** böylece Osmanlı Devleti, İslam dünyasının lideri haline gelmiştir. Hicaz Osmanlı himayesine girmiş, kutsal emanetler Topkapı Sarayı'na nakledilmiştir.

OSMANLI DEVLETİ'NDE EKONOMİK GELİŞMELER VE TOPLUM YAPISI

EKONOMİK GELİŞMELER VE TOPLUM YAPISI

* XV. ve XVI. yüzyıllarda Osmanlı Devleti ticareti geliştirmek ve korumak için birtakım teşkilatlar oluşturmuştur. Bunlardan **"Menzil Teşkilatı"** Osmanlı topraklarından geçen yol ağının her biriminde taşımacılığın en hızlı şekilde yapılmasını sağlamıştır. **Derbentçiler** ise ana yollar üzerindeki geçitlerin denetimini yapmış ve güvenliğini sağlamıştır. **Mekkari Taifesi** de ticaret yolları üzerinde taşımacılığı meslek edinmiştir.

YÖNETENLER (ASKERİLER)	YÖNETİLENLER (REAYA)
Osmanlı Devleti'nde padişahın askeri, siyasi, idari ve dini yetki tanıdığı devlet görevlileri yönetenler sınıfını oluştururdu. Yönetenler; seyfiye, ilmiye ve kalemiye olmak üzere üçe ayrılırdı:	Reaya geçimini tarım, ticaret ve sanayi alanlarında üretim yaparak sağlardı. Vergi vermekle yükümlü olan reaya, din, dil, mezhep farklılıkları olan Osmanlı halkından oluşuyordu. Osmanlı Devleti'nin toplumsal, hukuki, siyasi ve idari yapısı ırk esasına göre değil **Millet Sistemi** denen inanç temeline göre şekillenmiştir.
SEYFİYE: Yönetim görevinde bulunan askeri zümreydi. Veziriazam, vezirler, beylerbeyi ve sancak beyleri önde gelenlerdi. Bu sınıfın tabanını kapıkulu askerleri ile tımarlı sipahiler oluştururdu.	
İLMİYE: Din, adalet ve eğitim - öğretim faaliyetlerinde bulunanlar oluşturmaktaydı. Şeyhülislam, kazaskerler, kadılar, müftüler, müderrisler, imamlar, müezzinler ve medrese öğrencileri bu sınıfın üyeleriydi.	
KALEMİYE: Devlet dairelerinde çalışan her seviyedeki idari memurlar ve üst seviye bürokratlar bu sınıfı oluştururdu. Defterdarlar, Nişancı, Reisülküttap ve divan kâtipleri bu sınıfın üyeleriydi.	

Müslümanlar	Gayrimüslimler	
Türkler	Rumlar	
Araplar	Karadağlılar	
Acemler	Eflaklar	Boğdanlılar
Boşnaklar	Sırplar	Bulgarlar
Arnavutlar	Ermeniler	Museviler
	Süryaniler	Nasturiler
	Keldaniler	

VAKIF SİSTEMİ

VAKIF

* Vakıf, kişilerin kendilerine ait mallarını veya paralarını toplum yararına oluşturulacak ve eğitim, din, sağlık, bayındırlık gibi alanlarda daimi kamu hizmeti verilecek kuruluşlara bağışlaması veya bu tür kurumlar oluşturmasıdır.
* Vakfedilen mala **"mevkuf"**, vakfın kuruluş belgesine **"vakfiye"**, yöneticisine **"mütevelli"** denirdi.

YARARLARI

* İskân faaliyetlerinin uygulanmasına altyapı oluşturmak
* Din, sağlık, eğitim-öğretim, kültür - sanat ve bayındırlık alanlarında toplum ihtiyaçlarını karşılamak
* Cami, mescit, mektep, medrese, kütüphane, imaret, hastaneler, han, kervansaray, çeşme, yol, köprü yapmak
* Kadın, çocuk, yaşlıları korumak ve engellilere bakmak
* Vakıflarda biriken paralardan ihtiyacı olan tüccarlara kredi kullandırmak

KANUNİ DÖNEMİNDEKİ SİYASİ OLAYLAR

BATI'DAKİ GELİŞMELER

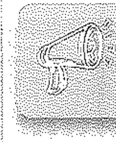
A. OSMANLI - MACAR İLİŞKİLERİ

* Macarların elindeki **Belgrad fethedildi(1521)**. Avrupa'yı Balkanlara bağlayan Belgrad şehri **Orta Avrupa'da yapılacak fetihler için üs** haline getirildi. Bu fetihle Macaristan yolu Osmanlılara açıldı.
* Macaristan'ın Beldrad'ı geri almak istemesi ve Osmanlı topraklarına saldırması, **Fransa kralı François'nın Roma-Germen imparatoruna esir düşerek Kanuni Sultan Süleyman'dan yardım istemesi** üzerine Macaristan'a sefer düzenleme kararı alındı. İki taraf arasında yapılan **1526 Mohaç Meydan Savaşı sonucunda Macaristan'ın başkenti Budin fethedildi.** Osmanlı yanlısı Jan Zapolya (Yanoş) Macar tahtına getirildi ve Macaristan Osmanlı Devleti'ne bağlandı. Fransa, Şarlken'in baskısından kurtuldu. **Orta Avrupa'da Osmanlı üstünlüğü sağlandı. Komşu olunan Avusturya ile savaşlar başladı.**

B. OSMANLI - AVUSTURYA İLİŞKİLERİ

* Avusturya kralı Ferdinand'ın, Yanoş'un krallığını tanımayarak Macaristan üzerinde hak iddia etmesi ve Budin'i geri alması üzerine sefere çıkıldı. Kanuni Budin'i yeniden fethetti. Avusturya'nın başkenti ilk kez kuşatıldı. **I. Viyana Kuşatması**, kış şartları ve donanım yoksunluğu nedeniyle kaldırıldı (1529).
* Avusturya kralı Ferdinand'ın, Roma-Germen (Almanya) imparatoru olan ağabeyi Şarlken'den aldığı destekle yeniden Budin'i kuşatması üzerine **Almanya üzerine sefere çıkıldı (1532).** Ne Avusturya kralı ne de ağabeyi Roma-Germen imparatoru Şarlken, Osmanlı ordusunun karşısına çıkabildi. Sefer dönüşünde Avusturya'nın barış istemesi üzerine **1533'de İstanbul Antlaşması (İbrahim Paşa Antlaşması)** yapıldı.

BATI'DAKİ GELİŞMELER

1533 İstanbul Antlaşması'na göre; Avusturya kralı Ferdinand, Macaristan işlerine karışmayacak ve Yanoş'un Macar krallığını tanıyacaktı. **Avusturya** elinde bulundurduğu Macar toprakları için **Osmanlı Devleti'ne yıllık vergi ödeyecekti. Avusturya kralı protokolde Osmanlı veziriazamına denk sayılacaktı.** Barışın süresine Avusturya karar verecekti. Bu antlaşmayla **Osmanlı Devleti Avrupa'da siyasi üstünlüğü ele geçirmiştir.**

* Osmanlı Devleti'nin atadığı Macar kralı Yanoş'un ölümünden sonra Avusturya kralı Ferdinand Macaristan'ı işgal etti. 1541 yılında Kanuni Macaristan (Budin) seferine çıktı. **1541 Budin Seferi** sonrası; Kuzey Macaristan Avusturya'ya, Orta Macaristan Erdel Beyliği'ne ve Güney Macaristan (Budin Eyaleti) Osmanlı'ya bırakıldı.
* Avusturya'nın Osmanlı Devleti ile yaptığı antlaşmayı bozarak Erdel'e saldırması üzerine **Zigetvar Seferi** düzenlendi fakat **Kanuni bu sefer esnasında vefat etti.** Kanuni'nin ölümü kale alındıktan sonra duyuruldu.

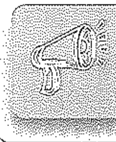
DOĞU'DAKİ GELİŞMELER

OSMANLI - İRAN İLİŞKİLERİ

* İran'da Şah Tahmasb'ın Safevi tahtına çıkarak Osmanlı topraklarına saldırması, Osmanlı Devleti'ne bağlılığını bildiren Bağdat Valisi'ni öldürmesi ve Avusturya ile ittifak kurması üzerine, Kanuni İran'a dört büyük sefer düzenlemiştir.
* Irakeyn Seferi ile Safevilerden Azerbaycan, Tebriz, Bağdat ve Basra alınmış (1534), sonrasında düzenlenen Tebriz (1548) ve Nahçıvan (1553) seferlerinde zor durumda kalan İran barış istemiştir.
* Yapılan Amasya Antlaşması (1555) sonunda; Karabağ, Nahçıvan, Revan ve **Bağdat Osmanlı Devleti'ne kalacak**, antlaşma 25 yıl sürecekti. **Amasya Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin İran'la yaptığı ilk antlaşmadır.**

KANUNİ DÖNEMİNDE DENİZLERDEKİ GELİŞMELER

* **Rodos Adası Saint Jean Şövalyelerinden alınarak (1521),Suriye ve Mısır deniz yolu güvenliği sağlandı.**
* Kanuni, 1533'te Cezayir hâkimi **Barbaros Hayrettin Paşa**'yı İstanbul'a davet ederek onu **Kaptanıderyalık ve Cezayir Beylerbeyliği görevine getirdi.** Böylece Cezayir Osmanlı Devleti'ne katılmış oldu (1534).

Haçlı donanması ile 1538'de Preveze Deniz Savaşı yapılmıştır. Bu savaşta Haçlı donanması Barbaros Hayrettin Paşa komutasındaki Osmanlı Donanması'na mağlup olmuştur. Yapılan antlaşma ile Venedik'e ait Mora ve Dalmaçya kıyıları Osmanlı Devleti'ne bırakılmıştır. **Akdeniz'deki üstünlük Osmanlı Devleti'ne geçmiştir.**

* Turgut Reis, Saint Jean Şövalyelerinden Trablusgarb'ı aldı. Kanuni onu buraya beylerbeyi atadı (1551). Turgut Reis İspanyolların elinde bulunan Cerbe Adası'nı kuşattı. Haçlı donanması ile yapılan deniz savaşında Haçlılar bozguna uğratıldı. **Cerbe Deniz Savaşı ile Kuzey Afrika'da Türk üstünlüğü kesinleşti (1560).**
* Malta Adası kuşatıldı, ancak kuşatma sırasında Turgut Reis hayatını kaybettiği için kuşatma kaldırıldı (1565).
* Piyale Paşa Cenevizlilerden Sakız Adası'nı alarak Boğazların ve Batı Akdeniz kıyılarının güvenliğini sağladı.
* **Hint Deniz Seferleri:** Hint Okyanusu'nda hâkimiyet kuran **Portekiz'in Baharat ticaretini ele geçirmek istemesi, Basra Körfezi ve Kızıldeniz'e giriş-çıkışı engellemesi** ve bölgedeki Müslüman devletlere baskı yapması üzerine bu seferler düzenlenmiştir. Süleyman Paşa, Murat Reis, Piri Reis ve Seydi Ali Reis komutasındaki **Osmanlı donanmasının güçlü Portekiz donanmasına karşı yetersiz kalması ve bölgedeki Müslüman Gücerat sultanlarından gereken yardımın alınamaması nedeniyle bu seferler başarısız olmuştur.**

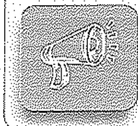
FRANSA'YA VERİLEN KAPİTÜLASYONLAR

* Kanuni, Fransa kralı Fransuva'yı Mohaç Meydan Savaşı'ndan sonra Alman imparatoru Şarlken'in elinden kurtarmıştı. İki devletin bu yakınlaşması Osmanlı Devleti'nin Fransa'ya kapitülasyon denilen ticari ve hukuki ayrıcalıklar tanımasıyla daha da arttı. **Osmanlı Devleti'nin verdiği bu kapitülasyonların (1535);**

Amaçları	Hükümleri
Avrupa'da Hristiyan birliğini bozmak	Her iki ülkenin tüccarları, birbirlerinin denizlerinde ve topraklarında serbestçe ticaret yapabilecek
Akdeniz ticareti ve limanlarını canlandırmak	**Osmanlı Devleti'nde yaşayan Fransızların davaları** İstanbul'a gelecek olan **Fransız hâkimler bakacak** ve Fransız kanunlarına göre ceza verecek
Osmanlı mallarını Fransa aracılığıyla Avrupa'ya pazarlamak	**Kapitülasyonlar, hükümdarların hayatta kaldığı sürede geçerli olacak**

SOKULLU DÖNEMİ'NDEKİ SİYASİ OLAYLAR

* Yemen İsyanı bastırıldı (1568). Sumatra Seferi ile Endenozya'daki Açe Sultanlığı'na yardım gönderildi (1569).

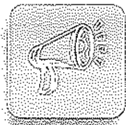
Kıbrıs'ın fethi ile Doğu Akdeniz tamamen Osmanlı egemenliğine alınmıştır (1571). Ancak hemen ertesinde yapılan **İnebahtı Deniz Savaşı sonucunda** Haçlılar Osmanlı donanmasını yakmış ve **Osmanlı'nın Akdeniz hâkimiyeti sarsılmıştır (1571).**

* Lehistan'ın himaye altına alınmasıyla, Osmanlı egemenlik sahası Baltık Denizi'ne kadar ulaşmıştır (1575).
* **Vâdi'üs - Seyl Savaşı'nda Portekizliler mağlup edilmiş, Fas himaye altına alınmıştır.** Osmanlı sınırları Atlas Okyanusu'na ulaşmıştır (1578). İngiltere'ye kapitülasyonlar verilmiştir (1580).
* Süveyş Kanalı Projesi'yle, Akdeniz ile Kızıldeniz birleştirilmek istenmiştir. Bu projeyle; Baharat Yolu ve Akdeniz ticaretinin tekrar canlandırılması ve Hint Okyanusu'ndaki Portekiz baskısının önlenmesi amaçlanmıştır.
* Don-Volga Kanalı Projesi'yle, Karadeniz ve Hazar Denizi birleştirilmek istenmiştir. Bu projeyle, İran savaşlarında donanmadan yararlanma, Rusya'nın güneye inmesini önleme, İpek Yolu ticaretini tekrar canlandırma, Orta Asya Türk ve Müslümanları ile bağlantı kurma amaçlanmıştır.
* Karadeniz - Marmara Projesi'yle, İznik ve Sapanca gölleri ile Sakarya nehrini birbirine bağlayarak Akdeniz tersanelerini Sapanca gölüne taşımak ve tersane için gerekli keresteye kolayca ulaşmak amaçlanmıştır.

OSMANLI'DA HUKUK, BİLİM, TEKNOLOJİ VE SANAT ALANINDA GELİŞMELER

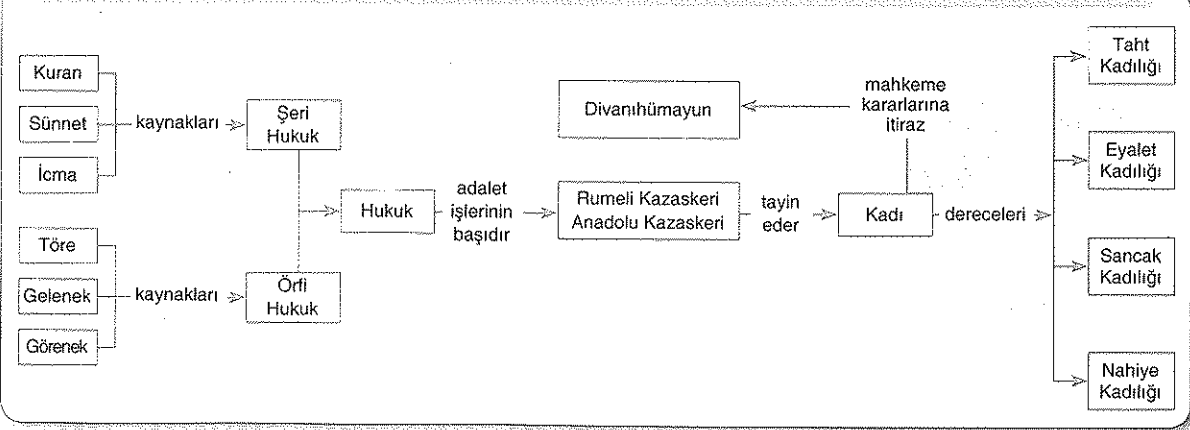
HUKUK ALANINDA GELİŞMELER

* Osmanlı Devleti'nin temel aldığı iki hukuk sistemi vardı. Bunlar "Şeri Hukuk" ve "Örfi Hukuk" idi.
* Padişahların ağzından yazılan örfi kanunlar "fermanlar" aracılığıyla duyurulurdu. Şeri kanunları çıkarma ve yorumlama işi "Şeyhülislam" ve "Kadılar" tarafından yapılırdı.
* Osmanlı Devleti'nde kanunların ilk defa yazılı hale gelmesi Fatih döneminde gerçekleştirildi. Kanunlar **"Kanunname-i Ali Osman"** adıyla bir araya toplandı. Kanuni Sultan Süleyman döneminde birçok kanunname çıkarıldı.
* Hukuk olarak İslam dinine ait kuralların geçerli olduğu Osmanlı Devleti'nde, gayrimüslimler için İslami hukuk geçerli değildi. Ancak, şeriata uygun olarak geliştirilen örfi hukuka uymak zorundaydılar.
* Osmanlı Devleti'nde bütün davalar Şeri Mahkemelerde çözümleniyordu. Mahkemelerde yargıçlık yapan, aynı zamanda şehir ve kasabaların belediye işleriyle bugünkü noterlik işlerini yürüten kişiye **kadı** denirdi.

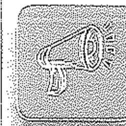
Kadıların birinci görevi yargıçlık, ikinci görevi ise kazaları yönetmekti. Kadıların yargı ile ilgili görevleri; evlenme, boşanma, nafaka ve miras işleri ile ticaret davalarında karar vermekti. Vergilerin düzenli olarak toplanıp hazineye aktarılmasını da sağlıyorlardı. **Seyfiye sınıfına mensup yöneticiler kadı hükümlerine aykırı davranamazlardı.** Kadı, yöneticilerin yaptıklarını denetleme yetkisine sahipti. Kadıların küçük yerleşim birimlerindeki temsilcisi ise **"Naip"**lerdi.

Osmanlı Hukuku Kavram Haritası

BİLİM VE TEKNOLOJİ

* Fatih Sultan Mehmet **"Sahnıseman Medreseleri"**nin kurulmasını sağladı. **Ali Kuşçu, Fatih Külliyesi'nin programlarını hazırladı**, burada verdiği astronomi ve matematik dersleri büyük rağbet gördü.
* Fatih döneminde tıp alanında **Sabuncuoğlu Şerafettin, Türkçeye tercüme ettiği ve** cerrahi müdahale tekniklerini gösterdiği **Cerrâhiyetü'l Haniyye adlı eseriyle çağının önemli bilginlerinden biri oldu.**
* II. Bayezit döneminin matematik bilginleri Molla Lütfi, Sinan Paşa ve Müslihüddin Bin Sina'dır. Matematik ve astronomi uzmanı Matrakçı Nasuh eserini Yavuz Sultan Selim'e sundu.
* Kanuni döneminde ünlü coğrafyacı **Piri Reis, Kitab-ı Bahriye adlı eserinde; Dünya'nın yuvarlaklığı, gelgit olayı, pusulanın kullanımı, Amerika Kıtası'nın varlığı gibi konulara değinmiştir.** Seydi Ali Reis, Matrakçı Nasuh dönemin önemli coğrafyacılarındandı. Kanuni Sultan Süleyman'ın Mimar Sinan'a yaptırdığı ünlü **Süleymaniye Medresesi**'nde bir de tıp medresesi vardı.

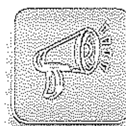

Takiyüddin Mehmet matematik ve astronomide çığır açmış, **İstanbul'da bir rasathane kurmuştur.** Takiyüddin, kendisi ile aynı zamanda yaşamış ve rasathane kurmuş olan **Tycho Brahe ile karşılaştırıldığında Brahe 'den daha net ve dakik gözlemler yaptığı ortaya çıkmıştır.** Takiyüddin gözlemlerinin neticelerini III. Murat'a sunmuştur.

* XV. ve XVI. yüzyılların Osmanlı tarihçileri arasında Enveri, Amasyalı Şükrüllah, Tursun Bey, Kemal Paşazade, Âşık Paşazade, Hoca Saadettin, Neşri ve Mustafa Selanik'i ilk akla gelenlerdir.

GÜZEL SANATLAR VE MİMARİ

* **Minyatür; perspektif olmadan yapılan resimlerdir.** Bunları yapan sanatçılara **nakkaş** denmiştir. Fatih devrinde Sinan Bey ve Seyyid Lokman, XVI. yüzyılda ise Nakkaş Osman, Matrakçı Nasuh, Şair Mustafa Sai ve Nigari önemli nakkaşlardı.
* **Hat sanatı; güzel yazı yazma sanatıdır.** Bu sanatla uğraşanlara **hattat** denir. Fatih devrinde Amasyalı Şeyh Hamdullah en ünlü hat ustasıdır. Ahmet Karahisari ise hat sanatında zirveye çıktı.
* **Tezhip; el yazması kitapları süsleme sanatıdır.** XVI. yüzyılın en önemli tezhip sanatçısı Kara Mehmet'tir.
* **Kağıt süsleme sanatı olan ebru**, özel olarak hazırlanmış **toprağın sırlanarak çeşitli nakışlarla süslenip pişirilmesiyle ortaya çıkan çinicilik, ciltçilik** ve **kakmacılık** gelişen diğer sanat dallarındandır.
* Osmanlı mimarisinde Klasik Dönem denen XV. ve XVI. yüzyıllarda birçok eser ortaya konmuştur. Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılan Topkapı Sarayı, sivil mimarinin en güzel örneklerindendir. Bu sarayın avlusundaki Revan ve Bağdat köşkleri Osmanlı mimari zenginliğini gösterir. Askeri mimarinin örnekleri arasında ise Fatih'in yaptırdığı Rumeli Hisarı ve Topkapı Sarayı surları gösterilebilir.

Mimari alanda döneme damgasını vuran **Mimar Sinan**'dır. Sinan'ın **çıraklık eseri Şehzadebaşı Camii, kalfalık eseri Süleymaniye Camii, ustalık eseri Selimiye Camii**'dir.

Saray içinde bir sanatçı örgütlenmesi olan Ehli Hiref'te yer alan nakkaşlar tarafından üretilen desenler, İmparatorluk sınırları içinde bulunan çeşitli merkezlerdeki sanatçılar tarafından da örnek alınırdı.

Bu uygulamanın, Osmanlı sanatında aşağıdakilerden hangisinde etkili olduğu savunulabilir?

A) Bezeme örneklerinin minyatürle sınırlı kalmasında

B) Üslup birliğinin sağlanması ve korunmasında

C) İç mimaride kalem işi süslemeleriyle yetinilmesinde

D) Hat sanatının ortaya çıkmasında

E) Minyatüre yalnız tarihî konulu yazmalarda rastlanılmasında

ÇÖZÜM

Ehli Hiref saray içinde çoğunluğunu nakkaşların oluşturduğu bir sanatçı örgütlenmesiydi. Ehli Hiref'te yer alabilmek için sanatçılığın doruklarında yer almak gerekirdi. Bunun sonucu olarak, imparatorluk sınırları içindeki diğer sanatçılar, Ehli Hiref'te üretilen desenleri örnek alırlardı. Bu uygulama kendiliğinden Osmanlı sanatında üslup birliğinin sağlanmasında ve korunmasında etkili olmuştur.

YANIT B

REFORM HAREKETLERİ

Reform: Avrupa'da XVI. yüzyılın başlarından itibaren Katolik Kilisesi'nin din ve din dışı faaliyetlerinin yeniden düzenlenmesi ve kilisenin aşırı güçlenmesinin engellenmesidir.

REFORM HAREKETLERİ

NEDEN

* Katolik Kilisesi'nin zenginlik ve lüks içinde yaşaması, halkın ise aşırı yoksulluk içinde olması
* Katolik Kilisesi'nin amacından uzaklaşıp bozulması. Örneğin; papalar ve din adamlarının endüljans adı verilen belge karşılığı Tanrı adına insanları bağışlamaları, kişileri **aforoz** ederek dinden çıkarmaları, **enterdi** uygulaması ile bir ülkede yaşayan insanları topluca dini hizmetlerden men etmeleri, papaların krallara elleriyle taç giydirmeleri
* Rönesans Hareketleri sonucunda skolastik düşüncenin zayıflaması, **pozitif bilimlerin önem kazanması** ile hümanizm ve özgür düşüncenin yayılması
* Hümanizma ile yapılan çeviri faaliyetleri sonucunda **İncil'in Latinceye ve sonrasında her ulusal dile tercüme edilmesi**yle, kilisenin doğru olmayan uygulamalarının ortaya çıkması ve matbaa sayesinde de bunların geniş halk kesimlerine ulaşması

GELİŞME

* Reform, **Almanya'da Martin Luther'**in Katolik Kilisesinin uygulamalarını eleştiren bir bildiri yayımlaması ile başladı (1517). Bu bildiride **endüljans satışlarını yanlış bulduğunu** ve Tanrı ile kul arasına kimsenin girmemesi gerektiğini **dile getirdi.** Luther'in bu tavrı karşısında Papa Luther'i aforoz ederken, Kral da tutuklama kararı aldı. Bu karar üzerine Saksonya dükü Frederik, Luther'i şatosunda sakladı. Böylece Luther, Alman prenslerinden siyasi destek buldu.
* Papalık ve Katolikliği savunan Roma-Germen İmparatorluğuyla Luther'i savunan Alman prenslikleri arasında yaşanan çatışmalar sonucunda **Katolikler, 1555 Ogsburg Antlaşması'yla Protestan mezhebini resmen kabul ettiler.** Bunun yanı sıra, **Fransa'da 1598 Nant Fermanı ile Kalvenizmin serbest bırakılması** ve İngiltere'de Anglikanizm, İskoçya'da Presbiteryenlik adıyla yeni mezheplerin kurulması sonucunda Avrupa'da mezhep birliği bozuldu.

SONUÇ

* **Avrupa'da mezhep birliği bozuldu ve mezhep savaşları başladı.**
* Katolik Kilisesi'nin otoritesi sarsıldı. Kilise kendini yenilemeye çalıştı.
* Bazı ülkelerde kilisenin mallarına el konuldu.
* Papa, krallar üzerindeki siyasi otoritesini büyük ölçüde kaybetti.
* Eğitim kilisenin elinden alındı ve **laik eğitime geçildi.** Böylece özgür düşünce gelişti. Bilimsel gelişmelere ortam doğdu.
* Mezhep kavgalarından doğan **Otuz Yıl Savaşları (1618-1648)** sonunda imzalanan **1648 Westfalya Antlaşması** ile Avrupa'da mezhep anlaşmazlıklarından kaynaklanan çatışmalar sona erdi.

OSMANLI DEVLETİ VE REFORM HAREKETLERİ

* **Reform hareketlerinin etkisiyle Avrupa'nın Osmanlı'ya karşı birlik kurması zorlaştı. Kanuni döneminde Osmanlılar bunu fırsat bilerek, Luther'in faaliyetlerine ve Avrupa'daki Reform hareketlerinin gelişmesine destek verdiler.**
* Reform, Osmanlı Devleti'nde bulunan gayrimüslimler arasında yaşanmadı. Bunun en önemli nedeni, Osmanlı Devleti'nin Hristiyan halka din, eğitim gibi alanlarda geniş haklar vermesi ve Ortodoks din adamlarının halk üzerinde baskı oluşturmasına izin vermemesiydi.

Avrupa'da XVI. yüzyılda din alanında görülen Reform Hareketlerinin aşağıdaki sonuçlarından hangisinin, Osmanlı Devleti'nin Avrupa ile siyasal ilişkileri üzerinde doğrudan etkisi olduğu savunulabilir?

A) Mezhep birliğinin parçalanması
B) Kültürel ve bilimsel gelişmelerde Katolik Kilisesinin baskısının azalması
C) Katolik Kilisesi'nin kendi içinde düzenleme yapma gereği duyması
D) Halkın, bağlı bulunduğu prens veya hükümdarın kabul ettiği mezhebe girmek zorunda olması
E) Kilisenin topraklarının elinden alınması

ÇÖZÜM

Kanuni dönemine rastlayan reform hareketleri, Osmanlı Devleti tarafından yakından takip edildi. Reform'un sonucunda Avrupa'da mezhep birliğinin parçalanması Osmanlı Devleti'nin önem verdiği bir konuydu. Osmanlıların Sırbistan ve Macaristan'a sefer düzenledikleri dönemde Papalığın, Avusturya ve Alman prensliklerinin dikkatlerini Reform hareketlerine vermeleri Osmanlı fetihlerini kolaylaştırmıştır.

YANIT A

BÖLÜM 9

ARAYIŞ YILLARI (XVII. YÜZYIL)

XVII. YÜZYILDA ASYA VE AVRUPA
XVII. YÜZYIL ISLAHATLARI
IV. MEHMET DÖNEMİ (1648-1688)

XVII. YÜZYILDA ASYA VE AVRUPA

DURAKLAMANIN İÇ NEDENLERİ

A. MERKEZİ YÖNETİMİN BOZULMASI

* III. Mehmet döneminden itibaren **şehzadelerin sancaklarda görev alma usulünün kaldırılması** sonucunda, şehzadeler yönetim tecrübesinden yoksun kaldı.
* I. Ahmet'in taht kavgalarına ve kardeş katli uygulamasına son vermek amacıyla getirdiği **"ekber ve erşed" kuralı, çocuk yaşta ya da"kafes"ten yetişen akli dengesi bozuk padişahların tahta geçmesine neden olması**
* Bu padişahların üzerinde valide sultanların ve saray adamlarının etkili olması
* Rüşvet ve iltimasın (adam kayırma) yaygınlaşması

B. EKONOMİNİN BOZULMASI

* **Tımar sisteminin bozulması** (tımarların hak etmeyenlere verilmesi ve adaletsiz dağıtılması) **ve iltizamın yaygınlaştırılması** sonucu tarımsal üretim azaldı. Halktan ağır vergiler alınması, köylünün toprağını terk etmesine neden oldu.
* Savaşların uzun sürmesi nedeniyle **savaş masrafları** arttı ve alınan mağlubiyetler ganimet gelirini azalttı.
* Artan ulufeler ve cülus bahşişleri hazineye büyük miktarda yük oldu.
* **Coğrafi Keşiflerin ve kapitülasyonların etkisiyle ticari gelirler azaldı.** Bol miktarda değerli madenin (altın, gümüş) Avrupa'ya gelmesiyle Osmanlı parasının değeri düştü. Piyasada pahalılık ve enflasyon başladı.

C. ASKERİ SİSTEMİN BOZULMASI

* **Kapıkulu ocaklarına kanunlara aykırı asker alındı.** Yeniçeriler askerlik dışı işlerle uğraştı. **Tımar sisteminin bozulmasıyla eyalet askerlerinin (tımarlı sipahilerin) sayısı ve önemi azaldı.**
* Avrupa'da gelişen askeri sistem ve **savaş teknolojisinin gerisinde kalındı.**

D. EĞİTİM SİSTEMİNİN BOZULMASI

* Müderrislik ve kadılık gibi makamlar ilim ile değil, iltimas ya da parayla elde edilir oldu **"Beşik ulemalığı"** (ilim adamlığının babadan oğula geçmesi) denilen ilmi bir sınıf ortaya çıktı.
* Medreseler çağın gerisinde kaldı, pozitif bilimler öğretim müfredatlarından çıkarıldı

DURAKLAMANIN DIŞ NEDENLERİ

A. İMPARATORLUĞUN DOĞAL SINIRLARA ULAŞMASI

* Osmanlı Devleti kuzeyde Rusya, doğuda İran ve batıda Avusturya gibi güçlü devletlere komşu oldu. İmparatorluk sınırları çöller, okyanuslar ve yüksek dağlara dayandı.

B. OSMANLI'YA KARŞI KUTSAL İTTİFAKLARIN KURULMASI

* Güçlü ve **merkezi krallıklar kuran Avrupalılar, Haçlı birliği oluşturarak Osmanlı Devleti'ne saldırdı.**

C. COĞRAFİ KEŞİFLERİN ETKİSİ

* Coğrafi Keşifler sonucunda Osmanlı Devleti'nin İpek ve Baharat Yolları ile Akdeniz limanlarından elde ettiği gelirleri azaldı. **Keşiflerle bol miktarda altın ve gümüşe sahip olan Avrupa'nın bu değerli madenleri Osmanlı pazarlarına sürmesiyle Osmanlı parası değerini kaybetti.**

D. RÖNESANS VE REFORM HAREKETLERİNİN BAŞLAMASI

* Avrupalı devletlerin Rönesans'la bilim ve teknikte, Reform hareketleriyle de özgür düşünce hayatında önemli adımlar atmaları ve Osmanlı Devleti bu gelişmelere ayak uyduramadı.

XVII. YÜZYILDA OSMANLI-AVUSTURYA VE OSMANLI-İRAN İLİŞKİLERİ

A. OSMANLI - AVUSTURYA İLİŞKİLERİ

* Osmanlı Devleti ile Avusturya arasındaki ilişkiler 1593'te sınır ihlalleri ve vergiler nedeniyle yeniden bozulmuştur. Bunun üzerine III. Mehmet, sefere çıkarak Eğri Kalesi'ni almıştır. 1596'da Avusturya ile yapılan **Haçova Savaşı kazanılmıştır.** Savaş sonunda **Zitvatorok Antlaşması imzalanmıştır(1606).** Bu antlaşma ile Eğri, Kanije ve Estergon Kaleleri Osmanlı'da kalacak, **Avusturya Osmanlı Devleti'ne yıllık vergi yerine savaş tazminatı ödeyecek, Avusturya arşidükü protokol bakımından Osmanlı padişahına denk sayılacaktı ve kendisine Cesar (imparator) denecekti. Zitvatorok Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin Avusturya karşısındaki üstünlüğü sona ermiştir.**

XVII. YÜZYILDA OSMANLI-AVUSTURYA VE OSMANLI-İRAN İLİŞKİLERİ

B. 1555 SONRASI OSMANLI—İRAN İLİŞKİLERİ

* İran'da Şah Tahmasb'ın ölümünden faydalanan Osmanlı Devleti düzenlediği seferlerde başarılı olmuştur. 1590'da imzalanan Ferhat Paşa Antlaşması ile Safeviler; Azerbaycan ve Gürcistan'ı Osmanlı Devleti'ne bırakmıştır. **Ferhat Paşa Antlaşması ile Osmanlı Devleti doğuda en geniş sınırlarına ulaşmıştır.**
* Safeviler Osmanlı Devleti'nin Avusturya ile savaşlarını ve Celali isyanlarını fırsat bilerek, Osmanlı Devleti'ne savaş açmıştır. 1611'e kadar süren savaşta Osmanlı Devleti yenilmiş ve Safeviler ile Nasuh Paşa Antlaşması imzalanmıştır. **Osmanlı Devleti Ferhat Paşa Antlaşması'yla kazandığı yerleri Nasuh Paşa Antlaşması ile İran'a geri vermiştir.** Buna karşılık İran Osmanlı'ya her yıl iki yüz deve yükü ipek vermeyi kabul etmiştir.
* Safevilerin Nasuh Paşa Antlaşması ile Osmanlı'ya vermesi gereken ipeği vermemesi üzerine Osmanlı Devleti İran'a savaş açmıştır. **1618'de yapılan Serav Antlaşması** ile İran tekrar ipek vermeyi kabul etmiştir.

İÇ İSYANLAR

İSTANBUL İSYANLARI	CELALİ İSYANLARI	EYALET İSYANLARI
Nedenleri	**Nedenleri**	**Nedenleri**
* Yeniçeriler ile sipahilerin maaşlarının düşük ayarlı parayla verilmesi * Kapıkulu askerlerinin "cülus bahşişi" almak için sık sık padişah değişikliği istemeleri * Çıkarı zedelenen bazı devlet adamları ile saray kadınlarının yeniçerileri kışkırtması	* Temel neden, ekonominin bozulması * İran ve Avusturya ile yapılan savaşların harcamalarını karşılamak için halktan ağır vergilerin alınması * Tımar sisteminin bozulması ve iltizamın yaygınlaştırılması * Yerel yöneticilerin kanunlara aykırı vergi toplaması ve adaletsiz yönetimi	* Merkezi otoritenin zayıflaması sonucu, merkezden uzak eyaletlerin ayrılma istekleri * Yerel yöneticilerin olumsuz tutum ve davranışlarına halkın tepki göstermesi * Yabancı devletlerin kışkırtması
Başlıcaları	**Başlıcaları**	**Başlıcaları**
* II. Osman'ın (Genç Osman) yeniçeriler tarafından öldürülmesi ve IV. Mehmet Döneminde "Vakayi vakvakiye" (Çınar Vakası) ayaklanması ile birçok devlet adamının öldürülmesi	* Yavuz Sultan Selim döneminde Tokat civarında **Bozoklu Celal** adında bir sipahinin çıkardığı isyan daha sonra Anadolu'daki isyanların genel adı olmuştur. XVII. Yüzyılda ortaya çıkan Celali İsyanlarının en önemlileri; Karayazıcı, Canbolatoğlu, Tavil Ahmet,Deli Hasan, Kalenderoğlu	* Eflak, Boğdan, Erdel, Halep, Yemen, Bağdat, Kırım isyanları ile yerel yöneticilerden Sivas valisi Vardar Ali Paşa, Lübnan valisi Fahrettin, Erzurum valisi Abaza Mehmet Paşa isyanları
Sonuçları	**Sonuçları**	**Sonuçları**
* Devlet otoritesi iyice azaldı. * Yeniçeriler merkezde büyük bir güç haline geldiler. * Başkentte asayiş ve güvenlik bozuldu.	* Anadolu'da güvenlik ortadan kalktı. Verimli topraklar yakılıp yıkılırken üretim azaldı. * Vergilerin düzenli toplanamamasından dolayı Osmanlı ekonomisi gelir kaybetti. * Avusturya ve İran'la yapılan savaşlarda devlet zor durumda kaldı.	* Bu isyanların bazılarında devlet isyancılara karşı tavizler vermek zorunda kalmıştır. Devlet otoritesi iyice bozulmuştur.

AVRUPA'NIN GELİŞİMİNE SEYİRCİ KALAN OSMANLI

A. COĞRAFİ KEŞİFLER VE AVRUPA'YA TAVİZLER VERİLMESİ

* Coğrafi Keşifler sonunda ticaret yollarının değişmesi ile gelir kaybeden Osmanlı Devleti hem deniz ticaretini canlı tutmak hem de ekonomik zararlarını azaltmak amacıyla Hollanda ile ticari ayrıcalıklar içeren bir antlaşma imzaladı. Böylece, denizlerde giderek güçlenen ve ekonomik piyasalara hâkim olan İngiltere ve Fransa'ya karşı da yeni bir ortak edinileceği düşünülüyordu. Ancak, ticarette serbestlik içeren bu kapitülasyonlar sonunda büyük gelir kayıpları yaşandı. Ucuz Avrupa mallarının Osmanlı piyasasında yaygınlaşması, Osmanlı üreticisine büyük bir darbe indirdi.

B. YENİ EKONOMİK MODEL: MERKANTİLİZM

* Coğrafi Keşifler sonrası XVII. yüzyıl Avrupası'nda yeni bir ekonomik anlayış olan **Merkantilizme göre, bir ülke ne kadar çok değerli madene ve paraya sahipse o kadar zengin sayılıyordu.** Bu yeni ekonomik model çerçevesinde **Avrupa devletleri dış ticarete** daha fazla önem verdiler, amaç uluslararası piyasada daha etkin olmak ve **ihracat gelirleriyle ekonomisini geliştirmekti. Merkantilist ekonomi modeli uygulayamayan Osmanlı Devleti'ndeki ekonomik anlayış ise iç piyasada halkın ihtiyaçlarını olabildiği ölçüde çok karşılamak ve bu amaçla ithalatı desteklemekti.**
* **Sonuçta, Avrupa devletlerine ilk dönemlerden itibaren tanınan kapitülasyonların da etkisiyle, Avrupa malları Osmanlı ülkesine ucuz yoldan girmiş ve piyasaya hakim olmuştur.**

II. OSMAN (GENÇ OSMAN) DÖNEMİ VE ISLAHATLARI

* **Islahat hareketlerine girişen ilk padişah II. Osman (Genç Osman)'dır.**
* Şeyhülislam ve ilmiye sınıfının yetkilerini sınırlandırmıştır. İlk kez saray dışından evlenerek sarayı halka açmıştır.
* Başkenti İstanbul'dan Anadolu'ya taşımayı dahi düşünmüştür.
* Genç Osman devrinde Lehistan'ın Boğdan'ın içişlerine karışması üzerine Osmanlı Devleti Lehistan'a savaş açmıştır. Osmanlı Devleti bu savaşta üstünlük sağlamış ve Lehistan ile **1621 Hotin Antlaşması** imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre; Lehistan Osmanlı Devleti'ne bağlı olan Kırım Hanlığı'na her yıl vergi vermeyi kabul etmiştir.
* Hotin Kalesi'nin kuşatılması sırasında yeniçerilerin isteksizliğini gören **padişah, Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmayı planlamış** ancak düşüncesini gerçekleştiremeden **yeniçeriler tarafından öldürülmüştür.**

IV. MURAT DÖNEMİ (SİYASİ OLAYLAR - ISLAHATLAR)

* IV. Murat; Koçi Bey **(Koçi Bey Risalesi)** ve **Kâtip Çelebi**'ye devletin kötü gidişinin nedenleri ve alınabilecek tedbirlerle ilgili raporlar hazırlatmıştır. Başta annesi olmak üzere yönetimine etki edenleri engellemiştir.
* Yeniçeri ve sipahi zorbalarını ortadan kaldırmıştır. Gereğinden fazla olan yeniçeri sayısını azaltmıştır.
* Dirlikleri layık olanlara vermiş ve İstanbul'daki güvenliği sağlamıştır.
* İsyanlara teşvik edici konuşmaların yapıldığı merkezler haline gelen kahvehanelerde içki içme, tütün kullanma ve sokağa çıkma yasakları uygulanmıştır.
* Anadolu'daki ve eyaletlerdeki isyanlar bastırılmıştır.
* Safeviler IV. Murat'ın küçük yaşta tahta geçmesini ve Avusturya ile savaşları fırsat bilerek Osmanlı Devleti'ne saldırıp Bağdat'ı ele geçirmiştir. Ancak, IV. Murat 1636'da **Revan ve Bağdat Seferi**'ne çıkarak İran'ı yenip Bağdat'ı geri almıştır, İran'ın barış isteği üzerine İran ile **1639'da Kasrışirin Antlaşması** imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre; Bağdat Osmanlılarda kalacak, Azerbaycan ve Revan İran'a geri verilecek, Zağros Dağları Osmanlı-İran sınırı olacaktır. **Bu antlaşmayla bugünkü Türkiye-İran sınırı yaklaşık olarak çizilmiştir.**

TIMAR SİSTEMİNİN BOZULMASI

* Tımarların hak edenlere değil, rüşvetle verilmesi sistemin bozulmasında temel etkendir.

Tımar Sisteminin Bozulmasının Sonuçları

Siyasi	Devletin merkezi otoritesinin zayıflamasıyla, ülkede asayiş sağlanamadı.
Ekonomik	Üretim azaldı. Bu nedenle, gelir kaybına uğrayan devlet, halka ağır vergiler koydu. Ağır vergileri karşılayamayan köylüler toprakları terk ederek göç ettiler.
Askeri	Sipahi sisteminin bozulmasıyla devlet, **Sekban** denilen, ücretli asker almak zorunda kaldı. Sekbanlar, savaş dışında ücret alamadıkları için barış zamanında halktan haraç alıyorlardı.
Sosyal	Toprağını terk eden köylüler şehirlere göç ettiler. İşsizlik arttı. İş bulamayanlar eşkıyalık yaparak, şehirlerde asayişi bozdular.

İLTİZAM VE MUKATAA

* Fatih döneminde başlatılan **bu uygulama tımar dışında kalan bir bölgenin kanunla belirlenmiş vergisini açık artırma yolu ile satışa çıkarma işidir.** Bir çeşit ihale usulüne dayanan bu uygulamada, **devlet** bir bölgenin ihalesini alan kişiden o bölgenin **vergilerini peşin alır ve hazineye doğrudan yatırırdı. Bu sistemde vergi kaynağı araziye mukataa, ihale sistemine iltizam, bu işi yapan kişilere de mültezim denirdi.**
* XVII. yüzyıldan itibaren bütçesi sürekli açık veren Osmanlı Devleti, tımar arazilerin yıllık gelirlerini de nakit para ihtiyacını karşılamak için iltizama verdi. Osmanlı Devleti'nin bu dönemde yaşadığı siyasi, ekonomik ve askeri sıkıntılar zamanla mültezimi iltizam aldığı bölgenin yöneticisi konumuna getirdi. Mültezim verdiğinin kat kat fazlasını halktan almaya çalıştı. Halk ağır vergileri ödeyemediği için toprağını terk etmek zorunda kaldı

AVRUPA'DA SİYASİ DURUM

OTUZ YIL SAVAŞLARI (1618-1648)

* Kutsal Roma-Germen (Alman) imparatoru, Protestanlığı ortadan kaldırmak için İspanya ile birlik olup, başta Protestan Alman prenslikleri olmak üzere diğer Avrupa devletlerine savaş açtı. Fransa, İsveç, Danimarka, Hollanda ve Protestan Alman prenslikleri ile yapılan savaşları Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu kaybetti.
* Savaş sonunda yapılan **Vestfalya Antlaşması (1648) ile Avrupa halkına mezhep seçme özgürlüğü verildi.** Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu dağılırken İspanya güç kaybetti. Fransa kazandığı zaferle gücünü iyice artırdı. Fransa Kralı XIV. Loui "Devlet demek ben demektir." sözüyle katı bir mutlakıyet yönetimi başlattı.

* **Sadrazam Tarhuncu Ahmet Paşa ilk kez mali yılın bütçesini önceden hazırlamıştır (denk bütçe).**
* **Köprülü Mehmet Paşa, güvenli ve uyumlu bir çalışma ortamı yaratmak için saraya bazı koşullarını kabul ettirerek sadrazam olan ilk devlet adamıdır.** Ordu ve donanmada yaptığı ıslahatlar başarılı olmuş ve Venediklilerden Bozcaada ve Limni Adası geri alınmıştır. Erdel isyanı bastırılmıştır.
* Oğul Köprülü Fazıl Ahmet Paşa topçu sınıfını güçlendirmiştir. İstanbul Çemberlitaş'ta kütüphane açmıştır.

A. OSMANLI-VENEDİK İLİŞKİLERİ

* Venediklilerin Osmanlı ticaret gemilerine saldırması nedeniyle Osmanlı donanması 1645'te Girit'i kuşattı. **Girit 1669'da Köprülü Fazıl Ahmet Paşa tarafından fethedildi. Girit'in yirmi dört yılda zor alınması, Osmanlı donanmasının (askeri gücünün) zayıfladığını gösterdi.**

B. OSMANLI-AVUSTURYA İLİŞKİLERİ

* Avusturya'nın Erdel'in iç işlerine karışması üzerine Sadrazam Fazıl Ahmet Paşa sefere çıkmış, Uyvar Kalesi alınarak **Vasvar Antlaşması (1664)** imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Erdel Osmanlı Devleti'ne bağlı kalacak, Avusturya Erdel beyini tanıyacak, **Uyvar ve Novigrad Kaleleri Osmanlı'ya verilecekti.**

C. OSMANLI - LEHİSTAN İLİŞKİLERİ

* Lehistan'ın Osmanlı egemenliğindeki Ukrayna Kazaklarına saldırması nedeniyle Padişah IV. Mehmet, Lehistan seferine çıkarak birçok kaleyi ele geçirmiştir. Lehistan'ın barış istemesi üzerine **1672 yılında Bucaş Antlaşması imzalanmıştır.** Bu antlaşmaya göre; Podolya Osmanlı Devleti'nin olmuş, Ukrayna Osmanlı egemenliğindeki Kazaklara bırakılmıştır. **Bucaş Antlaşması ile Osmanlı Devleti batıda en geniş sınırlarına ulaşmıştır. Batıda toprak kazandığı son antlaşmadır.**

D. OSMANLI - RUSYA İLİŞKİLERİ

* Kazaklar nedeniyle yaşanan sorun, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın Ruslardan Çehrin Kalesi'ni alması(1678) ve kalenin adıyla ya da "Bahçesaray" olarak da bilinen antlaşmayla sonuçlandı. Özi (Dinyeper) nehri iki ülke arasında sınır oldu. **1678 Bahçesaray Antlaşması ilk Osmanlı - Rus antlaşmasıdır.**

E. II. VİYANA KUŞATMASI

* Katolik Avusturya İmparatoru I. Leopold'a karşı Protestan Macar Kontu İmre Tökeli'nin ayaklanması ve Macarların Osmanlı Devleti'nden yardım istemesi üzerine şöhret kazanmak isteyen Veziriazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Viyana'yı kuşatmıştır (1683). Kuşatmanın hazırlıksız yapılması, Kırım hanının Lehistan birliklerinin Tuna nehri vadisinden geçmesine izin vererek ihanet etmesi, şehrin kendiliğinden tesliminin beklenmesi ve Avrupalıların yardım göndermesi sonucunda **II. Viyana Kuşatması büyük bir yenilgiyle sonuçlanmıştır.**

F. OSMANLI - KUTSAL İTTİFAK

GELİŞME

* **II. Viyana Kuşatması'ndan sonra Osmanlı Devleti'ni Avrupa'dan tamamen atmak amacıyla Avusturya, Lehistan, Venedik, Malta ve Rusya Osmanlı'ya karşı Kutsal İttifak oluşturmuşlardır.** Kutsal İttifak devletleri ile on altı yıl süren savaşta Osmanlı Devleti yenilmiştir. Savaş sonunda Avusturya, Venedik ve Lehistan ile Karlofça Antlaşması imzalanmıştır (1699). Rusya ile de bir yıl sonra (1700) İstanbul Antlaşması imzalanmıştır.

SONUÇ

KARLOFÇA ANTLAŞMASI (1699)

* Macaristan ve Erdel Avusturya'ya verilecek,
* Podolya ve Ukrayna Lehistan'a verilecek,
* Mora Yarımadası, Ayamavra Adası ve Dalmaçya kıyıları Venedik'e verilecek,
* Antlaşma Avusturya'nın garantörlüğünde bulunacak,
* Antlaşma yirmi beş yıl geçerli olacaktı.

Karlofça Antlaşması'nın Önemi:

* Osmanlı Devleti ilk defa batıda bu kadar büyük ölçüde toprak kaybetmiştir. Bu nedenle Duraklama Dönemi sona ermiş, Gerileme Dönemi başlamıştır.
* Avrupa, Osmanlı Devleti'ne karşı savunmadan saldırıya geçmiş, Türklerin geri çekilişi başlamıştır.

İSTANBUL ANTLAŞMASI (1700)

* Azak Kalesi Rusya'ya verilecek.

Yorum: Rusya ilk kez Karadeniz'e inme yönünde adım atmıştır.

* Rusya İstanbul'da bir elçi bulunduracak.

Yorum: Rusya'nın amacı Osmanlı'nın iç işlerine karışmak, özellikle Ortodoks Slavları Osmanlı'ya karşı kışkırtmaktır.

BÖLÜM 10

XVIII. YÜZYILDA DEĞİŞİM VE DİPLOMASİ

III. AHMET DÖNEMİ
AVRUPA'DA EKONOMİ ALANINDA GELİŞMELER
RUSYA'NIN GENİŞLEME POLİTİKASI VE OSMANLI-RUS İLİŞKİLERİ
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN KURULMASI VE FRANSIZ İHTİLALİ
III. SELİM DÖNEMİ
XVIII. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDEKİ DEĞİŞİM VE ISLAHATLAR

III. AHMET DÖNEMİ

A. OSMANLI - RUS İLİŞKİLERİ

* 1709 yılında Poltova Savaşı'nda Rusya İsveç'i yenmiş ve İsveç kralı Demirbaş Şarl ve ordusu Osmanlı'ya sığınmıştır. Rusların Osmanlı topraklarına girmesi üzerine savaş başlamıştır. Rus çarı yenilerek barış istemiştir. **1711 yılında imzalanan Prut Anlaşması'na göre; Azak kalesi Osmanlı Devleti'ne geri verilecek, Rusya İstanbul'da elçi bulunduramayacak,** Rusya Lehistan'ın içişlerine karışmayacak ve İsveç kralı ülkesine serbestçe dönecekti. **Bu antlaşma kaybedilen yerlerin geri alınması umudunu doğurmuştur.**

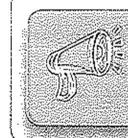
B. OSMANLI – VENEDİK VE OSMANLI – AVUSTURYA İLİŞKİLERİ

* Osmanlı Devleti; Venedik'e kaybettiği Mora'yı geri almak, Ortodoks Mora halkını Katolik Venedik baskısından korumak, Venedik'in Akdeniz'deki Osmanlı gemilerine zarar vermesini ve Karadağ halkını Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmaya kışkırtmasını önlemek amacıyla savaş açmıştır. Osmanlı ordusu, Mora Yarımadası'nı almıştır (1715).Fakat **Karlofça Antlaşması'nın şartlarının çiğnendiğini açıklayan Avusturya, garantör sıfatıyla Osmanlı Devleti'ne savaş açmıştır.**
* **Osmanlı Devleti, Avusturya ile yaptığı Petervaradin Savaşı'nda başarısız olmuştur.** İngiltere ve Hollanda'nın aracılığıyla **1718'de Pasarofça Antlaşması imzalanmıştır.** Bu antlaşmaya göre Belgrad, Kuzey Sırbistan ve Eflak'ın batısı Avusturya'ya verilecek, Mora Yarımadası Osmanlıya bırakılacak, Venedik ise Dalmaçya ve Arnavutluk kıyılarını alacaktı. **Bu antlaşma, Osmanlı Devleti'nin kaybettiği topraklarını geri alma umudunu sona erdirmiş ve Avrupa'yı daha yakından tanıma çabası içerisine girmesine neden olmuştur.**

C. OSMANLI – İRAN İLİŞKİLERİ

* Rus Çarı I. Petro, İran'daki karışıklıktan faydalanarak İran'ın Kuzeybatı eyaletlerini ele geçirdi. Osmanlı Devleti, Rusya'nın bölgedeki yayılışını önlemek amacıyla İran'ın Kafkasya topraklarına girerek Rusya'nın daha güneye inmesini engelledi. İki devletin çatışma durumuna gelmesi üzerine Fransa'nın arabuluculuğuyla **Rusya ile Osmanlı Devleti arasında ilk dostluk antlaşması olan İstanbul Antlaşması (1724) yapıldı.** Bu antlaşmayla Rusya Azerbaycan topraklarını işgal etti.
* İran'ın İstanbul Antlaşması ile yapılan paylaşımı kabul etmemesi üzerine, Osmanlı-İran savaşları aralıklı olarak 1779'a kadar devam etti. Bu süreçte Ahmet Paşa Antlaşması (1732), İstanbul Antlaşması (1736) ve Kerden (II. Kasrışirin) Antlaşması (1746) imzalandı. Kerden Antlaşması ile iki devlet eski sınırlarına geri çekildiler.

* Damat İbrahim Paşa'nın sadrazamlık yaptığı 1718-1730 yılları arasında yaşanan ve Avrupa devletleri ile barış siyasetinin sürdüğü döneme **Lale Devri** denir. **Bu dönemde, ilk kez** Avrupa'nın üstünlüğü kabul edilerek **Avrupa'daki yeniliklerden faydalanma yoluna gidilmiştir.**
* Avrupa'nın önemli başkentlerinde (Viyana, Paris, Varşova, Moskova gibi) **ilk kez geçici elçilikler açılmıştır.** Paris'e elçi olarak gönderilen **Yirmi Sekiz Çelebi Mehmet Efendi**, gördüklerini **Sefaretname** adlı eserinde toplamıştır.

İlk Türk matbaası Yirmi Sekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin oğlu **Sait Mehmet Efendi ile İbrahim Müteferrika tarafından İstanbul'da kuruldu (1727).** Matbaada basılan ilk eser Vankulu Lügatı'dır. Hattatlık (güzel yazı yazma) yaygın bir meslekti. **Hattatlardan matbaaya tepki gelmesi nedeniyle dini kitaplar matbaada basılmamıştır.**

* İtfaiye ocağı **(Tulumbacılar)** kurulmuştur. İlk kez **çiçek aşısı** uygulanmıştır.
* Doğu ve Batı'dan çeşitli eserlerin tercüme edilmesini sağlamak amacıyla **Tercüme Encümenliği** kurulmuştur. Kütüphaneler açılmıştır. İlk kağıt fabrikası, kumaş ve çini imalathanesi kurulmuştur.
* **Patrona Halil İsyanı ile bu dönem son bulmuştur (1730).**

AVRUPA'DA SANAYİ İNKILABI

NEDEN

* Akılcı ve aydınlanmacı düşüncenin etkisiyle **Avrupa'da bilim alanındaki yeni buluşlar, alet yapımıyla birlikte teknolojiye dönüşmüş ve Sanayi İnkılabı ortaya çıkmıştır.** Sanayi İnkılabı ilk olarak **İngiltere**'de dokuma alanında yaşandı.

GELİŞME

* XVII. yüzyılın başlarında hava ve su buharının yoğunlaştırılmasından, XVII. yüzyılın son çeyreğinde barutun yakılmasıyla gaz genleşmesi buluşundan yararlanılarak makine sisteminde önemli bir aşama kaydedildi. **Denis Papin**'nin ilk buhar makinesini yapması ve **James Watt**'ın ateşli pompa sistemini bulması makineleşmeyi iyice hızlandırdı. Sanayileşmenin temel ham maddesi olan taş kömürü ve demirin özellikle İngitere ve Avrupa Kıtası'nda bol miktarda bulunması sanayileşmeyi kolaylaştırdı.

SONUÇ

* Aşamalı olarak gelişen Sanayi İnkılabı, Avrupa devletlerine dünya politikasında ağırlık kazandırdı. Demiryolları kuruldu, buharlı gemilerle **ulaşım sistemi** gelişti.
* Avrupalılar **büyük sermayeli şirketler** kurarak **bankacılık** sistemini geliştirdiler.
* Sanayileşme tarımda çalışan iş gücünün fabrikalara kaymasına ve **iç göçe** neden oldu. Şehirlerin nüfusu arttı.
* İşçi sınıfı ve **işçi hakları kavramı** ortaya çıktı. İşçi haklarına yönelik düzenlemeler yapıldı.
* **Sanayi İnkılabı XIX. yüzyılda Avrupa'da ham madde, pazar ve iş gücü ihtiyacını artırdı. Bu durum Avrupalı büyük devletler arasında sömürgecilik yarışını** hızlandırdı.

OSMANLI DEVLETİ VE SANAYİ İNKILABI

* İngiltere'nin fabrikalarda işlediği dokumaların Osmanlı pazarlarına girmesi, Osmanlı dokuma tezgahlarının kapanmasına yol açtı. **XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti Batılı devletlerin ekonomik işgaline uğradı. Avrupa devletleri yeni ticari ayrıcalıklar elde ettiği Osmanlı ülkesini açık pazar olarak kullanmaya başladı.**

RUSYA'NIN GENİŞLEME POLİTİKASI VE OSMANLI-RUS İLİŞKİLERİ

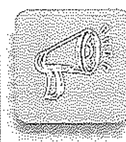
* Sıcak denizlere kısa yoldan ulaşabilmesi için **Rusya, Balkanlara inebilmek için Lehistan'a, Karadeniz'e inebilmek için Kırım'a hakim olmak istiyordu. Buna karşılık, Kırım ve Lehistan'ın güvenliği Osmanlı Devleti'nin güvenliği demekti.**

A. RUS-AVUSTURYA İTTİFAKI İLE OSMANLI DEVLETİ ARASINDAKİ SAVAŞLAR (1736-1739)

* Rusların, Lehistan'ın iç işlerine karışması ve 1736'da Kırım'ı işgal etmesi sonucu, Osmanlı Devleti Rusya'ya ve onunla ittifak yapan Avusturya'ya savaş açtı. Osmanlılar her iki devleti de yendi. **1739 yılında imzalanan Belgrad Anlaşması ile Avusturya Pasarofça Antlaşması'yla aldığı Belgrad'ı geri verecek,** Azak Kalesi ise yıkılmak şartı ile Rusya'ya bırakılacak, fakat **Ruslar Karadeniz'de savaş gemisi bulunduramayacaktı.**
* **1739 Belgrad Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin Batı'da imzaladığı son kazançlı antlaşmadır.** Antlaşmanın imzalanmasında arabuluculuk eden **Fransa'ya 1740 yılında yeni kapitülasyonlar verilmiştir. Öncekilerden farklı olarak, padişahların saltanatı süresince geçerli olan kapitülasyonlar, 1740'ta yapılan antlaşma ile sürekli hale getirilmiştir.** Ayrıca, Kudüs'deki Katoliklere ait kutsal yerlerin yönetimi Fransa'ya verilmiştir.

B. LEHİSTAN SORUNU VE OSMANLI-RUS SAVAŞI (1768-1774)

* Rusya, 1763'te Leh Kralının ölmesi üzerine kendi istediği kişiyi kral seçtirmek için Lehistan'a asker gönderdi. Rusların bu tutumu karşısında ayaklanan **Leh milliyetçileri**, Ruslardan kaçarak Osmanlı topraklarına sığındılar. Rus kuvvetlerinin Osmanlı topraklarına girmesi ve Rusya'nın Balkan uluslarını isyana kışkırtması üzerine Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş açtı (1768). Rusya savaş sürecinde Kırım'ı işgal etti. Baltık Denizi'ndeki donanmasını Mora kıyılarına getirdi. Rusların kışkırtmasıyla Mora'da çıkan isyanı Osmanlı Devleti bastırdı. Bu durum üzerine Mora'dan ayrılan **Rus donanması, İzmir'in Çeşme Limanı'na baskın yaparak Osmanlı donanmasını yaktı (1770).** Rusların Balkanlarda ilerlemesinden endişelenen Avusturya ve Prusya'nın araya girmesiyle Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Küçük Kaynarca Antlaşması (1774) imzalandı.

1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'yla, Kırım bağımsız olacak ve halkı din bakımından Osmanlı halifesine bağlı kalacaktı. Rusya ilk defa diğer devletlere tanınan kapitülasyonlardan yararlanacaktı. Ruslar İstanbul'da elçi bulunduracak ve gerekli gördükleri yerlerde konsolosluklar açabileceklerdi. Bu antlaşmayla, **Rusya ilk defa Osmanlı'da yaşayan Ortodoks Hristiyanların koruyucusu olacaktı.** Osmanlı ilk defa savaş tazminatı ödeyecekti.

* 1777'de Ruslar iç karışıklık bahanesi ile Kırım'ı işgal etmiş, Fransa'nın araya girmesi ile **1779'da Aynalıkavak Tenkihnamesi (sözleşmesi)** imzalanmıştır. Bu sözleşmeyle Ruslar Kırım'ı boşaltmış, buna karşılık Osmanlı Devleti Rus yanlısı Şahin Giray'ın Kırım hanı olmasını onaylamıştır. Fakat 1783 yılında Ruslar Kırım'ı resmen işgal etmiştir.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN KURULUŞU

NEDEN

* Yedi Yıl Savaşları'nda (1756-1763) Fransa'yı yenmiş olmasına rağmen ekonomisi bozulan İngiltere, Amerika'daki koloniler üzerindeki baskısını daha da artırıp ağır vergiler koyunca Amerikalılar bağımsızlık mücadelesine giriştiler. Yedi Yıl Savaşları'nın intikamını almak isteyen Fransa, Amerika'daki kolonilere silah ve cephane yardımı yaptı.

GELİŞME

* 1774'te **I. Filedelfiya**, 1776'da ise **II. Filedelfiya Konferansı** toplandı ve İngiltere'ye savaş ilan edildi. Fransa'nın da desteğini alan Amerikalılar **1783 Versay Anlaşması ile bağımsızlıklarını kazandılar.** 1787'de de **George Washington** başkanlığında Amerika Birleşik Devletleri'ni kurdular.

SONUÇ

* 1776 II. Filedelfiya Konferansı'nda **İnsan Hakları Bildirisi** ilan edildi. Bu bildiri ile yönetim şekli olarak demokrasi benimsendi. **Bağımsızlık sonrasında cumhuriyet rejimi kurularak Avrupa'da demokrasinin yaygınlaşmasını sağladı.** Avrupa'dan Amerika'ya yapılan göçler sonucunda Avrupa'da işsizlik azaldı. Amerika Birleşik Devletleri'nin kurulması **Avrupa'ya karşı her yönden yeni bir denge unsuru oldu.**

FRANSIZ İHTİLALİ

NEDEN

* Fransa'nın XVI. yüzyıldan beri **krallar tarafından soylular ve ruhban sınıfına dayanarak mutlakiyetle yönetilmesi**, Fransa'daki burjuva ve köylü sınıfının siyasal haklar elde etmek istemesi
* **Fransa kralının, burjuva ve köylü sınıfına haksız olarak yeni vergiler koyması** ve soylularla din adamlarını bu vergilerden muaf tutması
* İngiltere ve Amerika'daki insan hakları ve demokratikleşme hareketlerinin Fransızları etkilemesi

GELİŞME

* Fransa Kralı XVI. Louis savaşlar ve gereksiz harcamalar sonucu bozulan ekonomik durumu düzeltmek amacıyla **Etats Génaraux Meclisi**'ni topladı. Ancak, toplantıda temsilciler arasında anlaşmazlık çıkınca Kral meclisi kapattı. Halk bu olay sonunda **Bastil Hapishanesi**'ni basarak isyanı başlattı **(14 Temmuz 1789).** Halk temsilcilerini seçerek bir kurucu meclis oluşturdu. Kurucu meclis soyluların ve rahiplerin ayrıcalıklarına son vererek **İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirisi**'ni ilan etti. Ayrıca **bir anayasa hazırlanarak meşrutiyet yönetimine geçildi.**

SONUÇ

* Fransa'da **soyluların ayrıcalıkları kaldırıldı. Feodalite yıkıldı.** Vatandaşlar arası eşitlik ilkesi kabul edildi.
* **Millet egemenliği fikri yaygınlaştı.** Mutlak krallıkların yıkılacağı anlaşıldı.
* İnsan hakları, demokrasi, eşitlik ve milliyetçilik kavramları tüm dünyada yaygınlaştı. **Milliyetçilik akımının etkisiyle imparatorluklar yıkıldı, yerine milli devletler kuruldu.**
* Getirdiği bu evrensel değişiklerle **Fransız İhtilali, Yakın Çağ'ın başlangıcı olarak kabul edildi.**

FRANSIZ İHTİLALİ'NİN OSMANLI DEVLETİ'NE ETKİLERİ

Olumlu Etkileri	Olumsuz Etkileri
* İhtilalin yaygınlaştırdığı insan hakları, eşitlik, özgürlük, hukukun üstünlüğü gibi düşüncelerin **Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve Kanunuesasi'nin ilan edilerek demokratik hareketlerinin başlamasında önemli katkısı olmuştur.**	* **Milliyetçilik akımının** imparatorlukta yaşayan Müslüman olmayan topluluklar arasında hızla yayılması, XIX. yüzyılda **ülkede azınlık isyanlarının çıkmasına ve devletin dağılmasına yol açmıştır.**

FRANSIZ İHTİLALİ'NİN AVRUPA VE DÜNYA ÜLKELERİNE ETKİLERİ

* İhtilal sonrası Fransa'da karışıklıkların devam etmesi üzerine Napolyon Bonapart iktidarı ele geçirerek imparatorluğunu ilan etti. Napolyon, ihtilalin çıkardığı eşitlik, demokrasi, milliyetçilik gibi fikir akımlarını çok uluslu ve mutlakiyetle yönetilen Avrupalı devletleri parçalamak için silah olarak kullanmaya başladı. Avusturya, Prusya, İngiltere ve İspanya devletlerinin Fransa'ya karşı birleşmeleri üzerine **"İhtilal Savaşları"** başladı **(1793-1815).**
* Fransa'nın bu savaşlarda yenilmesi üzerine **1815 yılında Viyana Kongresi** toplandı. Burada Avusturya başbakanının adından hareketle **"Metternich Sistemi"** olarak bilinen ve Fransız İhtilali ile ortaya çıkan düşünceleri ortadan kaldırmayı amaçlayan kararlar alındı. Fakat **Osmanlı Devleti'nde başlayan Yunan ayaklanması sırasında bu kararlara aykırı olarak ayaklanmaları desteklediler.** Metternich Sistemi ile Avrupa da kurulan baskıcı yönetime karşı **1830 ve 1848 İhtilalleri** patlak verdi.

III. SELİM DÖNEMİ

III. SELİM DÖNEMİ SİYASİ OLAYLARI

A. OSMANLI-RUS VE OSMANLI-AVUSTURYA SAVAŞLARI (1787-1792)

* Osmanlı Devleti Rusya'yı Kırım'dan çıkarmak isterken, 1787 yılında Avusturya ve Rusya Osmanlı topraklarını paylaşmak için tekrar bir araya geldiler. Hatta daha önce Rus Prens Potemkin Doğu Sisteminin Büyük Planı kapsamında biri **Grek** adında İstanbul merkezli, diğeri **Dakya** adında Balkanlarda iki yeni devlet kurmayı tasarlamıştı.
* Osmanlı Devleti Prusya ve İsveç'le ittifak yaptıysa da bir sonuç alamadı. Osmanlı'nın savaşta zor duruma düştüğü bir dönemde **1789 Fransız İhtilali gerçekleşince Avusturya batıda bütünlüğünü koruma kaygısı** ve Prusya'nın da baskısı sonucunda aldığı yerleri geri vererek **Osmanlı ile 1791 Ziştovi Antlaşması'nı imzaladı. Bu antlaşmadan sonra Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında savaş yaşanmadı.**
* Savaş durumunun devam ettiği Rusya ile ise 1792 yılında **Yaş Antlaşması** imzalandı. Bu anlaşma ile **Kırım'ın Rusya'nın olacağı Osmanlı Devleti tarafından resmen kabul edilecek,** Dinyester iki ülke arasında sınır olacak, Rus ticaret gemileri Akdeniz'de serbestçe ticaret yapabilecekti.

B. OSMANLI-FRANSA SAVAŞI (1798-1802)

* İngiltere karşısında Yedi Yıl (1756-63) Savaşları'nı kaybeden ve kayıplarını Osmanlı topraklarında telafi ederek İngiltere'nin sömürgelerini ele geçirmek isteyen Fransa, bu iş için önemli bir basamak olacağını düşündüğü Mısır'ı işgal etmiştir (1798). İngiltere ve Rusya'nın desteğini alan **Osmanlı Nizamıcedit askerleri, Napolyon Bonapart komutasındaki Fransız ordusunu yenmiş, 1801 El Ariş Antlaşması ile Fransa geri çekilmiştir.** 1802'de imzalanan **Paris Antlaşması** ile **Mısır Osmanlı Devleti'ne geri verilmiştir.**

XVIII. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDEKİ DEĞİŞİM VE ISLAHATLAR

OSMANLI DEVLETİ'NDEKİ DEĞİŞİM VE ISLAHATLAR

A. OSMANLI DEVLETİ'NDE YÖNETİM

* **Veziriazam konakları "Babıali" (Yüksek Kapı) adını alarak devlet yönetiminin merkezi haline geldi.** Batı ile diplomatik ilişkilerin yoğunlaştığı **XVIII. yüzyılda kalemiye sınıfı ile devletin dış işleri ile ilgilenen Reisülküttapın önemi arttı. Bu kesim Hademei Babıali (Babıali çalışanları) adını alarak Osmanlı bürokrasisini oluşturdu.**

B. TAŞRA TEŞKİLATI

* **XVIII. yüzyılda vergi gelirlerinin bazı kişilere yaşam boyu iltizam olarak verildiği Malikane Sistemi'ne geçildi.**
* Malikane Sistemi ile mukataa topraklar, **muaccele denilen satış bedeli karşılığında,** kişilere hayatı süresince olmak şartıyla kiralanıyordu. Ancak, İstanbul'da oturan malikane sahipleri, malikanelerini mültezimler yoluyla idare etmeye başladılar. Mültezimler genellikle, mukataa mahalline yerleşmiş ayanlardı. **Ayanlar,** zamanla malikaneleri ele geçirdiler. **Daha sonra, mütesellimlik, voyvodalık, muhasıllık gibi resmi görevlere yükselerek Osmanlı Devleti'nin merkez, taşra ve ordu sisteminde etkili duruma geldiler.**

C. EKONOMİ

* XVIII. yüzyılda savaşların uzun sürmesi ve başarısızlıkla sonuçlanması Osmanlı bütçesinde büyük açıklar oluşmasına neden oldu. **Devlet bu açıkları kapatmak için 1775'te "Esham" adıyla iç borçlanmaya gitti.**

XVIII. YÜZYIL ISLAHATLARI VE ÖZELLİKLERİ

I. MAHMUT DÖNEMİ

* Fransız asıllı Humbaracı Ahmet Paşa'ya (Kont dö Boneval) ıslahatları yapma görevi verilmiştir.
* Kara subayı yetiştirmek amacıyla **Hendesehane** adıyla bir okul açılmıştır (1734). **Bu okul, Batı tarzında açılan ilk askeri teknik okuldur.**
* Humbaracı ve Topçu ocakları ıslah edilmiştir.

III. MUSTAFA DÖNEMİ

* **Sürat Topçuları Ocağı** kurulmuştur. Topçu ve İstihkam askerleri ıslah edilmiştir.
* Deniz subayı yetiştirmek için **Deniz Mühendishanesi (Mühendishaneibahrihümayun)** kurulmuştur (1773).

I. ABDÜLHAMİT DÖNEMİ

* Islahatları yapacak olan yabancı danışmanların Müslüman olma koşulu ilk kez kaldırılmıştır.
* **İstihkâm Okulu** açılmıştır. **Yeniçeri sayımı** yapılmış, **ulufe alım satımı yasaklanmıştır.**

III. SELİM DÖNEMİ

* III. Selim yapacağı yenilikler için uzmanlara hazırlattığı **Layihalar** adlı raporları incelemiş ve **Meclisimeşveret (Danışma Meclisi)** oluşturmuştur.
* Avrupa'nın önemli başkentlerinde daimi elçilikler açılmıştır.
* **Nizamıcedit Ordusu** kurulmuş, askerler Avrupa tarzında eğitilmiştir. **İradıcedit hazinesi** kurularak Nizamıcedit Ordusu'nun giderleri karşılanmaya çalışılmıştır. Selimiye ve Levent askeri kışlaları inşa edilmiştir.
* Subay yetiştirmek amacıyla **Mühendishaneiberrihümayun** kurulmuştur. Askeri okullarda Fransızca zorunlu yabancı dil yapılmıştır.
* İlk kez devlet matbaası **(Matbaa-ı Amire)** kurulmuştur.
* **Kabakçı Mustafa İsyanı ile bu dönem sona ermiştir (1807).**

BÖLÜM 11
EN UZUN YÜZYIL (1800-1922)

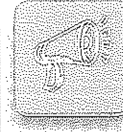
XIX. YÜZYIL BAŞLARINDA ASYA VE AVRUPA
II. MAHMUT DÖNEMİ SİYASİ OLAYLARI
TANZİMATTAN MEŞRUTİYETE
OSMANLI DEVLETİ'NDE ANAYASAL DÜZENE GEÇİŞ VE SİYASİ GELİŞMELER
XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDE KÜLTÜREL GELİŞMELER
XX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ VE SAVAŞLAR

XIX. YÜZYIL BAŞLARINDA ASYA VE AVRUPA

II. MAHMUT DÖNEMİ ISLAHATLARI

A. SENEDİİTTİFAK (1808)

* Anadolu ve Rumeli'deki ayanların hayli güçlendiğini ve başına buyruk hareket ettiğini düşünen II. Mahmut, bu duruma son vermek istemiştir. Kendisini tahta çıkaran ve veziriazam yaptığı Rusçuk ayanı Alemdar Mustafa Paşa aracılığıyla ayanlarla görüşerek 1808'de **"Senediittifak"** imzalamıştır.

Senediittifak ile II. Mahmut, merkezi idarede iç çevrelerin desteğini kazanma ve otoritesini güçlendirme amacı taşısa da, bu belge ile **ilk kez padişahın mutlak otoritesi sınırlanmış, ayanların hakları ve varlığı tanınmıştır.**

B. YÖNETİM ALANINDA YAPILAN ISLAHATLAR

* Divan örgütü kaldırılarak **Nazırlıklar** (Bakanlıklar) kurulmuş, **Heyet-i Vükela** (Bakanlar Kurulu) oluşturulmuştur.
* Yapılacak yenilikleri planlamak için, **Meclis-i Vâlâyı Ahkâm-ı Adliye** (adalet), **Dar-ı Şura-yı Babıali** (yönetim), **Dar-ı Şura-yı Askeri** (askerlik) meclisleri açılmıştır.
* **İlk kez iç işleri (dahiliye) ve dış işleri (hariciye) olarak ayrılan memurların maaşları hazineden ödenmeye başlanmıştır.** Memurlara pantolon, ceket ve fes giyme zorunluluğu getirilmiştir.
* Devletin, kişilerin ve devlet adamlarının mallarına el koyma **(müsadere) usulüne son verilmiştir.**
* Vilayetler merkeze bağlanmış, **ayanlık kaldırılmıştır.** Mahalle ve köylerde **köy kethüdası** (muhtarlık) kurulmuştur.
* **Askeri amaçlı,** sadece erkeklerin sayıldığı, **ilk nüfus sayımı** yapılmıştır.
* Yurt dışına çıkışlarda **pasaport uygulaması** başlatılmıştır. **Polis ve posta teşkilatı** kurulmuştur.
* Anadolu'dan İstanbul'a gelecekler için **Mürur Tezkeresi** (geçiş belgesi-dahili pasaport) alma zorunluluğu getirilmiştir.
* **Takvimivakayi** adlı ilk resmi gazete yayımlanmıştır.
* İlk milli marş olan "Muhammediye Marşı" Donizetti Paşa'ya hazırlatılmıştır.

C. ASKERİ ALANDA YAPILAN ISLAHATLAR

* **Sekbanıcedit** ve **Eşkinci Ocakları** kurulmuş, bu ocaklar yeniçerilerin ayaklanması üzerine kapatılmıştır.
* **Yeniçeri Ocağı kaldırılmıştır (1826). Vakayıhayriye adı verilen bu olay** sonrasında, padişahın otoritesi güçlenmiş ve yenilikler hızlanmıştır.
* **Asakirimansureimuhammediye** adıyla yeni bir ordu kurulmuştur. Ayrıca bugünkü genelkurmayın çekirdeğini oluşturan **"Babıali Seraskerliği"** kurulmuştur.
* Eyaletlerde **tımar sistemi ve tımarlı sipahiler kaldırılmış,** buradan doğan askeri boşluğu doldurmak için **Redif Birlikleri** ve Rumeli'de **Müşirlikler** kurulmuştur.

D. EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN ISLAHATLAR

* Medreselerin yanında Batı anlayışıyla eğitim yapan okullar açılmıştır. İstanbul'da **ilköğretim zorunlu** hale getirilmiştir.
* Enderun yerine devlet adamı yetiştirmek amacıyla **Mektebimaarifiadliye** açılmıştır.
* Mektebiulumuedebiye ve **Rüştiye** adlı orta dereceli okullar açılmıştır.
* Mektebi **Tıbbiye** (Tıp Fakültesi), Mektebi **Harbiye** (Harp Okulu), **Mızıkayıhümayun** (Bando Okulu) açılmıştır.
* İlk defa **yurt dışına öğrenci gönderilmiştir.**
* Tercüme odaları kurulmuştur.

E. EKONOMİ ALANINDA YAPILAN ISLAHATLAR

* Ticaret Nezareti (Ticaret Bakanlığı) kurulmuştur.
* Yerli malı kullanımı teşvik edilmiştir.
* Ordunun elbise ve ayakkabı ihtiyacını karşılamak için Bakırköy'de bez, Eyüp'te iplik, İzmit'te çuha, Beykoz'da deri fabrikaları ile bir feshane kurulmuştur.

OSMANLI DEVLETİ'NDE MİLLİYETÇİLİK HAREKETLERİ VE İSYANLAR

MİLLİYETÇİLİK HAREKETLERİ VE İSYANLAR

Avrupa Devletleri'nin Sömürgeci Politikaları

↓

Fransız İhtilali ve Milliyetçilik Akımı

↓

Osmanlı Devleti'nde Azınlık Ayaklanmaları

↓

Rusya'nın Panslavizm politikası, Sırbistan'ın savaş alanı olması, bölgedeki yeniçerilerin halka kötü davranması, Osmanlı merkezi otoritesinin zayıflaması. → **SIRP İSYANI**

YUNAN İSYANI ← Megali İdea düşüncesi, Etnikieterya Cemiyeti ile Fener Rum Patrikhanesi'nin çalışmaları, Tepedelenli Ali Paşa isyanı.

BAĞIMSIZLIK AŞAMALARI (Sırp İsyanı)

* Sırbistan'da ilk ayaklanma 1804'te Kara Yorgi önderliğinde çıktı ve aralıklarla 1878'e kadar sürdü.
* Sırp isyanının ilk döneminde, 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nın çıkması, bu isyanın bastırılmasını geciktirdi. Osmanlı - Rus Savaşları sonunda imzalanan;
  - **1812 Bükreş Antlaşması ile ilk ayrıcalık kazanan azınlık toplumu oldular.** Bu durum, diğer Balkan topluluklarını da cesaretlendirerek başta Rumlardaki (Yunan) olmak üzere yeni isyanlara yol açmıştır.
  - 1829 Edirne Antlaşması ile özerklik (iç işlerinde serbestlik) kazandılar.
  - 1878 Berlin Antlaşması ile tam bağımsız oldular.

BAĞIMSIZLIK AŞAMALARI (Yunan İsyanı)

* İlk isyan 1820'de Eflak'ta başladı.
* 1821'de Mora'da yeniden isyan ettiler.
* Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa, Mora isyanını bastırdı.
* Doğu Akdeniz'de kuvvetli bir valinin bulunmasını istemeyen **Avrupa devletleri, 1827'de Navarin'deki Osmanlı ve Mısır donanmasını yaktılar.**
* Osmanlı Devleti'nin bu devletlerden zararının karşılanması isteğine Rusya, savaşla karşılık verdi. 1828 - 1829 Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda imzalanan;
  - **1829 Edirne Antlaşması ile ilk bağımsızlık kazanan azınlık toplumu oldular.**

DEĞİŞEN ŞARTLARA GÖRE AVRUPA DEVLETLERİNİN OSMANLI POLİTİKALARI

A. VİYANA KONGRESİ

NEDEN

* 1804'te Fransa'da kendini imparator ilan ettiren Napolyon Bonapart, ülkesini Avrupa'nın en güçlü devleti yapabilmek için Avusturya, İngiltere ve Rusya ile savaştı **(İhtilal Savaşları)**. Önceleri başarılı olan Napolyon, **Waterloo Bozgunu**'ndan sonra yenilgiyi kabul etti.
* Napolyon'un değiştirdiği Avrupa haritasını yeniden çizmek ve Avrupa'nın geleceğini belirlemek amacıyla, 1815'te Viyana'da bir kongre toplandı. Bu kongrede Rusya, Avusturya, İngiltere ve Prusya aralarında **Dörtlü İttifak Grubu** kurdular.

SONUÇ

* Viyana Kongresi'de Fransız İhtilali'nin yaydığı "milliyet ve demokrasi" prensibi gibi anlayışlar göz ardı edilerek **imparatorlukların toprak bütünlüklerini ve monarşik düzenlerini korumaya yönelik kararlar alındı.** Bu kararların alınmasına Avusturya başbakanı Metternich ön ayak olduğu için bu anlayış bütünlüğüne **Metternich Sistemi** dendi. Viyana Kongresi kararlarının Avrupa'da uygulandığı sürece ise **Restorasyon Devri** (1815 - 1827) dendi.

VİYANA KONGRESİ VE OSMANLI DEVLETİ

* **Avrupa devletleri** kendi ülkelerinde çıkan milliyetçi isyanları baskı uygulayarak sindirmeye çalışırlarken, Osmanlı Devleti söz konusu olunca yardımcı olmadılar. **Yunan isyanına destek verdiler, hatta Navarin'de Osmanlı donanmasını yaktılar (1827).**

B. ŞARK MESELESİ (DOĞU SORUNU)

* İlk kez Viyana Kongresi'nde ifade edilen Şark Meselesi deyimi ile Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti ile olan ilişkileri anlatılmak istenmiştir. Bu deyim; **XIX. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı toprak bütünlüğünün korunması, ancak gayrimüslim azınlığın haklarını bahane ederek Osmanlı'nın iç işlerine karışılması, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti'nin Avrupa topraklarından çıkarılması ve buraların paylaşımı** ile İstanbul'u alarak Bizans'ın yeniden canlandırılması, **XX. yüzyılın başlarında ise bütün Osmanlı topraklarının paylaşılması** olarak tanımlanmıştır.

MISIR SORUNU VE MEHMET ALİ PAŞA İSYANI, BOĞAZLAR SORUNU VE ANTLAŞMALAR

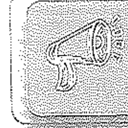
* Osmanlı Devleti Yunan isyanını bastırma karşılığında Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'ya Mora ve Girit valiliklerini vermeyi vaat etmiştir. Ancak Yunanistan'ın bağımsız olmasıyla, Mora Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmıştı. Mehmet Ali Paşa da Osmanlı Devleti'nden Mora'nın yerine Girit ve Suriye valiliklerini istedi. Padişah II. Mahmut, bu isteği kabul etmeyince Mehmet Ali Paşa ve oğlu İbrahim Paşa komutasındaki birlikler isyan ederek Osmanlı Devleti'ne saldırdılar. **Bu süreç içerisinde yapılan antlaşmalar şunlardır:**

A. KÜTAHYA ANTLAŞMASI (1833) (Osmanlı - Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa)

* Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'ya Mısır valiliğinin yanısıra Girit ve Suriye valiliği, oğlu İbrahim Paşa'ya da Cidde ve Adana valiliği verildi.
* Bu antlaşmayla, **Mısır sorunu bir Avrupa sorunu haline gelerek uluslararası boyut kazanmıştır.**

B. HÜNKAR İSKELESİ ANTLAŞMASI (1833) (Osmanlı - Rusya)

* Osmanlı Devleti bir saldırıya uğrarsa Rusya hem denizden hem de karadan yardım edecekti.
* Rusya bir saldırıya uğrarsa Osmanlı Devleti, Boğazları Rusya'nın savaştığı devletlere kapatacaktı.

Hünkar İskelesi Antlaşması'yla, Rusya'nın Karadeniz'deki güvenliği sağlanmış, **Boğazlar sorunu ortaya çıkmış ve Osmanlı Devleti Boğazlar üzerindeki egemenlik hakkını son kez tek başına kullanmıştır.**

C. BALTA LİMANI TİCARET ANTLAŞMASI (1838) (Osmanlı - İngiltere)

* İngiliz tüccarlar, hiçbir kısıtlama olmadan, her türlü malı Osmanlı topraklarında hem iç hem de dış ticaret amacıyla alıp satabileceklerdi.
* Bu antlaşmayla, **Osmanlı pazarlarına giren yabancı mallar artmış, ticari gelirlerin büyük kısmı İngilizlerin eline geçmiştir. Yerli sanayinin çöküşü hızlanmış, dışa bağımlılık artmıştır.**

D. LONDRA ANTLAŞMASI (1840) (Osmanlı, İngiltere, Rusya, Avusturya, Prusya)

* Mısır, Osmanlı Devleti'ne bağlı kalacak fakat Mısır valiliği babadan oğula geçmek şartıyla Mehmet Ali Paşa'ya bırakılacaktı. Suriye, Adana ve Girit, Osmanlı yönetimine bırakılacaktı.
* Bu antlaşmayla, **Mısır sorunu çözümlenmiş, Mısır özerk bir eyalet haline gelmiştir.**

E. LONDRA BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ (1841) (Osmanlı, İngiltere, Rusya, Avusturya, Prusya, Fransa)

* Boğazlar, Osmanlı egemenliğinde kalacak, barış zamanında bütün devletlerin savaş gemilerine kapalı olacaktı.
* Bu sözleşmeyle, **Boğazlar ilk defa uluslararası bir statü kazandı.**
* İngiltere, Rusya'nın Akdeniz'e inmesini engellemiş oldu.

Aşağıdakilerden hangisi Avrupalı devletlerin isteğiyle 1841 yılında, Londra Boğazlar Antlaşması'nın imzalanma nedenlerinden biri olarak gösterilemez?

A) Avusturya'nın, Rusya ile Balkanlarda nüfuz mücadelesine girmesi

B) Rusya'nın Akdeniz'de güç kazanmasının, İngiltere ve Fransa'nın ekonomik ve siyasi çıkarlarına ters düşmesi

C) Avrupalı devletlerin Boğazlar'ın kapalılığı ilkesini, uluslararası bir statüye bağlamak istemeleri

D) Hünkâr İskelesi Antlaşması ile Rusya'nın Boğazlar üzerinde elde ettiği gücün ortadan kaldırılmak istenmesi

E) Mehmet Ali Paşa İsyanı'nın da etkisiyle Osmanlı Devleti'nin Avrupalı devletlerin desteğini araması

1841 Londra Boğazlar Antlaşması'nın "Boğazlar, bütün devletlerin savaş gemilerine kapalı olacak." maddesiyle İngiltere, Rusya'nın Akdeniz'e inmesini önlemiştir. Böylece, Rusya'nın Hünkâr İskelesi Antlaşması ile kazandığı hak elinden alınmıştır. Boğazları tek başına koruyacak güçten yoksun olan Osmanlı Devleti, Mehmet Ali Paşa İsyanı'nın da etkisiyle Avrupalı devletlerden yardım istemiştir. Avusturya ile Rusya arasındaki nüfuz mücadelesi ise doğrudan bu konuyla ilgili değildir.

YANIT A

TANZİMAT FERMANI (1839)

TANZİMAT FERMANI (GÜLHANE HATT-I HÜMAYUNU)

Tarih: 3 Kasım 1839 **Padişah: I. Abdülmecit** **Hazırlayan: Mustafa Reşit Paşa**

İÇ SEBEPLER

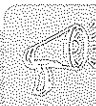
* Devletle vatandaş arasındaki bağları güçlendirerek devletin dağılmasını önlemek ve Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü korumak.
* Devlet otoritesini çağın ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlemek ve devletin modernleşmesini sağlamak.

DIŞ SEBEPLER

* **1840 Londra Konferansı'nda azınlık sorununun gündeme gelmesine engel olmak ve Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa isyanı konusunda Osmanlı lehine karar alınmasını sağlamak.**
* Azınlık haklarını koruma bahanesiyle Avrupa devletlerinin Osmanlı'nın iç işlerine karışmasını engellemek.
* Rusya'nın Balkanlardaki etkisini kırmak.

TANZİMAT FERMANI İLE GETİRİLEN YENİLİKLER

* Herkesin can, mal ve namus güvenliği sağlanacaktır.
* Herkes mal, mülk sahibi olabilecek ve bu malları miras olarak bırakabilecektir. Müsadere tamamen kaldırılacaktır.
* Herkes kanun önünde eşit olacak, **mahkemeler açık yapılacak,** işkence yapılmayacaktır.
* Vergiler herkesin gelirine göre alınacak, **iltizam kaldırılacaktır.**
* Rüşvet ve iltimas (adam kayırma) önlenecektir.
* **Bütün Osmanlı vatandaşları** dört ya da beş yıl **askerlik yapacak, askerlik kulluk usulünden çıkarılarak vatani görev haline getirilecektir.**

Tanzimat Fermanı, Osmanlı Devleti'nin anayasal düzene geçişinin ilk aşamasını oluşturmuştur. Bu fermanla **Osmanlı padişahı ilk kez kendi gücünün üstünde kanun gücü olduğunu kabul etmiştir.** Osmanlı Devleti'nde hukuk devleti ve insan hakları gibi kavramlar yerleşmeye başlamıştır.

KIRIM SAVAŞI (1853 - 1856) VE PARİS ANTLAŞMASI (1856)

NEDEN

Kırım Savaşı'nın çıkmasında;

* **Rusya'nın Hünkar İskelesi Antlaşması'yla kazandığı ancak Londra Boğazlar Sözleşmesi (1841) ile kaybettiği ayrıcalıkları yeniden kazanmak istemesi,**
* Rusya'nın bu amacını gerçekleştirmek için Kutsal Yerler Sorunu'nu ortaya çıkarması,
* Rusya'nın Osmanlı sınırları içindeki bütün Ortodoksları himaye etmek istemesi etkili olmuştur.

GELİŞME

* 1853 yılında Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı işgaliyle savaş başlamıştır.
* Aynı yıl Rusya, **Sinop Baskını** ile Osmanlı donanmasını yakmıştır.
* Sinop Baskını İngiltere, Fransa ve Piyemonte'nin (İtalya) Osmanlı Devleti'nin yanında savaşa girmesine neden olmuştur.
* Müttefiklerin Kırım'da Rusya'yı yenmeleri üzerine Paris'te bir konferans düzenlenmiş ve Paris Antlaşması imzalanmıştır (1856).

SONUÇ

PARİS ANTLAŞMASI (1856)

* **Osmanlı Devleti bir Avrupa devleti sayılacak,** Avrupa hukukundan yararlanacak ve toprak bütünlüğü Avrupa devletlerinin garantisi altında olacaktı.
* **Karadeniz tarafsız hale getirilecek,** savaş gemilerine kapalı tutulacak, Osmanlı Devleti ve Rusya tersane ve donanma bulunduramayacaktı.
* Boğazlar, 1841 Londra Sözleşmesi'ne göre yönetilecek, bütün devletlerin savaş gemilerine kapatılacaktı.
* Eflak ve Boğdan'a özerklik tanınacaktı.
* Osmanlı Devleti'nin konferans öncesi ilan ettiği **Islahat Fermanı Avrupa devletlerince dikkate alınacaktı.**

* Paris Antlaşması'yla, Rusya'nın Akdeniz'e inmesi engellenmiş ve bu devlet Osmanlı Devleti'ndeki ayrıcalıklarını kaybetmiştir. İngiltere sömürge yollarının güvenliğini sağlayarak antlaşmadan en karlı çıkan devlet olmuştur.
* **Osmanlı Devleti ilk dış borcunu Kırım Savaşı'nın masraflarını karşılamak için İngiltere'den almıştır (1854).**
* Avrupa devletleri, Islahat Fermanı nedeniyle Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmaya devam etmişlerdir.

ISLAHAT FERMANI (1856)

ISLAHAT FERMANI

Tarih: 28 Şubat 1856 **Padişah: I. Abdülmecit** **Hazırlayan: Âli Paşa**

İÇ SEBEPLER

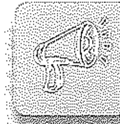
* Gayrimüslimlerin devlete olan bağlılıklarını artırarak devletin dağılmasını önlemek ve Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü korumak.
* Balkanlardaki isyanları önlemek ve azınlıkların devletten ayrılmasını engellemek.

DIŞ SEBEPLER

* Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti'ndeki gayrimüslimlerin haklarını yeterli görmeyip yeni haklar verilmesi doğrultusunda yaptıkları baskıları önlemek.
* **Paris Konferansı'nda Osmanlı lehine karar alınmasını sağlamak.**
* Rusya'nın azınlıkları kışkırtarak Balkanlarda oluşturduğu nüfuzunu kırmak.

ISLAHAT FERMANI İLE GETİRİLEN YENİLİKLER

* Gayrimüslim halka din ve vicdan özgürlüğü sağlanacaktır. Kilise, okul ve hastane gibi binalar tamir edilecek veya yeniden inşa edilecektir. **Gayrimüslimler kendi okul ve hastanelerini açabilecektir.**
* Gayrimüslimlere küçük düşürücü deyimler kullanılmayacaktır.
* **Gayrimüslimler devlet memuru olabilecektir. Gayrimüslimler belediye ve il meclislerine üye olabileceklerdir.**
* Vergiler herkesin gelirine göre toplanacak, **cizye vergisi ile iltizam usulü kaldırılacaktır.**
* **Gayrimüslimler nakdi bedel ödeyerek askerlikten muaf olabileceklerdir.**
* **Yabancılar Osmanlı toprakları üzerinde mülk edinebileceklerdir.** Herkes şirket ve banka gibi ticari kurumlar açabilecektir.

Islahat Fermanı ile Osmanlı Devleti'ndeki gayrimüslimlerin Müslümanlarla eşit haklara sahip vatandaşlar olmaları sağlanmasına rağmen, gayrimüslimlerin bağımsızlık hareketleri ve Avrupa devletlerinin iç işlerimize karışmaları önlenememiştir.

OSMANLI DEVLETİ'NDE ANAYASAL DÜZENE GEÇİŞ VE SİYASİ GELİŞMELER

I. MEŞRUTİYETİN İLANI (1876)

I. MEŞRUTİYET'İN (KANUNUESASİ) İLANI

Tarih: 23 Aralık 1876 **Padişah: II. Abdülhamit** **İlan ettiren: Genç Osmanlılar (Jön Türkler)**

İÇ SEBEPLER

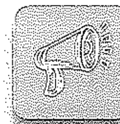
* Anayasal ve parlamenter bir sisteme geçilmesiyle Osmanlı Devleti'ni dağılmaktan kurtarmak.
* Balkanlardaki azınlık isyanlarını önlemek.
* Azınlıkları devlet yönetimine katarak imparatorluktan ayrılmalarını önlemek.

DIŞ SEBEPLER

* **İstanbul Tersane Konferansı'nda Osmanlı aleyhine karar alınmasını engellemek.**
* Rusya'nın Balkanlardaki nüfuzunu kırmak.

KANUNUESASİ'NİN ÖNEMLİ MADDELERİ

* Yasama yetkisi **Mebuslar Meclisi**'ne ve **Âyan Meclisi**'ne aittir.
* Mebuslar Meclisi'nin üyeleri dört yılda bir yapılan seçimle erkeklerin seçeceği milletvekillerinden oluşacaktır.
* Ayan Meclisi'nin üyeleri padişah tarafından ölünceye kadar kalma kaydıyla tayin edilecektir.
* Yürütme yetkisi, başında padişahın bulunduğu Bakanlar Kurulu'na (Heyet-i Vükela'ya) ait olacaktır.
* Hükümetin kurulması ve görevden alınması yetkisi padişaha aittir. **Hükümet, padişaha karşı sorumludur.**
* **Meclisi açma ve kapatma yetkisi padişaha aittir.**
* **Kanun teklifini yalnızca hükümet yapabilecek ve kanunlar padişahın onayından sonra yürürlüğe girecektir.**
* Herkes kanun ve devlet karşısında eşit haklara sahiptir. Mahkemeler bağımsız olacaktır.
* Herkes eğitim-öğretim, mülkiyet, basın-yayın hakkına ve din özgürlüğüne sahip olacaktır.

I. Meşrutiyet Döneminde Türk tarihinin ilk yazılı anayasası olan Kanunuesasi ile halk kısıtlı da olsa ilk defa seçme ve seçilme hakkını elde ederek yönetime ortak olmuştur. Ülkede ilk defa seçimler yapılarak Mebuslar Meclisi açılmıştır (19 Mart 1877).

* İlk Mebusan Meclisi'nde Azınlık milletvekillerinin uzlaşmaz tutumları nedeniyle zorluklar yaşandı. Bu nedenle **Padişah II. Abdülhamit, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nı gerekçe göstererek, anayasanın kendisine verdiği yetkiyle Mebusan Meclisi'ni süresiz kapattı ve Kanunuesasi'yi yürürlükten kaldırdı (14 Şubat 1878).**

1877-1878 OSMANLI-RUS SAVAŞI (93 HARBİ)

NEDEN

93 Harbi'nin çıkmasında;

* Rusya'nın desteği ve Panslavizm politikasının etkisiyle ilk Hersek'te başlayan daha sonra bütün Balkanlara yayılan isyanların çıkması,
* Rusya'nın Balkanlardaki nüfuzunu kırmak için İngiltere'nin öncülüğünde düzenlenen **İstanbul Tersane Konferansı ve Londra Konferansı kararlarını Osmanlı Devleti'nin kabul etmemesi etkili olmuştur.**

SÜREÇ

* Rusya, Konferans kararlarını kabul etmeyen Osmanlı Devleti'ne iki cepheden savaş açtı.
* İngiltere ilk kez bu savaşta Rusya'ya karşı Osmanlı toprak bütünlüğünü koruma politikasından vazgeçti.
* Bulgarlar, Sırplar ve Karadağlıların yanına katıldığı Rus orduları Edirne'yi alıp Çatalca'ya kadar ilerlediler.
* **Doğuda ise Milletisadıka adıyla anılan Ermeniler ilk kez bu savaş sırasında isyan etti.** Ermenilerin desteğini alan Rus orduları Erzurum'a kadar ilerlediler.
* Bu gelişmeler üzerine Osmanlı Devleti Rusya'ya ateşkes önerisinde bulundu. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması imzalandı (3 Mart 1878).

SONUÇ

AYASTEFANOS (YEŞİLKÖY) ANTLAŞMASI (1878)

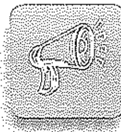
* **Büyük bir Bulgaristan Krallığı kurulacaktı.**
* Sırbistan, Karadağ, Romanya bağımsız olacaktı.
* Kars, Ardahan, Batum, Doğubeyazıt Rusya'ya bırakılacaktı.
* Bosna Hersek'e özerklik verilecekti.
* Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecekti.
* Girit'te ve Ermenilerin bulunduğu yerlerde ıslahatlar yapılacaktı.

NEDEN AYASTEFANOS DEĞİL DE BERLİN ANTLAŞMASI?

* **Rusya** Ayastefanos Antlaşması'yla Panslavizm politikasında başarılı olmuş, **Bulgaristan üzerinden Ege Denizi'ne ulaşma imkanı elde etmiştir.**
* **Ermeni sorununu ilk defa Ayastefanos'ta siyasi bir belgeye yansıtan Rusya, Kafkaslar ve Doğu Anadolu üzerinden Akdeniz'e inebileceği yeni planını uygulamaya koymuştur.**
* **Rusya'nın Balkanlarda güçlenmesinden rahatsız olan İngiltere'nin başını çektiği Avrupa devletleri,** antlaşma şartlarının yeniden gözden geçirilmesi için Berlin'de bir konferans düzenlemişlerdir. Yapılan görüşmeler sonunda, Ayastefanos Antlaşması'nı ortadan kaldıran Berlin Antlaşması imzalanmıştır.

BERLİN ANTLAŞMASI (1878)

* **Bulgaristan üçe ayrılarak asıl Bulgaristan'ın Osmanlı Devleti'ne bağlı bir prenslik olması,** Doğu Rumeli'nin özerk olması ve Makedonya'nın ıslahat şartı ile Osmanlı Devleti'ne bırakılması kararlaştırıldı.
* Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız olacaktı.
* Kars, Ardahan, Batum Rusya'ya; Doğubeyazıt Osmanlı Devleti'ne bırakılacaktı.
* Bosna Hersek Osmanlı toprağı sayılacak, ancak, yönetimi geçici olarak Avusturya-Macaristan'a bırakılacaktı.
* Ermeniler ve Girit'le ilgili madde aynen kabul edilerek **Ermeni meselesi ilk kez uluslararası bir sorun** olarak ortaya çıktı.

Berlin Antlaşmasıyla;

* **Bulgar Krallığı parçalanarak Rusya'nın Ege Denizi'ne inmesi engellenmiştir.**
* Balkanlarda Rusya'nın güçlenmesi önlenmiş ancak **Balkanlarda yeni devletlerin kurulması, Panslavizm ve milliyetçilik akımlarının başarılı olduğunu göstermiştir.**
* İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nin parçalanması girişimlerine katılması sonucunda, **Osmanlı denge politikasında İngiltere'nin yerini Almanya almıştır.**

Berlin Antlaşması Sonrası Gelişmeler:

* **1878'de Kıbrıs'ın kendisine verilmesini sağlayan İngiltere böylece Rusya'nın Akdeniz'e inmesini önlemeyi ve Doğu Akdeniz ile Süveyş Kanalı'nı denetimi altına almayı amaçlamıştır.** Fransa Cezayir'den sonra 1881'de Tunus'u işgal etmiştir. **İngiltere, Uzak Doğu'daki sömürgelerine giden yolların tam güvenliğini sağlamak için, Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla (1869) stratejik önemi artan Mısır'ı işgal etmiştir (1882).** Yunanların Girit'i ele geçirmek istemesi üzerine çıkan **1897 Dömeke Meydan Savaşı**'nda Yunanlar yenilgiye uğratılsa da Rusya ve Avrupa devletleri Türk ordusunun Atina'ya girmesini engellemişlerdir.

II. MEŞRUTİYET VE SİYASİ GELİŞMELER

II. MEŞRUTİYET'İN İLANI

Tarih: 24 Temmuz 1908 **Padişah:** II. Abdülhamit **İlan ettiren:** İttihat ve Terakki Cemiyeti

İÇ SEBEPLER

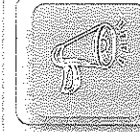
* İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin anayasayı yeniden yürürlüğe koydurarak Mebusan Meclisi'ni açtırmak ve böylece meşrutiyet yönetimini tekrar kurmak için harekete geçmesi
* Meşrutiyet yönetiminin getireceği demokrasi ve hürriyet ortamında Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün korunmak istenmesi

DIŞ SEBEPLER

* **Reval Görüşmesi'nde (1908) İngiltere ve Rusya'nın Osmanlı ülkesini parçalamaya karar vermeleri**
* Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti'ni parçalama ve sömürgeleştirme girişimlerinin hızlanması

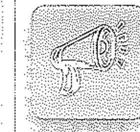
II. MEŞRUTİYET SİYASİ GELİŞMELERİ VE YENİLİKLERİ

* II. Abdülhamit, 1877-1878 Osmanlı - Rus Savaşı'nı gerekçe göstererek anayasanın kendisine verdiği hakla Mebuslar Meclisi'ni süresiz kapatmış ve Kanunuesasi'yi yürürlükten kaldırmıştır (14 Şubat 1878). II. Abdülhamit'in 1878'den 1908'e kadar devleti tek başına yönettiği **İSTİBDAT DÖNEMİ (Baskı Rejimi)** yaşanmıştır.
* İstibdat Dönemi'nde **1881 Muharrem Kararnamesi ile** dış borçların ödenmesinde yeni koşullar belirlenmiştir. **Avrupa devletleri alacaklarını kendileri tahsil etmek için Düyunuumumiye (Genel Borçlar) İdaresini kurmuşlardır.** Osmanlı Devleti'nin gelir getiren kaynaklarına el koymuşlardır. Ayrıca bu dönemde basına sansür konulmuş, iktidara ters düşen kitapların okunması, gazete basılması, cemiyet ve fırka (parti) kurulması yasaklanmıştır.
* Bütün bu gelişmelerden fazlasıyla rahatsızlık duyan meşrutiyet yanlısı aydınlar İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kurup II. Abdülhamit yönetimine karşı harekete geçtiler. 1908'de İngiltere Kralı ile Rus Çarı'nın yaptığı Reval Görüşmesi'nde Makedonya'da ıslahat yapılması, Rusya'nın Boğazlarda serbest bırakılması ve gayrimüslimlere yeni haklar verilmesi kararlarına tepki olarak İttihat ve Terakki yöneticilerinden Kolağası Niyazi Bey'in Manastır'da, Binbaşı Enver Bey'in Selanik'te birlikleriyle başlattıkları isyanın Rumeli'den bütün yurda yayılmasından korkan II. Abdülhamit, anayasayı tekrar yürürlüğe koyup II. Meşrutiyet'i ilan etmiştir.

II. Meşrutiyet'in ilanı sürecindeki iç karışıklıktan yararlanan **Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiş; Avusturya-Macaristan, Bosna-Hersek'i topraklarına kattığını açıklamış; Girit, Yunanistan'a bağlanma kararı almıştır.** Bu süreçte Türkçülük politikası güçlenmiştir.

* II. Meşrutiyet'in ilanından sonra seçilen yeni mecliste farklı görüşteki siyasi partiler yer almıştır. **II. Meşrutiyet döneminde Türk tarihinin ilk siyasi partileri kurularak çok partili sisteme geçilmiştir.** İttihat Terakki Fırkası en güçlü siyasi kuruluş, onun ilk rakibi **Ahrar (Hürler) Fırkası** olmuştur.
* II. Meşrutiyet'e karşı olanlar (Ahrar Fırkası, İttihadı Muhammediye Fırkası, Volkan ve Serbesti gazeteleri, Avcı taburlarının bir kısmı), İstanbul'da bir ayaklanma çıkardılar (13 Nisan 1909).

31 Mart Vakası denen bu ayaklanma, Osmanlı tarihinde mevcut yönetimi (rejimi) ortadan kaldırmaya yönelik ilk isyan olmuştur (1909). Ayaklanmayı bastırmak üzere Selanikte kurulan Mahmut Şevket Paşa komutasındaki bir ordu İstanbul'a gönderildi. **Hareket Ordusu adı verilen bu ordunun Kurmay Başkanı Mustafa Kemal** idi. **Hareket Ordusu ayaklanmayı kısa sürede bastırdı.**

* Bu olayın ardından Mebuslar Meclisi toplanarak II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesine ve yerine V. Mehmet Reşat'ın geçirilmesine karar vermiştir. Ayrıca Kanunuesasi'de bazı değişiklikler yapılarak padişahın yetkileri kısıtlanmıştır.

Kanunuesasi'de 1909'da Yapılan Değişiklikler

* **Padişahın meclisi açma ve kapatma yetkisi oldukça zorlaştırılmıştır.**
* **Hükümet, padişaha karşı değil meclise karşı sorumlu hale getirilmiştir.**
* Meclis, padişahtan izin almadan yasa önerme yetkisine sahip olmuştur.
* Padişahın yasaları veto etme yetkisi sınırlandırılmıştır. Padişahın sansür ve sürgün yetkisi elinden alınmıştır.

Osmanlıda Nüfuz Mücadelesi ve Demiryolu Savaşları

* **Almanya,** II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı toprak bütünlüğünden yana görünse de gerçekte **Osmanlı Devleti'ni kullanarak İngiltere'nin Uzak Doğu'daki sömürgelerine giden yolları denetlemeyi amaçlamıştır. Bunun için de Berlin-Bağdat Demiryolu Projesini ortaya atmıştır.** Projeyle, Almanya, Berlin'den başlayarak Boğazları geçen ve Bağdat'a kadar uzanan bir demiryolu yaparak (3 B Projesi) Basra Körfezi'ne çıkmak istemiştir. Bu amaçla, Anadolu'da demiryolu imtiyazlarını elde etmiş ve 1889'da **Anadolu Osmanlı Şömendöfer Kumpanyası (Şirketi)** kurdurmuştur. Üç yıl sonra da Haydarpaşa- İzmit hattı Ankara'ya bağlanmıştır.

DAĞILMAYI ÖNLEME ÇABALARI

Osmanlıcılık

* Osmanlı Devleti'nin tüm milletlerini adalet, eşitlik, hürriyet ölçüleri içinde bir arada tutup Osmanlılık duygusu ile Osmanlı Toplumu"nu oluşturmak amaçlanmıştır. Temsilcileri Ziya Paşa, Mithat Paşa, Namık Kemal'dir.
* Milliyetçilik akımının etkisiyle Balkan milletlerinin isyan ederek Osmanlı'dan ayrılmasıyla geçerliliğini yitirmiştir.

İslamcılık

* Millet olmanın temeli dindir ve dini birlik devleti ayakta tutabilir düşüncesiyle İslam toplumlarının devletten ayrılmalarını önlemek amaçlanmıştır.Temsilcileri Mehmet Akif, Said Halim Paşa, Ahmed Hamdi Akseki'dir.
* I. Dünya Savaşı sırasında halifenin cihat çağrısına rağmen Müslüman Arapların İngilizlerle birlikte hareket etmeleri ile geçerliliğini kaybetmiştir.

Türkçülük

* Türkleri milli duyguyla birleştirerek Osmanlı bayrağı altında yeniden güçlü dünya devletleri arasına sokmak amaçlanmıştır. Temsilcileri Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Yusuf Akçura, Ömer Seyfettin'dir.
* Bilim ve teknikte Batı'nın örnek alınması, ancak kültürel yapının korunması düşüncesi, Yeni Türk Devleti'nin kurulmasında ve Mustafa Kemal Atatürk'ün ortaya koyduğu milliyetçilik ilkesinin oluşmasında etkili olmuştur.

Batıcılık

* Türk toplumuna Batı'da gelişen düşünce, yönetim biçimi, yaşama tarzını getirerek ülkenin gelişmesini, kalkınmasını sağlamak amaçlanmıştır. Temsilcileri Tevfik Fikret, Celal Nuri'dir.
* Batılılaşma yanlılarının fikirleri ileride Atatürk'ün yaptığı inkılaplarla hayata geçirilmiştir.

XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDEKİ KÜLTÜREL GELİŞMELER

XIX. YÜZYILDA OSMANLI TOPLUM YAPISINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLER

* XIX. yüzyılda bir yandan kaybedilen topraklarla birlikte genel nüfus (özellikle gayrimüslüm nüfus) azalırken, diğer yandan kaybedilen toprakların Müslüman halkı Anadolu'ya göç ettiği için başta İstanbul olmak üzere şehir ve kasabalarda nüfus artışı yaşandı. **Bu yüzyılda Osmanlı Devleti, Rusya ve Avusturya'nın baskısından kaçan mülteci Macarlar ile Lehleri, Doğu Anadolu ve Çukurova'ya yerleştirdi.**
* Kırım Savaşı sırasında Osmanlı ordusuyla beraber savaşan İngiliz ve Fransız askerlerin etkisiyle **Alafrangalık** denilen Avrupayı taklit eden yaşam tarzı ortaya çıktı. Yabancı dil bilmek önem kazandı.
* **I. Abdülmecit'in zamanında**, Edirne, Varna ve Kırım arasında **ilk telgraf hattı**, İzmir-Turgutlu arasında **ilk demiryolu** kuruldu. **İlk Türk müzesi ve belediye** açıldı. Kaime adıyla **ilk kağıt para** bastırıldı, **Bank-ı Dersaadet adında ilk banka** açıldı. **Şirket-i Hayriye** kurularak, İstanbul'da **vapur işletmeciliğine** geçildi.
* **Sultan Abdülaziz, Avrupa'ya giden ilk Osmanlı padişahı** oldu. Osmanlı Devleti **en büyük dış borçlanmayı** bu dönemde yaptı. **Osmanlı donanması yenilenerek dünyanın en büyük üçüncü büyük filosu** haline getirildi. **Vilayet nizamnameleri** çıkarılarak idari yapı yeniden tesis edildi. **Mithat Paşa** tarafından çiftçiyi desteklemek için **Memleket Sandıkları** kuruldu. Batılı tarzda **Nizamiye Mahkemeleri** açıldı. **Ahmet Cevdet Paşa** öncülüğünde **Mecelle** adı verilen Osmanlı medeni kanunu hazırlanmaya başladı.
* Yabancı sermayenin Osmanlı'ya gelmesi ile bankalar, oteller, iş hanları, postaneler yaygınlaştı. **İstanbul'da elektrik şebekesi kuruldu, elektrikli tramvay ve otomobiller kullanılmaya başlandı.**

XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDE BASIN-YAYIN HAYATINDAKİ GELİŞMELER

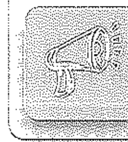
* II. Mahmut **Takvimivakayi adında ilk resmi gazete**yi sonra, I. Abdülmecit Cerideihavadis adındaki yarı resmi gazeteyi, Agah Efendi **ilk özel gazete Tercümanıahval**'i çıkardı. Şinasi **Tasviriefkar** gazetesini yayımladı. **İlk Türk dergisi Vekayıtıbbıye**'dir (1850). Bunu Mecmuaifünun ve Mirat dergileri izledi. **İlk mizah dergisi Teodor Kasap'ın çıkardığı Diyojen**'dir (1872). Basınının yönetime karşı eleştirilerinin artması üzerine 1864'te Matbuat Nizamnamesi çıkarılarak gazete kapatma, para ve hapis cezaları uygulanmaya başlandı.
* II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Tevfik Fikret öncülüğünde **Tanin gazetesi** çıkarıldı. İttihat Terakki yönetimine karşı olanlar **Volkan gazetesi**ni yayımladılar. **İlk kadın dergisi 1869'da Terakkilmuhaderrat**'tır (Kadınların yükselişi). 1886'da yazarlarının tamamı kadın olan Şükufezar (Çiçek bahçesi), 1895'te **Hanımlara Mahsus Gazete** yayımlandı. **Fatma Aliye**, en önemli kadın yazarlardandı. 1908'de çıkarılan Demet adlı dergiyle **Halide Edip** adından söz ettirdi.

XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDE EĞİTİM ALANINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞMELER

* II. Mahmut döneminde yurt dışına öğrenci gönderildi. Medreselerin yanında yeni ve modern anlayışla eğitim yapan okullar açıldı. Bir yandan yeni anlayışla eğitim yapan okullardan mezun olanlar, diğer yandan geleneksel medrese eğitimi alanlar nedeniyle iki farklı anlayış oluştu.
* Tanzimat Döneminde **Ahmet Cevdet Paşa öncülüğünde kurulan Encümenidaniş** yeni ve modern eğitimin nasıl uygulanacağına karar veren yetkili kurum oldu. 1856'da bugünkü Milli Eğitim Bakanlığına denk olan **Maarifiumumiye Nezareti** kuruldu ve **Maarifiumumiye Nizamnamesi** çıkarıldı (1869).
* Bu nizamnameye göre, her köy ve mahalleye sıbyan mektebi kurulacaktı. Eğitimin aşamaları **sıbyan mektebi, rüştiye, idadi, sultani, darülfunun** olarak belirlendi. 1868 yılında **Galatasaray Sultanisi**, 1870 yılında **Darülfunun** açıldı. Üç defa açılıp kapanan Darilfünun 1900 yılında bugünkü İstanbul Üniversitesi'nin yerinde **Darülfununuşahane** adıyla yeniden açıldı.
* II. Abdülhamit döneminde **Baytar, Orman ve Maden, Telgraf, Kadastro, Dişçi Mektebi gibi meslek ve sanat okulları**nın açılması sağlandı.

XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NDE KÜLTÜR, SANAT VE MİMARİ ALANLARINDA GELİŞMELER

* XIX. yüzyılda Avrupa'nın gerçekçi resim anlayışından etkilenilerek Avrupa'ya öğrenciler gönderilmiştir. **Osman Hamdi Bey, Şeker Ahmet Paşa** bu öğrenciler arasında yetişmiş **ilk ünlü ressamlarımızdandır**. II. Mahmut Avrupa'dan getirttiği ressamlara portresini yaptırıp Babıali'ye astırmıştır.

Osman Hamdi Bey tarafından güzel sanatlar eğitimi vermek üzere Sanayiinefise Mektebi açılmıştır. Osmanlı Devleti'nde ilk müzecilik, Osman Hamdi Bey yönetiminde bu yüzyılda açılan ilk **Müzeyihümayun** ile başlamıştır (1881). II. Abdülhamit'in isteğiyle Osman Hamdi Bey, İstanbul'da **Arkeoloji Müzesi (Asarıatika)** kurmuştur.

* XIX. yüzyılda Batı mimari üslubu ile Osmanlı üslubunun bir arada görüldüğü (seçmeci-eklektik tarzda) birçok mimari eser yapıldı. **Beylerbeyi Sarayı, Çırağan Sarayı, Yıldız Camisi, Hamidiye Camisi, Ortaköy Camisi, Dolmabahçe Camisi ile II. Mahmut Türbesi en önemli mimari eserlerdendir.**
* II. Mahmut döneminde modern anlamda müzik eğitimi verilmesi için **Mızıkayıhumayun** kuruldu. Avrupa'dan getirttiği **Donizetti'ye askeri bandoyu kurdurttu**. I. Abdülmecit döneminde **Güllü Agop, modern Osmanlı tiyatrosunu kurdu**. Sonrasında İstanbul, Bursa ve Adana şehir tiyatroları kuruldu, **Şinasi tarafından yazılan ilk Türk tiyatro eseri Şair Evlenmesi** oyunu halkın büyük ilgisini çekti.

XX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ VE SAVAŞLAR

TRABLUSGARP SAVAŞI (1911 - 1912)

NEDEN

* **Siyasi birliğini geç tamamlayan İtalya'nın sömürgeciliğe yönelmesi**, gelişen sanayisi için ham madde ve pazar arayışı bu savaşın temel nedenidir.
* İngiltere, Fransa ve Rusya, **İtalya'yı Almanya'dan koparmak ve bu devletin sömürgeci isteklerini köreltmek amacıyla**, İtalya'nın Trablusgarp'ı işgal etmesini onayladılar.
* Trablusgarp'ın İtalya'ya coğrafi açıdan yakınlığı ve Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'ı savunacak güçten yoksun olması işgali hızlandıran etkenler olmuştur.

SÜREÇ

* İtalya 1911 yılında Trablusgarp'a asker çıkardı.
* Osmanlı Devleti, bu işgal karşısında askeri hiçbir eylemde bulunamadı çünkü **donanma II. Abdülhamit tarafından dağıtılmış ve gemiler Haliç'e çekilerek çürütülmüştü. Kara ordusunun Trablusgarp'a girebilmesi için Mısır'dan geçmesi gerekiyordu. Ancak burası İtalya'yı destekleyen İngiltere'nin elindeydi.** Buna rağmen içlerinde Enver Bey (Paşa) ve Mustafa Kemal'in de bulunduğu kimi subaylar gizlice Trablusgarp'a giderek halkı teşkilatlandırıp askeri birlikleri yeniden toparladılar. Derne ve Tobruk'ta İtalyanları yendiler.
* **Mustafa Kemal'in ilk savaş deneyimi** olan bu savaş, halk arasında tanınmasının başlangıcı olmuştur.
* **Derne ve Tobruk cephelerindeki zaferler, Mustafa Kemal'in sömürgeciliğe karşı ilk askeri başarıları oldu.**
* Bu arada Balkan Savaşları'nın çıkması ve Osmanlı Devleti'nin zor duruma düşmesi nedeniyle barış yapıldı.

SONUÇ

UŞİ ANTLAŞMASI (15 EKİM 1912)

* Osmanlı Devleti ile İtalya arasında Uşi Antlaşması imzalandı (15 Ekim 1912). Bu antlaşmaya göre;
* Trablusgarp ve Bingazi İtalya'ya bırakıldı.
* Balkan Savaşları'nın sonuna kadar **On İki Ada ve Rodos İtalya'ya terk edildi.**
* İtalya diğer devletlerin onaylaması halinde kapitülasyonların kaldırılmasına karşı çıkmayacaktı.
* Trablusgarp halkı dini yönden halifeye bağlı kalacaktı.
* Balkan Savaşları'ndan sonra İtalyanlar adaları terk etmediler. II. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılınca bu adaları Yunanistan'a bıraktılar.
* **Uşi Antlaşması'yla Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki son toprağı (Trablusgarp) elden çıktı.**

BALKAN SAVAŞLARI (1912-1913)

I. BALKAN SAVAŞI (1912 - 1913)

NEDEN

* **Balkan devletlerinin Osmanlı Devleti'ni Balkanlardan atarak** topraklarını genişletmek istemeleri bu savaşın temel nedenleridir.
* Fransız İhtilali'nin sonunda ortaya çıkan **milliyetçilik akımının** etkisi bir diğer önemli etkendir.
* Başta **Panslavizm politikasıyla Rusya** olmak üzere Avrupalı güçlerin Balkan devletlerini Osmanlı'ya karşı kışkırtması savaşın başlamasını hızlandırmıştır.

SÜREÇ

* Bulgaristan, Karadağ, Sırbistan ve Yunanistan aralarında Balkan Birliği kurarak Osmanlı Devleti'ne saldırdılar.
* **Ordunun siyasete karışması ve parti çekişmeleri nedeniyle komutanlar arasında anlaşmazlıkların çıkması**, deneyimli subay ve askerlerin terhis edilmesi (65.000 askerin terhisi), silah ve teçhizat eksikliklerinin olması gibi sorunlardan dolayı Osmanlı Devleti bütün cephelerde yenilgiler almıştır.
* Bulgarlar, Edirne'yi alarak Çatalca'ya kadar ilerlemişler; Yunanlar, Selanik ve Yanya'yı ele geçirerek Ege Adalarını işgal etmişler; Sırplar ise Manastır ve İşkodra'ya yerleşmişlerdir.
* I. Balkan Savaşı devam ederken Osmanlı Devleti'nin aldığı yenilgilerden yararlanan **Arnavutluk**, zaten sınırı kalmadığı **Osmanlı Devleti'nden ayrılıp bağımsızlığını kazanan son Balkan devleti oldu (1913).**

SONUÇ

* Avrupalı devletler durumu değerlendirmek ve Balkanlardaki savaşı durdurmak amacıyla Londra'da bir konferans toplanmasını sağladılar. Konferans sonunda Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasında **Londra Antlaşması (30 Mayıs 1913)** imzalandı. Bu antlaşmaya göre;
  - **Osmanlı Devleti Midye-Enez hattının doğusuna çekildi.**
  - Balkanlardaki Osmanlı toprakları, Balkan devletleri arasında paylaştırıldı.
  - Arnavutluk ve Ege Adaları sorunu büyük devletlerin kararına bırakıldı.

> Londra Konferansı devam ederken **İttihat ve Terakki Partisi yaptığı hükümet darbesi ile yönetimi doğrudan ele geçirdi (Bâbıali Baskını - 23 Ocak 1913).**

II. BALKAN SAVAŞI (1913)

NEDEN

* Londra Antlaşması'yla **Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki topraklarından en büyük payı Bulgaristan almıştı. Bulgar sınırının Ege kıyılarına ulaşması, Sırp - Yunan ittifakına yol açtı.** Gelişmeleri kendisi için tehlikeli gören Bulgaristan bu ittifaka saldırdı.

SÜREÇ

* Karadağ ve Romanya da Bulgaristan'dan pay almak için savaşa girdiler.
* Bu fırsattan yararlanan **Osmanlı Devleti, Midye - Enez hattını aşarak Kırklareli ve Edirne'yi geri aldı.**
* Balkan Savaşlarından sonra aşağıdaki antlaşmalar yapılmıştır.

SONUÇ

Bükreş Antlaşması (10 Ağustos 1913)	İstanbul Antlaşması (29 Eylül 1913)	Atina Antlaşması (14 Kasım 1913)
Bulgaristan ve diğer Balkan devletleri arasında yapılan bu antlaşmaya göre:	**Bulgaristan ve Osmanlı Devleti arasında imzalanan bu antlaşmaya göre:**	**Yunanistan ve Osmanlı Devleti arasında imzalanan bu antlaşmaya göre:**
* Manastır, Üsküp ve Priştine Sırbistan'a, * Serez, Drama ve Selanik Yunanistan'a, * Güney Dobruca Romanya'ya bırakıldı.	* Edirne, Kırklareli ve Dimetoka Osmanlı Devleti'ne bırakıldı. * Kavala ve Dedeağaç Bulgaristan'ın oldu. * Meriç Irmağı iki devlet arasında sınır oldu. * Bulgaristan'da yaşayan Türkler Bulgarlarla eşit haklara sahip olacaklardı.	* Yanya, Selanik ve Girit Yunanistan'ın oldu. * Yunanistan'da kalan Türk azınlığın hakları güvence altına alındı. **Sırbistan'la İstanbul Antlaşması** * Osmanlı Devleti, sınırları kalmamasına rağmen Sırbistan ile bu ülkede kalan Türklerin haklarını korumak için İstanbul Antlaşması'nı imzaladı **(1914).**

TEST - 2

1. Orhan Bey, Osmanlı'yı beylik düzeninden devlet düzenine geçirdiği için Osmanlı Devleti'nin asıl kurucusu olarak değerlendirilmektedir.

Aşağıda verilenlerden hangisi Osmanlıların beylikten devlet düzenine geçtiğini kanıtlayan bir gelişme olamaz?

A) Divan örgütünün kurulması

B) Düzenli ordunun kurulması

C) İskan politikasının uygulanması

D) Kadılık makamının oluşturulması

E) İznik'te ilk medresenin açılması

2. **Fatih Sultan Mehmet'in,**

I. şehzadelerin sancağa çıkmasına zorunluluk getirmesi,

II. kardeş katlini yasallaştırması,

III. bazı vakıf ve mülkleri devlet malı haline getirmesi

uygulamalarından hangilerinin merkezi yönetimi güçlendirmeye yönelik olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

3. Avrupa'da İncil'in ulusal dillere çevrilmesiyle herkesin dini esasları birinci elden okumasının sağlanması ve bazı aydınların Katolik Kilisesi'ni sorgulamaları sonucunda Reform hareketleri başlamıştır.

Buna göre Reform hareketlerinin Avrupa'da,

I. Avrupa'da mezhep birliğinin bozulması,

II. kiliseye duyulan güvenin azalması,

III. skolastik düşüncenin zayıflaması

sonuçlarından hangilerine ortam hazırladığı savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

4. Fransız İhtilali sonucunda egemenliğin halktan geldiği kabul edilmiş; milliyetçilik, eşitlik, hürriyet, adalet gibi ilkeler dünyaya yayılmıştır.

Bu gelişmelerin aşağıdakilerden hangisine ortam hazırladığı savunulamaz?

A) Mutlakiyetçi yönetimlerin yıkılmasına

B) İmparatorlukların parçalanmasına

C) Millet egemenliğinin güçlenmesine

D) İşçi sınıfının ortaya çıkmasına

E) Hukukun üstünlüğü anlayışının kabul görmesine

5. I. Kapıkulu Ocaklarına kanunlara aykırı asker alınmış ve bu askerlerin sayıları arttırılmıştır.

II. Dirlik sistemi bozulmuş, rüşvet ve iltimasla haksız dirlik dağıtımı yaygınlaşmıştır.

III. Avrupa'da savaş tekniği ilerlemiş, eski ordu sistemleri değişmiş ve devletler arası ilişkiler gelişmiştir.

Osmanlı Devleti'nin duraklama dönemine girmesine neden olan yukarıdaki gelişmelerden hangileri hem ordunun hem de toprak sisteminin birlikte bozulmasına yol açmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

6. **Osmanlı Devleti'nde XVII. yüzyılda ortaya çıkan Celali (Anadolu) İsyanları'nın nedeni olarak aşağıdakilerden hangisi gösterilemez?**

A) Halktan ağır vergilerin alınması

B) Tımar sisteminin bozulması

C) İltizam sisteminin yaygınlaştırılması

D) Yerel yöneticilerin adaletsiz uygulamaları

E) Merkezden uzak eyaletlerin ayrılma istekleri

7. **1774'te Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması'na göre;**

- Kırım bağımsız olacak, dini açıdan Osmanlı halifesine bağlı kalacaktır.
- Rusya, Osmanlı Devleti'nde yaşayan Ortodoksların haklarını koruyacaktır.

Yalnız bu bilgiye dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Karadeniz'de Osmanlı hakimiyeti zayıflamıştır.
B) Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki egemenlik alanı daralmıştır.
C) Rusya, Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışma fırsatı yakalamıştır.
D) Osmanlı Devleti, Kırım'la kültürel bağlarını devam ettirmeye çalışmıştır.
E) Halkı Müslüman olan bir bölge Osmanlı Devleti'nden ayrılmıştır.

8. **İtalya'nın Trablusgarp'a saldırmasında,**

I. yeni sömürgeler elde etme,
II. Akdeniz'de etkin hale gelme,
III. milliyetçilik hareketlerini yaygınlaştırma

amaçlarından hangileri etkili olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

9. **XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisinde I. de verilenin II. ye ortam hazırladığı savunulamaz?**

	I	II
A)	Kabakçı Mustafa İsyanı'nın çıkması	III. Selim Dönemi'nin sona ermesi
B)	Kırım'a bağımsızlık verilmesi	Halkı Müslüman bir toprağın elden çıkması
C)	Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması	Nizamıcedit Ordusu'nun kurulması
D)	Avrupa'nın üstünlüğünün kabul edilmesi	Islahatlarda Avrupa'nın örnek alınması
E)	Belgrad Antlaşması'ndan kazançlı çıkılması	Fransızlara verilen kapitülasyonların sürekli hale getirilmesi

10. Osmanlı tarihinde Tanzimat Fermanı'nın yayınlanmasından I. Meşrutiyet'in ilanına kadar geçen süreye Tanzimat Dönemi adı verilir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi Tanzimat Dönemi yeniliklerinden biri değildir?

A) İltizamın kaldırılması
B) Gayrimüslimlerin kendi okul ve hastanelerini açabilmesi
C) Mecelle'nin hazırlanması
D) Gayrimüslimlerin devlet memurluklarına alınması
E) Kanunuesasi'nin ilan edilmesi

11. XIX. yüzyıl boyunca Rusya, Slav ırkından olan milletleri birlik altında toplama amacı güden Panslavizm politikasını uygulamayı hızlandırmıştır.

Rusya'nın bu politikasının,

I. Balkanlarda Osmanlı yönetimine karşı azınlık ayaklanmalarının artması,
II. Osmanlı-Rus savaşlarının süreklilik kazanması,
III. yabancı devletlere verilen kapitülasyonların genişletilmesi

durumlarından hangilerine ortam hazırladığı savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

12. **Aşağıdakilerden hangisinde I. de verilenin II. ye ortam hazırladığı söylenemez?**

	I	II
A)	Milliyetçilik akımının yayılması	Osmanlı Devleti'nde azınlık isyanlarının başlaması
B)	Hünkar İskelesi Antlaşması'nın imzalanması	Boğazlar meselesinin ortaya çıkması
C)	İngiltere'yle Balta Limanı Ticaret Antlaşması'nın yapılması	Osmanlı ekonomisinin dışa bağımlılığının artması
D)	Yunanlara ve Sırplara bağımsızlık verilmesi	Milliyetçilik hareketinin başarıya ulaşması
E)	Ermenilerin yaşadığı Doğu Anadolu'da ıslahat yapılması	Ermeni sorununun azalması

2. A 3. E 4. D 5. B 6. E 7. B 8. C 9. C 10. E 11. D 12. E

- OSMANLI DEVLETİ VE I. DÜNYA SAVAŞI
- MONDROS ATEŞKES ANLAŞMASI (30 EKİM 1918)
- MONDROS ATEŞKESİ SONRASI KURULAN CEMİYETLER
- MİLLİ MÜCADELE HAZIRLIKLARI
- SEVR BARIŞ ANTLAŞMASI (10 AĞUSTOS 1920)
- DOĞU, GÜNEY VE BATI CEPHESİ
- LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI

OSMANLI DEVLETİ VE I. DÜNYA SAVAŞI

GENEL NEDENLER

* Fransız İhtilali sonucunda ortaya çıkan **milliyetçilik akımının etkisi**
* Sanayi İnkılabı ile birlikte **sömürgeciliğin hızlanması**
* **Ham madde ve pazar arayışı**nın devletler arası rekabete dönüşmesi
* Avrupa devletleri arasında **bloklaşma** ve **silahlanma** yarışının hızlanması

ÖZEL NEDENLER

* İngiltere ve Almanya arasında ham madde ve pazar arayışından kaynaklanan rekabetin olması
* Fransa'nın 1871 Sedan Savaşı'nda Almanya'ya kaptırdığı **Alsas Loren** kömür havzasını geri almak istemesi
* Avusturya - Macaristan İmparatorluğu ile Rusya'nın Balkanlara hâkim olma mücadelesi
* İtalya'nın Akdeniz'e egemen olma düşüncesi
* Rusya'nın dünya ticaretinden pay almak için **sıcak denizlere ulaşmak** amacını taşıması ve Balkanlarda uyguladığı **Panslavizm** politikası
* Japonya'nın Asya ve Büyük Okyanus'ta yayılma amacı gütmesi

İtilaf Devletleri	**İttifak Devletleri**
İngiltere, Fransa, Rusya	Almanya, Avusturya - Macaristan, İtalya

SAVAŞIN BAŞLAMASI

* 28 Haziran 1914'te Avusturya - Macaristan İmparatorluğu veliahtının Saraybosna gezisi sırasında bir Sırp tarafından öldürülmesi I. Dünya Savaşı'nı başlatan kıvılcım oldu.
* Bu olay üzerine Avusturya - Macaristan İmparatorluğu Sırbistan'a savaş açtı. Savaş, İtilaf ve İttifak bloklarının birbirine savaş ilan etmesi ile kısa zamanda büyük bir dünya savaşına döndü.

OSMANLI DEVLETİ'NİN I. DÜNYA SAVAŞI'NA GİRME NEDENLERİ

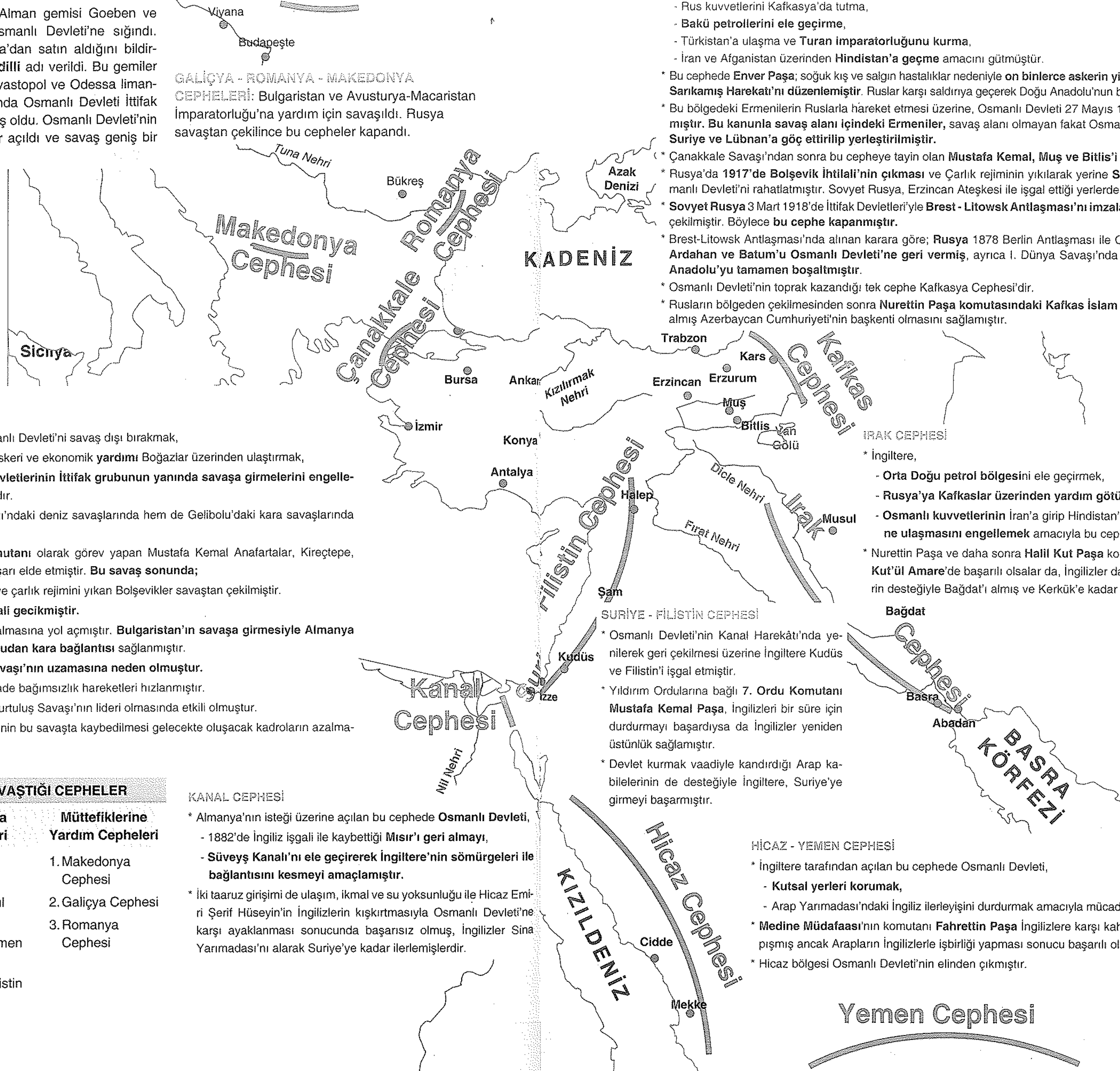
* İttihat ve Terakki'nin önde gelen isimlerinden Enver Paşa ve arkadaşları, savaşı Almanya'nın kazanacağını tahmin ediyorlardı. Almanya'nın yanında savaşa girilirse;
  - Balkan Savaşları'yla **kaybedilen toprakların geri alınabileceğini**,
  - Kapitülasyonların kaldırılacağını,
  - Kafkasya ve Orta Asya'daki Türk dünyası ile birleşilebileceğini,
  - Avrupa'da içine düşülen siyasi yalnızlıktan kurtulunacağını düşünüyorlardı.
* Osmanlı Devleti başlangıçta tarafsızlığını ilan ederek **Boğazları kapattığını** bildirdi.
* **Kapitülasyonları** tek taraflı olarak **kaldırdı.** Ancak bu duruma en büyük tepkiyi dost gibi görünen Almanya gösterdi.
* Tarafsızlığına rağmen yine de her an savaşa girebilecek gibi **genel seferberlik** ilan etti.

ALMANYA'NIN OSMANLI DEVLETİ'Nİ YANINDA SAVAŞA KATMA NEDENLERİ

* Almanya, Osmanlı Devleti'nin **jeopolitik konumu** nedeniyle kendi yanında savaşa girmesini istiyordu.
* Osmanlı Devleti Kafkasya'da Rusya ile, **Süveyş Kanalı**'nda İngiltere ile savaşırsa kendi (Almanya'nın) yükü hafifleyecek ve İngiltere'nin sömürgelerine giden yolları kesilebilecekti.
* **Boğazlar** yolu ile Rusya'ya yardım gönderilmesi de engellenecekti.
* Osmanlı padişahının **halifelik** sıfatı kullanılarak Müslüman devletlerin savaşa girmesi sağlanacaktı.
* Yakın Doğu ve Orta Doğu **petrol** bölgelerine sahip olacağını ve Osmanlı Devleti'nin kaynaklarından yararlanacağını düşünüyordu.

OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA GİRMESİ

İngiliz donanmasından kaçan iki Alman gemisi Goeben ve Breslau **(Goben ve Breslav)** Osmanlı Devleti'ne sığındı. Osmanlı Devleti, gemileri Almanya'dan satın aldığını bildirdi. Goeben'e **Yavuz**, Breslau'a **Midilli** adı verildi. Bu gemiler Karadeniz'e açılarak Rusya'nın Sivastopol ve Odessa limanlarını bombaladı. Bu olay sonucunda Osmanlı Devleti İttifak Devletleri'nin yanında savaşa girmiş oldu. Osmanlı Devleti'nin katılmasıyla savaşta yeni cepheler açıldı ve savaş geniş bir alana yayıldı.

GALİÇYA - ROMANYA - MAKEDONYA CEPHELERİ: Bulgaristan ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na yardım için savaşıldı. Rusya savaştan çekilince bu cepheler kapandı.

ÇANAKKALE CEPHESİ

* İtilaf Devletleri,
  - **İstanbul ve Boğazları alarak** Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmak,
  - Müttefikleri **Rusya'ya** gerekli olan askeri ve ekonomik **yardımı** Boğazlar üzerinden ulaştırmak,
  - Henüz savaşa girmemiş **Balkan devletlerinin İttifak grubunun yanında savaşa girmelerini engellemek** amacıyla bu cepheyi açmışlardır.
* İtilaf Devletleri hem Çanakkale Boğazı'ndaki deniz savaşlarında hem de Gelibolu'daki kara savaşlarında başarısız olmuşlardır.
* Bu cephede, **Anafartalar Grup Komutanı** olarak görev yapan Mustafa Kemal Anafartalar, Kireçtepe, Conkbayırı ve Arıburnu'nda büyük başarı elde etmiştir. **Bu savaş sonunda;**
  - Rusya'da **Bolşevik İhtilali çıkmış** ve çarlık rejimini yıkan Bolşevikler savaştan çekilmiştir.
  - İstanbul'un ve **imparatorluğun işgali gecikmiştir.**
  - Bulgaristan'ın İttifak grubunda yer almasına yol açmıştır. **Bulgaristan'ın savaşa girmesiyle Almanya ile Osmanlı Devleti arasında doğrudan kara bağlantısı** sağlanmıştır.
  - Bu cephedeki savaşlar **I. Dünya Savaşı'nın uzamasına neden olmuştur.**
  - İngiltere ve Fransa'nın sömürgelerinde bağımsızlık hareketleri hızlanmıştır.
  - Mustafa Kemal'in başarıları, Türk Kurtuluş Savaşı'nın lideri olmasında etkili olmuştur.
  - Osmanlı Devleti'nin eğitimli gençlerinin bu savaşta kaybedilmesi gelecekte oluşacak kadroların azalmasına yol açmıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞTIĞI CEPHELER

Taarruz Cepheleri	Savunma Cepheleri	Müttefiklerine Yardım Cepheleri
1. Kafkas Cephesi	1. Çanakkale Cephesi	1. Makedonya Cephesi
2. Kanal Cephesi	2. Irak - Musul Cephesi	2. Galiçya Cephesi
	3. Hicaz - Yemen Cephesi	3. Romanya Cephesi
	4. Suriye - Filistin Cephesi	

KANAL CEPHESİ

* Almanya'nın isteği üzerine açılan bu cephede **Osmanlı Devleti,**
  - 1882'de İngiliz işgali ile kaybettiği **Mısır'ı geri almayı,**
  - **Süveyş Kanalı'nı ele geçirerek İngiltere'nin sömürgeleri ile bağlantısını kesmeyi amaçlamıştır.**
* İki taarruz girişimi de ulaşım, ikmal ve su yoksunluğu ile Hicaz Emiri Şerif Hüseyin'in İngilizlerin kışkırtmasıyla Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanması sonucunda başarısız olmuş, İngilizler Sina Yarımadası'nı alarak Suriye'ye kadar ilerlemişlerdir.

KAFKASYA CEPHESİ

* Osmanlı Devleti bu cephede,
  - Rus kuvvetlerini Kafkasya'da tutma,
  - **Bakü petrollerini ele geçirme,**
  - Türkistan'a ulaşma ve **Turan imparatorluğunu kurma,**
  - İran ve Afganistan üzerinden **Hindistan'a geçme** amacını gütmüştür.
* Bu cephede **Enver Paşa**; soğuk kış ve salgın hastalıklar nedeniyle **on binlerce askerin yitirilip başarısızlıkla sonuçlandığı Sarıkamış Harekatı'nı düzenlemiştir.** Ruslar karşı saldırıya geçerek Doğu Anadolu'nun büyük bölümünü işgal etmiştir.
* Bu bölgedeki Ermenilerin Ruslarla hareket etmesi üzerine, Osmanlı Devleti 27 Mayıs 1915'te **Tehcir Kanunu'nu çıkarmıştır. Bu kanunla savaş alanı içindeki Ermeniler,** savaş alanı olmayan fakat Osmanlı Devleti sınırları içinde bulunan **Suriye ve Lübnan'a göç ettirilip yerleştirilmiştir.**
* Çanakkale Savaşı'ndan sonra bu cepheye tayin olan **Mustafa Kemal, Muş ve Bitlis'i geri almıştır.**
* Rusya'da **1917'de Bolşevik İhtilali'nin çıkması** ve Çarlık rejiminin yıkılarak yerine **Sovyet Rusya'nın kurulması** Osmanlı Devleti'ni rahatlatmıştır. Sovyet Rusya, Erzincan Ateşkesi ile işgal ettiği yerlerden geri çekilmiştir.
* **Sovyet Rusya** 3 Mart 1918'de İttifak Devletleri'yle **Brest - Litowsk Antlaşması'nı imzalayarak** Birinci Dünya Savaşı'ndan çekilmiştir. Böylece **bu cephe kapanmıştır.**
* Brest-Litowsk Antlaşması'nda alınan karara göre; **Rusya** 1878 Berlin Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nden aldığı **Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlı Devleti'ne geri vermiş,** ayrıca I. Dünya Savaşı'nda Çarlık rejiminin işgal ettiği **Doğu Anadolu'yu tamamen boşaltmıştır.**
* Osmanlı Devleti'nin toprak kazandığı tek cephe Kafkasya Cephesi'dir.
* Rusların bölgeden çekilmesinden sonra **Nurettin Paşa komutasındaki Kafkas İslam Ordusu,** Bakü'yü Ermenilerden almış Azerbaycan Cumhuriyeti'nin başkenti olmasını sağlamıştır.

IRAK CEPHESİ

* İngiltere,
  - **Orta Doğu petrol bölgesi**ni ele geçirmek,
  - **Rusya'ya Kafkaslar üzerinden yardım götürmek,**
  - **Osmanlı kuvvetlerinin** İran'a girip Hindistan'daki İngiliz **sömürgelerine ulaşmasını engellemek** amacıyla bu cepheyi açmıştır.
* Nurettin Paşa ve daha sonra **Halil Kut Paşa** komutasında Osmanlılar **Kut'ül Amare**'de başarılı olsalar da, İngilizler daha sonra gelen kuvvetlerin desteğiyle Bağdat'ı almış ve Kerkük'e kadar ilerlemişlerdir.

SURİYE - FİLİSTİN CEPHESİ

* Osmanlı Devleti'nin Kanal Harekâtı'nda yenilerek geri çekilmesi üzerine İngiltere Kudüs ve Filistin'i işgal etmiştir.
* Yıldırım Ordularına bağlı **7. Ordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa,** İngilizleri bir süre için durdurmayı başardıysa da İngilizler yeniden üstünlük sağlamıştır.
* Devlet kurmak vaadiyle kandırdığı Arap kabilelerinin de desteğiyle İngiltere, Suriye'ye girmeyi başarmıştır.

HİCAZ - YEMEN CEPHESİ

* İngiltere tarafından açılan bu cephede Osmanlı Devleti,
  - **Kutsal yerleri korumak,**
  - Arap Yarımadası'ndaki İngiliz ilerleyişini durdurmak amacıyla mücadele etmiştir.
* **Medine Müdafaası**'nın komutanı **Fahrettin Paşa** İngilizlere karşı kahramanca çarpışmış ancak Arapların İngilizlerle işbirliği yapması sonucu başarılı olamamıştır.
* Hicaz bölgesi Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmıştır.

I. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONA ERMESİ VE SAVAŞIN SONUÇLARI

* Osmanlı Devleti, Avusturya - Macaristan, Alman İmparatorlukları ve Rus Çarlığı yıkılmıştır.
* Çekoslovakya, Avusturya, Macaristan, Polonya, Litvanya, Ukrayna, Estonya ve Yugoslavya devletleri kurulmuştur.
* Dünya devletleri bu derecede büyük savaşları engellemek amacıyla I. Dünya Savaşı sonrasında **Milletler Cemiyeti'ni (Cemiyet-i Akvam)** kurmuşlardır.
* Savaştan istediklerini elde edemeyen devletlerde yeni rejimler ortaya çıkmıştır (Rusya'da **Komünizm**, Almanya'da **Nazizm**, İtalyada **Faşizm** gibi).
* Sömürgecilik anlayışı değişerek **mandacılık (himaye)** ortaya çıkmıştır.

WİLSON İLKELERİ (8 OCAK 1918)

SÜREÇ

* 1914'ten beri devam eden savaşın getirdiği sıkıntılardan dolayı taraflar çok güç duruma düşmüşlerdi. Bu sırada Alman denizaltılarının Amerikan ticaret ve yolcu gemilerine saldırması üzerine ABD Başkanı Wilson, bazı temel ilkeler yayımlayarak savaşa girmeye karar verdi. ABD Başkanı Wilson, savaşlardan insanlığın daha fazla zarar görmeden, barış içinde yaşaması için savaş sonunda devletlerin uyması gereken kurallar olarak nitelendirilebilecek 14 maddelik bir bildiri yayımladı. Bu bildirinin en önemli maddeleri şunlardır:

KARARLAR

* Savaşın sonunda **galip devletler, savaşı kaybeden devletlerden toprak almayacak** ve yenilen devletler tazminat ödemeyecek.
* Barışın sürekliliğini sağlamak amacıyla **Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) kurulacak**.
* Devletler arası **gizli anlaşmalara son verilecek**.
* Her ulus kendi geleceğini belirleme hakkına sahip olacak **(self determinasyon)**.
* Osmanlı Devleti'nin Türk nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde, Türklere kesin egemenlik tanınacak **(Bu maddeyle, Osmanlı İmparatorluğu'nda Türk çoğunluğun yaşadığı bölgelerde "bağımsız bir Türk Devleti'nin kurulması güvence altına alınıyordu.)**
* Türk egemenliği altında yaşayan diğer milletlere kendi kendini yönetme hakkı verilecek. **(Bu maddeyi, azınlık unsurlar, bağımsız devlet kurma girişimlerine dayanak yaptılar.)**

MONDROS ATEŞKES ANLAŞMASI (30 EKİM 1918)

MONDROS ATEŞKES ANLAŞMASI (30 EKİM 1918)

SÜREÇ

* Bulgaristan'ın savaştan çekilmesi Makedonya Cephesi'nin çökmesine, Osmanlı Devleti'nin Almanya ve Avusturya ile bağlantılarının fiilen kesilmesine ve de bu devletlerden gelecek yardımların alınamamasına neden oldu. Ayrıca Trakya ve İstanbul, olası bir Yunan saldırısına karşı açık hale gelmişti. Bu zor durumu Filistin ve Irak cephelerinde İngilizlere karşı alınan yenilgiler daha da ağırlaştırdı.
* İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin hükümetten çekilmesi üzerine, 14 Ekim 1918'de **Ahmet İzzet Paşa hükümeti** kurdu ve ilk iş olarak da İtilaf Devletleri'nden ateşkes isteğinde bulundu. Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan ateşkese, İtilaf Devletleri adına İngiliz **Amiral Calthrope (Kaltrop)**, Osmanlı Devleti adına **Bahriye Nazırı Rauf (Orbay) Bey** imzacılar olarak katıldı.

Madde	Amaç
* Boğazlar, İtilaf Devletleri'ne açılacak ve buralardaki istihkâmlar yine bu devletler tarafından işgal edilecektir.	* İstanbul'un güvenliğini tehlikeye düşürmek, Osmanlı Hükümeti'ni baskı altında tutmak, Anadolu ve Rumeli bağlantısını kesmek
* Osmanlı orduları terhis edilecek, orduya ait tüm silah ve cephane İtilaf Devletleri'ne teslim edilecektir.	* Türk yurdunu silahsız ve savunmasız bırakmak
* Hükümet haberleşmesi dışında telsiz, telgraf ve kabloların denetimi İtilaf Devletleri'nin kontrolüne verilecektir.	* Türk halkının işgaller karşısında birlik beraberlik oluşturup direnişe geçmesini önlenmek
* Tersane ve limanlar ile Toros tünelleri, demir yolları İtilaf Devletleri'nin kontrolüne verilecektir.	* Osmanlı Devleti'nin siyasal bağımsızlığının yanı sıra ekonomik bağımsızlığını da tamamen yok etmek
* İtilaf Devletleri, güvenliklerini tehdit edecek bir durum olduğunda herhangi bir stratejik noktayı işgal edebileceklerdir **(7. madde)**.	* **Türk yurdunun tamamını işgallere açık hale getirmek (Osmanlı Devleti açısından en tehlikeli madde)**
* Doğudaki altı ilde **(vilayetisitte)** (Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ ve Sivas) herhangi bir karışıklık çıkarsa, İtilaf Devletleri buraları işgal edebilecektir **(24. madde)**.	* İleride kurulması tasarlanan **Ermeni devletine zemin hazırlanmak**

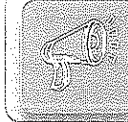
PARİS BARIŞ KONFERANSI (18 OCAK 1919) VE BARIŞ ANTLAŞMALARI

AMAÇ

* Birinci Dünya Savaşı sonrasında **yenen devletlerle yenilen devletler arasında imzalanacak barış antlaşmalarının şartlarını kararlaştırmaktır.**

KARARLAR

* Milletler Cemiyeti (Cemiyeti Akvam) oluşturuldu.
* Manda sistemi benimsendi. **Arap Yarımadası, Filistin, Suriye, Irak'ın manda sistemi ile yönetilmesi**, Doğu Anadolu'da bir **Ermeni devletinin kurulması** kabul edildi.

Paris Barış Konferansı'nda İzmir ve Doğu Trakya'nın Yunanistan'a verilmesi kararlaştırıldı. İtalya'ya ise sadece Batı Akdeniz bölgesi bırakıldı.Yapılan gizli anlaşmalar gereği Batı Anadolu'yu da alması gereken İtalya, konferansı terk etmiştir.

* Almanya ile Versailles (Versay) (28 Haziran 1919), Avusturya ile St. Germain (Sen Jermen) (10 Eylül 1919), Bulgaristan ile Neuilly (Nöyyi) (27 Kasım 1919), Macaristan ile Trianon (Triyanon) Antlaşmaları (4 Haziran 1920 imzalanmıştır. **(Osmanlı Devleti'nin paylaşımında uzlaşma olmadığı için barış antlaşması ertelenmiştir.)**

İZMİR'İN İŞGALİ (15 MAYIS 1919)

* **Paris Barış Konferansı kararı uyarınca** 13 Mayıs 1919'da İzmir'e bir donanma geldi. Filoyu komuta eden Akdeniz Filosu Kumandanı Amiral Calthorpe, İzmir valisine şehrin Mondros Ateşkesi'nin 7. maddesi gereğince işgal edileceğini bildirdi. Osmanlı Hükümeti validen işgale karşı bir direniş olmamasını istedi.
* 14 Mayıs günü şehrin Yunanlar tarafından işgal edileceğini öğrenen halk, Reddiilhak Cemiyeti önderliğinde bir protesto mitingi düzenledi.**15 Mayıs 1919'da Yunan askerleri İzmir'de karaya çıktı.** Hukuku Beşer Gazetesi başyazarı **Hasan Tahsin (Osman Nevres) Yunan birliklerine "İlk kurşun"u attı.**
* İtilaf Devletleri, Yunanların İzmir'i işgalini haklı göstermek ve Avrupa kamuoyunun desteğini almak için; Batı Anadolu'da Rum nüfusun çoğunlukta olduğunu,Türklerin bu Rumları katletmekte olduğunu ileri sürdüler.
* **İzmir'in Yunanlar tarafından işgali Türklerde milli bilinci ve direniş azmini artırdı.** İşgali protesto etmek için ülkenin birçok yerinde mitingler yapıldı. 19 Mayıs 1919'da Fatih'te ve 23 Mayıs 1919'da Sultanahmet'te iki büyük miting yapıldı. Mitinglerde Halide Edip (Adıvar), Nakiye Hanım, Selim Sırrı (Tarcan), Sait Bey ve Mehmet Emin (Yurdakul) milli duyguları coşturan konuşmalar yaptılar. Bu mitingler milli bilincin oluşmasına katkıda bulundu.
* İzmir'in işgali Türk halkına durumun ne kadar tehlikeli olduğunu gösterdi. Türk halkı işgallere karşı direnmenin şart olduğuna inanarak **Kuvayimilliye'nin doğmasını sağladı.** Olaylar dünyada yankı bulmuştur.

AMİRAL BRİSTOL RAPORU (11 EKİM 1919)

* Osmanlı Devleti'nin isteği üzerine İtilaf Devletleri, Yüksek Konseyi İzmir ve yöresindeki olayları soruşturmak ve Paris Barış Konferansı'na bir raporla bildirmek üzere Amerikalı Amiral Bristol başkanlığında bir komisyonu bölgeye gönderdiler. **Komisyonun hazırladığı rapor**, İzmir'de yaşananlardan Yunanların sorumlu olduğunu, bölgede **Türk nüfusun çoğunluk oluşturduğunu** ve bölgede asayişi korunmak üzere yapılan **Yunan işgalinin bir "ilhak" (topraklarına katma) olduğunu dünya kamuoyuna duyurmuştur.**
* **Amiral Bristol Raporu**, Yunan işgalinin gerçek yüzünü dünya kamuoyuna göstererek **Milli Mücadele'nin haklılığını ortaya koyan ilk uluslararası belgedir**.

MONDROS ATEŞKESİ SONRASI KURULAN CEMİYETLER

AZINLIKLARIN KURDUĞU CEMİYETLER

Mavri Mira (Kara Gün) Cemiyeti: Büyük Yunanistan'ı kurmayı ve Bizans İmparatorluğu'nu tekrar canlandırmayı amaçlıyordu. Emirleri Yunanistan'dan alıyordu.

Pontus Rum Cemiyeti: Doğu Karadeniz'de Pontus Devleti'ni kurmayı, Yunanistan'la birleşmeyi, bölgedeki Türkleri göçe zorlamayı ve İtilaf Devletleri'nin bölgeyi işgallerini kolaylaştırmayı amaçlıyordu.

Etniki Eterya Cemiyeti: Anadolu'da Rumların yaşadığı bütün toprakların Yunanistan'a katılmasını sağlamayı ve Bizans İmparatorluğu'nu yeniden kurmayı amaçlıyordu.

Ermeni Hınçak Komitası: Çukurova ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir Ermeni devleti kurmayı amaçlıyordu. Mavri Mira ile işbirliği yapıyordu.

Taşnak Cemiyeti ve Ermeni İntikam Alayı: Çukurova ve Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurmayı amaçlıyordu.

MİLLİ VARLIĞA DÜŞMAN CEMİYETLER

İslam Teali Cemiyeti: Padişah ve halifeye bağlılığı tek kurtuluş yolu olarak görüyordu. İngiliz destekli Konya ayaklanmalarında aktif rol oynadı.

Sulh ve Selametiosmaniye Fırkası: Milli Mücadele'ye karşı olan bu cemiyet, kurtuluş yolu olarak padişah ve halifeliğe bağlılığı görüyordu.

Kürt Teali Cemiyeti: Wilson İlkeleri'nden yararlanarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde İngiliz destekli bir devlet kurmayı amaçlıyordu.

İngiliz Muhipleri (Sevenleri) Cemiyeti: Padişah ve hükümet üyelerinin birçoğunun desteğini alan bu cemiyet, İngiliz mandasını savunuyordu.

Wilson İlkeleri Cemiyeti: Amerikan mandasını savunuyordu. Sivas Kongresi'nde bazı delegeler tarafından desteklendiyse de kongreden çıkan tam bağımsızlık kararı sonucunda etkinliğini kaybetti.

MİLLİ CEMİYETLER

Trakya Paşaeli Cemiyeti: Trakya halkının Yunan işgaline karşı direniş hareketi oluşturması amacıyla kuruldu.

İzmir Müdafaaihukuk Cemiyeti: İzmir'in Yunanistan'a verilmesini önlemek amacıyla kuruldu. İzmir'in Türklere ait olduğunu dünya kamuoyuna duyurmaya çalıştı.

Redd-i İlhak Cemiyeti: İzmir ve civarının Türk olduğunu ispat etmek, İzmir'in Yunanlara verilmesini önlemek amacıyla kuruldu. Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri'nin toplanmasında etkili rol oynadı.

Trabzon Muhafazaihukuk Cemiyeti: Pontus Rum devleti kurmak isteyen Rumlara karşı kuruldu. Erzurum Kongresi çalışmalarına katıldı.

Kilikyalılar Cemiyeti: Çukurova'daki Fransız işgaline ve Ermenilerin faaliyetlerine karşı kuruldu.

Doğu Anadolu Müdafaaihukuk Cemiyeti: Doğu Anadolu'nun Ermenilere verilmesini önlemeyi ve bölgedeki Türk nüfusun azalmasını engellemeyi amaçlıyordu. Erzurum Kongresi çalışmalarının temel unsuru oldu. .

Milli Kongre Cemiyeti: Milli Mücadele'nin haklı davasını basın-yayın yoluyla dünyaya duyurmak amacıyla kuruldu. Misakımilli'nin kabul edilmesinde önemli çalışmaları oldu.

MİLLİ MÜCADELE HAZIRLIKLARI

MUSTAFA KEMAL'İN SAMSUN'A ÇIKIŞI (19 MAYIS 1919)

GÖREVLENDİRİLMESİ

Unvanı: 9. Ordu Müfettişi (her kademe askeri ve sivil makama yaptırım gücü var).

Görevleri: Doğu Karadeniz'de Pontusçu Rumlar ile Türk milli direnişçileri arasındaki çatışmaları durdurmaktı. Ayrıca Türklerin elindeki silahları toplamak ve Türkler tarafından kurulan savunma birliklerini dağıtmaktı.

SAMSUN RAPORU

* Mustafa Kemal Paşa bölgede yaptığı incelemeler sonucunda, Padişaha ve İstanbul Hükümeti'ne gönderilmek üzere hazırladığı raporunda; **halkın işgallerden rahatsız olduğunu, mandater yönetim istenmediğini ve yaşananların sorumluluğunun Rumlar olduğunu dile getirdi.**
* Samsun Raporu, Mustafa Kemal'in ilk kez yetkileri dışına çıktığını ve resmi görevine ters düştüğünü gösterir.
* Samsun'da İngiliz işgali ve Rum çetelerinin saldırıları üzerine Mustafa Kemal, daha güvenli olan Havza'ya geçti.

HAVZA GENELGESİ (28-29 MAYIS 1919)

HAZIRLIK

* Mustafa Kemal Paşa, 28 – 29 Mayıs 1919 tarihlerinde komutanlara, valilere ve Anadolu'daki milli kuruluşlara gönderdiği gizli emirler ve genelgelerle işgalleri protesto etmelerini istemiştir.
* Kurtuluş Savaşı'nın ilk genelgesi olarak nitelendirilen Havza Genelgesi'nin en önemli maddeleri şöyledir:

Madde	Amaç
* İzmir'in Yunanlar tarafından işgali; İstanbul Hükümeti'ne ve İtilaf Devletleri temsilcilerine çekilecek uyarı telgraflarlarıyla ve düzenlenecek mitinglerle protesto edilmelidir.	* İşgaller karşısında milli bilinci güçlendirerek yurt genelinde yaygınlaştırmak
* İşgallere karşı yapılan gösterilerde Hristiyan ahaliye (azınlıklara) saldırı ve düşmanlık yapılmamalıdır.	* **İşgalleri haklı gösterecek** (İtilaf Devletleri'nin Mondros Ateşkesi'nin 7. maddesini uygulamasına zemin oluşturacak) **gerekçeleri ortadan kaldırmak**

SONUÇ

* 30 Mayıs 1919'da **Mustafa Kemal'in** de **katıldığı ilk miting** olan **Havza Mitingi**, mitinglerin en büyüklerinin yapıldığı İstanbul mitingleri sonrasında, Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a geri çağrıldı. Bu çağrıyı reddeden Mustafa Kemal böylece Milli Mücadele'deki kararlılığını göstermiş oldu. Havza'da güvenlikte olmadığını hisseden Mustafa Kemal Paşa, 12 Haziran 1919 günü Amasya'ya geçti.

AMASYA GENELGESİ (22 HAZİRAN 1919)

HAZIRLANIŞ

* Havza'dan Amasya'ya geçen Mustafa Kemal Paşa Amasya Genelgesi'ni yanına gelen silah arkadaşları Rauf Bey (Orbay), Ali Fuat Paşa (Cebesoy) ve Refet Bey'e (Bele) imzalatmıştır. 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa ve Konya'daki Yıldırım Kıtaları Müfettişi Cemal Paşa tarafından onaylandıktan sonra Amasya Genelgesi yayımlanmıştır. Genelge Anadolu'daki sivil ve askeri tüm makamlara gönderilmiştir.
* **Genelgenin çok imzalı olması**, genelgenin halk üzerindeki etkisini artırmasında ve **Kurtuluş Savaşı'nı Mustafa Kemal'in şahsi menfaatleri için kullandığı propagandasının boşa çıkarılmasında etkili olmuştur.**
* Genelge bir isyan ve ihtilal bildirgesidir. **Kurtuluş Savaşı'nın amaç, gerekçe ve yöntemi ilk kez bu genelgeyle dile getirilmiştir.** Genelgenin önemli maddeleri şunlardır:

Madde	Yorum
* Vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı tehlikededir. * İstanbul Hükümeti üzerine düşen görevleri yerine getirmemektedir.	* Genelgenin bu iki maddesiyle, **Kurtuluş Savaşı'nın gerekçesi** belirlenmiştir. İstanbul Hükümeti'ne ilk kez karşı çıkılmıştır.
* Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.	* Genelgenin bu maddesiyle, **Kurtuluş Savaşı'nın yöntemi** belirlenmiştir. * **Millet egemenliği ilkesinden ilk kez söz edilmiştir.** * **Millet iradesine dayalı yeni bir devlet kurulması** öngörülmüştür. * Kurtuluş Savaşı'nın hem milli bağımsızlık hem de milli egemenlik mücadelesi olduğunu göstermiştir. * Genelgeye ihtilal beyannamesi özelliği, Kurtuluş Savaşı'na evrensel nitelik kazandırmıştır.
* Milletin haklarını dile getirip dünyaya duyurabilmek için her türlü etki ve denetimden uzak, milli bir heyetin oluşturulması gerekmektedir.	* Genelgenin bu maddesi, Milli Mücadele'nin nasıl organize edileceğini ve milli teşkilatın (Temsil Heyeti) nasıl kurulacağını gösterdikleri için yöntemle ilgilidir.
* Bunun için Anadolu'nun her yönden güvenli yeri olan Sivas'ta ulusal bir kongrenin toplanması kararlaştırılmıştır.	* Sivas'ta ulusal bir kongrenin toplanma çağrısı, genelgenin bir ihtilal bildirgesi niteliği taşıdığını göstermiştir.
* Kongreye katılmak üzere bütün sancaklardan halkın güvenini kazanmış üç delegenin hemen yola çıkarılması gerekmektedir. Delegeler Müdafaaihukuk, Kuvayımilliye dernekleri ya da belediyelerce belirlenecektir.	* Kongreye kimlerin katılacağına ve Milli Mücadele yanlısı delegelerin seçiminin nasıl yapılacağına açıklık getirilmiştir. Böylece, kongrede bağımsızlık yanlısı kararlar alınması amaçlanmıştır.
* Doğu illeri adına 10 Temmuz'da Erzurum'da bir kongre toplanacak ve bu kongreye katılacak delegeler sonra Sivas'a hareket edecektir.	* Doğu Anadolu'da Ermenilerin ayrılıkçı faaliyetlerine karşı acil önlem alınması amaçlanmıştır.
* Yapılacak çalışmalar her ihtimale karşı büyük bir gizlilik içinde yürütülmelidir.	* Güvenlik sebebiyle bu karar alınmıştır.

SONUÇ

* Amasya Genelgesi'nin yayımlanmasından sonra Mustafa Kemal Paşa, İstanbul Hükümeti tarafından İstanbul'a çağrılmış ancak bu çağrıya uymaması üzerine, kendisine resmi görevinin sona erdiği bildirilmiştir. "Sadece Padişah'tan emir alacağını" belirterek zaman kazanan Mustafa Kemal Paşa, Osmanlı Hükümeti'nin görevlendirdiği Elazığ Valisi Ali Galip'in tutuklama girişimlerini de boşa çıkartarak Erzurum'a varmıştır.
* Burada Harbiye Nezareti ve sarayın kendisini görevden alacağını anlaması üzerine **Mustafa Kemal, Osmanlı Hükümeti'nden önce davranarak 8–9 Temmuz'da müfettişlik görevi ile birlikte askerlik mesleğinden de istifa etmiştir.**

ERZURUM KONGRESİ (23 TEMMUZ- 7 AĞUSTOS 1919)

HAZIRLANIŞ

* Amasya Genelgesi'nde 10 Temmuz 1919'da Erzurum'da bir kongre toplanacağı belirtilmiştir. Doğu Anadolu Müdafaaihukuk Cemiyeti ve Trabzon Muhafazaihukuk Cemiyeti'nin düzenlediği bu kongreye doğu illerinin temsilcileri katılmıştır.
* **Erzurum Kongresi, Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir Ermeni devleti kurulmasına engel olma amacıyla toplanmıştır.** Bunun yanı sıra Karadeniz'in doğusunda devlet kurmaya çalışan **Pontus Rumlarının durdurulması da kongrede amaç olarak benimsenmiştir.**
* 10 Temmuz'da toplanması gereken kongre, çeşitli gecikmeler nedeniyle ancak 23 Temmuz 1919'da toplanmıştır.
* **Erzurum Kongresi; amacı ve toplanış şekli olarak bölgesel, aldığı kararların vatanın bütünlüğünü esas alması yönüyle ulusal bir kongredir.**
* Mustafa Kemal'in kongre başkanı olması, kongrenin ulusal nitelikli kararlar almasında en önemli etken olmuştur. Kongrede alınan önemli kararlar şunlardır:

Karar	Yorum
* Milli sınırlar içinde vatan bir bütündür, bölünemez.	* **İlk kez milli sınırlardan bahsedilerek, Misakımilli kararlarına öncülük etmiştir.**
* İstanbul Hükümeti işgaller karşısında yetersiz kalırsa millet hep birlikte kendini savunacaktır.	* Bu karar uyarınca doğudaki cemiyetler tek çatı altında birleştirilmiştir.
* Vatanın ve istiklalin korunmasına İstanbul Hükümeti'nin gücü yetmezse, bunu gerçekleştirmek için Anadolu'da geçici bir hükümet kurulacaktır. Bu hükümetin üyelerini Milli Kongre seçecektir. Kongre toplantı halinde değilse, seçimi Temsil Heyeti yapacaktır.	* **İlk kez** geçici de olsa, **yeni bir milli hükümet kurulacağı açıklanmıştır. Temsil Heyeti'nin geçici hükümet görevini ve yürütme yetkisini üstleneceği belirtilmiştir.**
* Ülke bütünlüğünün ve ulusal bağımsızlığın sağlanması, saltanat onurunun ve hilafet makamının korunması için; Kuvayımilliye'yi etkin, milli iradeyi hâkim kılmak esastır.	* **Milli egemenliğe dayalı, bağımsız yeni bir Türk Devleti'nin kurulmak istendiği ortaya konmuştur.** * Millet egemenliğinin gerçekleştirilmesi ile birlikte saltanat ve hilafet makamlarının da korunacağının söylenmesi çelişki olmasına rağmen, buradaki amaç; saltanatına bağlı halk kitlesinin tepkisinin çekilmemesi ve milli birlik beraberliğin azami ölçüde sağlanmaya çalışılmasıdır.
* Manda ve himaye kabul edilemez.	* **İlk kez manda ve himaye fikri reddedilmiştir. Kayıtsız şartsız bağımsızlık hedef olarak belirlenmiştir.**
* Hristiyan azınlıklara sosyal dengemizi ve siyasi hâkimiyetimizi bozacak ayrıcalıklar verilemez.	* Ermeni ve Rumların arazi işgalini bölücülük sayarak bunlara karşı konulacağı, Hristiyanlara yeni imtiyazlar verilmeyeceği ve azınlık haklarını bahane ederek yabancıların iç işlerimize karışmasının önüne geçileceği vurgulanmıştır.
* Milli Meclis (Mebuslar Meclisi) derhal toplanmalı ve hükümet işleri meclisin denetiminde yürütülmelidir.	* Milletin iradesi açığa çıkarılarak halkın yönetimdeki etkinliği artırılmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda, İstanbul Hükümeti'nin keyfi uygulamalarını engellemek için hükümetin çalışmaları milli iradenin (Meclisin) denetimine alınmak istenmiştir.

SONUÇ

* Kongrede bölgedeki cemiyetler, **Doğu Anadolu Müdafaaihukuk Cemiyeti** adı altında birleştirilmiştir.
* Kongrede alınan kararları uygulamak üzere, **Doğu illerini temsilen Temsil Heyeti kurulmuştur.** 9 kişilik bu heyetin başkanlığına Mustafa Kemal getirilmiştir.
* İstanbul Hükümeti, kongreyi ve aldığı kararları yasa dışı ilan etmiştir. Buna rağmen kongre kararları yurdun her yerine, İstanbul'daki işgal kuvvetlerine ve yabancı devlet temsilciklerine gönderilmiştir.

SİVAS KONGRESİ (4 - 11 EYLÜL 1919)

HAZIRLANIŞ

* Sivas'ta bir kongre toplanacağı Amasya Genelgesi'nde belirtilmişti. Mustafa Kemal, bu kongre için 2 Eylül 1919'da Sivas'a geldi. Kongre öncesinde işgal kuvvetleri ve Osmanlı Hükümeti, kongrenin toplanmasını engellemeye çalıştılar. **Elazığ Valisi Ali Galip Bey'in Mustafa Kemal'i tutuklama girişimi işe yaramadı** ve kongre 4 Eylül 1919'da Sivas Lisesi'nde toplandı.
* Sivas Kongresi bütün Anadolu'yu ve Trakya'yı temsilen toplandı. **Bu kongre hem toplanışı hem de aldığı kararlar yönünden milli bir kongre**dir.
* 4 Eylül'de başlayan kongrede Mustafa Kemal'in kongre başkanlığına getirilip getirilmemesi ile mandacılık (Amerikan mandası) konuları büyük tartışmalara neden oldu.
* Kongre'de, Erzurum Kongresi'nde kabul edilen kararlar bazı değişiklik ve ilavelerle kabul edildi. Bununla birlikte Sivas Kongresi'nde ayrıca şu kararlar alındı:

Karar	Yorum
* Anadolu ve Rumeli'de faaliyet gösteren bütün **direniş cemiyetleri, Anadolu ve Rumeli Müdafaaihukuk Cemiyeti adıyla birleştirilmiştir.**	* Milli güçler birleştirilip **Kurtuluş Savaşı'nın tek elden yönetilmesi sağlanmıştır.**
* **Manda ve himaye fikri kesin olarak reddedilmiştir.**	* Manda tartışması Milli Mücadele'nin gündeminden çıkarılmış, kayıtsız şartsız bağımsızlık ilan edilmiştir.
* Devletin ve milletin bağımsızlığı, vatanın bütünlüğü zedelenmemek kaydıyla herhangi bir devletten ekonomik yardım alınabilecektir.	* Yabancı devletlerle kurulacak ilişkiler düzenlenmiş, dış politika esasları belirlenmiştir.
* Temsil Heyeti tüm yurdu temsil eder hale getirilmiştir. Sayısı 15'e çıkarılmıştır. Başkanlığına yine Mustafa Kemal getirilmiştir.	* **Temsil Heyeti ulusal bir yürütme organı haline getirilmiştir.**
* Kongre sonunda Temsil Heyeti Ali Fuat Paşa'yı Batı Anadolu Kuvayımilliye Komutanlığı'na tayin etmiştir.	* Bu atamayla **Temsil Heyeti ilk kez "yürütme" (hükümet) yetkisini yerine getirmiştir.**
* **İradeimilliye adıyla bir gazete çıkarılması** kararlaştırılmıştır (Bu gazete, 13 Eylül 1919'da çıkarılmaya başlanmıştır).	* İstanbul basınının aleyhte yayınlarını etkisiz kılmak üzere, **Milli Mücadele'nin yayın organı olan bir gazete** çıkarılmaya başlanmıştır.

SONUÇ

* Sivas Kongresi'nin toplanmasını engelleyemeyen Milli Mücadele karşıtı **Damat Ferit Paşa Hükümeti istifa etmiş ve yerine Ali Rıza Paşa Hükümeti kurulmuştur. Bu gelişme, Temsil Heyeti'nin İstanbul Hükümeti'ne karşı kazandığı ilk siyasi zaferi** olmuştur.
* Mebuslar Meclisi'nin toplanması için baskılar artmıştır.

Sivas Kongresi'ne katılan delegelerin İttihat ve Terakki Fırkasının yeniden canlandırılmasına çalışılmayacağı ve var olan siyasi partilerden hiçbirinin siyasi emellerine hizmet edilmeyeceği konusunda yemin etmelerinin amacı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığı konusundaki tartışmaları önlemek

B) Yeni partilerin kurulması için uygun zemin oluşturmak

C) Hürriyet ve İtilaf Fırkasının desteğini almak

C) Siyasi bölünmelerin önüne geçerek bütünlüğü sağlamak

D) Yeni siyasi liderlerin ortaya çıkmasına ortam hazırlamak

Osmanlı Devleti'ni I. Dünya Savaşı'na sokan İttihat Terakki Fırkası yöneticileri, mağlubiyet alınan savaş sonrasında ülkeyi terketmişlerdir. Bu nedenle hem İtilaf Devletleri hem de Anadolu halkı tarafından istenmeyen unsurlar olmuşlardır. Kongre'de bu fırkanın yeniden canlandırılmasına ilişkin küçük bir belirti, daha doğuş aşamasında olan Milli Mücadele'nin gelişmesini engellerdi. Esas olarak da bağımsızlığın sağlanamadığı bir ortamda particiliğin milli birlik ve bütünlüğü bozacağından kaynaklı endişe bu tür bir tutum takınılmasında etkili olmuştur.

YANIT D

AMASYA GÖRÜŞMELERİ (20-22 EKİM 1919)

HAZIRLANIŞ

* Ali Rıza Paşa'nın oluşturduğu yeni kabinede Milli Mücadele'ye taraftar üyeler de görev aldı. Bu hükümetin kurulmasını Anadolu ve Rumeli Müdafaaihukuk Cemiyeti de destekledi. Milli Mücadele'de milli birliğin topyekün mücadele etmesinin gerekliliğini bilen **Mustafa Kemal, Ali Rıza Paşa görevine başladığı sırada çektiği bir telgrafta "Hükümet, Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarına uyduğu takdirde milli teşkilatın da ona yardımcı olacağını" bildirdi.** 7 Ekim 1919'da İstanbul ile haberleşme yasağı kaldırıldı.
* Ali Rıza Paşa böyle bir ortamın oluşmasını fırsat bilerek 9 Ekim 1919'da Temsil Heyeti'ne görüşme talebinde bulundu. Temsil Heyeti'nin bu talebi olumlu değerlendirmesi sonucu Amasya'da 20-22 Ekim 1919 tarihleri arası Amasya Görüşmeleri yapıldı. **Temsil Heyeti adına Mustafa Kemal, Ali Rıza Paşa Hükümeti adına Bahriye Nazırı Salih Paşa görüşmelere katıldı.** Görüşmelerde üçü açık ve imzalı, ikisi gizli ve imzasız beş protokol kararlaştırılmıştır. Alınan protokol kararlarının önemlileri şöyledir:

KARARLAR

- Mondros Ateşkes Anlaşması'nın imzalandığı günkü sınırlardan taviz verilmeyecektir.
- Azınlıklara siyasi hâkimiyetimizi zedeleyici ve sosyal dengemizi bozucu ayrıcalıklar verilmeyecektir.
- **Anadolu ve Rumeli Müdafaaihukuk Cemiyeti İstanbul Hükümeti tarafından tanınacaktır.**
- **Mebuslar Meclisi İstanbul dışında Anadolu'da** hükümetin uygun göreceği **güvenli bir yerde toplanacaktır.** Seçimler serbestçe yapılacaktır.
- İtilaf Devletleri ile yapılacak olan **barış antlaşması görüşmelerine Temsil Heyeti'nin de onayını alan kişiler gönderilecektir.**

SONUÇ

* Görüşmelerden çıkan en önemli sonuç ise Meclisin Anadolu'da yeniden toplanacak olmasıydı. Salih Paşa, Meclisin Anadolu'da toplanması kararını İstanbul Hükümeti'ne kabul ettireceğini, kabul ettiremezse istifa edeceğini söylemişti. Ancak Kanunuesasi'ye aykırı olduğu gerekçesiyle bu teklif hükümet tarafından kabul edilmedi. Yine de **Meclisin İstanbul'da açılması** konusunda hükümeti ikna etmeyi başardı.
* **Amasya Görüşmeleri ile İstanbul Hükümeti ilk kez Anadolu hareketinin ve Temsil Heyeti'nin hukuksal varlığını tanımıştır.**

TEMSİL HEYETİ'NİN ANKARA'YA GELMESİ (27 ARALIK 1919)

NEDEN ANKARA?

* İstanbul'da açılacak olan Meclis için yurdun her yerinde milletvekili seçimleri yapıldı. **Erzurum'dan milletvekili seçilen Mustafa Kemal**, Meclis toplanmadan önce Temsil Heyeti üyeleri ve Milli Mücadele'ye destek veren komutanlarla Sivas'ta bir araya geldi. Görüşme sonunda Ankara'nın Milli Mücadele'nin yönetileceği bir merkez olması kararlaştırıldı. Bunun üzerine Mustafa Kemal, Temsil Heyeti üyeleriyle beraber 27 Aralık 1919'da Ankara'ya geldi. Ankara'nın merkez seçilmesinde şu etkenler belirleyici olmuştur:
  - **İstanbul'da çalışmalarına başlayacak olan Mebuslar Meclisi'nin faaliyetlerinin yakından izlenmek istenmesi**
  - İşgale uğramamış ve güvenli bir yer olması
  - Batı Cephesi'ne yakın olması
  - İletişim ve ulaşım yönünden uygun olması (İstanbul'da başlayan demir yollarının Ankara'ya kadar ulaşması ve Ankara'da bir telgrafhanenin bulunması)
  - Ali Fuat Paşa komutasında Milli Mücadele'yi destekleyen 20. Kolordu'nun burada bulunması
* Ankara'yı Milli Mücadele'nin merkezi seçen Mustafa Kemal, Mebuslar Meclisi'ne seçilen milletvekillerini Ankara'ya çağırdı. Mustafa Kemal ve Müdafaaihukuk Cemiyeti yanlısı milletvekilleri açılacak olan Mebuslar Meclisi için Ankara'da bazı kararlar aldılar

KARARLAR

* Mebuslar Meclisi'nde **Müdafaaihukuk Grubu oluşturulacak.**
* Erzurum milletvekili seçilmesine rağmen İstanbul'da güvenliği tehlikeye girecek olan Mustafa Kemal, gıyabında (orada olmadan) Meclis başkanı seçilecek **(Mustafa Kemal'in bu kararı aldırmaktaki amacı, Meclisin dağıtılması durumunda başkanlık sıfatına dayanarak Meclisin güvenli bir yerde yeniden açılabilmesini sağlamaktır).**
* **Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde alınan kararlar, Misakımilli (Milli And) şeklinde Milli Mücadele'nin siyasi programı niteliğine dönüştürülecek.**

SON OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ (12 OCAK 1920) VE MİSAKIMİLLİ (28 OCAK 1920)

MECLİSİN AÇILIŞI

* İstanbul Hükümeti ve Padişah başlangıçta Mebuslar Meclisi'nin açılmasına karşı çıktılarsa da daha sonra **Anadolu'da ortaya çıkan tepkiyi bir ölçüde yatıştırmak ve Mustafa Kemal ile Temsil Heyeti'ni etkisiz kılmak** için Meclisi açmaya karar verdiler.
* **İtilaf Devletleri, kendi çıkarları yönünde karar çıkacağını düşündükleri** için Mebuslar Meclisi'nin toplanmasına engel çıkarmadılar.
* **İtilaf Devletleri ile başlayacak olan görüşmelerde Türk halkının kabul edebileceği barış şartlarını belirlemek amacıyla 12 Ocak 1920'de Mebuslar Meclisi toplandı.** Müdafaaihukuk yanlısı milletvekilleri padişah ve İtilaf Devletleri'nin baskıları nedeniyle Ankara'da alınan kararları yerine getiremediler. **Davaya bağlı milletvekilleri Felahıvatan Grubu'nu kurup Misakımilli Kararları'nı Meclise kabul ettirdiler (28 Ocak 1920).** Misakımilli kararları şöyledir:

Karar	Yorum
* 30 Ekim 1918'deki (Mondros Ateşkesi imzalandığı sırada) sınırlar içinde işgal edilmemiş ve çoğunluğu Türklerden oluşan yerler, milli sınırlardır ve bu topraklarda işgal kabul edilmeyecektir.	* **Milli ve bölünmez bir Türk ülkesinin sınırları çizilmiştir.** * İlk kez Erzurum Kongresi'nde belirtilen "Vatan bir bütündür, parçalanamaz" kararı Mecliste onaylanmıştır.
* İşgal altındaki Arap topraklarının geleceği bölge halkının vereceği oylara göre belirlenecektir.	* Müslüman Arap topraklarında sömürgeci işgalin kabul edilmeyeceğine ve bu halkların bağımsız yaşamasına vurgu yapılmıştır. Aynı zamanda imparatorluk iddiasından vazgeçilip ulus devlet anlayışı benimsenmiştir.
* **Kars, Ardahan ve Batum'un geleceği**nin belirlenmesi için halk oylaması yapılacaktır. * **Batı Trakya'nın geleceği**nin belirlenmesi için **halk oylaması yapılacaktır.**	* **Her iki kararın alınmasında da bölge halklarının Müslüman ve Türk çoğunluğu oluşturması etkili olmuştur.** Bu bölgeler savaş yapılmadan barışçıl bir yolla kazanılmak istenmiştir.
* İstanbul ve Marmara Denizi her türlü tehlikeden uzak tutulursa, Boğazların dünya ticaret ve ulaşımına açılması mümkündür.	* İstanbul ve Boğazlar üzerindeki İtilaf Devletleri'nin işgaline karşı çıkılmış, buralarda kesin Türk egemenliği istenmiştir.
* Azınlık hakları komşu ülkelerde Müslüman azınlığa verilen haklar kadar olacaktır.	* **Azınlık haklarında eşitlik ilkesi gözetilmiştir.** Yabancıların azınlık haklarını bahane ederek iç işlerimize karışması önlenmek istenmiştir.
* **Siyasi, iktisadi** ve hukuki **gelişmemizi engelleyen sınırlamalar kabul edilemez.** Borçların ödenmesi de bu esasa göre olmalıdır.	* **Kapitülasyonlar kesin olarak reddedilmiştir.** Düyunuumumiye İdaresi'ne karşı çıkılmıştır. Tam bağımsızlık amaçlanmıştır.

İSTANBUL'UN İŞGALİ

* **Mebuslar Meclisi'nin Misakımilli kararlarını alması üzerine İtilaf (Anlaşma) Devletleri 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal ettiler. 20 Mart tarihinde de Meclisi basarak birçok milletvekilini tutuklayıp Malta'ya sürgüne gönderdiler. Padişah da 11 Nisan 1920'de Mebuslar Meclisi'nin hukuki varlığına son verdi.**
* **İtilaf Devletleri** işgalden sonra yayımladıkları bildirilerde; **işgalin geçici olduğunu**, bu işgalin padişah ve halifelik kurumunu daha da güçlendirme amacında olduğunu **dile getirdiler.**
* Bu gelişmelerden haberdar olan Mustafa Kemal yayımladığı bildiride, İstanbul'daki tutuklamalara karşı Anadolu'daki işgal subaylarının tutuklanmasını, İstanbul'la her türlü iletişimin kesilmesini, İstanbul'a vergilerin gönderilmemesini, yeni bir düşman işgaline karşı Geyve-Ulukışla demir yollarının tahrip edilmesini istemiştir. Bildiride, ülke genelinde seçimlerin yapılmasını, **Ankara'da yeni bir meclisin açılacağını, İstanbul'dan kaçabilen milletvekillerinin de Ankara'daki yeni meclise katılabileceğini bildirdi.**

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILMASI (23 NİSAN 1920)

MECLİSİN AÇILIŞI

* İstanbul'un resmen işgali ve Mebuslar Meclisi'nin kapatılması üzerine Mustafa Kemal, yeni bir meclisin açılması çalışmalarına başladı. Meclisin ve kurulan hükümetin başkanlığına Mustafa Kemal seçildi. Mustafa Kemal'in, Meclisin yetkileri ve hükümetin kurulması konusundaki önergesi kabul edildi. Önergenin içinde yer alan kararlar şöyledir:

Karar	Yorum
* Hükümet kurmak gereklidir.	* **İstanbul Hükümeti yok sayılmıştır.** Ulus egemenliğine dayalı yeni bir hükümetin kurulması istenmiştir. **Temsil Heyeti, görevini TBMM Hükümeti'ne devretmiştir.**
* Geçici olduğu bildirilerek bir hükümet başkanı tanımak ya da padişah vekili çıkarmak doğru değildir.	* Açılan **Meclisin sürekli ve kalıcı olduğu, aldığı kararlarda bağımsız olması gerektiği vurgulanmıştır.**
* TBMM'nin üzerinde hiçbir güç yoktur. Mecliste yoğunlaşan ulusal iradenin yurdun alınyazısına doğrudan doğruya el koymasını kabul etmek temel ilkedir.	* Osmanlı yönetimi yok sayılmıştır. Halk egemenliği kabul edilmiştir. **Rejimi açıklanmasa da yeni bir Türk Devleti kurulmuştur.**
* Yasama ve yürütme yetkileri TBMM'ye aittir.	* **Kuvvetler (güçler) birliği ilkesi benimsenmiştir.** Olağanüstü savaş koşullarında kısa zamanda çabuk kararlar alınıp uygulanmasını sağlamak amaçlanmıştır.
* Meclis içinden seçilen bir heyet, hükümet işlerine bakar, Meclis başkanı Hükümetin de başkanıdır.	* Bu kararla **Meclis Hükümeti sistemi benimsenmiştir.**
* Padişah ve halife baskı ve zordan kurtulduğu zaman, Meclisin düzenleyeceği yasal ilkeler doğrultusunda yerini alır.	* Birliğe ihtiyaç duyulan bu dönemde padişahlık ve halifelik kurumunun açıkça karşısına geçilmemiştir. Ancak millet iradesi bu kurumların üstünde tutulmuştur.

TBMM'NİN ÖZELLİKLERİ

Kurucu Meclis: Yeni bir devlet kurmuştur. Anayasa (Teşkilatıesasiye) ilan etmiştir. Hükümet ve düzenli ordu oluşturmuştur.

Milli Meclis: Adında "Millet" kelimesi geçmektedir. Azınlık vekili yer almamaktadır.

Güçler Birliğine Sahip Meclis: Kendi üzerinde bir güç kabul etmeden yasama, yürütme ve yargı güçlerini bünyesinde toplamıştır.

İhtilalcı Meclis: Saltanatı ve İstanbul Hükümeti'ni yok saymıştır.

Siyasi Partilerin Olmadığı Meclis: Milli birliğin bozulmaması için siyasi parti kurulmasına izin verilmemiştir.

Çok Sesli, Demokratik Meclis: Farklı görüşteki üyelerden ve gruplardan oluşmuştur. Üyeleri ve başkanı seçim usulü ile belirlenmiştir.

Bir tarih araştırmacısı, 1. Dönem TBMM için "Milletin ta kendisidir." demiştir.

Araştırmacının bu nitelemeyi aşağıdakilerden hangisine dayandırdığı savunulabilir?

A) Olağanüstü şartlarda kurulmasına

B) Meclis Hükûmeti sistemini benimsemesine

C) Farklı görüşteki üyelerden ve gruplardan oluşmasına

D) Seçimlerin iki yılda bir yapılmasına

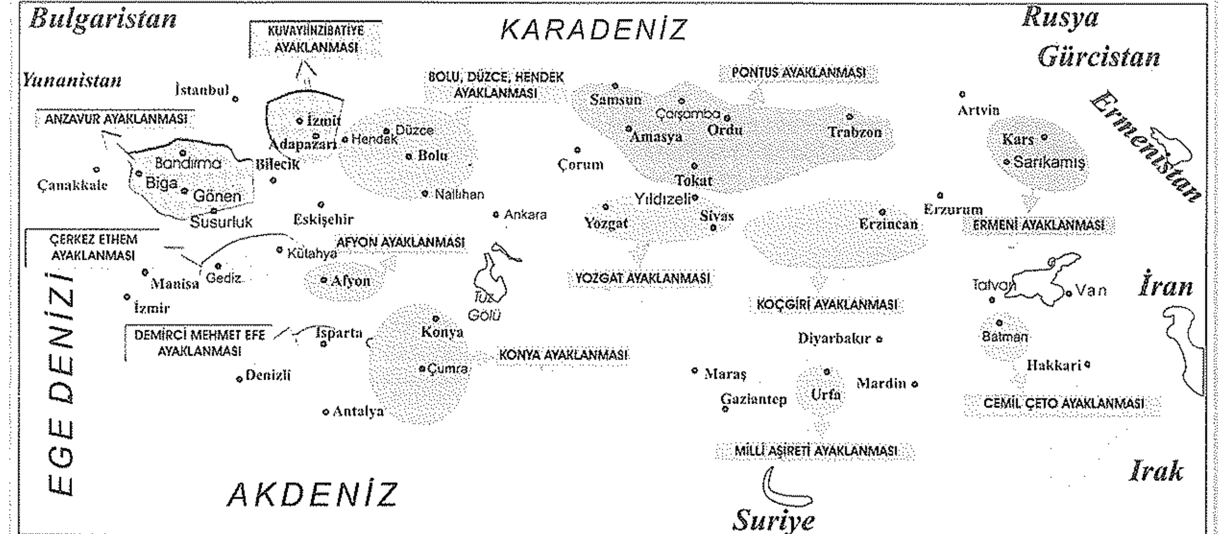
E) İstanbul'un işgal altında olmasına

Çözüm

1920'de Ankara'da açılacak olan Büyük Millet Meclisi'nin seçim esasları belirlenirken, milletvekilliğine tüm parti, grup ve derneğe mensup kişilerle bağımsızların aday olabileceği açıklanmıştır. Seçilen milletvekillerine baktığımızda, hakikaten, demokratik ve çok sesli olan bu mecliste, İtilafçısı, İttihatçısı, Türkçüsü, İslamcısı, Bolşeviği, hatta İhtilalcisi bile yer almıştır. Birçok tarihçinin "milletin ta kendisi" diye tanımladığı bu mecliste, milli birliğin ve milli iradenin tam olarak gerçekleştirilmek istendiği çok açıktır.

YANIT C

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ HÜKÜMETİ'NE KARŞI AYAKLANMALAR

İstanbul Hükümeti'nce Çıkarılanlar	İstanbul Hükümeti ve İtilaf Devletleri'nce Çıkarılanlar	Kuvayımilliye Şeflerince Çıkarılanlar	Azınlıklarca Çıkarılanlar
Niçin çıkarıldı? * İtilaf Devletleri'nin, güçlenen Kuvvayımilliye'ye karşı, Boğazlar ve çevresiyle İstanbul'un güvenliğini sağlamak istemesi * İstanbul Hükümeti'nin İngilizlerin desteğini sağlayarak saltanat ve hilafetin devamını sağlamaya çalışması **Başlıcaları:** * Kuvayiinzibatiye (Halifelik Ordusu) Ayaklanması (İzmit ve Adapazarı çevresinde çıkmıştır. Ali Fuat Paşa bu isyanı bastırmıştır.) * Ahmet Anzavur Ayaklanması (Balıkesir ve çevresinde çıkmıştır. Çerkes Ethem bu isyanı bastırmıştır.)	**Niçin çıkarıldı?** * İtilaf Devletleri'nin Boğazlar ve çevresini denetim altında tutmak istemesi, İstanbul Hükümeti'nin halkı dini duyguları istismar ederek (Şeyhülislam'dan fetva alınarak) Milli Mücadele'ye karşı kışkırtması * Osmanlı Devleti'nin zayıflaması nedeniyle Anadolu'da bazı ailelerin gücü ve otoriteyi ellerine geçirip TBMM'nin emirlerine uymak istememeleri **Başlıcaları:** * Bolu, Düzce, Hendek Ayaklanmaları (Ali Fuat Paşa ve Refet Bele bu ayaklanmaları bastırmıştır.) * Afyon (Çopur Musa) Ayaklanması * Yozgat (Çapanoğlu) Ayaklanması (Çerkes Ethem bu ayaklanmayı bastırmıştır.) * Konya ve Bozkır Ayaklanmaları * Milli Aşireti Ayaklanması (Urfa yöresi) * Koçgiri Ayaklanması (Tunceli, Erzincan, Sivas civarı) * Cemil Çeto Ayaklanması (Siirt, Garzan, Batman, Bingöl civarı)	**Niçin çıkarıldı?** * Kuvayimilliye birliklerinden bazılarının düzenli orduya katılmak istememesi **Başlıcaları:** * Çerkes Ethem Ayaklanması (İsmet İnönü bu ayaklanmayı bastırmıştır.) * Demirci Mehmet Efe Ayaklanması (Refet Bele bu ayaklanmayı bastırmıştır.)	**Niçin çıkarıldı?** * Azınlıkların bulundukları bölgelerde bağımsız devlet kurmak ve karışıklıklar çıkararak İtilaf Devletleri'nin işgallerini kolaylaştırmak istemeleri **Başlıcaları:** * Doğu Karadeniz'de Pontusçu Rumların ayaklanmaları (Nurettin Paşa bu ayaklanmayı bastırmıştır.) * Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'daki Ermenilerin ayaklanmaları (Kazım Karabekir Paşa bu ayaklanmayı bastırmıştır.)

AYAKLANMALARA KARŞI I. TBMM'NİN ALDIĞI ÖNLEMLER

* **Hıyanetivataniye Kanunu** çıkarıldı. **Firariler Hakkında Kanun** çıkarıldı. **İstiklal Mahkemeleri** kuruldu (Böylece yargı gücü de TBMM'ye geçti).
* İstanbul Hükümeti'nin Türk halkını Milli Mücadelecilere karşı kışkırtmak için yayımladığı fetvalar için, **Ankara müftüsü Rıfat Börekçi** önderliğinde Anadolu'daki müftülerden **karşı fetvalar** alındı.
* Milli Mücadele ile ilgili gelişmeleri halka ulaştırmak için **Anadolu Ajansı** kuruldu ve **Hakimiyetimilliye gazetesi** çıkarıldı.

SEVR BARIŞ ANTLAŞMASI (10 AĞUSTOS 1920)

GELİŞMELER

* I. Dünya Savaşı sonrasında yenilen devletlerle yapılacak barış antlaşmalarının esaslarını saptamak üzere toplanan Paris Barış Konferansı'nda Osmanlı Devleti'yle imzalanacak olan antlaşmanın içeriği konusunda görüş ayrılıkları ortaya çıktı. **İzmir'in İtalya yerine Yunanistan'a bırakılması, I. Dünya Savaşı devam ederken Rusya'nın savaştan çekilmesi ile bu devlet tarafından işgal edilecek Türk topraklarının geleceğinin belirsiz olması gibi hususlar anlaşmazlık konularıydı.** Türk milletinin işgallere karşı beklenmedik mücadelesi de bu anlaşmazlıkları artırmada önemli rol oynuyordu.

* İtalya'nın **San Remo kentinde toplanan Konferansta** İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti'yle imzalanacak olan barış antlaşmasının taslağını belirlediler (18-26 Nisan 1920).

* Konferansta belirlenen barış antlaşmasının şartlarını görüşmek için Tevfik Paşa başkanlığında Paris'e giden Türk heyeti, kendilerine sunulan barış şartlarını "bağımsız devlet anlayışına ters" buldukları için antlaşma yapmaya yanaşmadı. Bunun üzerine İtilaf Devletleri Yunanları devreye soktular.

* Yunan birliklerinin bir taraftan Mudanya'ya kadar ilerlemesi, diğer taraftan Tekirdağ'a kadar olan Trakya Bölgesi'ni ele geçirmesi üzerine Padişah Vahdettin başkanlığında **Saltanat Şurası** toplandı ve Osmanlı Devleti'ne önerilen şartların kabul edilmesi kararlaştırıldı (22 Temmuz 1920).

* Bağdatlı Hadi Paşa, Rıza Tevfik Bey ve Reşat Halis Bey'den oluşan bir heyetin Fransa'ya gönderilmesine karar verildi. Bu heyet de Paris yakınlarındaki Sèrves (Sevr) kasabasında antlaşmayı imzaladı.

HÜKÜMLER

* İstanbul Osmanlı Devleti'nin başkenti olarak kalacak ancak Osmanlı Devleti antlaşma şartlarına uymazsa İstanbul elinden alınacak.
* Boğazlar bütün devletlerin gemilerine açık tutulacak; Türklerin hiçbir etkisinin bulunmadığı, kendine ait güvenlik gücü, bütçesi ve bayrağı olan bir Uluslararası Boğazlar Komisyonu tarafından yönetilecek.
* Doğu Trakya ve Batı Anadolu Yunanistan'a verilecek. İzmir Türklerde kalacak ama yönetimi Yunanlara verilecek.
* Doğu Anadolu'da sınırları Wilson tarafından çizilecek bir Ermeni devleti kurulacak.
* Güneydoğu Anadolu'da etnik temele dayalı özerk bir devlet kurulacak.
* Antalya ve Konya havalisi İç Batı Anadolu'nun içlerine kadar İtalyanlara verilecek.
* Mardin, Urfa, Antep, Adana, Malatya ve Sivas dolaylarını birleştiren bölge ile Suriye, Fransa'ya verilecek.
* Hicaz hariç olmak üzere Arabistan ve Musul İngiltere'ye verilecek.
* Rodos ve On İki Ada İtalya'ya; Ege Adaları Yunanistan'a verilecek.
* Osmanlı ordusunun mevcudu 50.700'ü geçmeyecek, askerlik mecburi olmaktan çıkarılacak, deniz gücü 13 küçük gemiyi geçmeyecek, orduda tank, ağır makineli tüfek, top ve uçak bulunmayacak.
* Osmanlı Devleti'nin maliyesini işgalcilerin oluşturacağı bir komisyon düzenleyecek.
* Kapitülasyonlar genişletilerek bütün devletlere verilecek.
* Azınlık hakları artırılacak; azınlık haklarının garantisi için bir komisyon kurulacak.
* Osmanlı Devleti savaş tazminatı ödeyecek.

SONUÇLAR

Sevr Antlaşması'nın imzalanması hukuka ve millî iradeye aykırıdır. Çünkü; **Kanunuesasi'ye göre bir antlaşmanın geçerli olabilmesi için Mebuslar Meclis'i tarafından oylanarak kabul edilmesi ve onayının alınması gerekirdi. Ancak Mebuslar Meclisi kapatılmıştı. Sevr Antlaşması bu yönüyle hukuka aykırı** olduğu gibi, **Mebuslar Meclisi'nin aldığı Misakımilli kararları ile çelişti̇ği için de millî iradeye aykırıdır.**

* TBMM 19 Ağustos 1920'de aldığı bir kararla Sevr Antlaşması'nı kabul etmediğini açıklayarak, bu anlaşmayı onaylayanları ve imzalayanları vatan haini ilan etti.

DOĞU CEPHESİ

ERMENİLERLE SAVAŞ VE GÜMRÜ ANTLAŞMASI (3 ARALIK 1920)

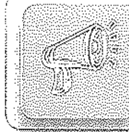
* 1918 Brest Litowsk Antlaşması ile Sovyet Rusya I. Dünya Savaşı'ndan çekilince; **İngilizler Batum petrol bölgesinde etkili olabilmek ve Osmanlı Devleti ile Rusya arasında tampon bölge oluşturmak için Kafkaslarda bir Ermeni Devleti kurdurdu (28 Mayıs 1918).**

* **Ermenistan**, Wilson İlkeleri'ni kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayarak **Doğu Anadolu'nun kendilerine ait olduğu**nu ileri sürdü.

* ABD başkanı Wilson'un Doğu Anadolu'ya gönderdiği **General Harbord ve heyeti hazırladıkları raporda Ermeni iddialarının asılsızlığını ortaya koyması**na rağmen İngilizler Ermenilere destek vermeyi sürdürdüler.

* **İngilizlerin, Sevr Antlaşması'na Ermeni devletini öngören bir madde koydurtmasından iyice cesaret alan Ermenistan, Türk ordusundan önce harekete geçerek Kars, Sarıkamış ve Iğdır bölgelerini işgal etti.**

* Doğu Anadolu'daki Ermeni olaylarından dolayı Kazım Karabekir Paşa komutanı olduğu XV. Kolordu'yu dağıtmamıştı. 9 Haziran 1920'de **Kazım Karabekir'in, TBMM tarafından Doğu Cephesi Komutanlığı'na atanması sonucunda Yeni Türk Devleti'nin ilk cephesi açılmış oldu.** 28 Eylül 1920'de taarruza geçen Kazım Karabekir Paşa komutasındaki Türk ordusu karşısında tutunamayacağını anlayan Ermenilerin barış istemesi üzerine, **3 Aralık 1920'de Ermenistan ile TBMM Hükümeti arasında Gümrü Antlaşması imzalandı.** Gümrü Antlaşması'na göre;
  - Ermenistan Kars, Kağızman, Iğdır ve Sarıkamış'ı terk edecek ve Aras Nehri ve Çıldır Gölü Türk-Ermeni sınırı olacak,
  - Ermenistan Sevr Antlaşması'nı ve TBMM aleyhine olan diğer antlaşmaları tanımayacak.
  - Göç (tehcir) ettirilmiş olan Ermenilerden siyasi ve silahlı suça karışmamış olanlar, altı ay içinde Türkiye'ye geri dönebilecekti.

Gümrü Antlaşması'yla, TBMM'nin uluslararası alanda kazandığı ilk askeri ve siyasi başarısı Doğu Cephesi'nde Ermenilere karşı gerçekleşmitir. Ermeni Hükümeti Sevr Antlaşması'nın geçersiz olduğunu kabul ederek Doğu Anadolu'daki her türlü isteğinden vazgeçmiştir. Ermenistan, TBMM Hükümeti'ni tanıyan ilk devlet olmuştur.

* TBMM Hükümeti, Ermenilerle barışı sağladıktan sonra Gürcistan Devleti'ne bir uyarıda bulunarak ellerinde tuttukları Türk topraklarının iadesini istedi. **23 Şubat 1921'de Gürcistan ile imzalanan Batum Antlaşması ile Ardahan, Artvin ve Batum Türk Devleti'ne bırakıldı.**

GÜNEY CEPHESİ

FRANSIZLARLA SAVAŞ VE ANKARA ANTLAŞMASI (20 EKİM 1921)

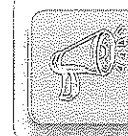
* Türkiye'nin güneyi İtalya ve Fransa tarafından işgal edildi. Fakat İtalyanlarla önemli bir çatışma yaşanmadı. **Güney Cephesi'nde asıl savaş Fransa ve onların silahlandırarak Türklere karşı kullandıkları Ermenilere karşı yürütüldü. Güney Cephesi'nde bölge halkı, Kuvayımilliye'yle birlikte Fransızlara ve Ermeni çetelere karşı topyekün bir mücadeleye girdi.**

* Sivas Kongresi'nde Güney Cephesi'nin, Refet Bele başkanlığındaki subaylarca örgütlenip halkın düşmana karşı harekete geçirilmesi planlandı. Kılıç Ali ve Yörük Salim Bey Maraş'ta; Yüzbaşı Ali Saip Bey Urfa'da; Topçu Kemal Bey, Piyade Yüzbaşı Osman Bey ile Yüzbaşı Ratip Bey Adana'da, Teğmen Said (Şahin) Bey Antep'te önemli hizmetlerde bulundular. Fransızlar ile Türk halkı arasında ilk ciddi çarpışmalar Sütçü İmam olayıyla Maraş'ta başladı. Maraş halkı Fransızları 11 Şubat 1920'de Maraş'tan atmayı başardı.

* 10 Nisan 1920'de ise Urfa halkı Fransızları memleketlerinden atmayı başardı.

* Şahin (Said) Bey mücadelesi ile ünlenen Antep ise bütün gayretlerine rağmen Fransızlara teslim olmak zorunda kaldı (9 Şubat 1921). Düşmana karşı 11 ay direnip 6.000'den fazla kayıp veren **Antep'e, TBMM tarafından 1921'de "Gazi" unvanı verildi. 2008'de ise İstiklal Madalyası verildi. TBMM, mücadelesinden dolayı Maraş'a 1925'te İstiklal Madalyası, 1973'te "Kahraman" unvanını verdi. Urfa şehrine de 1984'te "Şanlı" unvanı verildi.**

* Adana'da ise mücadeleler 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Antlaşması'na kadar devam etti.

Batı Cephesi'nde Sakarya Zaferi'yle Yunan ordusunun yenilgiye uğratılması üzerine **Fransa ile 20 Ekim 1921'de Ankara Antlaşması imzalanarak Güney Cephesi tamamen kapanmıştır.**

BATI CEPHESİ

DÜZENLİ ORDUNUN KURULMASI

* 15 Mayıs 1919'da Yunanların İzmir'e asker çıkarması üzerine bu bölgede Kuvayımilliye hareketi başladı ve Batı Cephesi açılmış oldu. İzmir'in işgalinden sonra Kuvayımilliye birlikleri Ayvalık, Bergama, Soma, Akhisar, Salihli, Nazilli ve Aydın'da Yunanlara karşı başarılı mücadeleler verdi. **Kuvayımilliye güçleri arasında birliği sağlamak amacıyla 26-30 Temmuz 1919 tarihleri arasında Balıkesir'de, 16-25 Ağustos 1919 tarihleri arasında Alaşehir'de kongreler düzenlendi.**
* **Kuvayımilliye düşmanı oyalayabiliyor fakat düşmanı yurttan atacak şekilde karşı taarruza geçemiyordu.** Ayrıca bu birliklerin yalnız kendi şeflerini dinlemeleri, ayaklanmaları kendi yöntemleriyle hukuk dışı cezalandırmaları, bazen de halktan zorla malzeme almaları; hem halkta güvensizlik yaratıyor hem de bu birliklerin savaş düzeni içinde birbirleriyle uyumlarını sağlamak mümkün olmuyordu. **Bu durumu bilen Mustafa Kemal, düzenli ordunun kurulmasının şart olduğuna inanıyordu.**
* Yunanlara karşı **Gediz Muharebeleri**nde Kuvayımilliye'nin mağlubiyeti üzerine **TBMM'nin görevlendirdiği İsmet Bey düzenli ordu çalışmalarını başlattı.**
* Düzenli ordunun kurulması ile Batı Cephesi'nde Yunanlara karşı savaşlarda yoğunluk arttı. Bu savaşlardan önce TBMM Hükümeti'ni uğraştıran en önemli olay, düzenli ordunun gerekli olmadığı fikrini savunan **Çerkes Ethem** ve adamlarının milli kuvvetlere karşı ayaklanması olmuştu.

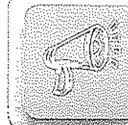
I. İNÖNÜ SAVAŞI (6-10 OCAK 1921)

* **Yunanlar, Çerkes Ethem ile milli kuvvetler arasındaki çatışmadan yararlanarak TBMM'ye Sevr Barış Antlaşması'nı kabul ettirme ve Büyük Yunanistan'ı kurma planı için önemli bir fırsat yakalamış oldular.**
* 6 Ocak'ta Eskişehir'e doğru saldırıya geçen Yunan orduları 11 Ocak'ta daha ileri gidemeyeceğini anlayınca Bursa'ya doğru geri çekilmek zorunda kaldı. Ardından Çerkes Ethem'in kuvvetleri dağıtıldı. Ethem ve kardeşleri Yunanlara sığınmak zorunda kaldılar.
* **I. İnönü Zaferi, TBMM'nin kurduğu düzenli ordunun ilk başarısıdır**. Bu zaferden sonra Türk halkının TBMM'ye olan güveni arttı. Düzenli orduya katılım ve askere alma işlemleri hızlandı. Albay İsmet Bey bu başarısından sonra generalliğe terfi ettirildi.

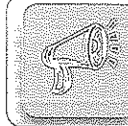
LONDRA KONFERANSI (23 ŞUBAT-12 MART 1921)

* **Yunan ordusunun I. İnönü Savaşı'nda başarısız olması üzerine İtilaf Devletleri, Sevr Antlaşması'nı küçük değişiklikler yaparak diplomatik yoldan TBMM'ye kabul ettirmeyi amaçladılar.** Böylece hem kendi aralarındaki anlaşmazlıkları gidermiş olacaklar hem de Yunan ordusuna toparlanması için zaman kazandıracaklardı. Londra'da topladıkları konferansa İstanbul Hükümeti ile TBMM Hükümeti'ni birlikte çağırdılar.

İtilaf Devletleri'nin Londra Konferansı'na hem İstanbul Hükümeti'ni hem de TBMM Hükümeti'ni çağırmalarındaki amaç, Türk delegeler arasındaki anlaşmazlıktan faydalanarak küçük değişiklikler yaptıkları Sevr Antlaşması'nı Türk heyetine kabul ettirmekti.

* Konferansa TBMM adına Bekir Sami Bey; İstanbul Hükümeti adına ise Tevfik Paşa katıldı. Konferansta İtilaf Devletleri ilk konuşma hakkını Tevfik Paşa'ya verdiler. **Tevfik Paşa "Sözü milletin gerçek temsilcisi olan TBMM temsilcisine bırakıyorum." diyerek İtilaf Devletleri'nin ikilik yaratma planını boşa çıkardı.**
* İtilaf Devletleri'nin Sevr Antlaşması'nda bazı küçük düzenlemeler yapılması önerisini TBMM heyeti kabul etmedi ve konferans dağıldı.

Londra Konferansı'yla, İtilaf Devletleri tarafından TBMM Hükümeti'nin hukuksal varlığı ilk kez tanınmıştır. Kurtuluş Savaşı'nda Türk halkının haklı davası ve Misakımilli tüm dünyaya duyurulmuştur. İtilaf Devletleri arasındaki görüş ayrılıkları iyice artmıştır.

TEŞKİLATIESASİYE'NİN KABULÜ (20 OCAK 1921)

* **Türk tarihinde ilk kez bu anayasa ile egemenlik millete verilmiştir.** 1921 Anayasası'nın (Teşkilatıesasiye) önemli maddeleri şöyledir:

Madde	Yorum
* Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.	* **Millet egemenliğine dayalı yeni Türk Devleti'nin kuruluşu hukuki ve siyasi yönden belgelenmiştir.**
* Yasama yetkisi ve yürütme gücü TBMM'ye aittir.	* Olağanüstü savaş şartlarından dolayı çabuk karar almak ve hemen uygulayabilmek için **"güçler birliği"** ilkesi kabul edilmiştir.
* Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi'nce yönetilir ve hükümeti "TBMM Hükümeti" adını alır.	* Egemenliğin Türk ulusuna geçtiği belirtilmiştir. TBMM'nin üstünlüğü ifade edilmiştir.
* Büyük Millet Meclisi Başkanı, Hükümetin de başkanıdır.	* İstanbul Hükümeti yok sayılmıştır. **"Meclis Hükümeti"** sisteminin benimsendiği vurgulanmıştır.
* Bütün yasaların çıkarılması, antlaşma ve barış yapılması, savaş kararlarının verilmesi gibi yetkiler TBMM'nindir.	* Mecliste toplanan milli irade vatanın geleceğine ilişkin en önemli güç yapılmıştır. Osmanlı yönetimi yok sayılmıştır.

TÜRK-AFGAN DOSTLUK ANT. (1 MART 1921)

* TBMM Hükümeti'nin I. İnönü Savaşı'nı kazanması uluslararası saygınlığını artırdı. İmzalanan Türk-Afgan Dostluk Antlaşması'yla; TBMM Hükümeti ve Afganistan karşılıklı olarak birbirinin bağımsızlığını tanıdı. Taraflardan birinin saldırıya uğraması halinde diğerinin tüm imkânlarıyla yardım etmesi kabul edildi. **TBMM Hükümeti'nin Afganistan'a kültürel açıdan yardım etmesi, eğitici subay ve öğretmen göndermesi kararlaştırıldı.**
* **Türk-Afgan Dostluk Antlaşması'yla, ilk defa doğulu bir Müslüman ülke TBMM'yi ve Misakımilli'yi resmen tanıdı.** Doğunun Müslüman halkları TBMM'ye Kurtuluş Savaşı'nı kazanması için çok büyük miktarlarda maddi destek sağladılar.

MOSKOVA ANTLAŞMASI (16 MART 1921)

* Boğazların ve Anadolu'nun İtilaf Devletleri'nin eline geçmesi, yeni kurulan Sovyet Rusya'nın geleceğini tehlikeye sokuyordu. Buna karşılık **doğuda Sovyetlerden gelecek bir saldırının olmaması Milli Mücadele'yi rahatlatacak, ayrıca Sovyet Rusya'dan sağlanacak silah ve cephane yardımı ile Türk ordusunun savaş gücü artacaktı.** Bu amaçla 16 Mart 1921'de Sovyet Rusya ile TBMM Hükümeti arasında Moskova Antlaşması imzalandı. Antlaşmanın önemli maddeleri şöyledir:

Madde	Yorum
* Birinin tanımadığı uluslararası antlaşmayı diğer devlet de tanımayacaktır.	* **İki devlet dış politikada birlikte hareket etme kararı almıştır**. Sovyet Rusya Sevr Antlaşması'nı tanımadığını beyan etmiştir.
* Osmanlı Devleti ile Rus Çarlığı'nın yaptığı antlaşmalar geçersiz sayılacaktır.	* İki taraf karşılıklı olarak ülkelerinde **daha önce var olan rejimlerin ortadan kalktığını kabul etmiştir.**
* Sovyet Rusya Misakımilli'yi tanıyacak ve kapitülasyonların kaldırılmasını kabul edecektir.	* Sovyet Rusya kapitülasyonları kaldıran ilk devlet olmuş ve Türkiye'nin tam bağımsızlığını tanımıştır.
* Sovyet Rusya TBMM Hükümeti'nin Gürcistan ve Ermenistan ile imzaladığı antlaşmalarla belirlediği sınırları, Batum'un Gürcistan'a verilmesi şartıyla kabul edecektir. Artvin ve Ardahan TBMM Hükümeti'nde kalacaktır.	* **Batum'un Gürcistan'a bırakılması Misakımilli'den ilk taviz olmuştur** (Moskova Antlaşması'nın imzalanmasından iki gün sonra Gürcistan, Sovyetler Birliği'ne bağlanmıştır).
* Boğazların rejimi Türkiye'nin egemenlik hakları korunmak şartıyla Karadeniz'e kıyısı olan devletlerce düzenlenecektir.	* Sovyet Rusya, Boğazlar üzerinde Türkiye'nin egemenlik haklarını tanımıştır.

* **Moskova Antlaşması'yla; Sovyet Rusya TBMM Hükümeti'ni ve Misakımilli'yi tanıyan ilk büyük Avrupalı devlet oldu.** TBMM Hükümeti açısından doğuda yaşanan güvenlik sorunu büyük bir oranda çözülerek Doğu Cephesi'ndeki kuvvetler Batı Cephesi'ne kaydırıldı.

II. İNÖNÜ SAVAŞI (23 MART-1 NİSAN 1921)

* Londra Konferansı'nda istediği sonucu elde edemeyen İtilaf Devletleri, Sevr Antlaşması'nı TBMM'ye kabul ettirmek amacıyla Yunanları yeniden saldırıya geçirdiler.
* **TBMM Hükümeti bu sırada bir yanda Pontus çetelerinin saldırıları diğer yanda Koçgiri aşiretinin isyanı ile uğraşmak zorundaydı.** Yunanlar ise I. İnönü Savaşı'nda uğradığı yenilginin izlerini silmek ve özellikle İngiltere'nin güvenini kazanmak istiyorlardı. Bu amaçla Yunanlar iki kol halinde Bursa üzerinden Eskişehir'e, Uşak üzerinden Afyon'a doğru saldırıya geçtiler.
* Eskişehir yakınlarında yapılan savaşlarda İsmet Bey'in yönettiği düzenli orduların büyük bir direnişiyle karşılaşan Yunan birlikleri, Afyon'u boşaltarak geri çekilmek zorunda kaldı.
* II. İnönü Zaferi'nden sonra TBMM'nin gücü ve düzenli ordunun önemi arttı. Buna karşılık İtilaf Devletleri arasında görüş ayrılıkları iyice büyüdü.

II. İnönü Zaferi Sonrası İtilaf Devletleri'nin Durumu	
İtalya	İtalyanlar işgal ettikleri Antalya, Konya ve Muğla bölgesini boşaltmaya başladılar.
Fransa	Fransızlar Zonguldak'tan çekilerek TBMM ile anlaşma ortamı aramaya başladılar.
İngiltere	İngilizler ellerinde tuttukları Malta'daki bir kısım Türk esiri serbest bıraktılar.

ESKİŞEHİR-KÜTAHYA SAVAŞI VE SONUÇLARI

ESKİŞEHİR-KÜTAHYA SAVAŞLARI (10- 24 TEMMUZ 1921)

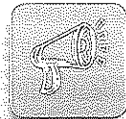
* II. İnönü Savaşı'nda aldıkları yenilgiden sonra Yunanlar, Anadolu'daki emellerini gerçekleştirmek için tüm kaynaklarını ordunun emrine verdiler. Yunanlar 10 Temmuz'da tekrar harekete geçti. **Türk ordusu, seferberlik ilan etmiş ve İngilizlerden her türlü yardımı almış Yunanlar karşısında tutunamayınca Mustafa Kemal, ordunun düzenlenip kuvvetlendirilmesi için Sakarya'nın doğusuna çekilmesini istedi.** İlerlemeye devam eden Yunan ordusu Afyon, Bilecik, Kütahya ve Eskişehir'i ele geçirdi.
* Yunanlarla Eskişehir-Kütahya Savaşları sürerken 15 Temmuz 1921'de Ankara'da Maarif Kongresi'ni topladı.

MAARİF KONGRESİ (15 TEMMUZ 1921)

* Kurtuluştan sonraki mücadelenin daha çetin olacağını düşünen Mustafa Kemal, bir yandan düşman orduları ile savaşırken diğer yandan da sosyal ve kültürel kalkınmanın hazırlıklarını yapıyordu. Daha **Yunanlarla Eskişehir-Kütahya Savaşları sürerken 15 Temmuz 1921'de Ankara'da Maarif Kongresi toplanması** bunun göstergesidir.

MUSTAFA KEMAL'E BAŞKOMUTANLIK YETKİSİ'NİN VERİLMESİ (5 AĞUSTOS 1921)

* Yunan ordusunun Polatlı'ya kadar gelmesi, halkın ve ordunun moralini bozduğu gibi TBMM'de de kaygılara yol açtı. **Bazı milletvekilleri TBMM'nin Kayseri'ye taşınmasını istedilerse de bu fikir kabul görmedi.** Mecliste yapılan sert tartışmalar sonucunda son çare olarak Mustafa Kemal'in ordunun başına geçmesi istendi.
* 5 Ağustos 1921'de çıkarılan **Başkomutanlık Yasası ile Başkomutan'a TBMM'nin "ordunun maddi ve manevi gücünü yükseltme" ile ilgili tüm yetkiler süreli (3 ay) veriliyordu.**

Başkomutanlığa getirilen Mustafa Kemal Paşa, orduyu savaşa hazırlama konusunda **TBMM adına karar verme yetkisini tek başına kullanabilecekti.** Böylece hızla kararlar alıp uygulamaya geçirebilecekti.

TEKALİFİMİLLİYE EMİRLERİ (7-8 AĞUSTOS 1921)

* Mustafa Kemal Paşa, başkomutanlık yasasının verdiği yetkiye dayanarak Türk askerinin ihtiyaçlarını karşılamak ve orduyu güçlendirmek için ülke insanını fedakârlığa çağıran **Tekalifimilliye Emirleri'ni (Milli Yükümlülükler Buyrukları)** yayımladı.
* **Tekalifimilliye Emirleri** ile Mustafa Kemal Paşa, vatandaşların yurdun kurtuluşu için ellerindeki yiyecek, giyecek, silah, cephane, taşıt, yük hayvanı gibi malzemeleri Türk ordusuna vermesini istedi. Bu **bir bakıma Türk halkını topyekün genel seferberliğe çağırmaktı.**
* Bu emirlerin yerine getirilmesi için her ilçede **Tekalifimilliye Komisyonu oluşturuldu.** Bu komisyonların rahat ve hızlı çalışabilmeleri için de bazı önemli şehirlerde **İstiklal Mahkemeleri kuruldu.**

SAKARYA MEYDAN SAVAŞI VE SONUÇLARI

SAKARYA MEYDAN SAVAŞI (23 AĞUSTOS - 13 EYLÜL 1921)

* Tekalifimilliye Emirleri'nin uygulanmasıyla Türk ordusunun kısa sürede toparlandığını gören Yunan orduları, karşı saldırıya geçti. **Mustafa Kemal Paşa'nın "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh tüm vatandır." sözleri Türk askerinin savunma azmini artırdı,** 13 Eylül'de Sakarya'nın doğusunda hiçbir Yunan askeri kalmadı. Bu zaferden sonra **Türk ordusunun II. Viyana bozgunundan beri devam eden geri çekilişi sona erdi. Artık Yunanlar savunma yapmak zorunda kaldı. İtalyanlar Anadolu'yu tamamen boşalttı Bu başarı üzerine TBMM tarafından Mustafa Kemal'e "mareşallik" rütbesi ve "gazilik" unvanı verildi.**

KARS ANTLAŞMASI (13 EKİM 1921)

* Sakarya Zaferi'nden sonra Moskova Antlaşması'nın sınırlarımızla ilgili maddeleri yeniden düzenlendi
* TBMM Hükümeti ile Sovyet Rusya denetimindeki üç Kafkas Cumhuriyeti (Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan) arasında imzalanan **Kars Antlaşması'yla** Ardahan Türkiye'de, Batum Gürcistan'da kalmak şartıyla **doğu sınırımız bugünkü haliyle kesinleşmiştir.**

ANKARA ANTLAŞMASI (20 EKİM 1921)

* Türk ordusunun Sakarya Meydan Savaşı'nı kazanması, Fransa'nın TBMM Hükümeti'nden barış istemesini zorunlu kıldı. İmzalanan Ankara Antlaşması'yla Güney Cephesi'nde Fransa'yla savaş sona erecek; Fransızlar Güneydoğu Anadolu'da işgal ettikleri yerlerden çekilecek; ancak özel bir yönetim kurulması şartıyla İskenderun-Hatay Fransa mandasındaki Suriye'de kalacaktı.
* 1921 Ankara Antlaşması ile **Fransa, TBMM Hükümeti'ni ve Misakımilli'yi tanıyan ilk İtilaf Devleti oldu. Hatay ve İskenderun'un Suriye'ye bırakılması Misakımilli'den verilen başka bir taviz oldu.**

İTİLAF DEVLETLERİ'NİN ATEŞKES TEKLİFİ

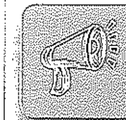
* 22 Mart 1922'de İngiltere tarafından Ankara'ya iletilen ateşkes önerisi "Türk ordusunun İtilaf Devletleri tarafından denetlenmesi" şartının "tam bağımsızlık ilkesine ters düşmesi" nedeniyle TBMM tarafından reddedildi.

BÜYÜK TAARRUZ (26 AĞUSTOS-9 EYLÜL 1922)

* Taarruz öncesinde Tekalifimilliye Emirleri ile ordunun ihtiyaçlarının giderilmesine çalışıldı. Rusya'dan ve Müslüman ülkelerden yardım sağlandı. İstanbul'dan silah ve cephane kaçırıldı. Fransa ve İtalya'nın bıraktığı silahlar toplandı. Mustafa Kemal'in başkomutanlığı önce üçer aylık sürelerle sonra süresiz uzatıldı.
* 26 Ağustos 1922 sabahı **30 Ağustos 1922'de Dumlupınar'da yapılan Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nde Türk ordusu karşısında yenilen Yunanlar; İzmir, Yalova ve Bandırma yönüne doğru kaçmaya başladılar.** Bu arada Yunan başkomutanı Trikopis ve birçok subay esir alındı. Mustafa Kemal "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" emrini verdi. Bu emirle başlayan takip sonunda Yunanlar 9 Eylül'de İzmir'den atılırken Batı Anadolu'nun tümü 18 Eylül'de kurtarıldı.

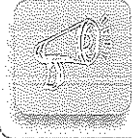
MUDANYA ATEŞKES ANLAŞMASI (3 - 11 EKİM 1922)

* **Büyük Taarruz'la Batı Anadolu'nun Yunan işgalinden kurtulmasından sonra sıra Boğazlar ve Doğu Trakya'nın kurtarılmasına gelmişti.** Türk ordusunun Çanakkale'ye yönelmesiyle İngilizlerle savaş durumu oluştu.
* **Fransa ve İtalya'nın İngiltere Hükümeti'ne uyguladığı baskılar ve Rusya'nın savaş devam ederse Türklerin yanında yer alacağını ilan etmesi üzerine İtilaf Devletleri TBMM Hükümeti'ne ateşkes teklifinde bulundular.**
* Mudanya'da **Türk tarafını İsmet Paşa temsil etti.** İngiliz, Fransız ve İtalyan delegelerin katıldığı konferansta Yunan Hükümeti'ni İngiltere temsil etti. 11 Ekim 1922'de anlaşma imzalandı ve şu kararlar alındı:
* Türk tarafı ile Yunanistan arasında savaş durumu sona erecek, **Doğu Trakya** on beş gün içerisinde boşaltılarak otuz gün içinde İtilaf Devletleri'nce **Türk tarafına bırakılacaktı.** Yunanların boşalttığı Doğu Trakya'da güvenliği sağlamak için bölgede sekiz bin kişilik Türk jandarma birliği bulundurulabilecekti. **İstanbul ve Boğazların yönetimi TBMM hükümetine bırakılacak ancak İtilaf kuvvetleri barış antlaşması imzalanıncaya kadar İstanbul'da kalabileceklerdi.**

Mudanya Ateşkes Anlaşması'yla, Doğu Trakya savaş yapılmadan kurtarıldı. İstanbul ve çevresinin yönetimi TBMM'ye bırakılmakla, **Osmanlı Devleti'nin hukuken sona erdiği kabul edildi.**

* Mudanya Ateşkes Anlaşması'ndan sonra sıra barış antlaşmasının imzalanmasına gelmişti. İtilaf Devletleri, TBMM Hükümeti'ne çağrıda bulunarak 13 Kasım'da Lozan'da yapılacak olan barış konferansına davet ettiler.
* **İtilaf Devletleri'nin Lozan'da yapılacak olan barış görüşmelerine TBMM Hükümeti ile birlikte İstanbul Hükümeti'ni de davet etmesi üzerine, TBMM 1 Kasım 1922'de çıkardığı bir kanunla saltanat makamına son verdi.** Böylece kendisine Lozan görüşmelerinde tek başına güçlü hareket etme olanağı yarattı.
* Mustafa Kemal Paşa, barış görüşmelerine başdelege olarak Mudanya'da diplomatik başarısını gösteren İsmet Paşa'nın gitmesini uygun buldu.

Lozan'da Türk heyetinin taviz vermeyeceği konular şunlardı: **Kapitülasyonları kaldırmak ve Türk topraklarında bir Ermeni devleti kurulmasını önlemek.**

* Lozan'da barış görüşmeleri 20 Kasım 1922'de başladı. Borçlar, Irak sınırı, kapitülasyonlar, Boğazlar ve İstanbul'un boşaltılması meselelerinden dolayı görüşmeler 4 Şubat 1923'te kesildi. Yeni bir savaş tehlikesi doğunca İtilaf Devletleri'nin çağrısıyla konferans 23 Nisan 1923' te tekrar başladı ve 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması imzalandı.

ALINAN KARARLAR

a. Sınırlar

Güney Sınırı (Suriye Sınırı): Fransızlarla imzalanan 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Antlaşması'nda olduğu gibi **Hatay dışarıda kalmak üzere** büyük ölçüde belirlendi.

Irak Sınırı (Musul Sorunu): Musul petrol bölgesini Türkiye'ye bırakmak istemeyen İngiltere, Irak sınırının çizilmesinde sorun çıkardı. **Bu nedenle Irak sınırı sorununun, Lozan görüşmelerinden sonra dokuz aylık bir süre içerisinde, Türkiye ile İngiltere arasındaki ikili görüşmelerle halledilmesi kararlaştırıldı.**

Batı Sınırı (Yunanistan Sınırı): Bu sınır Misakımilli'ye göre çizildi. Mudanya Ateşkesi ile sınır olarak saptanan Meriç Nehri, iki ülke arasında yine sınır olarak kabul edildi.

b. Savaş Tazminatı: Anadolu'da büyük yıkımlara neden olan **Yunanistan, Karaağaç bölgesini savaş tazminatı olarak Türkiye'ye vermeyi kabul etti.**

c. Adalar: **İmroz (Gökçeada), Bozcaada ve Tavşan Adaları dışındaki Ege Adaları Yunanistan'a bırakıldı.** Yunanistan'ın egemenliği altına giren ancak Türkiye'nin batı kıyılarına çok yakın olan Midilli, Sisam, Sakız ve Nekerya adalarının askerden arındırılması ve herhangi bir askeri tesis kurulmaması kayıt altına alındı. On İki Ada'nın (Rodos dahil) İtalya'da; Kıbrıs'ın da İngiltere'de kalması kabul edildi.

d. Nüfus Mübadelesi: Yunanistan'la Türkiye arasında "nüfus mübadelesi" (değişimi) yapılacak ama **30 Ekim 1918'den önce (Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan önce) İstanbul'da oturan Rumlar ile Batı Trakya'da oturan Türkler yerleşik (etabli) sayılacak, bunlar nüfus mübadelesi (değişimi) dışında tutulacaktı.**

e. Boğazlar: Boğazlardan geçişleri, başkanlığını Türk temsilcinin yapacağı uluslararası bir komisyon düzenleyecekti. Türk askeri olağanüstü durumlar hariç Boğazlar bölgesinin 20 km gerisinde duracak ve bu bölgeyi silahlandırmayacaktı. **Boğazların** yönetiminin **uluslararası bir komisyona bırakılması** kararı, **Türkiye'nin egemenlik haklarını kısıtlamıştır.**

f. Kapitülasyonlar ve Düyunuumumiye: **Kapitülasyonlar hiç taviz verilmeden çözüldü ve Düyunuumumiye İdaresi kaldırıldı.**

g. Osmanlı Borçları: Borçların Osmanlı'dan ayrılan devletler arasında pay edilerek ödenmesine karar verildi.

h. Azınlıklar: Ülkede yaşayan gayrimüslimler **Türk vatandaşı olarak kabul edildi.**

ı. Fener Rum Patrikhanesi: Türk Hükümeti'nin kanunlarına uyması şartıyla, İstanbul'da kalacaktı. Patrik seçimini, başka devletleri iç işlerine karıştırmak istemeyen Türkiye yapacaktı. **Patrikhane ekümen (evrensel) olmaktan çıkarıldı. Patriğin siyasal yetkileri olmayacaktı.**

i. Yabancı Okullar: Türkiye'deki tüm yabancı okulların Türk kanunlarına göre eğitim-öğretim yapmalarına karar verildi. **Yabancı okulları iç meselesi sayan TBMM, Lozan görüşmelerinde yabancı okulları tartışma konusu yaptırmadı.**

BÖLÜM 13

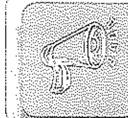
ATATÜRKÇÜLÜK VE TÜRK İNKILABI

SİYASİ ALANDA İNKILAPLAR
HUKUK ALANINDA İNKILAPLAR
EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA İNKILAPLAR
TOPLUMSAL ALANDA İNKILAPLAR
EKONOMİ ALANINDA İNKILAPLAR
ATATÜRK İLKELERİ

SİYASİ ALANDA İNKILAPLAR

SALTANATIN KALDIRILMASI (1 KASIM 1922)

* Saltanat kurumu milli egemenliğin tam olarak gerçekleşmesinde ve cumhuriyet rejiminin ilan edilmesinde en önemli engellerden biriydi.
* **Lozan Konferansı'na TBMM Hükümeti ile birlikte İstanbul Hükümeti de davet edildi. İtilaf Devletleri'nin Konferans'a iki hükümeti de çağırmalarındaki amaç, Türk tarafını bölerek birbirine düşürmekti.** Bu durum, saltanatın kaldırılmasını zorunlu hale getirdi.
* TBMM, 1 Kasım 1922'de çıkardığı bir kanunla önce halifelik ve saltanat kurumlarını birbirinden ayırdı. Sonra saltanata son verdi. Saltanatın kaldırılmasıyla birlikte İstanbul'daki Osmanlı Hükümeti istifa etti. Son Osmanlı padişahı Vahdettin, 17 Kasım 1922'de yurdu terk etti.

Saltanatın kaldırılmasıyla, Osmanlı Devleti ve padişahlık kurumu resmen sona ermiştir. Türkiye'de iki başlı yönetim süreci bitmiştir. **Yönetimin laikleşmesi yolunda ilk adım atılmıştır.** Lozan Konferansı'na TBMM tek başına, güçlü bir şekilde katılma olanağı bulmuştur.

ANKARA'NIN BAŞKENT OLUŞU

* Ankara'nın başkent yapılmasında konumu gereği ülkenin savunulmasında ve idaresinde avantaj oluşturması etkiliydi. Ayrıca **Boğazlarda uluslararası bir komisyonun varlığı ve Boğazların askersiz olması da İstanbul'da güvenlik zaafiyeti oluşturuyordu.** Bunların yanı sıra Osmanlı Devleti ile özdeşleşen İstanbul'un başkent olma özelliğine son verilerek **Osmanlı'dan ayrı yeni bir devletin kurulduğu da gösterilmek istendi.**

CUMHURİYETİN İLANI (29 EKİM 1923)

* II. TBMM'nin en önemli görevi artık, yeni Türk Devleti'nin adını ve yönetim şeklini belirlemekti. Fakat pek çok aydın ve siyasetçi, cumhuriyetten çekiniyor ve TBMM'nin başı olarak halifeyi görmek istiyordu.
* TBMM içindeki güçlü muhalefet nedeniyle çalışmaları engellenen Bakanlar Kurulu Başkanı Ali Fethi Bey istifa etti ve hiçbir aday bakanlık için gerekli çoğunluğu sağlayamadı. **Bu durum, "Meclis Hükümeti" sisteminden kaynaklı bir sorun olduğu için Kabine hükümeti sistemine geçilmesi gerektiğ görüşü ortaya çıktı.**
* Mustafa Kemal Paşa, bu krizi cumhuriyeti ilan etmek için fırsat görerek İsmet Paşa ile birlikte 1921 Anayasası'nda "Türkiye Devleti'nin hükümet şekli cumhuriyettir." şeklinde değişiklik önergesi hazırladı. TBMM, 29 Ekim 1923'te değişiklik önergesini kabul etti. Böylece cumhuriyet ilan edilmiş oldu.
* Cumhuriyetin ilanından sonra, **Mustafa Kemal Paşa Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı seçildi.** 1921 Anayasası'nda yapılan değişiklikle **Meclis hükümeti sisteminden, Kabine hükümeti sistemine geçildi. İsmet Paşa Başbakan olarak hükümeti kurmakla görevlendirildi. TBMM, Fethi Okyar'ı Meclis Başkanı seçti.**

Cumhuriyet'in ilanından sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün cumhurbaşkanı seçilmesiyle başlayan yeni dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Başbakanı ve ilk Meclis Başkanı aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

	Başbakan	Meclis Başkanı
A)	İsmet İnönü	Ali Fethi Okyar
B)	Ali Fethi Okyar	Rauf Orbay
C)	Kâzım Karabekir	Ali Fethi Okyar
D)	İsmet İnönü	Ali Fuat Cebesoy
E)	Rauf Orbay	İsmet İnönü

Çözüm

Cumhuriyet'in ilanından sonra TBMM, Mustafa Kemal Paşa'yı Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı seçti. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, İsmet İnönü'yü Başbakan olarak hükümeti kurmakla görevlendirdi. TBMM, Fethi Okyar'ı Meclis Başkanı seçti.

YANIT A

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 MART 1924)

* Halifelik makamı ile cumhuriyet rejimi birbiriyle bağdaşmıyordu. **Halifelikte egemenlik dine, cumhuriyette millete dayanıyordu.** Halifelik, devlet düzeninin laikleştirilmesinde önemli bir engeldi.

* Ülkede **hem cumhurbaşkanı hem de din başkanı olarak halifenin bulunması, iki başlılık demekti.**

* Ayrıca **halifelik makamı tüm Müslümanları temsil etmesi, Türkiye'nin sadece iç politikasını değil dış politikasını da etkilemekteydi.** Dış politikada; başka devletleri iç işlerimize karıştırmamak, milli menfaatlerimizi ve uluslararası barışı korumak temel kural kabul edildiği için de halifelik makamı kaldırılmalıydı.

* Sultan Vahdettin'in 17 Kasım 1922'de ülkeyi terk etmesi üzerine TBMM, Osmanlı ailesinden Abdülmecid Efendi'yi halife olarak seçmişti. Fakat halife Abdülmecid'indini yetkilerini aşarak siyasi demeçler vermek, cuma selamlığına çıkmak, elçilerle görüşmek şeklinde padişah gibi davranması, halifeliği cumhuriyet karşıtlarının güç aldığı bir makam haline getiriyordu. Bu durum karşısında 3 Mart 1924 tarihli kanunla halifelik kaldırıldı.

* Aynı kanunla **Osmanlı ailesinden kişilerin ileride saltanat ve hilafet iddiasında bulunmalarını engellemek amacıyla, bunların ülke dışına gönderilmeleri kararı alındı.**

ŞER'İYE VE EVKAF VEKÂLETİ'NİN KALDIRILMASI (3 MART 1924)

* Şer'iye ve Evkaf Vakâleti vakıfların, medreselerin ve ibadethanelerin denetim ve yönetiminden sorumluydu. TBMM'de kabul edilen kanunla Şer'iye ve Evkaf Vekâleti kaldırılarak vakıfların denetim ve yönetimi için "Vakıflar Genel Müdürlüğü" kuruldu. İslam dininin inançlar ve ibadetlerle ilgili bütün hükümlerinin ve işlerinin yürütülmesi ve dini kurumların yönetimi için "Diyanet İşleri Başkanlığı" kuruldu.

ERKÂN-I HARBİYE VEKÂLETİ'NİN KALDIRILMASI (3 MART 1924)

* Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde alınan kararla Erkân-ı Harbiye Vekâleti (Savaş Bakanlığı) kaldırıldı. Onun yerine, en yüksek askeri makam olarak "Erkân-ı Harbiye Umum Reisliği" (Genelkurmay Başkanlığı) kuruldu. **Böylece askeri ve siyasi yetkiler birbirinden ayrıldı. Ordu, siyasetin dışında tutuldu.**

HUKUK ALANINDA İNKILAPLAR

1924 ANAYASASI (20 NİSAN 1924)

* 1924 Anayasası'nda yer alan önemli maddeler şunlardı:
  - Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Egemenliğin tek temsilcisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir.
  - Devletin yönetim şekli Cumhuriyet; dini İslam, dili Türkçe ve başkenti Ankara'dır.
  - Yasama yetkisi TBMM'de olup, yürütme yetkisi TBMM adına hükümet tarafından kullanılacaktır (Meclis hükümeti sistemi yerine Kabine hükümeti sistemi). Yargı yetkisi ise bağımsız mahkemelerce kullanılacaktır.

* 1924 Anayasası'nda Yapılan Değişiklikler: 1928'de "Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dini İslam'dır" maddesi Anayasadan çıkarıldı. 1928'de cumhurbaşkanı ve milletvekillerinin yemin biçimi de değiştirildi, yemin içindeki dinsel ifadeler çıkarıldı. **Kadınlara 1930'da belediye seçimlerine katılma hakkı, 1933'te muhtarlık seçimlerine katılma hakkı, 1934'te milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı.** 1937'de laiklik ilkesiyle beraber Atatürk 'ün altı temel ilkesi Anayasaya eklendi.

TÜRK MEDENİ KANUNU'NUN KABULÜ (17 ŞUBAT 1926)

* Avrupa'daki medeni kanunların en yenisi olması, demokratik olması, akılcı ve pratik çözümler sunması ve Türk toplumunun yapısına uygun olması nedeniyle **İsviçre Medeni Kanunu örnek alınarak hazırlandı** ve 17 Şubat 1926'da kabul edildi.

* Bu kanunla getirilen yenilikler şunlardır: Çok eşlilik yasaklandı. Resmi nikah zorunlu hale getirildi. Boşanma konusunda erkeğe tanınan haklar kadına da tanındı. Miras hukukunda kadın-erkek eşitliği sağlandı. Kadınlara her işe girme hakkı tanındı.

* **Patrikhanenin dünyevi yetkileri kaldırıldı. Medeni Kanun'a azınlıklar da tabi olduğundan patrikhane ve konsoloslukların mahkeme kurma yetkileri sona erdirildi.**

EĞİTİM - KÜLTÜR ALANINDA İNKILAPLAR

TEVHİDİTEDRİSAT KANUNU (3 MART 1924)

* Osmanlı Devleti'nde medreseler, Batı tarzı okullar, azınlık okulları ve yabancı okullar vardı. Bu durum eğitim ve kültürde ülkede karmaşaya yol açmaktaydı.

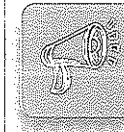
* Tevhiditedrisat Kanunu'yla ülkedeki **bütün eğitim ve bilim kuruluşları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlandı.**

* Şeriye ve Evkaf Vekâleti veya özel vakıflar tarafından yönetilen **bütün medreseler ve okullar, bütçeleri ve öğretim üyeleriyle beraber Milli Eğitim Bakanlığı'na devredildi.**

* Milli Eğitim Bakanlığı yüksek din uzmanları yetiştirmek üzere **ilahiyat fakültesi kuracak; imam ve hatip gibi memurların yetişmesi için ayrı mektepler açacaktı.**

* Milli Savunma'ya bağlı askeri rüştiye (ortaokul) ve askeri idadiler (lise) ile Sağlık Bakanlığı'na bağlı yetim mektepleri; bütçeleri ve öğretim üyeleriyle beraber Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlandı.

* Son dönemlerde eğitim kurumu olarak işlevini iyice kaybetmiş olan **medreseler, Tevhiditedrisat Kanunu'nun çıkarılmasından sonra kapatıldı (11 Mart 1924).**

Tevhiditedrisat Kanunu ile eğitim ve öğretimde birlik sağlandı. Türkiye'de laik eğitimin temelleri atıldı. Eğitim milli ve çağdaş nitelik kazandı. Milli birlik ve beraberlik duygusuyla toplumsal ilerleme ve çağdaşlaşma gerçekleştirildi.

MAARİF TEŞKİLATI HAKKINDA KANUN (2 MART 1926)

* Devlet izni olmadan okul açılması yasaklandı. **İlk ve orta öğrenimin esasları belirlendi.** Bu kanunla **ders programları çağdaşlaştırıldı.**

YENİ TÜRK HARFLERİNİN KABULÜ (1 KASIM 1928)

* Arap harfleri Türkçenin yapısına uygun değildi ve okuma ve yazmayı zorlaştırıyordu. **Okuma yazma oranını artırmak, Türk toplumunun eğitim seviyesini yükseltmek ve Batı ile ilişkileri kolaylaştırmak amacıyla Latin harfleri Türkçeye uyarlanarak Türk alfabe sistemine geçilmesi kararı alındı.** 1 Kasım 1928'de TBMM, yeni Türk harflerini kabul etti. 1928'de yapılan bir değişiklikle de milletlerarası rakamlar kabul edildi.

* Okuma yazma seferberliği ilan edildi ve okuma yazma oranı arttırıldı. Batı ile bütünleşme daha da artmış oldu.

MİLLET MEKTEPLERİNİN AÇILMASI (24 KASIM 1928)

* Yeni Türk harfleri kabul edildikten sonra okuma yazma oranını artırmak ve özellikle **okul çağını geçmiş vatandaşlara yeni harfleri öğretmek amacıyla Millet Mektepleri açıldı.** 24 Kasım 1928'de hazırlanan Millet Mektepleri Talimatnamesi ile **Mustafa Kemal Atatürk, Millet Mektepleri Başöğretmeni unvanını aldı.**

TÜRK TARİH KURUMUNUN KURULMASI (12 NİSAN 1931)

* Mustafa Kemal **Türk tarihinin derinliklerinin araştırılması** için Türk Tarih Kurumu'nun (Türk TarihTetkik Cemiyeti) kurulmasını sağladı.

TÜRK DİL KURUMUNUN KURULMASI (12 TEMMUZ 1932)

* Türk dili üzerindeki yapılan çalışmaların amacı; **Türkçeyi yabancı dillerin etkisinden kurtarmak,** konuşma dili ile yazı dili arasında farkı gidermek ve Türkçeyi bir bilim dili haline getirebilmekti. Bu doğrultuda Türk Dili Tetkik Cemiyeti kuruldu. Kurum 1936'da Türk Dil Kurumu adını aldı.

ÜNİVERSİTE REFORMU

* 1933'te çıkarılan bir yasayla Darülfünun kapatıldı. Yerine İstanbul Üniversitesi 1 Ağustos 1933'te açıldı. 1943'te çıkarılan bir kanunla İstanbul'daki Mülkiye Mektebi, Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne dönüştürülerek Ankara'ya taşındı. Yine 1925'te kurulan Ankara Hukuk Mektebi, Hukuk Fakültesi adını aldı.

...PLUMSAL ALANDA İNKILAPLAR

TOPLUMSAL ALANDA İNKILAPLAR

HALİFELİĞİN KA...

* Halifelik m... **millet...**

* ...

...IM 1925)

...**ü kazanması ve farklı kıyafet uygulamalarına son verilmek için** 25 Kasım 1925'te ...da Kanun çıkarıldı. 3 Aralık 1934 tarihli kanunla her dinin en yetkili kişisi hariç, din ...erle sokakta dolaşmaları yasaklandı.

...RBELERİN KAPATILMASI (30 KASIM 1925)

...landığı tekke ve zaviyeler ile türbeler kapatıldı (30 Kasım 1925). **Aynı kanunla şeyhlik, derviş... dedelik gibi unvanlar da kaldırıldı.**

TAKVİM, SAAT VE ÖLÇÜLERDE DEĞİŞİKLİK

* Hicri ve Rumi takvim yerine 26 Aralık 1925'te miladi takvim kabul edildi ve 1 Ocak 1926'da kullanılmaya başlandı.
* 27 Mayıs 1935'te hafta tatili cuma gününden pazar gününe alındı.
* 1 Nisan 1931'de okka, arşın, endaze gibi ağırlık ve uzunluk ölçüleri kaldırıldı. Yerine metre ve kilogram getirildi.

SOYADI KANUNU (21 HAZİRAN 1934)

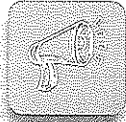
* Soyadı Kanunu ile; **okul, tapu, miras, askerlik gibi konulardaki isim karışıklıkların giderilmesi ve toplumda ayrıcalık ifade eden** ağa, hacı, hafız, paşa, hanım, hazretleri, zade gibi **eski unvanların kaldırılması hedeflendi.**
* 24 Kasım 1934'te TBMM tarafından, Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya Atatürk soyadı verildi.

EKONOMİ ALANINDA İNKILAPLAR

EKONOMİ ALANINDA İNKILAPLAR

TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ (17 ŞUBAT 1923)

* Kongrede alınan önemli kararlar: Yabancıların kurduğu tekellerden kaçınılmalıdır. Sanayinin teşviki ve milli bankaların kurulması sağlanmalıdır. **Ham maddesi ülke içerisinde üretilen sanayi kolları kurulmalıdır.** El işçiliği ve küçük imalattan büyük işletmelere geçilmeli, **özel teşebbüs desteklenmelidir.** Özel sektörün yetersiz kaldığı işletmeler devlet eliyle kurulmalıdır. Bu Kongrede, **Milli Ekonomi İlkesi** benimsendi.

İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde oy birliği ile **Misakıiktisadi (Ekonomi Andı) Kararları kabul edildi.** Bu kararlarda Türk milletinin bağımsızlığından ödün vermeyeceği, **aslolanın siyasi bağımsızlık kadar ekonomik bağımsızlık olduğu vurgulandı.**

TARIM ALANINDA GELİŞMELER

* 17 Şubat 1925 tarihli kanunla **Aşar Vergisi'ne son veridi.** Böylece, köylü üzerinden ağır bir ekonomik yük ortadan kalktı ve tarımsal gelişme için ortam oluştu. Ziraat Bankası'nın çiftçiye verdiği kredi arttırıldı. 1928'de **Tarım Kredi Kooperatifleri kurularak** köylülere tarım araç gereçleri ve tohum verildi. 1933'te **Yüksek Ziraat Enstitüsü açılarak** tarım için uzmanlar yetiştirildi.

TİCARET ALANINDA GELİŞMELER

* 1 Temmuz 1926'da **Kabotaj Kanunu çıkarılarak Türk karasularında ve limanlarımızda taşıma hakkı ile gemi işletme hakkı Türk vatandaşlarına verildi.** Kabotaj Kanunu ile milli ekonominin kurulması yolunda önemli bir adım atıldı. **1925'te Reji İdaresi (tütün tekeli) yabancılardan satın alındı.**
* İş sahiplerine ve özel girişimciye kredi sağlamak amacıyla 26 Ağustos1924'te **İş Bankası** kuruldu.

SANAYİ ALANINDA GELİŞMELER

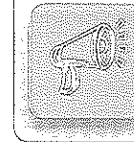
* Özel teşebbüsü teşvik etmek amacıyla Teşvikisanayi Kanunu **(Sanayiyi Özendirme Yasası)** çıkarıldı (28 Mayıs 1927). **Teşvikisanayi Kanunu'nun başarıya ulaşamaması üzerine Devletçilik ilkesi uygulanmaya başlandı.**
* **1933'te I. Beş Yıllık Kalkınma Planı kabul edildi.** 1934'te bu plan başarı ile uygulanmaya başlandı.
* Kayseri, Malatya ve Bursa'da merinos yün dokuma; Nazilli'de basma; Gemlik'te suni İpek; İzmit'te selüloz ve kağıt; Beykoz'da deri ve kundura; Paşabahçe cam; Karabük'te ilk demir-çelik fabrikaları açıldı.

ATATÜRK İLKELERİ

CUMHURİYETÇİLİK

ÖZELLİKLERİ

1. Devletin yönetim biçimidir.
2. Millet egemenliğini esas alır.
3. Demokrasiye dayanır. Halkın yönetimde söz sahibi olmasıdır.
4. Milletin egemenlik hakkının hiçbir kurum tarafından paylaşılamaz ve engellenemez olduğunu savunur.
5. Seçme ve seçilme hakkının tüm vatandaşlara verilmesini ve yönetimde eşitliği esas alır. Bu özelliğinden dolayı Halkçılık ilkesiyle ilişkilidir.
6. Anayasanın değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez maddesidir.
7. Mustafa Kemal **Atatürk'ün "en büyük eserim" diye nitelendirdiği** ve parti tartışmalarının dışında tuttuğu bir ilkedir.
8. Halkın yönetime katılımını sağlayacak ve millet egemenliğini güçlendirecek her türlü yenilik bu ilke içerisinde değerlendirilmelidir.

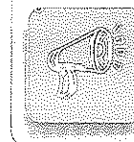

TBMM'nin açılması, 1921 ve 1924 Anayasalarının kabulü, saltanatın kaldırılması, cumhuriyetin ilanı, halifeliğin kaldırılması, çok partili hayata geçiş denemeleri, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi, seçmen olabilmek için vergi verir olma şartının kaldırılması, seçmen yaşının düşürülmesi gibi gelişmeler Cumhuriyetçilik ilkesiyle ilgilidir.

MİLLİYETÇİLİK

ÖZELLİKLERİ

1. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında ve yeni Türk Devleti'nin kurulmasında temel ilke oldu.
2. Vatan, millet, dil, kültür, ortak geçmiş (tarih), gelecek (ülkü) kavramlarını içerir.
3. Atatürk milliyetçiliği; din birliğine yer vermediği için laik, millet egemenliğine yer verdiği için demokratik ve insancıldır. Milli bağımsızlığı temel aldığı için bağımsız devlet anlayışını savunur.
4. Atatürk, milliyetçilik kavramını **ırk esasına dayandırmadığı için bu ilke Faşizm ve Nazizm gibi akımlardan ayrılır.**
5. Atatürk'ün milliyetçiliği milli birlik ve beraberliği esas aldığı için Türkiye Cumhuriyeti'ni benimseyen ve "Türk'üm" diyen herkes, Türk olarak kabul edilmiştir.
6. Bu doğrultuda Türk milletinin birlik ve beraberliğini güçlendirecek, kültürel gelişmesini sağlayacak, milli bağımsızlığı ve milli egemenliği pekiştirecek her türlü gelişme Milliyetçilik kapsamı içinde değerlendirilmelidir.

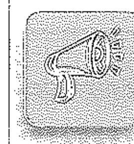

TBMM'nin açılması, Tevhiditedrisat Kanunu'nun çıkarılması, TTK ve TDK'nin kurulması, Misakıiktisadi kararlarının alınması, kapitülasyonların kaldırılması, Kabotaj Kanunu'nun kabulü, Türk Parasını Koruma Kanunu'nun çıkarılması, Reji idaresinin millileştirilmesi, Koruyucu Gümrük Yasası'nın kabulü gibi gelişmeler Milliyetçilik ilkesiyle ilgilidir.

LAİKLİK

ÖZELLİKLERİ

1. Din egemenliği değil, millet egemenliği esastır.
2. Din-devlet işlerinin ayrılmasını ve vicdan hürriyetini esas alır.
3. Devlet; vatandaşların inanma ve inanmama hakkını anayasa ile güvence altına almıştır.
4. Hukuk kurallarının dine göre değil, aklın ve bilimin gereklerine göre hazırlanmasını zorunlu kılar.
5. Milli birlik ve beraberliğin sağlanması için hayati önemi olan bir ilkedir.
6. Yabancı devletlerin azınlıkların haklarını bahane ederek Türk Devleti'nin iç işlerine karışmasını önlemiştir.
7. Mustafa Kemal Atatürk'ün, parti tartışmalarının dışında tuttuğu ve taviz vermediği bir ilkedir.

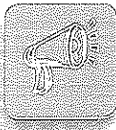

1928'de "Devletin dini İslam'dır" maddesinin anayasadan çıkarılması, saltanatın kaldırılması, halifeliğin kaldırılması, Tevhiditedrisat Kanunu'nun kabul edilmesi, medreselerin kapatılması, Şeriye ve Evkaf Vekaleti'nin kaldırılması, tekke ve zaviyelerin kapatılması, Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesi, şeriye mahkemelerinin kaldırılması, cumhurbaşkanı ve vekil yemininden dini terimlerin çıkarılması gibi gelişmeler Laiklik ilkesiyle ilgilidir.

HALKÇILIK

ÖZELLİKLERİ

1. Cumhuriyetçilik ve Milliyetçiliğin doğal sonucudur.
2. Halk yönetimini yani demokrasiyi esas alır.
3. Kanun önünde herkesin eşit olmasını savunur.
4. Hiçbir kişi ve zümreye ayrıcalık tanımaz.
5. Toplumun sınıf mücadelesiyle değil, dayanışma içerisinde gelişmesini esas alır.
6. Ülkede yaşayan ve ülkeyi yurt sayan, yazgısını ve geleceğini ülkenin mutluluğuna bağlayan herkesi Türk halkı olarak görür.
7. Vatandaşların devlet hizmetlerinden eşit şekilde yararlanmasıdır.
8. Sosyal devlet anlayışının hayata geçirilmesidir.
9. 1921 Anayasası'nda "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" ilkesinin kabul edilmesi, yeni Türk Devleti'nin Halkçılık ilkesini benimseyeceğinin ilk göstergesiydi.

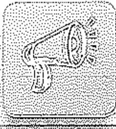

Saltanatın kaldırılması, Aşar Vergisi'nin kaldırılması, Toprak Reformu'nun kabul edilmesi, yeni Türk Alfabesi'nin kabul edilmesi, Millet Mektepleri'nin açılması, Halkevlerinin açılması, kılık kıyafette değişiklik yapılması, Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesi, Soyadı Kanunu'nun kabul edilmesi, ayrıcalık içeren unvanların yasaklanması, kadınlara siyasi haklar verilmesi gibi gelişmeler Halkçılık ilkesiyle ilgilidir.

DEVLETÇİLİK

ÖZELLİKLERİ

1. Devletçilik; devletin ekonomik, sosyal, kültürel ve bayındırlık gibi alanlarda daha hızlı bir gelişme sağlayabilmesi amacıyla temel yatırımları yapmasıdır.
2. **Devletçilik uygulamasına geçilmesinin nedenleri**; Teşvikisanayi Kanunu'nun (1927) çıkarılmasına rağmen özel teşebbüsün elinde yeterli sermaye birikiminin olmayışı nedeniyle istenilen hedeflere ulaşılamaması, teknik bilgi açısından kadroların yetersiz kalması, sanayi ve ticaretin azınlıkların elinde olması ve 1929'da ABD'de başlayan dünya ekonomik krizinden Türkiye'nin etkilenmesidir.
3. Ekonomide planlı kalkınma hedeflenir.
4. Karma ekonomiyi esas alan Devletçilik ilkesinde; serbest piyasa ve özel teşebbüs reddedilmez.
5. Egemenlik haklarına saygılı olunması şartıyla yabancı sermayeden yararlanılabilir.
6. Bu ilke halkın refahını ve kalkınmasını sağlamaya yönelik olduğu için Halkçılık ilkesinin tamamlayıcı unsurudur.
7. Devletçilik ilkesi çağın ve zamanın şartlarına göre değişim göstermiştir.

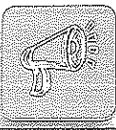

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın uygulanması, Etibank, Sümerbank ve her türlü kamu iktisadi teşebbüsünün kurulması, demir çelik, şeker, çimento, cam fabrikalarının kurulması gibi gelişmeler Devletçilik ilkesiyle ilgilidir.

İNKILAPÇILIK

ÖZELLİKLERİ

1. Çağın gelişen şartlarına göre değişimi ve modernleşmeyi esas alır.
2. Eskiyen kurumların kaldırılarak yerine yenilerinin getirilmesini sağlayan dinamik bir ilkedir.
3. İnkılapların tamamı bu ilkenin gereği olarak yapılmıştır.

Takvim, saat ve ölçülerde değişiklik yapılması, medeni kanunun kabul edilmesi, kılık kıyafette değişiklik yapılması gibi gelişmeler İnkılapçılık ilkesiyle ilgilidir.

BÖLÜM 14 İKİ SAVAŞ ARASINDAKİ DÖNEMDE TÜRKİYE VE DÜNYA

ATATÜRK DÖNEMİ'NDE TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN İÇ POLİTİKASI
ATATÜRK DÖNEMİ'NDE TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN DIŞ POLİTİKASI

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ ÇERÇEVESİNDE PARTİLEŞME ÇABALARI

ATATÜRK DÖNEMİ'NDE TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN İÇ POLİTİKASI

CUMHURİYET HALK FIRKASI (9 EYLÜL 1923)

* **Anadolu ve Rumeli Müdafaaihukuk Cemiyeti'nin tüm şubeleri Halk Fırkası'na bağlanarak bu fırkanın yurt geneline yayılması sağlandı.** Fırka, 1924'te Cumhuriyet Halk Fırkası adını aldı. Partinin başkanlığını Cumhurbaşkanlığı ile birlikte 1938'e kadar Mustafa Kemal yürüttü.

TERAKKİPERVER (İLERİCİ) CUMHURİYET FIRKASI (17 KASIM 1924)

* TBMM'de **halifeliğin kaldırılması sürecinde görüş ayrılıklarının giderek artması** sonucunda, Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan ayrılan milletvekilleri ile **ordudaki görevlerinden ayrılan milletvekilleri** 17 Kasım 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurdular. (**Parti'nin Genel Başkanı Kazım Karabekir**, Rauf Orbay ve Adnan Adıvar, Genel Sekreteri Ali Fuat Cebesoy idi).
* Türkiye Cumhuriyeti'nin **ilk muhalefet partisi** olan bu parti, ekonomide liberalizmi benimsedi. Partinin "Din ve inançlara saygılı olunmalı" politikasıyla sürdürülen faaliyetler, ülkede hükümete muhalif kesimleri çoğalttı. **Şeyh Sait İsyanı'yla ilgisi olduğu gerekçesiyle parti 5 Haziran 1925'te kapatıldı.**

ŞEYH SAİT İSYANI (13 ŞUBAT 1925)

* 13 Şubat 1925'te **Şeyh Sait, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da** dini nitelikli **ayrı bir devlet kurmak amacıyla ayaklanma başlattı.** İngilizler de bu ayaklanmayı destekledi
* **İngilizlerin Şeyh Sait İsyanı'nı desteklemekteki amaçları, Türkiye ile Musul arasında bir tampon bölge oluşturmaktı. Böylece zengin petrol yataklarına sahip bu bölgeyle Türk Devleti arasında bir savunma bölgesi oluşturulacaktı.**
* İsyana karşı şu önlemler alındı: **Takririsükûn Kanunu kabul edilerek** (4 Mart 1925) bölgede sıkıyönetim ilan edildi. **İstiklal Mahkemeleri yeniden kuruldu** (17 Mart 1925). İsyan 15 Nisan 1925'te tamamen bastırıldı ve suçlular cezalandırıldı.
* Şeyh Sait İsyanı'nın Sonuçları: İlk çok partili siyasi hayata geçiş çalışmaları başarısız oldu. **Musul meselesi İngiltere lehine sonuçlandı.**
* Şeyh Sait İsyanı laik **cumhuriyete karşı çıkarılan ilk isyandır.**

MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ (16 HAZİRAN 1926)

* 16 Haziran 1926'da Mustafa Kemal'in **İzmir'e yapacağı gezi sırasında** TBMM'nin I. Dönem milletvekillerinden olan **Ziya Hurşit ve taraftarları** suikast girişiminde bulunmayı tasarladılar.
* Mustafa Kemal'i ortadan kaldırarak Cumhuriyete ve inkılaplara da son vereceğini zanneden suikastçiler eyleme geçmeden yakalandılar. Suikastçiler İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanarak ağır cezalara çarptırıldılar.

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI (12 AĞUSTOS 1930)

* **1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin olumsuz etkilerine çözüm bulunmasını kolaylaştırmak** ve siyasi yapının daha da demokratikleştirilerek iktidar partisinin denetlenmesini sağlamak amacıyla yeni bir parti kurulmasına karar verildi.
* 12 Ağustos 1930'da kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF), ekonomide devletçilik yerine **liberal ekonomiyi savundu.** Kadınlara siyasi haklar tanınmasını ve mevcut kadın haklarının geliştirilmesini savundu. Parti laikliğe, inkılaplara ve Mustafa Kemal'e saygılıydı.
* Birkaç ay sonra eski rejimi savunanların SCF'de toplanmasının, **kurucu ve başkan Ali Fethi Okyar'ı kaygılandırması üzerine 17 Kasım 1930'da parti kapatıldı.**

MENEMEN OLAYI-KUBİLAY OLAYI (23 ARALIK 1930)

* Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasından kısa bir süre sonra **Derviş Mehmet adındaki bir isyancı**, yandaşlarıyla birlikte halkın dini duygularını kullanarak Menemen'de Cumhuriyete karşı ayaklanma girişimi başlattı.
* İsyanı önlemeye çalışan **Yedek Subay Öğretmen Mustafa Fehmi Kubilay, isyancılar tarafından vahşice öldürüldü.** Askeri birlikler isyanı bastırdı. İsyancılar **Divan-ı Harp'te (askeri mahkeme)** yargılanarak cezalandırıldı.

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ ÇALIŞMALARINA SON VERİLMESİ

* **Şeyh Sait İsyanı ve Menemen Olayı, ülkede cumhuriyet ve inkılapların tehlikede olduğunu ortaya koydu.** Bu arada **Almanya ve İtalya'da faşist yönetimlerin kurulmasıyla yeni savaş rüzgârları esmeye başlamıştı.** Bu durum Türkiye'de de demokratik uygulamaların ve çok partili hayatın ertelenmesine neden oldu.

NÜFUS MÜBADELESİ(DEĞİŞİMİ)

* Nüfus mübadelesi sorununun Lozan Barış Antlaşması'nda karara bağlanmasına rağmen, **Yunanistan**, problem çıkardı. **İstanbul'da daha fazla Rum bırakmayı istedi.** İki taraf arasında yeni bir savaş durumu ortaya çıktı.
* **İtalya'nın Doğu Akdeniz'de yayılma girişimleri iki ülkenin birbirine yakınlaşmasına neden oldu.** Varılan anlaşma uyarınca, yerleşme tarihlerine bakılmaksızın **İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türkleri yerlerinde kalacak (etabli-yerleşik sayılacak)**, mübadele edilenlerin geride bıraktıkları topraklar ise devlet malı sayılacaktı.

YABANCI OKULLAR SORUNU

* Fransa ve Papalık başta olmak üzere Avrupalı devletler, Türkiye'nin yabancı okullar konusundaki uygulamalarına karşı çıktı. **Yabancı Okullar Sorunu'nu iç meselesi sayan Türkiye, yabancı devletleri iç işlerine karıştırmadı.**

DIŞ BORÇLAR SORUNU

* 1929 yılında ortaya çıkan **Dünya Ekonomik Krizi nedeniyle** Türkiye, Fransa'ya olan borcunu gerektiği gibi ödeyemedi. **Türkiye borçlarını ertelemek istedi** ancak, başta Fransa ve diğer alacaklı devletler bunu kabul etmedi. Sorun 1933 yılında Paris'te karşılıklı görüşmeler sonucunda çözüldü. Türkiye dış borçlarının tamamını 1954'e kadar ödedi.

BOZKURT-LOTUS OLAYI

* Türk bayrağı taşıyan Bozkurt adlı yük gemisi ile Fransız bayrağı taşıyan Lotus gemisinin 2 Ağustos 1926'da Midilli Adası açıklarında çarpışması, Türkiye ile Fransa arasında önemli bir anlaşmazlık yarattı. **Bozkurt-Lotus Davası 1927'de Milletlerarası Daimi Adalet Divanı'nda Türkiye lehine sonuçlandı.**

ADANA-MERSİN DEMİRYOLU SORUNU

* Fransa ile bu devletin imtiyaz sahibi olduğu ve işlettiği Adana-Mersin demiryolunun satın alınması sorunu çıktı. 1929'da yapılan antlaşma ile demiryolu sorunu, Türkiye lehine sonuçlandı

IRAK SINIRI VE MUSUL SORUNU

* **İngiltere, zengin petrol yataklarına sahip Musul'u Türkiye'ye bırakmak istemiyordu.** Türk yönetimi, Musul'u gerekirse savaş yolu ile almayı planlıyordu. **Fakat Şeyh Sait İsyanı çıkınca müdahale gerçekleşmedi.**
* Milletler Cemiyeti'nin kararı doğrultusunda 5 Haziran 1926'da imzalanan **Ankara Antlaşması ile Musul ve çevresi, İngiliz mandaterliği altında bulunan Irak'a bırakıldı.**

TARAFSIZLIK VE SALDIRMAZLIK ANTLAŞMASI

* **I. Dünya Savaşı'nın galiplerinin Almanya'yı saflarına alarak 1925'te Locarno Antlaşması'nı imzalamalarını Sovyetler Birliği, kendisine yapılmış bir hareket olarak görmüştü.** Öbür taraftan **Musul sorununda Milletler Cemiyeti'nin tutumu,** Fransa ve İtalya'nın İngiltere'yi desteklemesi **Türkiye'nin uluslararası alanda yalnız kalmasına yol açmıştı.** Bu olaylar Türkiye ile Sovyetler Birliği'ni birbiriyle yakınlaştırdı ve iki devlet 1925'te Paris'te bir "Tarafsızlık ve Saldırmazlık Antlaşması" imzaladı.

TİCARET VE SEYRİSEFAİN ANTLAŞMASI

* Türkiye ve Sovyetler Birliği arasında ticari işbirliğini geliştirmek amacıyla 1927'de Ankara'da "Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması" imzalanmıştır.

OSMANLI BORÇLARI VE SOVYETLERİN TUTUMU

* Türkiye ile Sovyetler Birliği ilişkilerinin diğer yönünü; Sovyetlerin Türkiye'de komünizmi yaymak istemesi ve **Osmanlı borçlarının tasfiyesi için Türkiye'nin Batılılarla yaptığı antlaşmalar oluşturuyordu. Çarlık döneminin borçlarını tanımıyan Sovyetler, emsal teşkil edeceği için Türkiye'nin kendisi gibi hareket etmesini istemiştir.**

TÜRKİYE'NİN MİLLETLER CEMİYETİ'NE (CEMİYET-İ AKVAM) GİRİŞİ (18 TEMMUZ 1932)

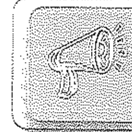
* **1930'dan itibaren Avrupa'da gruplaşmaların belli bir durum alması uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmeye başladı.** Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri'nin Türkiye'yi bizzat üyeliğe davet etmesi üzerine TBMM 9 Temmuz 1932'de cemiyete katılma kararı aldı. İki yıl sonra da konsey üyeliğine seçildi.
* Milletler Cemiyeti'ne katılmakla **Türkiye uluslararası işbirliğine resmen katılarak dünya barışının korunmas**ında çabalarını artırdı.

BALKAN ANTANTI (9 ŞUBAT 1934)

* 1930'lu yılların başında en büyük tehlike, **Balkanlarda ve Doğu Akdeniz'de yayılmacı bir politika izleyen, sahip olduğu 12 Ada ile de bölgeye yerleşen İtalya**'ydı.
* Ortak savunma amacıyla kurulan Balkan Antantı, 9 Şubat 1934'te Atina'da Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya dışişleri bakanlarınca imzalandı. Bulgaristan ve Arnavutluk'a Pakta katılma hakkı açık tutuldu.
* **Türkiye, Balkan Antantı'na katılmakla batı sınırını güvence altına almaya çalışmıştır.**

MONTREUX (MONTRÖ) BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ (20 TEMMUZ 1936)

* **İtalya'nın 1935'te Habeşistan'a saldırması ve 12 Ada'yı silahlandırmaya başlaması, Almanya'nın Ren bölgesine yeniden asker sevketmesi ve Locarno Anlaşması'na son vermesi,** Türkiye'yi Boğazların güvenliği konusunda endişelendirdi. Türkiye'nin talebi üzerine, 20 Temmuz 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi imzalandı.

Montrö Sözleşmesi ile Boğazlar komisyonu kaldırılıp Türkiye'ye Boğazlar çevresinde asker bulundurma hakkı verilmiştir. Böylece, **Boğazlarda Türk egemenliğini ve kontrolünü esas alan bir düzenleme yapılmıştır.**

SADABAT PAKTI (8 TEMMUZ 1937)

* Sadabat Paktı, **İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmesi** ve Almanya'nın saldırgan politikalar izlemesi nedeniyle, Türkiye, Irak, İran ve Afganistan arasında imzalanmış, çok taraflı bölgesel bir antlaşmadır
* **Türkiye, Sadabat Paktı'na katılmakla doğu sınırlarını güvence altına almaya çalışmıştır.**

HATAY'IN ANAVATAN'A KATILMASI (30 HAZİRAN 1939)

* **Fransa'nın** 1935'te Suriye'deki mandasını kaldırıp **Hatay ve İskenderun Sancağı'ndaki haklarını Suriye Hükümeti'ne devretmesi** Türkiye tarafından kabul edilmedi. Sorun Milletler Cemiyeti'ne taşındı.
* **Almanya ve İtalya'nın yayılmacı politikaları Fransa'yı Hatay konusunda anlaşmaya zorladı.** İskenderun ve Antakya (Hatay) iç işlerinde tam bağımsız, dış işlerinde Suriye'ye bağlı hale getirildi
* 1938'de yapılan seçimler sonucunda Hatay Parlamentosu oluşturuldu ve **Eylül 1938'de Hatay Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilan edildi. Cumhurbaşkanlığı'na Tayfur Sökmen seçildi.**
* Savaş ortamının Fransa ve İngiltere'yi Türkiye'ye iyice yakınlaştırması sonucunda Hatay'ın Türkiye'ye katılması Fransa tarafından kabul edildi. Hatay Meclisi, 23 Haziran 1939'da oy birliği ile ana vatana katılma kararı aldı ve Hatay Devleti'ne son verdi. Aynı gün Türkiye ile Fransa arasında imzalanan **Ankara Antlaşması ile Fransa, Hatay'ın Türkiye'ye katılmasını kabul etti. TBMM 30 Haziran 1939'da Ankara Antlaşması'nı onaylayarak Hatay'ı bir ili olarak Anavatan'a kattı.**

Atatürk Dönemi'nde Türkiye, izlediği barışçı dış politika sayesinde bölgede bir istikrar unsuru olmuştur.

O dönemde, Türkiye'nin bu konuma ulaşmasında aşağıdaki gelişmelerden hangisinin etkisi olmamıştır?

A) Milletler Cemiyeti'ne üye olunması

B) Balkan Antantı'nın imzalanması

C) Batılı ülkeler ile Sovyetler Birliği arasında hassas bir denge kurulması

D) Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) üye olunması

E) Sadabat Paktı'nın imzalanması

Büyük devletler arasındaki gruplaşmanın belli bir hal aldığı II.Dünya Savaşı öncesinde genç Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk'ün saptadığı barışçı dış politika sayesinde bölgede bir istikrar unsuru olmuş ve uluslararası itibarını arttırmıştır. O dönemde Türkiye'nin bu konuma ulaşmasında, barışı ve milli menfaatleri esas alması (Milletler Cemiyeti'ne üye olunması gibi) ve dünya konjonktürünü göz önünde bulundurması (Balkan Antantı'nın imzalanması, Sadabat Paktı'nın imzalanması, Batı ile Sovyetler Birliği arasında bir denge kurulması gibi) etkili olmuştur. NATO'ya üye olunması ise Atatürk'ün ölümünden çok sonra gerçekleşen bir dış politika gelişmesidir.

YANIT D

TEST - 3

1. Bütün limanlar, tersaneler, Toros tünelleri ve demiryolları İtilaf Devletleri'nin denetimine bırakılacak, bu devletlerin ihtiyaçlarına tahsis edilecektir.

Bu madde Mondros Ateşkes Anlaşması'nın hangi özelliğine bir örnektir?

A) Anadolu'da azınlık devletleri kurma
B) Osmanlı Devleti'ne ekonomik yükümlülükler getirme
C) Osmanlı Devleti'ni savunmasız bırakma
D) Osmanlı Devleti'nin müttefikleriyle bağlantısını kesme
E) İşgallere yasallık kazandırma

2. **Amasya Genelgesi'nin aşağıdaki maddelerinden hangisinde "millet egemenliği" ilkesine dayalı bir karar alınmıştır?**

A) Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.
B) İstanbul Hükümeti üzerine düşen görev ve sorumluluğu yerine getirememektedir.
C) Milletin bağımsızlığı, vatanın bütünlüğü tehlikededir.
D) Yapılacak çalışmalar büyük bir gizlilik içerisinde yürütülecektir.
E) Doğu illeri adına Erzurum'da bir kongre toplanacaktır.

3. Sivas Kongresi'nde oluşturulan Temsil Heyeti, Ali Fuat Paşa'yı Batı Anadolu Kuvayımilliye Komutanlığı'na atamıştır.

Bu durum Temsil Heyeti ile ilgili olarak;

I. yürütme yetkisini kullandığı,
II. hükümet gibi çalıştığı,
III. silahlı mücadele yürüttüğü

yargılarından hangilerini doğrulamaktadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

4. **Misakımilli'de alınan** "Milli ve iktisadi gelişmemizi engelleyen kapitülasyonlar kabul edilemez." **kararının aşağıdakilerden hangisine yönelik olduğu <u>savunulamaz</u>?**

A) Milli ekonomi kurmaya
B) Bağımsızlığı koşulsuz gerçekleştirmeye
C) Yabancı devletlerin yardımını almaya
D) Uluslararası eşitliği sağlamaya
E) Sömürgeciliğe karşı olmaya

5. **Sakarya Savaşı'nın sonuçları arasında aşağıdakilerden hangisinin olduğu <u>söylenemez</u>?**

A) İtalyanlar'ın Anadolu'yu tamamen boşalttığının
B) Mustafa Kemal'e Gazilik ve Mareşallik unvanı verildiğinin
C) Savaş sonunda Mudanya Ateşkes Anlaşması imzalandığının
D) İngiltere ile Esir Değişimi Antlaşması imzalandığının
E) İtilaf Devletleri'nin TBMM'ye ateşkes ve barış teklifinde bulunduğunun

6. **TBMM ile Sovyet Rusya'nın imzaladıkları Moskova Antlaşması'nda "Birinin kabul etmediği bir uluslararası antlaşmayı diğeri de kabul etmeyecek" kararının alınması, bu devletlerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisini gösterir?**

A) Aynı rejimi benimsediklerini
B) Müttefik devletler haline geldiklerini
C) Birbirlerinin iç işlerine karışmayacaklarını
D) Dış politikada birlikte hareket edeceklerini
E) Yayılmacı bir eğilim gösterdiklerini

7. **Lozan Barış Antlaşması'nda alınan kararlardan bazıları şunlardır:**

I. Azınlıkların Türk vatandaşı olduğu kabul edilmiştir.
II. Kapitülasyonlar ve Düyunuumumiye İdaresi taviz verilmeden kaldırılmıştır.
III. Yabancı okulların Türk kanunlarına göre eğitim yapmasına karar verilmiştir.

Bu kararlardan hangileri yeni kurulan Türk Devleti'nin içişlerine karışılmasını önleme amacını taşımaktadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

8. **Kurtuluş Savaşı yıllarında,**

- TBMM'de yasama, yürütme ve yargı güçlerinin toplanması,
- Mustafa Kemal'e "Başkomutanlık" yetkisinin verilmesi

uygulamalarının <u>ortak</u> amacının aşağıdakilerden hangisi olduğu savunulabilir?

A) Orduyu taarruz gücüne ulaştırma
B) Ülkede iki başlı yönetim sürecini sona erdirme
C) Milli Mücadele'de hızlı karar alıp uygulama
D) Hükümetin uyumlu çalışmasını sağlama
E) Milli egemenliği güçlendirme

11. **Cumhuriyet Dönemi'nde;**

I. Kanun önünde herkesin eşit olması sağlanmıştır.
II. Din ve vicdan hürriyeti getirilmiştir.
III. Yönetimde millet egemenliği benimsenmiştir.

Bu gelişmeler aşağıda verilen Atatürk ilkelerinden hangileriyle eşleştirilirse doğru olur?

	Laiklik	Cumhuriyetçilik	Halkçılık
A)	I	II	III
B)	II	III	I
C)	III	II	I
D)	II	I	III
E)	I	III	II

9. **Cumhuriyet Dönemi'nde görülen aşağıdaki gelişmelerden hangisi, milliyetçilik anlayışının <u>doğrudan</u> bir gereğidir?**

A) Millet Mektepleri'nin açılması
B) Medeni Kanun'un kabul edilmesi
C) Kabotaj Kanunu'nun çıkartılması
D) Soyadı Kanunu'nun kabul edilmesi
E) Şer'iye ve Evkaf Vekâleti'nin kaldırılması

10. Cumhuriyetin ilan edildiği gün yapılan anayasa değişikliği ile Meclis Hükümeti sisteminden Kabine sistemine geçilmiştir.

Bu değişikliğin <u>öncelikle</u> aşağıdakilerden hangisini gerçekleştirmeyi amaçladığı savunulabilir?

A) Hükümet üyelerinin uyumlu çalışmasını
B) Meclisin, hükümet üyelerini denetlemesini
C) Çok partili demokrasiye geçilmesini
D) Kanunların tartışılarak kabul edilmesini
E) Bakan sayılarının artırılmasını

12. I. Yeni Türk Devleti, Cumhuriyetin ilk yıllarında Lozan Antlaşması'nda çözüme bağlanamayan ve İngiltere ile gerilimlere yol açan bir konu ile uğraşmak zorunda kalmıştır.
II. Türkiye yaklaşan II. Dünya Savaşı tehlikesine karşı stratejik öneme sahip topraklarının ve karasularının güvenliğini sağlamaya çalışmıştır.

Bu gelişmelerin yeni Türk Devleti'nin dış politikasında aşağıdaki hangi iki sorunu gündeme getirdiği söylenebilir?

	I	II
A)	Yabancı okullar	Nüfus değişimi
B)	Musul	Boğazlar
C)	Kapitülasyonlar	Düyunuumumiye
D)	Azınlıklar	Suriye sorunu
E)	Borçlar	Musul

1. B 2. A 3. E 4. C 5. C 6. D 7. E 8. C 9. C 10. A 11. B 12. B

BÖLÜM 15

II.DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA

II.DÜNYA SAVAŞI'NIN SEBEPLERİ, BAŞLAMASI VE YAYILMASI

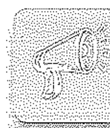
SAVAŞ YILLARINDA TÜRKİYE

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONUÇLARI

II.DÜNYA SAVAŞI'NIN SEBEPLERİ, BAŞLAMASI VE YAYILMASI

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN ARKA PLANINDA YER ALAN STRATEJİK VE EMPERYALİST REKABET

* 1919 Paris Barış Konferansı sonrasında özellikle **Almanya ile imzalanan Versailles (Versay) Antlaşması, Avrupa'da oluşan sorunları çözmek yerine ertelemiş, hatta yeni sorunların da ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.** Ayrıca Konferans'ta İtalya'nın taleplerinin İngiltere ve Fransa tarafından kabul edilmemesi, bu devlet tarafından büyük tepkiyle karşılanmıştır.

1929 Dünya Ekonomik Buhranı Avrupa ekonomisini, özellikle Almanya ekonomisini çöküş aşamasına getirmiştir. Bu buhrana dış borçlar ve tazminatlarla yükselen milliyetçilik duygularının da eklenmesi, Japonya ve Almanya'da savaş yanlısı ve saldırgan partilerin zafer kazanmasına neden olmuştur. **Ekonomik buhranın baskısından çıkmak isteyen Almanya, İtalya ve Japonya dünyayı yeniden paylaşmak istemişlerdir.**

* Bu dönemde **hakim güç olan İngiltere ve Fransa, egemenliklerinde bulunan Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam) kararlarıyla mevcut statükolarını korumaya yönelik politikalar üretmeye çalışmışlardır.** Buna karşı Almanya silahlanmaya, Japonya Mançurya'da ilerlemeye, İtalya ise Habeşistan'ı işgale yönelik politikalarını hayata geçirmeye başlamışlardır. Özellikle Almanya'da Hitler'in iktidara gelişiyle değişen Alman dış politikası ve Milletler Cemiyeti'nin yaptırım gücünden yoksun olması II. Dünya Savaşı'na giden yolu açmıştır.

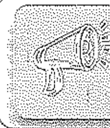
YENİ BİR SAVAŞA DOĞRU

JAPONYA (ORTAK REFAH ALANI)

* Japon İmparatoru Hirohito'nun **"Büyük Doğu Asya Ortak Refah Alanı"** politikasında **"Asya Asyalılarındır."** fikri etkili olmuştur. **Bu politikadaki amaç; Batılıların Asya'dan sürülmesiyle bağımsızlaştırılacak Asya'nın Japonya liderliğinde birliktelik oluşturmasını sağlamaktı.**
* **Yeni düzen**ini ilan eden Japonya, Uzak Doğu'nun en güçlü devleti olmasına rağmen 1929 Ekonomik Buhranı'ndan olumsuz etkilenmişti. Kriz ortamından kurtulmanın ve sömürgeciliğini devam ettirmenin tek yolunu **Ortak Refah Alanı** amacını gerçekleştirmek olarak görüyordu. Bu amaç için **ilk olarak doğal kaynaklar açısından zengin olan Mançurya'yı işgal etti.**
* Asya'daki işgallerinde serbest kalmak amacıyla 1933'te Milletler Cemiyeti'nden, 1934'te deniz kuvvetlerini sınırlayan Washington Antlaşması'ndan çekildi. **Daha sonra 1938'de Doğu ve Orta Çin'i ele geçirdi.**

İTALYA (BİZİM DENİZ)

* İtalya'nın sömürgecilik emelleri, Mussolini'nin liderliğinde **"Roma İmparatorluğu'nun yeniden kuruluşu"** adı ile milli bir ideal haline geldi. **"Bizim deniz" (Mare Nostrum)** politikasıyla İtalya, Akdeniz'de gücü elinde tutan İngiltere'ye rakip oldu.
* İlk olarak Fiume şehri, Mussoli'nin Yugoslavya'ya baskısı sonucunda 1924'te İtalya'ya bırakıldı.
* Akdeniz'in tamamına hakim olmak amacıyla İtalya **1936'da Habeşistan'ı işgal etti.** Sonrasında İspanya iç savaşına müdahil olup milliyetçileri destekledi. Sömürgeleştirmek istediği **Arnavutluk'u 1939'da işgal etti.**

İtalya'nın Arnavutluk'u işgali Türkiye'nin başını çektiği Balkan Antantı'na ağır bir darbe indirdi. Bunun üzerine, **İtalya'yı Akdeniz ve Hindistan'daki varlığına bir numaralı tehdit olarak gören İngiltere, bölgedeki devletlerle dostluk anlaşmaları imzaladı.** İtalya kendisine yönelik olduğunu gördüğü bu olay karşısında 1939'da Almanya ile Çelik Pakt kurdu.

ÜLKELER ARASI GRUPLAŞMALAR

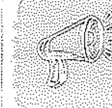
* **I.Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Almanya, yalnızlığa itilen İtalya ve Asya'da yeni bir güç haline gelen Japonya çıkarları doğrultusunda ittifak arayışlarına girdiler.**
* 1 Kasım 1936'da İtalyan - Alman ortak cephesi olan **"Berlin - Roma Mihveri"** kuruldu.
* Almanya'nın, rejiminden dolayı tavır alması, Japonya'nın da Asya içlerine ilerlemek istemesi nedeniyle SSCB karşıtlığına dayalı, 25 Kasım 1936'da Alman - Japon Paktı imzalandı. Siyasal rejim temeline dayalı bu ittifakla **"Berlin-Tokyo Mihveri" (Anti-Komitern Pakt)** kuruldu.
* İtalya'nın 5 Kasım 1937'de bu pakta katılması ile **"Berlin - Roma - Tokyo Mihveri"** teşekkül etmiş oldu.
* İtalya'nın Arnavutluğu işgali sonrası, Alman ve İtalyan ittifakı, 22 Mayıs 1939'da **"Çelik Pakt"** ile pekiştirildi.
* Mihver Bloku'nun Macaristan, İspanya gibi devletlerin katılımıyla daha da güçlenmesi karşısında, I.Dünya Savaşı'nda İtilaf Grubu'nda yer alan Fransa ile İngiltere ortak cephe oluşturdular. II. Dünya Savaşı sırasında bu cepheye 1941'de SSCB, ABD ve Çin katıldı ve bu ittifak Müttefik Devletler adını aldı.

II. Dünya Savaşı'na Katılan Devletler

Müttefik Devletler	Mihver Devletler
Fransa, İngiltere, ABD, SSCB	Almanya, İtalya, Japonya

ALMANYA (HAYAT SAHASI)

* **Hitler Almanyası'nın ilk hedefi Versay Antlaşması'nın yaptırımlarından kurtulmak, ikinci hedefi de Hayat Sahası politikasıyla Almanya dışında Almanların yaşadıkları toprakları almak** ve topraklarını sınır tanımadan genişletmekti. Böylece yetersiz olan hammadde ihtiyacını karşılayarak dünyanın en güçlü sömürgeci devleti olacaktı.
* Almanya ilk önce bu hedefine ulaşmayı engelleyen Silahsızlanma Konferansı ve Milletler Cemiyeti'nden çekildi.
* 1935'te mecburi askerlik sistemini getirip asker sayısını 550 bine çıkardı. 1936'da Versay'la askerden arındırılan **"Ren Bölgesi"ne asker sevk etti.** 1938'de **Avusturya ile birleştiğini ilan ederek burayı ilhak etti.**
* 29 Eylül 1938'de yapılan **Münih Konferansı'nda kabul edilen kararla 3.5 milyon Alman'ın yaşadığı Südetler Bölgesi'ni Çekoslovakya'dan aldı.** İngiltere'nin başını çektiği müttefikler, benimsedikleri "Yatıştırma Politikası" gereğince Konferans'ta Almanya'nın bu işgalci tutumuna ses çıkarmadılar.
* İngiltere Başbakanı Chamberlain'la özdeşleşen bu **Yatıştırma Politikası, Münih Konferansı'nda yapılan antlaşmayla Südet'i alan Hitler'in artık durarak kazandıklarını elinde tutmaya çalışacağı tahminine dayanıyordu.** Fakat **Almanya, 15 Mart 1939'da Prag'a girerek Çekoslovakya'yı işgal etti. Bundan sonra** "Hayat Sahası" politikalarını uygulamaya koydu.

Hayat Sahası: I. Dünya Savaşı sırasında **Almanya'nın üzerinde bulunduğu toprakların Alman ırkına yeterli gelmeyeceğine ilişkin mevcut olan fikrin,** Hitler tarafından Almanya'nın Avrupa'da yayılma politikasının bir gerekçesi olarak kabul edilmesidir.

* Münih Konferansı'na davet edilmeyen ve Çekoslovakya ile ilgili kararlarda kendisine danışılmayan SSCB, Batılı devletlerden uzaklaşıp Almanya'ya yaklaştı. **23 Ağustos 1939'da "SSCB - Almanya Saldırmazlık Paktı" imzalanarak Baltık bölgesi ve Polonya toprakları iki devlet arasında pay edildi.**

II.DÜNYA SAVAŞI'NIN NEDENLERİ

* **Almanya'nın** 1919'da imzalanan **Versay Antlaşması'nın çok ağır maddeler içerdiğini ve yeniden gözden geçirilmesini istemesi**
* **İtalya'nın** I.Dünya Savaşı'nın kazananlarından olduğu halde **isteklerine ulaşamaması** ve iktidara gelen Faşistlerin saldırgan bir politika izlemesi
* **Japonya'nın** Uzak Doğu ve Pasifik'ten Batılı devletleri çıkararak **sömürge imparatorluğunu genişletmek istemesi**, buna karşı İngiltere ve ABD'nin baskısıyla karşılaşması
* **Rusya'nın** Brest Litowsk Antlaşması ile kaybettiği topraklara tekrar kavuşmayı ve **komünizm ideolojisini dünyaya yaymayı istemesi**
* **Almanya'nın yayılmacı siyaseti karşısında ciddi bir güvenlik endişesi taşıyan Fransa**'nın ittifak arayışlarını artırması
* Almanya ve İtalya'da yükselişe geçen **Nazizm ve Faşizmin Avrupa'ya yayılmasının Fransa ve İngiltere tarafından engellenmek istenmesi**
* **1929 Ekonomik Buhranı'nın tüm dünyada ağır ekonomik ve sosyal etkiler yaratması**

SAVAŞIN BAŞLAMASI

* **Almanya'nın 1 Eylül 1939'da Polonya'ya saldırması üzerine, İngiltere ve Fransa 3 Eylül'de Almanya'ya savaş açtı ve II. Dünya Savaşı başladı.** Almanya ve SSCB, Polonya'yı hızla işgal ettiler. SSCB hemen sonra Estonya, Letonya, Litvanya ile Finlandiya'nın bazı sınır bölgelerini işgal etti.
* 1940'ta Norveç, Danimarka, Hollanda ve Belçika'yı ele geçiren **Almanya, Yıldırım Savaşı'yla aşılmaz sanılan "Maginot Hattı"nı geçerek Fransa topraklarının büyük bir bölümünü işgal etti.** Fransızlara kalan bölümde ise Almanya kontrolünde **"Vichy Hükümeti"** kuruldu.
* **Führer** (Hitler'in lakabı) 4 Eylül 1940'da **Reichstag**'da **(Alman parlamentosu)** İngiltere'yi hava saldırısıyla teslim alacaklarını ifade etti. **Kartal Hücumu** denilen bu saldırı başarısız oldu.
* Bu başarısızlıktan sonra doğuya yönelen Almanya, Balkanlarda Romanya ve Bulgaristan'la ittifak antlaşmaları yaparak kısa sürede Yugoslavya ve Yunanistan'ı ele geçirdi.
* II. Dünya Savaşı genel olarak Kuzey Afrika, Asya-Uzak Doğu ve Avrupa olmak üzere üç cephede devam etti.

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN SEYRİNİ DEĞİŞTİREN OLAYLAR VE SONUÇLARI

PEARL HARBOUR BASKINI (1941)

* Japonya, Malezya ve Doğu Hint Adaları'ndaki İngiliz ve Hollanda kolonilerinin doğal kaynaklarını ele geçirmeyi amaçlıyordu. **Pasifik ve Uzak Doğu'da kendi varlığı için tehdit gördüğü ABD'nin "Pearl Harlbour" üssüne saldırı düzenledi.** ABD'nin Pasifik'teki deniz ve hava filosunun büyük bölümüne hasar verdi. **Böylece ABD ile Japonya arasında savaş başladı.**

STALİNGRAD KUŞATMASI (1942)

* 22 Haziran 1941'de SSCB'ye saldırarak **"Barbarossa Harekatı"** başlatan Almanya, Moskova'yı düşüremedi. Aynı zaman sürecinde güneye yönelen Alman orduları Kırım'ı aldı ve SSCB orduları Stalingrad'a çekildi. **Stalingrad, SSCB için Kafkasya bölgesinden gelen petrolün işlendiği sanayi merkeziydi. Hitler burayı alarak petrol alanlarını ele geçirmeyi ve Hazar kıyılarına kadar ilerleyerek Kafkaslarda bir cephe kurmayı istemiştir.**
* **Üç ay süren Stalingrad savunması, Almanların geri çekilmesiyle sonuçlandı.** 1943 Mart'ında Kafkasya Almanlardan temizlendi, **Leningrad ve Moskova'da Alman tehdidi ortadan kalktı.**

NORMANDİYA ÇIKARMASI (1944)

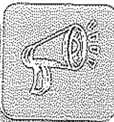
* SSCB'nin savaş yükünün azaltılması ve Almanya'nın Avrupa 'daki üstünlüğünün kırılması amacıyla Müttefik Devletlerin orduları **Alman işgali altındaki Fransa'ya "Normandiya Çıkarması"nı gerçekleştirdi.** Bu çıkarma sonrasında **Fransa ve tüm Avrupa işgalden kurtarıldı.** Alman orduları teslim olmak zorunda kaldı.

ATOM BOMBALARI VE ETKİLERİ

* Atom bombası ABD'nin Tinian hava üssünden kalkan bombardıman uçağı **Enola Gay** tarafından ilk defa II. Dünya Savaşı sırasında **Hiroşima'ya (Japonya)** atıldı (6 Ağustos 1945). **Little Boy (Küçük Oğlan)** adı verilen bu bomba, 240 bin civarında masum insanın ölümüne sebep oldu. **Fat Man (Şişman Adam)** adı verilen ikinci atom bombası 9 Ağustos 1945'te **Nagazaki** şehrine atıldı. 80 bin masum insan daha öldü. Bu insanlık dramının sonucunda Japonya, kayıtsız şartsız teslim oldu.

KURULUŞUNDAN BUGÜNE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TEŞKİLATI

* II. Dünya Savaşı sırasında **ABD ve İngiltere öncülüğünde 14 Ağustos 1941'de Atlantik Bildirisi ilan edildi ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının temeli atılmış oldu.** Ağustos 1944'te Çin, Sovyetler Birliği, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri ABD'nin **Oaks kentinde Birleşmiş Milletler Ana Sözleşmesi'nin temel ilkeleri-ni belirlediler. Yalta Konferansı'nda Güvenlik Konseyi**'nin daimi üyelerinin veto hakkı ile **San Francisco Konferansı**'na kadar Mihver Devletlere savaş ilan eden devletlerin **BM Kurucu üyesi** olarak kabul edilmesi onaylandı.
* 24 Ekim 1945'te aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 51 devlet tarafından Birleşmiş Milletler (BM) adı verilen örgüt kuruldu. BM, esas olarak barışı ve uluslararası güvenliği sağlamada sorumlu kılındı. Bunun yanısıra temel insan hakları, cinsiyet eşitliği ve bütün halkların sosyal ve ekonomik refahını temin etmekle de görevlendirildi.

Soğuk Savaş Dönemi'nde bloklar arasında yaşanan çatışmalar nedeniyle BM'nin işlerliği azalmış, **daimi üyelerin (Çin, SSCB, İngiltere, Fransa ve ABD) veto hakkını kullanmaları Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanmasını engellemiştir.**

* **Bosna-Hersek, Somali, Irak gibi bazı ülkelerde yaşanan olaylara karşı BM'nin yetersiz kalması,** adil olmayan yapılanması Türkiye Cumhuriyeti **Cumhurbaşkanı RecepTayyip Erdoğan'ın "Dünya beşten büyüktür." sözüyle** dünya kamuoyuna ifade edildi.

SAVAŞ YILLARINDA TÜRKİYE

II. DÜNYA SAVAŞI'NDA TÜRK DIŞ POLİTİKASI

* Mihver ve Müttefik Devletler II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'yi coğrafi konumundan dolayı kendi yanlarında savaşa sokmak istemişlerse de **Türkiye, savaş dışı kalmak ve bağımsızlığını korumak amacıyla belirlediği dış politikasından taviz vermedi. Denge politikası uygulayarak bitimine kadar savaşın dışında kaldı.**

A. TÜRK-İNGİLİZ-FRANSIZ KARŞILIKLI YARDIM ANTLAŞMASI (19 EKİM 1939)

* 23 Ağustos 1939'da Almanya ve SSCB imzaladıkları dostluk ve saldırmazlık antlaşmasıyla, Doğu Avrupa'yı aralarında paylaşmaları, Türkiye'nin dış politikası ile ilgili hassas dengelerini bozdu.
* Ardından **SSCB'nin Boğazlar üzerinde söz ve kontrol hakkı istemesi** ve Türkiye'nin SSCB'yi ikna edememesi üzerine, bu antlaşma imzalanmıştır. Antlaşma, Avrupalı bir devletin (özellikle İtalya) Akdeniz'de savaşa yol açan bir saldırısı halinde Türkiye'nin İngiltere ve Fransa ile "etkin bir işbirliği" şartını getiriyordu.

B. ALMANYA - TÜRKİYE SALDIRMAZLIK PAKTI (18 HAZİRAN 1941)

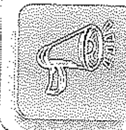
* **Yunanistan'ın Almanlarca işgali, Bulgaristan'ın Mihver Devletler safında savaşa girmesi, tehlikeyi Türkiye sınırına dayandırmıştı.** Bu gelişmelerden sonra Almanya, Türkiye ile İngiltere arasındaki yakınlaşmayı önlemek amacıyla, Türkiye'ye saldırmayacağını garanti eden bu paktı imzaladı.

C. ADANA KONFERANSI (30 OCAK 1943)

* Almanların Kasım 1942'de Stalingrad yenilgisinden sonra, Müttefiklerin Türkiye üzerindeki beklentilerinin artması üzerine **İngiltere ve Türkiye arasında gerçekleşmiştir. İngiltere, birincisi Almanya'yı etkisiz hale getirmek için Avrupa içlerine girmek zorunda olması, ikincisi ise savaş sonunda Balkanlarda oluşabilecek bir boşluğun SSCB tarafından doldurulmasından endişe duyması nedeniyle Türkiye'yi savaşa katmada ısrarcı olmuştur.**
* Yapılan görüşmede, Türkiye'nin savaşa katılmak için hazırlıksız olduğu ve özellikle SSCB'nin savaştan galip çıkması halinde duyduğu endişe dile getirildi. **Konferans sonunda Türkiye'ye yapılacak olan askeri yardımların tespiti konusunda anlaşmaya varıldı. Böylece Türkiye Müttefiklere yakınlaşmakla beraber savaş dışında kalmayı başardı.**

D. KAHİRE GÖRÜŞMELERİ (4-6 ARALIK 1943)

* 5-6 Kasım tarihlerinde Türk- İngiliz dışişleri bakanlarının yaptıkları ilk görüşmede Türkiye, savaş dışı kalma kararlığını sürdürdü. **ABD Başkanı Roosevelt, İngiliz Başbakanı Churchill ve İsmet İnönü arasında yapılan 4-6 Aralık Kahire Görüşmeleri'nde, Türkiye ihtiyacı olan silah ve malzemenin sağlanması şartıyla savaşa katılmayı ilke olarak kabul etti.**

Türkiye Şubat 1945'te savaş sonrası düzenin oluşturulacağı San Francisco Konferansı'na katılabilmek ve Yalta Konferansı kararları uyarınca **Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın asil üyeleri arasında yer alabilmek için Almanya'ya savaş açtı. Ancak bu savaş ilanı simgesel bir hareket olarak kaldı.**

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

* Türkiye II. Dünya Savaşı'na fiilen katılmamasına rağmen, savaşın getirdiği ağır ekonomik şartları tümüyle yaşadı. Ülke gelirinin önemli bir kısmı **savunma** alanına ayrıldı. Hedeflenen ekonomik planlar ve sanayi yatırım programları ertelenmek zorunda kaldı. Bu gelişmeler mevcut hükümeti bazı kararlar almak zorunda bıraktı.
  - Yersiz fiyat yükselmelerine engel olmak için **"narh koyma"** uygulaması getirildi.
  - 18 Ocak 1942'de **"Milli Korunma Kanunu"** çıkarıldı. Bu kanun, hükümete ekonomik hayatı düzenleyici çok geniş imkanlar sundu.
  - Milli Korunma Kanunu'na dayanarak **"Petrol Ofisi", "Et ve Balık Kurumu"** gibi bazı kuruluşlar oluşturuldu.
  - 1942'de büyük kentlerde **"karne uygulaması"**na geçildi. **"Ticaret Ofisi" ve "İaşe Müsteşarlığı"** gibi yeni kurumlar oluşturuldu. Bu kurumlar, karne ile dağıtım kontrolünün yanısıra iç ve dış ticarette fiyatları tespit etme görevlerini üstlendiler.
  - Vergilendirilmeyen aşırı kazançlar ile yüksek enflasyon dikkate alınarak Varlık Vergisi ve Toprak Mahsülleri Vergisi olmak üzere iki olağanüstü vergi uygulaması getirildi. 11 Kasım 1942'de **"Varlık Vergisi Kanunu"** kabul edildi. Önceliği ticaret ve sanayi ile uğraşan varlıklı kentlilerden alındı.
  - 1944'te **"Toprak Mahsulleri Vergisi"**, varlık vergisi alınmayan çiftçilerden ayni olarak alındı.
  - "II. Beş Yıllık Kalkınma Planı" kabul edildi, ancak uygulanamadı.
* 1940'ta köylülerin kendi yörelerinde ve pratik bilgilerle eğitilmesini öngören **"Köy Enstitüleri"** kurularak büyük bir eğitim hamlesi başlatıldı.

Bu soru soruldu

Öğrencilerine; "Türkiye İkinci Dünya Savaşı'na katılmamasına rağmen, savaşın getirdiği ağır ekonomik şartları tümüyle yaşamıştır." diyen Tarih öğretmeni Salih Bey, aşağıdaki gelişmelerden hangisini bu duruma örnek olarak gösteremez?

A) Millî Korunma Kanunu'nun çıkarılmasını

B) İstanbul ve bazı şehirlerde geceleri karartma uygulanmasını

C) Karaborsa ve stokçuluğun artmasını

D) Temel ihtiyaç ürünlerinin temin edilmesinde sıkıntı yaşanmasını

E) Varlık Vergisi Kanunu'nun yürürlüğe girmesini

Çözüm:

Türkiye II. Dünya Savaşı'na fiilen katılmamasına rağmen savaşın getirdiği ağır ekonomik şartları tümüyle yaşamıştır. Temel ihtiyaç ürünlerinin temin edinilmesinde sıkıntılar yaşandığı bir dönemde mevcut hükumet, öncelikle karaborsa ve stokçuluğu önlemeye çalışmıştır. Milli Korunma Kanunu çıkarılarak ekonomik hayat düzenlenmek istenmiş, Varlık Vergisi'yle de yeni kaynaklar yaratılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde geceleri karartma uygulaması ekonomiden değil güvenlikten kaynaklı bir uygulama olmuştur.

YANIT B

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONUÇLARI

SAVAŞI BİTİREN KONFERANSLAR VE ANTLAŞMALAR

ATLANTİK BİLDİRİSİ (14 AĞUSTOS 1941)

* II. Dünya savaşı sürerken **ABD Başkanı Roosevelt ile İngiltere Başbakanı Churchill** 14 Ağustos 1941'de Atlantik Bildirisi'ni yayınladılar. Bu bildirinin;
  - Savaştan sonra toprak kazanılmayacak,
  - Uluslar kendi geleceklerini kendileri belirleyecek (self determinasyon),
  - **Mihver Devletler silahtan arındırılacak**, savaştan sonra topyekun silahsızlanmaya gidilecek

gibi insanlık açısından **çok değerli maddeleri, daha sonra Birleşmiş Milletler Antlaşması'na dahil edildi.**

YALTA KONFERANSI (4-11 ŞUBAT 1945)

* **ABD (Rooswelt), İngiltere (Churchill) ve SSCB (Stalin) gelecekteki barışın esaslarını saptamak ve işbirliğini geliştirmek amacıyla Yalta'da (Kırım, SSCB) toplandılar. Konferans'ta;**
  - **Almanya için dört ayrı müttefik işgal bölgesi kurulması,**
  - Savaş suçlularının yargılanması,
  - Boğazlar konusunda Rusya lehine değişiklik yapılması,
  - **BM Güvenlik Konseyi'ne üye olanların veto hakkının kabul edilmesi,**
  - 1 Mart 1945'e kadar **Mihver'e savaş ilan eden devletlerin BM'ye kurucu üye olması kararlaştırıldı.**

POTSDAM KONFERANSI (17 TEMMUZ - 2 AĞUSTOS 1945)

* Almanya'nın teslim olmasından sonra ortaya çıkan sorunları görüşmek ve **barış düzenini oluşturmak amacıyla ABD (Truman), İngiltere (Attle) ve SSCB (Stalin) bir araya geldi. Konferans'ta; Almanya ve Avusturya'nın dört işgal bölgesine ayrılarak ABD, İngiltere, Fransa ve SSCB yönetimine bırakılması**, Nazi liderlerinin Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi'nde yargılanması, Fransa'nın Alsace Lorraine'i, Çekoslovakya'nın Südet Bölgesi'ni alması kararlaştırıldı.

Bu soru soruldu

Mihver Devletlerinin kaybetmesiyle sonuçlanan İkinci Dünya Savaşı, dünya siyasetinde yeni bir dönemin başlamasına yol açmıştır. Savaşın sona ermesiyle, yeni dünya düzenini kurmak için çeşitli konferanslar ve toplantılar yapılarak savaşı kaybeden devletlerle imzalanacak barış antlaşmalarının temel şartları ve yöntemleri belirlenmiştir.

Müttefik Devletlerin, Almanya ve İtalya ile imzalanacak antlaşmaların koşullarını belirlediği toplantı, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Potsdam Konferansı

B) Moskova Konferansı

C) Tahran Konferansı

C) Kahire Konferansı

E) Nyon Konferansı

Çözüm:

Müttefik Devletlerin Almanya ve İtalya ile imzalanacak antlaşmaların koşullarını belirlediği toplantı, Potsdam Konferansıdır. Moskova Konferansı Birleşmiş Milletlerin kuruluşunu şekillendirmeye, Tahran ve Kahire Konferansları da Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'na katılımını sağlamaya yönelik konferanslardır. Nyon Konferansı ise II. Dünya Savaşı öncesinde İtalya'nın oluşturduğu tehlikeye karşı Akdeniz'in güvenliğini sağlamak için düzenlenmiş bir konferanstır.

YANIT A

İKİ KUTUPLU DÜNYA DÜZENİNİN ORTAYA ÇIKMASI

* II. Dünya Savaşı sonrasında, **Faşizm ve Nazizm gibi akımlar tasfiye edildi.**
* **1946 Paris Barış Konferansı'nda yenilmiş olan** İtalya, Romanya, Bulgaristan, Macaristan ve Finlandiya'nın durumları belirlendi, bu **ülkeler toprak kayıplarını kabul ettiler.** Ayrıca, **1947 Paris Antlaşması'yla İtalya'nın elindeki Oniki Ada Yunanistan'a bırakıldı.**
* Mülteciler ve savaş tazminatları sorunlarıyla karşı karşıya gelindi.
* **Almanya ve Avusturya toprakları dört işgal bölgesine ayrıldı.**
* Müttefikler 1949'da Bonn merkezli Federal Almanya Cumhuriyeti'ni (Batı Almanya), SSCB Berlin'i başkent yaparak Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ni kurdu.
* İtalya ve Avusturya'da cumhuriyet rejimine geçildi.
* Japonya'da ABD'nin etkisiyle, demokratik usullerle seçilen bir hükümet ve parti sistemi kuruldu.
* **SSCB'nin 1949'da atom bombasını, 1953'te hidrojen bombasını geliştirmesi ile bu alanda Amerika'nın tekeli ortadan kalktı, ABD ve SSCB iki süper güç haline geldi.**
* **ABD, Birleşmiş Milletlerin merkezinin New York, Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) merkezinin Washington seçilmesiyle dünyanın merkezi gücü olduğunu ortaya koydu.** 1947'de Avrupa'nın savunması ve güvenliği için düzenlenen Truman Doktrini'yle ABD, ekonomik yardımlar içeren Marshall Planı'nı hayata geçirdi, NATO'ya dahil oldu (1949). Böylece **Batı Bloku kurulmuş oldu.**
* SSCB, II. Dünya Savaşı'nda Doğu Avrupa'yı Nazi baskısından kurtaran devlet olarak itibar kazandı. Faşizm tehlikesi komünizmi saygın hale getirdi. Batı Avrupa'da **komünist partiler güç kazandı. Vietnam, Arap Dünyası ve Küba ile SSCB arasında güçlü bağlar kuruldu.**
* Churchill'in kullandığı **"Demir Perde" (Doğu Bloku) kavramı, 1947'de kurulan Kominform ile hayata geçti.** ABD ve SSCB arasındaki ideolojik ayrılıklar, **Batı ve Doğu Bloklarının oluşumuna** ve iki blok arasında soğuk savaş döneminin başlamasına yol açtı.

Bu soru soruldu

İkinci Dünya Savaşı'nda insan kaybının yaklaşık yarısını siviller oluşturmuştur.

Bu durumun aşağıdakilerin hangisinden kaynaklandığı savunulabilir?

A) Savaşın büyük devletler arasında sınırlı kalmasından

B) Sivil savunma örgütlerinin oluşturulmasından

C) Kitle imha silahlarının kullanılmasından

D) Doğal afetlerin meydana gelmesinden

E) Uluslararası ilişkilerin önem kazanmasından

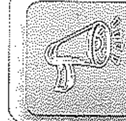
Çözüm:

İkinci Dünya Savaşı'nda insan kaybının yaklaşık yarısının sivillerin oluşturması, bu savaşta kitle imha silahlarının kullanılmasından kaynaklanmıştır. ABD'nin Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki şehirlerine attığı atom bombalarıyla bir gün içerisinde 350 bine yakın sivil hayatını kaybetmiştir.

YANIT C

ORTA DOĞU'NUN YENİDEN ŞEKİLLENMESİ

* Orta Doğu'nun temel meselesi olan **Filistin sorunu, dünyanın tüm Yahudilerini İsrail'de toplama ve İsrail Devleti'ni kurma amacıyla Teodor Herzl önderliğindeki Dünya Siyonist Örgütü ilk kongresinin** 1897 yılında İsviçre'de **gerçekleştirilmesiyle ortaya çıktı.**

2 Kasım 1917'de **İngiltere yayınladığı Balfour Deklarasyonu ile Yahudi devletinin kurulmasına izin vereceğini duyurdu.** Bu deklarasyon, Yahudilerin büyük kitleler halinde Filistin'e göç etmesinin dönüm noktası oldu.

* Osmanlı Devleti'nin yıkılması ve 1922'de Filistin'in BM tarafından İngiliz mandasına bırakılmasından sonra Filistin'de Yahudi nüfus artış gösterdi. Arapların tepkileri üzerine İngiltere manda yönetimine son vererek 2 Nisan 1947'de sorunu BM'ye devretti.
* **BM Genel Kurulu Kudüs merkezli Filistin Federal Devleti'nin kurulmasına ilişkin azınlık planını reddederek, Filistin'in Araplar ve Yahudiler arasında bölünmesini ve Kudüs'e tarafsız bir statü verilmesini içeren çoğunluk planını kabul etti.**
* Yahudi Geçici Ulusal Konseyi mandanın sona ermesinden birkaç saat önce İsrail Devleti'ni kurma kararı aldı. 15 Mayıs 1948'de **ABD ve SSCB'nin kurulan bu devleti tanıması ile tarihte ilk defa BM kararıyla bir devlet kurulmuş oldu.** Filistinliler 15 Mayıs'ı **El-Nakba (Felaket Günü)** olarak adlandırdılar. Bu gelişmelerin ardından günümüze kadar uzanan **Arap-İsrail savaşları** ve **Filistin sorunu** başladı.

BÖLÜM 16 II.DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA TÜRKİYE VE DÜNYA

1945-1950 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE MEYDANA GELEN SİYASİ, EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER

1945-1950 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE MEYDANA GELEN SİYASİ, EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER

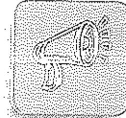
II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI DÖNEMDE ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE VE TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA MEYDANA GELEN GELİŞMELER

1950'LER TÜRKİYE'SİNDE MEYDANA GELEN SİYASİ, EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER

SİYASİ GELİŞMELER

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ VE DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULMA SÜRECİ

* II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası ortamın elverişli olması, Batı'nın demokratik fikirlerinden etkilenmiş bir kuşağın ve halkın demokrasi talepleri, çok partili hayata geçişte etkili olmuştur.
* **İlk muhalefet partisi 18 Temmuz 1945'te Nuri Demirağ tarafından "Milli Kalkınma Partisi" adıyla kuruldu.** Ancak bu parti kamuoyundan destek bulamadı.
* Bu süreçte Adnan Menderes başta olmak üzere bazı milletvekillerinin "**Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu**"na karşı çıkmaları nedeniyle partileri CHP ile arası açıldı.

Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan, Fuat Köprülü, ülke ve parti içi liberalleşme isteklerini "DÖRTLÜ TAKRİR" adı altında Meclis Grup Başkanlığı'na sundular. Demokrasi ve hürriyet için verilen bu takririn (önerge) reddedilmesi üzerine partiden ayrılarak **7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi (DP) kurdular.**

* **Demokrat Parti'nin kurulmasıyla Türkiye'de bazı olumlu gelişmeler yaşandı.** CHP iktidarı, **Türkiye tarihinde ilk olarak "tek dereceli seçim' sistemini kabul etti.** Gazete kapatma yetkisi hükümetten alınarak mahkemelere verildi. Üniversiteler özerklik kazandı. **Toprak Mahsulleri Vergisi kaldırıldı.**

TÜRK DEMOKRASİ TARİHİNDE 1946-1950 SEÇİMLERİ

* 21 Temmuz **1946'da seçimler tek dereceli olarak yapıldı, fakat yargı denetimi yoktu.** Oylar açıkta veriliyor, gizli sayılıyordu **(açık oy-gizli tasnif)** ve **çoğunluk sistemi** uygulanıyordu. Çoğunluk sistemine göre; bir seçim çevresindeki milletvekillerinin tümü en fazla oy alan parti tarafından kazanılıyor, diğer partiler milletvekili çıkaramıyorlardı. **1946 seçimleri sonucunda CHP, büyük bir farkla iktidar olurken Demokrat Parti de Meclis'e girmeyi başardı.**
* 1946-1950 yılları arasında TBMM, çok partili hayatın gerektirdiği yasal değişimleri yaptı. **1948'de Seçim Kanunu ve 16 Şubat 1950 Milletvekilleri Seçim Kanunu'nda yapılan değişikliklerle; yargı denetiminde serbest seçim yapılmasına olanak sağlandı.** Milletvekili seçimlerinin gizli oyla yapılması ve oyların açılıp sayılmasının açık yapılması **(gizli oy-açık tasnif)** kararlaştırıldı. Seçime katılan siyasi partilerin birer temsilcisine, oyların sandığa atılması ve sandığın açılıp oyların sayılması sırasında seçim kurulu ve komisyonlarında hazır bulunma yetkisi verildi.
* **Beyaz İhtilal** olarak adlandırılan **14 Mayıs 1950 seçimleri, 27 yıllık tek parti iktidarına son vererek Demokrat Parti'yi iktidara taşıdı. Celal Bayar Cumhurbaşkanı, Adnan Menderes Başbakan oldu.**

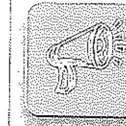
EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER

* Savaş dönemi sonucunda yaşanan yoksullaşma nedeniyle **Türkiye bu dönemde ABD'den mali yardım elde etmek üzere devletçi politikalardan ziyade**, Türk ekonomisinin dünya ekonomisiyle bütünleşmesini hedefleyen **liberalleşmeye yönelik tedbirler almaya başladı.**
* 1947 yılında hayata geçirilen **Türk Kalkınma Planı'yla**, serbest girişimin desteklenmesine, **tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesine, demiryolları yerine karayollarının ve enerji sektörüne yatırım yapılmasına karar verildi.**
* **7 Eylül 1947 Kararlarıyla, Türk Lirasının değeri ABD Doları karşısında % 50 düşürüldü. Bu kararlarla Türkiye'de devletçi ekonomiden liberal serbest pazar ekonomisine geçişin ilk adımı gerçekleştirildi.**
* **1948 yılında İstanbul'da yapılan 'İktisat Kongresi'nde liberal ekonomi siyasetini destekleme kararı alındı.**
* Bunların sonucunda, 1945-50 arasında genel olarak, Türkiye ekonomisinde belirli bir oranda iyileşme, ve Gayri Safi Milli Hasılada büyüme gerçekleşerek ekonomik aktivitelerde bir canlanma meydana geldi.
* 1947 yılında işçilere sendikalarda örgütlenme hakkının verildiği, ancak grevlerin yasaklandığı **"Sendikalar Kanunu"** çıkarıldı.
* **Basın yasası liberalleştirildi.** Üniversiteler kısmen özerklik kazandı. **Okullarda din dersleri yeniden verilmeye başlandı.**

II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI DÖNEMDE ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE VE TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA MEYDANA GELEN GELİŞMELER

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI KÜRESEL GÜÇLER

* **II. Dünya Savaşı'ndan İngiltere ve Fransa'nın zayıflayarak çıkması, Almanya, İtalya ve Japonya'nın yenilmesi dünya liderliğini iki devlete (ABD-SSCB) bıraktı.** Savaştan en kazançlı çıkan devlet Almanya'ya karşı savaşta ağırlıklı rol üstlenen SSCB oldu. Avrupa kıtasında birçok devlet, SSCB tarafından ya işgal edildi ya da uydu devlet haline getirildi. SSCB'nin ve komünist ideolojinin tehdidine karşı, II.Dünya Savaşı'nın amiral gemisi olan ABD, kendini Avrupa ve dünyayı felaketten kurtaracak tek güç olarak gördü. Diğer **devletler, ekonomik gelişmişlik açısından da iki süper güç olarak ortaya çıkan ABD ve SSCB'den birini seçerek taraf olmak zorunda kalması, dünyayı iki kutuplu hale getirdi.**

Soğuk Savaş: II. Dünya Savaşı'ndan sonra iki süper güç olarak ABD ve SSCB'nin birbirlerine karşı silaha başvurmaktan kaçındıkları; korkutma, propaganda gibi faaliyetlerle birbirlerine üstünlük kurmaya çalıştıkları dönemdir. Soğuk Savaş, bu iki ülke arasında ve onların askeri müttefikleri tarafından desteklenen jeopolitik, ideolojik ve ekonomik savaş olarak tanımlanır. Bu dönem, 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar devam etti.

Batı Bloku'nda ABD liderliğinde Atılan Siyasi ve Ekonomik Adımlar	Doğu Bloku'nda SSCB liderliğinde Atılan Siyasi ve Ekonomik Adımlar
Truman Doktrini (1947): ABD'nin Batı dünyasının liderliğini açıkça üstlendiği ilk girişimdir. ABD Başkanı Truma'nın doktrinindeki amaç, komünist tehdide karşı yardıma muhtaç devletlere ekonomik ve askeri yardımda bulunarak komünizmin yayılmasını engellemekti.	**Cominform (1947):** SSCB'nin, Doğu Bloku ülkelerle Moskova arasındaki bağları daha da güçlendirmek ve ABD'nin Truman Doktrini ile Marshall Planıyla mücadele etmek amacıyla kuruldu.
Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) (1957): Avrupa devletlerince hem sermaye ve iş gününün serbest olarak dolaştığı bir ortak pazar kurmak hem de SSCB'nin Batı-ya doğru yayılmasını engellemek amacıyla kuruldu. Birliğin adı 1992'de Avrupa Birliği (AB) olarak değiştirildi.	**Comecon (1949):** ABD'nin Truman Doktrini ve Marshall Planı'na karşı, SSCB'nin önderliğinde komünist ülkeler arasında ekonomik iş birliği ve dayanışma amacıyla kuruldu..
NATO'nun Kuruluşu (1949): SSCB'nin ve komünizmin Avrupa'daki yayılışını engellemek için savunma amacıyla "Kuzey Atlantik İttifakı" (NATO) kuruldu.	**Varşova Paktı (1955):** NATO'nun askeri etkinliklerinin artması karşısında SSCB öndeliğinde Doğu Bloku'nda kolektif savunma ve iş birliğini sağlamak amacıyla kuruldu.
Marshall Planı (1947): Avrupa ülkelerinin (Türkiye dahil) kendi aralarında ekonomik iş birliğine gitmeleri gerektiğini, iş birliği sonunda ekonomik açık çıktığında, bu açığın ABD tarafından kapatılmasını savunan plandır.	**Molotof Planı (1947):** ABD'nin uygulamaya geçirdiği Marshall Planı'na karşılık SSCB'nin Comecon ülkeleri arasında ekonomik işbirliğini geliştirmek için uygulamaya koyduğu plandır.

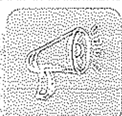
* II.Dünya Savaşı öncesinde **Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli müttefiklerinin başında SSCB gelmekteydi. Savaş sırasında SSCB'nin Yalta ve Potsdam Konferanslarında Doğu Anadolu 'dan toprak ve Boğazlar üzerinde hak talep etmesiyle bu durum değişti.**

TRUMAN DOKTRİNİ VE TÜRKİYE-ABD YAKINLAŞMASI

* SSCB'nin Yunanistan'da komünistlere yardım etmesi ve Türkiye'den toprak talep etmesi, ABD'nin Türkiye'ye karşı politikasını değiştirdi. **Truman Doktrini 27 Mayıs 1947'de kanunlaştı ve 12 Temmuz 1947'de Türkiye ile yardım anlaşması imzalandı.** Tuman Doktrini ile birçok alanda değişim yaşayan Türkiye Cumhuriyeti'nin tehdit algılamaları da değişti.
* **Türkiye'de Dış Tehdit Algılamalarındaki Bazı Değişimler şunlardır:** II. Dünya Savaşı'ndan sonra SSCB'nin saldırgan tutumu karşısında Türkiye, ABD ve Batı'nın yanında yer aldı. **Dış politikanın merkezi ABD oldu. ABD'nin içinde olduğu veya istediği uluslararası kuruluşlara dahil olundu.** SSCB ve Avrupa ağırlıklı ithalatın yönü ABD'ye yöneldi. **Türkiye ekonomisi ABD'ye bağımlı hale geldi.** Siyasi tercihler buna göre şekil aldı. Türkiye İslam dünyasına rağmen İsrail'i tanıyan ilk Müslüman ülke oldu.

KORE SAVAŞI VE TÜRK DIŞ POLİTİKASI

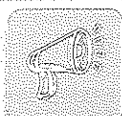
* **II. Dünya Savaşı'nda Japonları Kore'den çıkarma görevi ABD ve SSCB'ye verilmişti.** Japonya savaşta yenilip teslim olunca SSCB Kuzey Kore'ye, ABD de Güney Kore'ye yerleşerek 38. enlemi sınır olarak kabul etmişlerdi Daha sonra iki bölgenin birleştirilme konusu Birleşmiş Milletlere götürülmüş ancak bir sonuç çıkmayınca **kuzeyde SSCB kontrolünde Kore Halk Cumhuriyeti, güneyde de ABD kontrolünde Güney Kore Cumhuriyeti kurulmuştu.**
* **SSCB, Çin'de komünist yönetimin iş başına gelmesiyle ABD'yi Kore'den uzaklaştırmaya karar verdi.** Moskova'nın talimatı ile Kuzey Kore, Güney Kore'ye saldırıya geçti (25 Haziran 1950). Bu saldırı karşısında ABD'nin başını çektiği ve Türkiye'nin de bir tugayla katıldığı BM Kuvveti oluşturuldu. Üç yıl süren savaşta iki taraf birbirine üstünlük sağlayamadı. Yapılan **Panmunjon Mütarekesi ile savaş sona erdi.**

ABD'den sonra en fazla asker göndererek **Türkiye'nin bu savaşa dahil olmasında, Truman ve Marshall yardımlarını yapan ABD ile ilişkileri sekteye uğratmamak istemesi, SSCB tehdidi karşısında güvenlik sorununu çözmek için NATO'ya girmek istemesi etkili oldu.** ABD'den sonra en fazla asker gönderen ülke Türkiye oldu.

TÜRKİYE'NİN NATO'YA ÜYE OLMASI

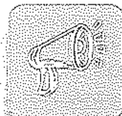
* **II.Dünya Savaşı sonrası SSCB, Türkiye ile Saldırmazlık ve Dostluk Antlaşması'nı yenilemedi. Bir nota ile Doğu Anadolu'dan toprak ve İstanbul ve Çanakkale Boğazları üzerinde üs talep etti.** Bu nedenle Türkiye, Batı güvenlik sisteminde kendine yer bulmak için Avrupa Konseyi'ni bir fırsat olarak değerlendirdi. **Türkiye Marshall yardımları kapsamına alınmak, Sovyet tehdidi karşısında kurulan NATO'ya üye olabilmek için kuruluşundan üç ay sonra Avrupa Konseyi'ne kurucu üye olarak katıldı.**

AVRUPA KONSEYİ: 5 Mayıs 1949'da Strasburg'da 10 Batı Avrupa ülkesi tarafından kuruldu. II.Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da süregelen gerginliğin yerine ortak kurumlar ve sözleşmelere dayalı güven ve işbirliği ortamı tesis etmek amacıyla kurulan birliktir. İnsan hakları, hukukun üstünlüğü gibi konular konseyin çalışma alanları arasındadır.

Türkiye'nin NATO girme gerekçeleri şunlardır: SSCB tehdidi karşısında güvenlik sorununu çözmek, Türk ordusunu modernize etmek ve ekonomik gelişmeyi sağlamaktır.

ABD'nin Türkiye'yi NATO'ya kabul etme gerekçeleri şunlardır: ABD'nin SSCB'ye karşı Türkiye'den üs talebinin ortaya çıkması, Türkiye'nin Orta Doğu ve petrol bölgelerine yakın olması, SSCB'nin Türkiye ve Yunanistan'a komünizmi yayabileceği endişesi etkili olmuştur.

17 Ekim 1951'de **Kore Savaşı'na katkılarından dolayı NATO Konseyi Türkiye'nin birliğe üyeliğini kabul etti.** 19 Şubat 1952'de TBMM, Türkiye'nin NATO üyeliğini onayladı.

1950'LER TÜRKİYE'SİNDE MEYDANA GELEN SİYASİ, EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER

SİYASİ GELİŞMELER

* **Atatürk'ü Koruma Kanunu çıkarıldı (25 Temmuz 1951).** Atatürk'ün heykellerine ve manevi şahsiyetine yönelik saldırılara karşı çıkarılan bu kanun ile birlikte; Atatürk'ün resmi dışında devlet dairelerine başka resimlerin asılması ve **Türk parasında Atatürk resmi dışında bir resmin kullanılması yasaklandı.**
* Türk Devrim Ocakları kuruldu. **Atatürk devrimlerinin geliştirilmesi hedeflendi.**
* **Atatürk'ün naaşı Etnografya Müzesi'nden Anıtkabir'e taşındı.**
* **Ceza Kanunu'nun 141. ve 142. maddelerinde değişiklikler gidilerek komünizm ile mücadele edildi** (3 Aralık 1951).
* "CHP'nin Haksız Kazançları'nın Hazineye Devri Yasası" çıkarıldı (1953). CHP'nin mal varlıklarından birçok taşınmazı hazineye devredildi.
* Uyguladığı sosyal politikalar (ücretli hafta sonu tatili, işçilere sendika kurma izni, genel af vb.), 1947'de başlayan ABD yardımlarının bu dönemde artması ve II. Dünya Savaşı'nın ekonomik etkilerinin azalması 1954'te yapılan seçimlerde DP'yi 1950 seçimlerinden daha yüksek bir oyla (%58.4) iktidara taşıdı. Ekonomi alanında CHP'nin devletçilik modeline karşı daha liberal bir ekonomi modelini benimseyen DP aralıksız on yıl iktidarda kaldı. Çok iyi giden hava koşulları da eklenince Demokrat Parti yönetiminin ilk üç yılında tarım ürünleri üretimi ve çiftçinin geliri oldukça arttı. Tarımdaki bu büyümenin öncülüğünde, ekonomi bir bütün olarak % 11-13 oranda büyüdü.
* **Başbakan Adnan Menderes,** 12 Ekim 1958'de kin ve husumet cephesine karşı milletin birliğini amaçlayan **"Vatan Cephesi"ni kurdu.**
* Camilerde Türkçe ezan uygulaması sona erdirildi.1950'den sonra **ezan tekrar orjinal haliyle Arapça okunmaya başlandı.**

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra, 1946 yılında Sovyet Rusya; Türkiye ve Yunanistan üzerinden Doğu Akdeniz'e yayılmak istemiştir. Sovyet Rusya'nın bu yayılma politikası karşısında İngiltere, ABD'ye Türkiye ve Yunanistan'ın önemiyle ilgili bir nota vererek önlem almasını istemiştir.

Aşağıdakilerden hangisi, bu nota doğrultusunda ABD'nin uygulamaya koyduğu politikalardan biridir?

A) İngiltere'nin isteğine olumsuz cevap vererek Monreo Doktrini'ni izlemeyi sürdürmüştür.

B) Türkiye'nin ve Yunanistan'ın toprak bütünlüğü konusunda Sovyet Rusya ile anlaşmıştır.

C) Türk-Sovyet sınırına askerî yığınak yapmaya başlamıştır.

D) Truman Doktrini gereğince, Türkiye ve Yunanistan'a yardımda bulunmuştur.

E) Türkiye ve Yunanistan arasında ortak pazar oluşturmuştur.

II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra SSCB'nin Yunanistan'da Komünistlere yardım etmesi ve Türkiye'den toprak talep etmesi, ABD ile Türkiye'nin birbirlerine ilişkin politikalarını değiştirmiştir. SSCB'nin Türkiye ve Yunanistan üzerinden Doğu Akdeniz'e yayılmak istemesine karşı ABD, Truman Doktrini gereğince Türkiye ve Yunanistan'a yardımda bulunmuştur.

YANIT D

EKONOMİK GELİŞMELER

* DP iktidarının ilk yıllarında Marshall yardımlarıyla desteklenen tarım, hızlı gelişme gösteren en önemli alanlardan biri oldu. Dışarıdan alınan krediler, ithal makinelerin alınmasında kullanıldı. Traktör sayısındaki artış, ekilip biçilen toprak miktarının da artmasına sebep oldu.
* Sanayi yatırımlarını teşvik amacıyla 1950'de **Sınai Kalkınma Bankası kuruldu.**
* 1951'de hükümet Türkiye'de yabancı yatırımı teşvik etmek için bir yasa hazırladı. Fakat bütün teşvikler yatırımcıya önemli avantajlar sağlasa da yabancı yatırımlarda beklenen sonuç alınamadı. Liberalizme ilişkin bütün beklentilere rağmen **devlet yatırımların %40-50'sini yaptı. 1950-1960 arasında 17 kamu iktisadi teşekkülü (KİT) kuruldu.** Bunlar arasında en önemlileri Makine Kimya Endüstri Kurumu (1950), Denizcilik Bankası (1951), Et ve Balık Kurumu (1952), Devlet Malzeme Ofisi (1954), Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (1954), Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları (1955) ve Ereğli Demir Çelik Fabrikaları (1960) idi.
* **Petrol Kanunu çıkarılarak yabancıların petrol aramasına** ve çıkarmasına **izin verildi.**
* Bu dönemde ulaşım sektöründe demiryollarına değil, daha çok karayolu yapımına öncelik verildi.
* İkinci Dünya Savaşı yıllarında ihmal edilen kırsal kesim ve tarım alanları canlanmaya başladı. Özellikle **Marshall yardımı sayesinde** ilk yıllarda tarım aletlerinin yaygınlaştırılması gerçekleştirilerek **traktör ve biçerdöver sayısında olağanüstü artış sağlandı.**
* Bütün bu gelişmelere karşın özel yatırımcıların isteksizliği ve sermaye yetersizliği büyük devlet işletmelerinin özelleştirilmesini engelledi. 1957 yılından sonra dış kredi alınmasının zorlaşması ekonomik durumu olumsuz etkiledi ve yatırımlarda ciddi bir azalma görüldü.
* Tarımda büyüme, modern tarım yöntemlerinin kullanılmasından çok ekili alanların genişletilmesine bağlı olduğundan yaşanan kuraklıklar tarım üretimini düşürdü. Ekonomik büyüme % 4 kadar düşerken dış ticaret açığı büyük hızla arttı. Hükümet buna rağmen ithalatı ve yatırımları devam ettirdi. Ancak **Ağustos 1958'de hükümetin dış borca gereksinim duyması sonucu IMF'den borç alındı.**

SOSYAL GELİŞMELER

* Türkiye'de bu dönemde insanlar, tarımda hızla makineleşmeyle beraber **köyden kente göç** etmeye başladılar. Karayollarının gelişmesi ile kentleşme hızlandı, kentlere gelenler kentin tüketim alışkanlıklarını benimsedi ve tüketim kültürü toplumun alt katmanlarına doğru yayıldı.
* 31 Temmuz 1952'de **Türk- İş** (Türkiye işçi Sendikaları Konfederasyonu) **kuruldu.**
* 1950 ila 1957 arasında sağlık yatırımları on iki kat arttı. Bu dönemde birçok sağlık merkezi yanında **Verem Hastaneleri ile Ankara Ebe ve Hemşire Okulu hizmete açıldı.**
* İlk ve orta öğretimde okul, öğrenci ve öğretmen sayısında önemli artışlar gerçekleştirildi. **Köy Enstitüleri kapatılarak Öğretmen Okullarına dönüştürüldü.** Yükseköğretim alanında 1957 yılında Ankara'da **Orta Doğu Teknik Üniversitesi** ve **Erzurum Atatürk Üniversitesi kuruldu.**
* **Okullarda din dersi zorunlu hale getirildi (21 Ekim 1950).** 13 Eylül 1956'da ise din dersi ortaokulların ders programına girdi.
* Başta caz olmak üzere **Rock and Roll** gibi müzik türleri Türkiye'yi etkisi altına aldı.
* Zeki Müren, Müzeyyen Senar, Neşet Ertaş bu dönemde ünlenen isimler oldu. Hollywood ve Batı sineması Türkiye'de etkisini hissettirmeye başladı (Ö.Lütfi Akad'ın Vurun Kahpeye filmi gibi).

BÖLÜM 17 TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA DÜNYA VE TÜRKİYE

TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA DÜNYA
1960'LI YILLARDAN İTİBAREN TÜRK DIŞ POLİTİKASI
1960'LI YILLARDAN İTİBAREN TÜRKİYE'DE MEYDANA GELEN SİYASİ, EKONOMİK VE SOSYOKÜLTÜREL GELİŞMELER

TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA DÜNYA

YUMUŞAMA DÖNEMİ (DETANT)

* Yumuşama (Detant, uluslararası ilişkilerde, Blokların gerginliği azaltmak için karşılıklı görüşmeleri tercih ettiği bir dönemdir. **Yumuşama politikasının ortaya çıkışında "konvansiyonel" silahlardan "nükleer" silahlara geçiş, önemli bir etken oldu.** 1950'li yılların sonlarına doğru SSCB ve ABD'nin nükleer silahlanma yarışında birbirine denk güçler haline gelmesi **(dehşet dengesi)** dünyayı bir nükleer savaş eşiğine getirdi.
* ABD ve SSCB, bir yandan nükleer yarışı sürdürürken diğer yandan olası bir nükleer savaşı önlemek amacıyla görüşmelere başladılar. Bu yumuşamanın başlamasında, Çin-Sovyet çatışması ve Bağlantısız Devletler de etkili oldu. **ABD ve SSCB'nin, 1962 Küba Buhranı'nda takip ettikleri savaş eşiği politikalarıyla** dünyanın nükleer bir savaşın eşiğinden dönmesi, yumuşama sürecini hızlandırdı ve çözüme ulaşmak için pek çok anlaşma imzalandı.
* 1963'te ABD, SSCB ve İngiltere arasında Moskova'da ilk kez "Nükleer Denemelerin Kısmen Yasaklanması Anlaşması" imzalandı. Ancak devletler nükleer yarışa devam ettiler.

Stratejik Silahların Sınırlandırılması Antlaşmaları (SALT I)	Stratejik Silahların Sınırlandırılması Antlaşmaları (SALT II)
* 1969'da Helsinki'de ABD - SSCB arasında gerçekleştirilen SALT-I (Stratejik Silahları Azaltma Görüşmeleri) **nükleer savunma füzelerinin sınırlandırılması** konusunda önemli bir aşama oldu. Görüşmelerin başladığı 1969 yılı Yumuşama Döneminin başlangıcı sayıldı. SALT-I Antlaşması, 26 Mayıs 1972'de Moskova'da imzalandı. **Bu antlaşma, Helsinki Deklarasyonu'nun yolunu açtı.**	* SALT-I'in oluşturduğu hava içinde başlayan görüşmeler, 18 Haziran1979'da ABD ve SSCB arasında Viyana'da SALT-II Antlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlandı. SALT-II Antlaşması'nın esas önemi **uzun menzilli nükleer silahların sınırlandırılmasıydı.** Ancak **SSCB'nin 1979'da Afganistan'ı işgali nedeniyle ABD Kongresi bu antlaşmayı onaylamadı.**

AGİK İLE HELSİNKİ DEKLARASYONU(1975)

* ABD ve SSCB arasında SALT-II görüşmeleri yaşanırken Avrupa'da da yumuşamaya dair adımlar atıldı. 22 Kasım **1972'de Arnavutluk dışında bütün Avrupa devletleriyle ABD ve Kanada'nın katıldığı "Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Konferansı (AGİK) Helsinki Konferansı" toplandı.**
* Konferans sonunda hazırlanan, **uluslararası ilişkilerde temel barış ve iş birliğini kapsayan "Helsinki Nihai Senedi" (Sonuç Bildirgesi) 1 Ağustos 1975'te imzalandı. Helsinki Nihai Senedi'nde;** devletlerin eşitliği ve egemenliği, kuvvet kullanmama, **sınırların dokunulmazlığı, sorunları barışçı yollarla çözme,** insan temel hak ve özgürlüklerine saygıyı temel alan ilkeler bulunuyordu. **Avrupalı devletler, sınırların dokunulmazlığı ilkesiyle II. Dünya Savaşı sonrası SSCB'nin kazanımlarını kabullenmiş oldular.**

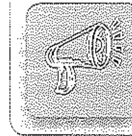
KRUŞÇEV-KENNEDY GÖRÜŞMESİ VE ETKİLERİ

* SSCB Lideri Kruşçev'in 1958'de Batılı devletlerin Berlin'deki karargahlarını boşaltmasını ve Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya kaçışların durdurulmasını istemesi, SSCB-ABD ilişkilerinde gerilimin merkezini Berlin haline getirdi. Bunun üzerine ABD'nin davetiyle **1959'da Amerika'ya giden Kruşçev, Amerika'yı ziyaret eden ilk Rus lider oldu.** Camp David'de yapılan görüşmede Berlin konusunda bir gelişme yaşanmadı.
* ABD, SSCB, İngiltere ve Fransa arasında 1960'ta Paris'te Dört Ülke Zirvesi yapıldı. ABD Başkanı Eisenhower, Sovyetler üzerinde kullanılan U-2 casus uçaklarının uçuşlarının durdurulacağı konusunda teminat vermiş olmasına rağmen Berlin konusunda bir ilerleme kaydedilemediği için zirveden bir sonuç alınamadı.
* 1961'in ilk yarısında 100 binden fazla Almanın Berlin üzerinden Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya kaçışı, Doğu Almanya'nın nitelikli iş gücünden yoksun kalmasına neden olmuştu. **Kruşçev ile Kennedy, Berlin Krizi'nin çözümü konusunda Haziran 1961 'de Viyana'da bir araya geldi.** Gergin geçen görüşmelerden beklenen sonuçlar çıkmadı. Berlin konusunda NATO'nun kararlı duruşu ile Kruşçev geri adım atmak zorunda kaldı.
* Viyana Zirvesi sonrası gerilimin tırmandığı dönemde **SSCB ve Doğu Almanya 13 Ağustos 1961'de Doğu-Batı arasını ayıran ve uzun yıllar "utanç duvarı" olarak adlandırılan Berlin Duvarı'nı örmeye başladı.** Berlin Buhranı ile örülen duvar, uzun vadede iki siyasi sistemin birbirinden nasıl ayrıldığının bütün dünya tarafından görülmesi anlamına geliyordu.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ ÇATIŞMALARI

KÜBA BUHRANI (1962)

* 1959'da Küba'da **Batista diktatörlüğünü yıkıp yönetimi ele geçiren Fidel Castro,** ekonomiyi millileştirme politikası doğrultusunda, **Küba'da işletmede bulunan ABD şirketlerinin faaliyetlerini kısıtladı.** ABD'nin ekonomik hâkimiyetinden kurtulmak için 1960'ta SSCB ile ekonomik antlaşmalar yaptı.
* ABD bunu üzerine Castro yönetimini yıkmak amacıyla muhaliflere destek vererek **Domuzlar Körfezi'ne çıkarma yaptırdı.** Bu gelişme üzerine Castro, SSCB'den adanın güvenliği konusunda yardım istedi. Yardımı kabul eden SSCB, 1962 yılı başında Küba'ya ABD topraklarını vurabilecek füze yerleştirmeye başladı.
* ABD donanması bu gelişme üzerine Küba kıyılarını kuşattı. SSCB'de karşılık olarak gemilerini bölgeye gönderdi. Bu durum bir nükleer savaş ihtimalini ortaya çıkardı.

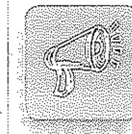

Nükleer savaş ihtimali, ABD ve SSCB'ye geri adım attırdı. SSCB, Türkiye'deki ABD'ye ait "Jüpiter" füzelerinin sökülmesi karşılığında Küba'daki füzeleri sökebileceğini bildirdi. ABD'nin öneriyi kabul etmesi üzerine, karşılıklı füze sökümü ile Küba Buhranı çözüldü.

* **Küba Buhranı'**nda SSCB'ye olan güvensizlik Castro'yu Çin'e yaklaştırdı. **Türkiye'de ABD ile müttefik olmasına rağmen güvende olmadığı düşüncesi gelişti.** Ayrıca Buhran, nükleer silahsızlanma çabalarının başlangıcı oldu.

VİETNAM SAVAŞI (1964)

* II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle **Ho Chi Minh, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etti.** Bunun üzerine Asya'daki sömürgelerini kaybetmek istemeyen Fransa, 1946'daki saldırısıyla Çinhindi Savaşı'nı başlattı.
* Çinhindi Savaşı'nın sonunda imzalanan **1954 Cenevre Antlaşması** ile Kuzey ve Güney Vietnam adı altında iki bağımsız devlet kuruldu. Aynı antlaşmaya göre 1956'da yapılacak seçimlerle iki Vietnam birleşecekti. **Güney Vietnam'ın seçimlere katılmaması üzerine Komünist olan Kuzey Vietnam, 1957'de Güney Vietnam yönetimini değiştirerek birleşmeyi sağlamak için güneyde gerilla savaşını başlattı.** Buna karşılık Güney Vietnam ABD'den yardım istedi.

ABD'nin gerekli yardımı yapacağını dünyaya duyurmasıyla, **Kuzey Vietnam gemileri Tokin Körfezi'ndeki ABD donanmasına saldırdı.** Bu gelişme üzerine ABD 1965 Şubatı'nda Kuzey Vietnam'daki askeri hedefleri bombalayarak Vietnam'a sayıları 600.000 bulan asker çıkardı.

* Vietnam'a asker gönderilmesi ABD'nin büyük şehirlerinde ve üniversitelerinde protesto gösterilerine sebep oldu. İçlerinde **Muhammed Ali** gibi dünyaca ünlü şampiyon sporcularında bulunduğu birçok duyarlı ABD yurttaşı **askere gitmeyi reddetti.** Ülkesinden ve tüm dünya kamuoyundan büyük tepkiler alan ABD, Vietnam'da hedeflediği başarıyı gösteremedi ve bir çıkmaz içine girdi.
* Amerika'yı Vietnam çıkmazından kurtarmak için 1969'da ABD Dış İşleri Bakanı Henry Kissinger'in girişimleriyle **Nixon Doktrini** yayımlandı. ABD bu doktrinle savaşlara girmeyip müttefiklerine sadece ekonomik ve askeri açıdan destek olacağını duyurdu.
* 1968 yılında Paris'te Kuzey Vietnam ile başlayan görüşmeler sonunda 27 Ocak 1973'te "Vietnam Barışı" imzalandı. Buna göre ABD kuvvetleri Vietnam'dan çekilecek, Kuzey ve Güney Vietnam arasında yapılacak müzakerelerle birleşme gerçekleşecekti. **1975'te Güney Vietnam'ın Kuzey Vietnam'a katılmasıyla iki devlet birleşerek "Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti" adını aldı.**

Bu soru soruldu

Vietnam Savaşı en şiddetli dönemindeyken askere çağırılan "Vietkonglar (Kuzey Vietnamlılar) bana hiçbir kötülük yapmadılar ki onlarla savaşayım." **diyerek savaş karşıtı tutum sergileyen ve bu nedenle dünya şampiyonluğu elinden alınan, boks lisansı iptal edilen ve hapis cezasına çarptırılan ünlü ABD'li boksör aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Muhammed Ali Clay

B) Michael (Mike) Gerard Tyson

C) Jack Jhonson

D) Floyd Patterson

E) Oscar del la Hoya

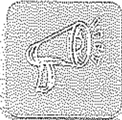
Çözüm:

Vietnam Savaşı sürecinde ABD, Vietnam'a sayıları 600 Bin'i bulan asker çıkardı. Bu durum ABD'nin büyük şehirlerinde ve üniversitelerinde protesto gösterilerine neden oldu. İçlerinde Muhammed Ali Clay gibi dünyaca ünlü şampiyon sporcuların da bulunduğu bir çok duyarlı ABD yurttaşı askere gitmeyi reddetti. Ülkesinden ve tüm dünya kamuoyundan büyük tepkiler alan ABD Vietnam'da hedeflediği başarıyı gösteremedi.

YANIT A

KEŞMİR SORUNU (1947)

* Pakistan ile Hindistan'ın bağımsızlıklarını kazanmalarından itibaren, aralarında yaşadıkları en önemli sorun "Keşmir"dir. İngiltere, bu iki devletin bağımsızlığını kazanmasından çok önce 1846'da Keşmir'in yönetimini Hintli bir mihraceye vermişti. Pakistan, Keşmir halkının büyük çoğunluğu Müslüman olmasından dolayı buranın kendisinin olmasını istiyordu. Hindistan ise Keşmir Mihracesi'nin kendi topraklarıyla birleşme kararından dolayı burada hak iddia ediyordu.

Pakistan ve Hindistan'ın kesişme noktasında bulunan Keşmir, verimli topraklara ve zengin yer altı kaynaklarına sahiptir. Keşmir'e tamamen sahip olmak isteyen iki devlet 1948'de ilk kez savaştı. Bu savaşta Pakistan bölgenin küçük kısmını ele geçirirken büyük kısmını Hindistan almıştır.

* BM'nin araya girmesi ve Keşmir'de halk oylaması yapılması şartıyla ateşkes sağlanmasına rağmen Hindistan, bugüne kadar elinde tuttuğu Keşmir topraklarında halk oylaması yapmadı.

* 1963 sonlarından itibaren Keşmir'de Hindularla Müslümanlar arasında başlayan çatışmalar, 1965'te iki devlet arasında savaşa dönüştü. BM Güvenlik Konseyi'nin çağrısıyla savaş durduruldu.

* Pakistan ve Hindistan, SSCB'nin aracılığıyla 10 Ocak 1966'da "**Taşkent Deklarasyonu**"nu imzalayarak 1965'teki savaştan önceki sınırlarına çekilmeyi kabul ettiler. Fakat Keşmir meselesi iki devlet ilişkilerinde çözülemeyen bir sorun olarak günümüze kadar geldi. Ayrıca **bu mesele, iki devletin nükleer güç durumuna gelmesine yol açtı.**

Bu soru soruldu

Aşağıdakilerden hangisi, ABD ile SSCB arasında yaşanan çıkar çatışmalarının Uzak Doğu'daki sonuçlarından biridir?

A) Hindistan-Pakistan anlaşmazlığının başlaması

B) Kore'nin Kuzey ve Güney olarak ikiye ayrılması

C) Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulması

D) Hindistan'ın bağımsızlığını ilan etmesi

E) Güneydoğu Asya Milletleri Birliğinin (ASEAN) kurulma

Çözüm:

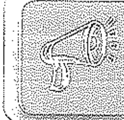
SSCB'nin Uzak Doğu'daki yayılma sürecini engellemek isteyen ABD, Uzak Doğu'daki kendisine yakın ülkelerle birlikte SSCB'yi çevreleme politikası gütmüştür. Bu durumun bir sonucu olarak da Günedoğu Asya Milletleri Birliği'nin (ASEAN) kurulmasını sağlamıştır.

YANIT E

SSCB'NİN AFGANİSTAN'I İŞGALİ (1979)

* Afganistan'da 1978'de askeri bir darbe ile Demokratik Afgan Cumhuriyeti kuruldu. Devlet başkanlığına getirilen Nur Muhammed Taraki, Aralık 1978'de SSCB ile Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Antlaşması'nı imzaladı. Bu antlaşma ile Afganistan, Sovyet etkisi altına girmeye başladı. **Doğu Avrupa'da sürgünde bulunan Babrak Karmal, 25 Aralık 1979da Kabil'e geldi ve başbakan oldu.**

* 1979'un sonlarına doğru Afganistan'da halkın SSCB yanlısı yönetime karşı direniş hareketi başlatması üzerine iktidarda bulunanlar SSCB'den askeri yardım istedi. SSCB ise 27 Aralık 1979'da Afganistan'ı işgal etti.

SSCB'nin Afganistan'ı ele geçirerek **Basra Körfezi ve Orta Doğu petrolleri istikametinde** önemli bir **ilerleme kaydetmesi** dünyada büyük bir **tepkiye yol açtı. ABD ise SALT II Antlaşması'nı onaylamadı** ve Afgan mücahitlerine (direnişçilerine) yardıma başladı.

* 1980'de İslam Konferansı'nda İslam ülkeleri ve daha sonra Batılı devletler ile 3 milyon Afgan mültecinin sığındığı Pakistan ve İran, ayrıca Çin; SSCB'ye büyük tepki verdiler.

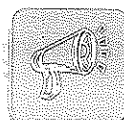
* Afgan mücahitlerinin 1984'ten sonra yoğunlaşan saldırıları karşısında SSCB kayıplarının çok daha fazla artmasıyla, 1988'de Cenevre'de işgali sonlandıran bir anlaşma imzalandı. **Cenevre Anlaşması'yla SSCB askerleri 1988-1989 yılı içerisinde Afganistan'dan çekildiler.**

* SSCB'nin Afganistan'dan çekilmesi sonrasında "Mücahit" gruplar birleşerek bir hükümet kurdular. Ancak, istikrar sağlanamadı ve bu defa iktidar için iç çekişmeler başladı.

BAĞLANTISIZLAR HAREKETİ'NİN DOĞUŞU

* **Doğu ve Batı Bloklarının dışında bağlantısız olarak kendini ifade eden bu gücün önde gelen devletleri, Kore Savaşı sırasında bağlantısızlığını ilan eden Hindistan (Nehru), Yugoslavya (Tito) ve Mısır (Nasr) idi.**

* Sömürgeciliğe karşı halkların kendi kaderlerini belirleme haklarını benimseyen Asya ve Afrika'dan yirmi dokuz ülke, ilk kez Endonezya'nın Bandung kentinde bir araya gelmişlerdir (1955). Bandung Konferansı'nın amacı, bağımsızlığına yeni kavuşan Afrika ve Asya ülkelerinin ABD ve SSCB gibi iki büyük nükleer güç karşısında varlıklarını korumak için birlik ve dayanışmalarını sağlamaktı.

Bandung Konferansı'nda alınan kararlar içinde en etkili olanı, daha önce Çin ve Hindistan Başbakanları arasında kabul edilen **"barış içinde bir arada yaşamanın beş ilkesi" üzerinde varılan anlaşma idi.** Barış içinde bir arada yaşamanın beş ilkesi: Siyasi bağımsızlık, askeri ittifaklara katılmama, kendi topraklarında başka devletlere askeri üsse izin vermeme, ikili ittifaklara girmeme, milli kurtuluş savaşlarını desteklemedir.

* 1955 Bandung Konferansı, bir başlangıç olması ve üyelerinin farklı siyasi yapıları ve uluslararası bağlantıları olması sebebiyle Doğu ve Batı Blokları karşısında yer alabilecek yeni bir anlayış ve ortak bir hareket oluşturamadı. Ancak **milletlerarası politikada bir "Bağlantısızlık" akımını ortaya çıkardı.**

* **Bağlantısızlık hareketinin ilk teşkilatlı toplantısı Yugoslavya lideri Tito ile Mısır lideri Nasır'ın öncülüğünde 1961'de Belgrat'ta 25 bağlantısız ülkenin katılımıyla yapıldı.**

* Toplantının sonunda 27 maddelik bir **"Deklarasyon" ile ABD ve SSCB'ye hitaben bir "Barış Çağrısı" yayınlandı**. Bu toplantı, bağlantısızlık hareketini resmen başlattı.

* Uluslararası ilişkilerde Batı Bloku ve Doğu Bloku dışında kalan devletler grubu **"Üçüncü Dünya"** olarak adlandırıldı. 1960 yılında Birleşmiş Milletlerin "Sömürge Altındaki Ülke ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildiri" yi kabul etmesinde bağlantısızlar etkili oldu. "Bağlantısızlık Hareketi" Doğu ve Batı Blokları dışında kalan çeşitli oluşum ve teşkilatların doğmasına imkân sağladı.

* 1947'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Filistin'in taksimi yönündeki kararına (Çoğunluk Planı), bağımsız Filistin Devleti fikrini (Azınlık Planı) benimseyen Arap Birliği'nin tavır alması üzerine Arap-İsrail çatışmaları başladı.

1948 ARAP-İSRAİL SAVAŞI

* İsrail'in kurulduğu ilk günden itibaren büyük devletler tarafından tanınması karşısında Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan ve Irak ordularının Filistin'e girmesiyle savaş başladı. Süveyş'te İngiliz birliklerinin varlığı, ABD'nin İsrail'e mali ve askeri yardımda bulunması, Lübnan iç savaşı ve Ürdün'ün kendi çıkarlarını ön planda tutması İsrail'in galip gelmesinde etkili oldu.
* Savaş sonunda çok sayıda Filistinli; Ürdün, Suriye, Lübnan, Mısır gibi komşu ülkelere sığındı ve **"Mülteciler Sorunu" ortaya çıktı. Sosyalist-cumhuriyetçi Arap milliyetçiliği gelişti.**

1956 ARAP - İSRAİL SAVAŞI

* **Mısır'ın** 1956'da **Süveyş Kanalı**'nı ve bir süre sonra **bu kanalı işleten İngiliz-Fransız şirketini de millileştirmesi (Süveyş Krizi)** ve Filistinlilerin ülkelerinden çıkarılması **nedenleriyle başladı.**
* İngiltere ve Fransa'nın desteğini alan İsrail karşısında Mısır yenilgiye uğradı. BM kararları doğrultusunda İngiltere ve Fransa Mısır topraklarından çekildi. İsrail başta Sina Yarımadası olmak üzere işgal ettiği toprakları boşalttı. Orta Doğu, ABD ve SSCB'nin rekabet ve mücadele alanı oldu.

1967 ARAP - İSRAİL (ALTI GÜN) SAVAŞI

* Mısır'ın Tiran Boğazı'nı ve dolayısıyla Akabe Körfezi'ni İsrail'e kapatması ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) kurularak Ürdün'e yerleştirilmesi üzerine başladı. Mısır, Ürdün ve Suriye hava kuvvetleri İsrail tarafından yok edildi. Bölgede bulunan ABD'nin 6.Filosu'nun İsrail'e lojistik yardımda bulunması, savaşın 6 günde bitmesini sağladı.
* **İsrail; Doğu Kudüs, Golan Tepeleri, Sina Yarımadası ve Gazze'yi ele geçirerek topraklarını dört kat genişletti. İsrail, Tiran Boğazı'nı da ele geçirerek Süveyş Kanalı'na ulaştı.**
* Arap ülkelerinin lideri olmak isteyen **Mısır Devlet Başkanı Nasır'ın Arap dünyasındaki itibarı sarsıldı.** Arap ülkeleri arasında birliği sağlayacak ciddi bir teşkilatın gerekliliği ortaya çıktı.

İSLAM İŞ BİRLİĞİ TEŞKİLATI (İİT)

* İKÖ, 21 Ağustos 1969 tarihinde **İsrail işgali altındaki Kudüs'te Mescid-i Aksa'nın kundaklanması** üzerine, 22- 25 Eylül 1969 tarihinde Fas'ın başkenti **Rabat'ta bir araya gelen İslam ülkeleri, İslam Konferansı Örgütü'nü kurdular**. İslam Konferansı'nda İsrail'in Kudüs'ü boşaltması ve işgal ettiği Arap topraklarından çekilmesi kararlaştırılırken tüm İslam ülkelerinin İsrail'le diplomatik ilişkilerini kesmeleri kararlaştırıldı.
* Astana'da 2011'de yapılan Dış İşleri Bakanları Konseyi'nde alınan kararla **teşkilatın adı İslam İş Birliği Teşkilatı (İİT) olarak değiştirildi**. Burada İİT'ye azınlık durumunda yaşayan Müslüman toplulukların korunması, İslam ortak pazarı kurulması gibi yeni amaçlar ilave edildi.

1973 ARAP - İSRAİL (YOM KİPPUR) SAVAŞI

* 1967 Arap - İsrail Savaşı sonrasında Mısır ve Suriye'nin kaybettiği toprakları İsrail'den geri almak istemeleri, savaşın başlamasına neden oldu. SSCB'nin desteğindeki Suriye ve Mısır , ABD destekli İsrail karşısında diğer savaşlara oranla daha başarılı oldu.
* **ABD'nin İsrail'e para ve silah yardımı kararı almasından Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri (OAPEC), petrol ihracatını azalttı ve fiyat artışına gitti.**
* OAPEC'in bu tavrı, büyük devletlerin araya girmesiyle 25 Ekim 1973'te İsrail ile Mısır ve Suriye ateşkes imzaladı. Süveyş Kanalı'nın tamamı Mısır hâkimiyetine bırakıldı. Mısır, Sina topraklarının bir bölümünü İsrail'den geri aldı.
* Mısır ve İsrail genelkurmay başkanları Süveyş ve Kahire arasındaki 101. kilometrede yaptıkları için bu antlaşmaya **101. Kilometre Antlaşması denilmiştir**. İlk Arap-İsrail antlaşması olan bu antlaşmayla Camp David Antlaşmalarına giden yol açıldı

* **Yom Kippur Savaşı**'ndan (1973) sonra tam anlamıyla barışın sağlanabilmesi için **ABD Dış İşleri Bakanı Henry Kissinger**, Tel-Aviv ile diğer Arap başkentleri arasında defalarca gidip geldi.
* **"Mekik Diplomasisi"** adını alan bu ziyaretler, 17 Eylül 1978'de Mısır'la İsrail arasında yapılan Camp David Anlaşması ile sonuçlandı. Böylece;
  - İsrail'i resmen tanıyan ilk Arap devleti Mısır oldu.
  - Bu anlaşmayla Orta Doğu barışının çerçevesi çizildi.
  - Filistin'e yarı özerklik verilmesi kararlaştırıldı.
* 26 Mart 1979'da Mısır ile İsrail ikili barış antlaşması imzaladı. **Arap devletleri, Mısır'ın tek başına hareketlerini protesto etti. Mısır boykot edildi.**
* İsrail 27 Nisan 1987'de Sina'dan tamamen çekilmesine rağmen **Orta Doğu'da ABD aleyhtarlığı arttı ve Suriye gibi bazı devletler SSCB'ye yaklaştı.**
* Camp David Anlaşmaları'yla başlayan barış girişimleri; İsrail'in Batı Şeria'da devamlı olarak Yahudi yerleşim yerleri kurması, Kudüs'ü başkent yapması, Golan Tepeleri'ni ilhak ettiğini açıklaması nedenleriyle amacına ulaşamadığı gibi bölgede gerginliği artırdı.

Arap-İsrail Savaşları ve ABD'nin Orta Doğu Politikası	Arap-İsrail Savaşlarında ve SSCB'nin Orta Doğu Politikası
* ABD, İsrail'in güvenliğini sağlamayı, Orta Doğu petrollerine kolay ulaşmayı ve bölgede SSCB'nin yayılmasını engellemeyi amaçlıyordu. * ABD'nin Orta Doğu'daki SSCB yayılmasına karşı ilk hamlelerinden biri, **1955'te Bağdat Paktı**'nı kurdurması oldu. Bu paktın Türkiye önderliğinde kurulup, Mısır'ı bertaraf etmesi, içerisinde Irak hariç Arap ülkesi olmaması Arap dünyasında tepkilere ve beraberinde SSCB'ye yakınlık duyulmasına neden oldu. * **ABD Başkanı Eisenhower, kendi adıyla anılan doktrin ile bölgeye ekonomik yardım ve askeri müdahalede bulunma yetkisi elde etti.** ABD'nin Orta Doğu'ya dair attığı bu ilk kapsamlı adımla, SSCB ile bu bölgede ilk defa karşı karşıya geldi.	* SSCB, rejimini Orta Doğu bölgesine yaymayı ve sıcak denizlere inme siyasetini bölge üzerinden gerçekleştirmeyi amaçlıyordu. * Bu amaç doğrultusunda İsrail'in kuruluşunda etkili olan terör örgütlerine yardımlarda bulunma, **Yahudi yerleşmelerinde görülen komünist yapılanmalara destek verme gibi faaliyetlerde bulundu.** * 1956 Arap-İsrail Savaşı öncesinde İsrail'e silah satan SSCB, savaş sonrasında ABD'nin Araplara silah ambargosu uygulama yönündeki deklarasyonuna dahil olmadığı için durumu fırsata çevirdi. * **Petrole ve Süveyş Kanalı'na bağımlılığı olmayan SSCB'nin Orta Doğu ile ilgili emelleri aslında siyasi idi.**

ABD; Orta Doğu'nun SSCB'nin kontrolüne girmesini engellemek ve bölge halkını kendi yanına çekmek için Orta Doğu ülkelerine ekonomik ve askerî yardım yapmak, bu ülkelere komünist bloktan bir saldırı gelmesi hâlinde silahlı kuvvetleriyle onları savunmak amacıyla çalışmalar yapmış, böylece Orta Doğu ile ilişkilerini geliştirmiştir.

Bu politikaların dayanağı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Balfour Deklarasyonu

B) Eisenhower Doktrini

C) Marshall Planı

D) Truman Doktrini

E) Schuman Bildirgesi

ABD'nin Ortadoğu'daki SSCB yayılmasına karşı ilk hamlelerinden biri Eisenhower Doktrini olmuştur. ABD Başkanı Eisenhower, kendi adıyla anılan doktrin ile bölgeye askeri yardım ve ekonomik müdahalede bulunma hakkı elde etmiştir. Balfour Dellerasyonu İsrail'in kuruluşuyla, Marshall Planı Avrupa'ya ekonomik yardım yapmakla, Schuman Bildirgesi AB'nin kurulmasıyla, Truman Doktrini yine Avrupa'da komünist tehdide karşı yardıma muhtaç devletleri desteklemekle ilgilidir.

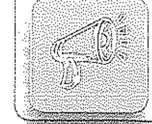
YANIT B

1973 PETROL KRİZİ

* **1973 Yom Kippur Savaşı'nda ABD'nin ve bazı Batılı ülkelerin İsrail'e destek vermelerine tepki olarak OAPEC tarafından petrol fiyatlarının yükseltilmesiyle yaşanan petrol krizidir.** Fiyat artışları Batı Avrupa'da ve Japonya'da paniğe sebep oldu. Japonya İsrail'e tavır alır. İngiltere, bölgeye uyguladığı silah ambargosunu İsrail'le sınırlı tutar. * Batılı ve büyük ülkeler İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklardan çekilmesini, barış içinde yaşama hakkına saygı göstermesini istediler.
* ABD ise kendisine uygulanan petrol ambargosunu da önemsemeyerek Orta Doğu politikasında hiçbir değişiklik yapmadı. Hatta gerekirse Basra bölgesine silahlı bir müdahalede bulunabileceğinin sinyallerini verdi. 1974'te enerji ve özellikle petrolün sağlanarak kullanılmasında işbirliği ve ortak planlamayı gerçekleştirmek amacıyla OECD (Avrupa İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) çerçevesinde **"Milletlerarası Enerji Ajansı"** kuruldu.
* **ABD ve Avrupa ülkeleri sanayi ürünleri ve silah fiyatlarını yükselterek krizden en az etkilendiler. Petrol zengini ülkelerin, petrol gelirlerini Batı bankalarında değerlendirmeleri, sanayileşmiş ülkelerin petrol zamlarından etkilenmesini engelledi. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler ise artan petrol fiyatlarından çok olumsuz etkilendiler.**

İRAN-IRAK SAVAŞI

* 1958 yılında Irak'ta önce askeri bir müdahale sonucu monarşi yıkılarak cumhuriyet ilan edildi. 1968'de Arap sosyalizminin yöntemleriyle birleşik ve laik bir Arap toplumu kurmayı amaçlayan **BAAS Partisi** ülke yönetiminde söz sahibi oldu. Yeni yönetim SSCB'den ekonomik ve askeri yardım almaya başladı. Batı'ya dönük bir politika takip eden İran'ın Basra Körfezi'ne tek başına hakim olmak istemesi iki ülke ilişkilerini oldukça gerginleştirdi. Ancak, Cezayir'in arabuluculuğu sayesinde **1975'te imzalanan Cezayir Anlaşması'yla Şattülarap Su Yolu'nun en derin yerinin sınır kabul edilmesi iki ülke arasındaki gerginliği bir süreliğine azalttı.**
* İran'da 1925'ten itibaren Şah Pehlevi Hanedanlığı yönetimdeydi. Ülkede giderek artan ekonomik sıkıntı, yoksulluk ve işsizlikle birlikte taklitçi Batı kültürünün halkta memnuniyetsizliğe yol açması sonucunda **Pehlevi Hanedanlığı, Ayetullah Humeyni önderliğindeki halk hareketiyle yıkıldı. İran'da İslam Cumhuriyeti kuruldu.**

Basra Körfezi'ne egemen olma, Arap dünyasındaki liderlik için rekabet, mezhep çekişmeleri ile gerginleşen iki devlet arasındaki mücadele, ABD ve SSCB'nin bölgeye müdahaleleriyle savaş durumuna dönüştü.

* **1979'da İran'ın rejim değişikliği sebebiyle yaşadığı iç sorunlardan yararlanmak isteyen Irak,** 1975 Cezayir Anlaşması'nı feshettiğini açıklayarak 22 Eylül 1980'de **saldırıya geçerek Basra Körfezi'ne kadar ilerledi.** Bir süre sonra İran savaşta dengeyi sağladı.
* Arap ülkeleri, Batılı ülkeler, SSCB ve ABD'nin müdahil olduğu ve iki tarafın birbirine üstünlük sağlayıp herhangi bir çıkar elde edemediği bu savaş 8 yıl sürdü. Bu süreç içerisinde dış müdahaleler o kadar yoğunlaştı ki, ABD'nin tüm ilişkilerini kestiği İran'a İsrail acılığıyla silah sattığı bile ortaya çıktı. Bu olay **İrangate Olayı** olarak tarihe geçmiştir.
* Savaş sürerken 16 Mart 1988'de **Halepçe'de** bir insanlık dramı yaşandı. Kürtlerin Irak'a ihanet ettikleri gerekçe gösterilerek **Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin**'in emriyle **kimyasal silah kullanıldı, yaklaşık 5000 sivil katledildi.**
* İki ülke açısından yıkım getiren bu savaş BM kararıyla, 6 Ağustos 1988'de ateşkesin gerçeklemesiyle sona erdi
* **Bu savaş sonunda bir milyon insan hayatını kaybetti. İki ülkenin de ekonomik kaynakları yok oldu. Savaş Arap birliğinin bozulmasına ve İsrail'in Orta Doğu'da daha serbest hareket etmesine zemin hazırladı.**

1960'LI YILLARDAN İTİBAREN TÜRK DIŞ POLİTİKASI

TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ

KITA SAHANLIĞI SORUNU: Kıta sahanlığı, karasuların bitiş noktasından başlayan deniz altındaki devamını ifade eder. Kıyıya sahip her devletin kıta sahanlığı vardır ve burada her türlü arama ve işletme yetkisine sahiptir. Bitişik ya da karşılıklı kıyıya sahip olan devletlerin ise kıta sahanlığını anlaşarak sınırlandırmaları gerekmektedir. İşte bu konuda anlaşamayan **Yunanistan ve Türkiye arasında Ege Denizi'nde petrol arama ruhsat alanı nedeniyle "kıta sahanlığı sorunu" ortaya çıktı.** Kıta Sahanlığı sorunu Milletlerarası Adalet Divanı'na götürüldü. Divan Yunanistan'ın talebini reddetti. 1976 yılında **Sismik-I Türk Petrol Arama Gemisi**'nin Ege'ye açılması, iki devleti savaş durumuna getirdiyse de **bu anlaşmazlık Bern Deklarasyonu ile geçici olarak son buldu.**

EGE HAVA SAHASI (FIR HATTI - UÇUŞ BİLGİ BÖLGESİ) SORUNU: 1944'te Chicago Sözleşmesi ile Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) kuruldu. Bu Sözleşme ile sivil havacılığın güven içinde sürdürülmesi için FIR olarak isimlendirilen denetim alanları oluşturuldu. Ege karasuları sınırını FIR Hattı olarak kabul etmesi, Ege Denizi üzerindeki hava sahasının kontrolünü büyük ölçüde Yunanistan'a bıraktıysa da bu durum 1974'e kadar bir problem oluşturmadı. Ancak **Kıbrıs Barış Harekatı'ndan sonra Yunanistan, Ege semalarını uluslararası hava trafiğine, dolayısıyla Türk sivil ve askeri uçaklarına kapattı. NATO'nun yaptığı temaslar sonucunda kriz çözümlendi, Ege Denizi tekrar sivil hava trafiğine açıldı.**

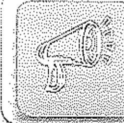
KARASULARININ 12 MİLE ÇIKARILMASI SORUNU: Lozan Antlaşması'yla Ege Denizi'nde karasuları genişliği 3 mil olarak kabul edilmişti. Yunanistan, değişik dönemlerde karasularını önce 6 sonra 12 mile çıkardı. Böylece Yunanistan Ege Denizi'nde adalarının çokluğu nedeniyle büyük oranda egemenlik sağlayabilecekti. **Bu durum Türk gemi ve uçaklarının Ege'den Akdeniz'e çıkışlarına büyük sınırlamalar getirecek, Batı Anadolu ve Boğazlar bölgesinin savunmasını da olumsuz etkileyecekti. Türkiye böyle bir uygulamanın savaş nedeni olacağını açıkladı ve Yunanistan'ın 6 mili geçemeyeceğini bildirdi.**

EGE ADALARININ SİLAHLANDIRILMASI: **Yunanistan**, Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin yerini aldığı görüşünden hareket ederek **Limni başta olmak üzere Ege adalarını açık olarak silahlandırmaya başladı.** Türkiye, 29 Haziran 1964'te verdiği nota ile Yunanistan'ın antlaşmalara uygun hareket etmesini ve Rodos, İstanköy ve Limni'deki tahkimat ve silahlanmanın durdurulmasını istedi.

AZINLIKLAR: Batı Trakya Türk azınlığının zor yılları Kıbrıs Meselesi'nin yaşanmasıyla başladı. Yunan yönetimi bazı Türklerin vatandaşlıklarını iptal etti, 1965'te taşınmaz mal satın almalarını ve kiralamalarını yasakladı. 1967'de Albaylar Cuntası, Cemaat Heyetlerini dağıttı ve Hristiyan olmayanların devlet memuru olamayacağını kararlaştırdı. **Türkçe yer isimlerinin kullanılması yasaklandı. 1974 Kıbrıs Barış Harekatı sonrasında Yunan tankları Türk köylerini kuşattı. Türk esnafa ait dükkan ve mallar yağmalandı. Türklere ait topraklar kamulaştırıldı. Türk gençleri toplanarak kamplarda tutuldu. 70 bin Yunan kuvveti bölgeye yerleştirildi.**

KIBRIS MESELESİ

* Rumlar, **ENOSIS (Kıbrıs'ı Yunanistan'la Birleştirme)** düşüncesi doğrultusunda 1950'li yılların başlarında EOKA'yı (Kıbrıs Mücadelesi Rum Örgütü) kurdular.
* Rumlar, Türk köylerini basmaya başlayınca 1955'te Kıbrıslı Türkler de **Türk Mukavemet Teşkilatı**'nı kurdular.
* 1959'da Türkiye ve Yunanistan başbakanlarının bir araya gelerek imzaladıkları Zürih ve Londra Antlaşmaları doğrultusunda, **1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Cumhurbaşkanlığına Rum lider Makarios, yardımcılığına da Türk lider Dr. Fazıl Küçük getirildi.**
* 1963'te Makarios'un sunduğu Kıbrıs Cumhuriyeti anayasasındaki değişiklik önerisini Türkiye'nin reddetmesi, onlarca Kıbrıslı Türk'ün öldürüldüğü **"Kanlı Noel"** denilen olayın yaşanmasına neden oldu.
* Türkiye bu gelişmeler üzerine adaya müdahale kararı alınca, **ABD Başkanı Johnson'un** 5 Haziran 1964'te **Türklerin adaya çıkamayacağını bildiren mektubu geldi.**
* Başbakan İnönü yanıt olarak; 13 Haziran'daki mektubunda Türklerin öldürülmesi durumunda gerekenin yapılacağını bildirdi ve 21 Haziran'da ABD'ye gitti. Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlarla görüşmelerin başlaması sağlandı.
* Daha önce Küba krizine bağlı olarak Türkiye'deki füzelerin sökülmesi ve şimdiki Kıbrıs meselesinde ABD'nin Yunan yanlısı politika izlemesi, Türkiye'nin 1964'te ABD'den uzaklaşarak SSCB'ye yaklaşmasında etkili oldu.
* Buna rağmen, Türk halkının ani bir saldırı ile yok edilerek Ada'nın Yunanistan'a bağlanmasını öngören **"Akritas Planı"nı** uygulamaya geçirmeye çalışan Rumlarla bir arada yaşamanın mümkün olmayacağını anlayan Kıbrıs Türkleri, 28 Aralık **1967'de "Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi"ni kurdular. Başkanlığına Dr. Fazıl Küçük, yardımcılığına da Rauf Denktaş seçildi.**
* 1968'de Rauf Denktaş ile Rum lider Klerides arasında ikili görüşmeler altı yıl sürse de başarılı olamadı.
* 1974'te EOKA'cı subaylar, Enosis'i gerçekleştirmek için Kıbrıs'ta darbe yaptı. Nikos Sampson'u cumhurbaşkanlığına getirirken "Kıbrıs Elen Cumhuriyeti"ni ilan ettiler.

Kıbrıs Barış Harekâtı: Türkiye Enosis'e engel olmak ve adadaki Türklerin güvenliğini sağlamak amacıyla 20 Temmuz 1974'te "Kıbrıs Barış Harekâtı"nı başlattı, iki kez harekat düzenleyen **Türk birlikleri adanın 1/3' üne hakim oldu.**

* Bu harekattan sonra **ABD Türkiye'ye hem ekonomik hem silah ambargosu koydu**ysa da bir süre sonra bu ambargonun kaldırılmasıyla ilişkiler normale döndü.
* Başlatılan toplumlar arası görüşmelerden istenilen sonucun alınamaması üzerine 13 Şubat 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti kuruldu.
* BM sadece Kıbrıs Rumlarını Kıbrıs Hükümeti olarak tanıyınca, 15 Kasım 1983'te Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi, self-determinasyon hakkını kullanarak **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti**'ni ilan etti. **Rauf Denktaş da bu cumhuriyetin ilk cumhurbaşkanı oldu.** BM Güvenlik Konseyi ise "Ada'da Kıbrıs Cumhuriyeti dışında başka hiçbir hükümetin tanınmaması" kararını aldı.
* **Kıbrıs Barış Harekatı'nın askeri harcamaları artırması, AET'nin kotaları nedeniyle ihracatın azalması, petrol fiyatlarının devamlı artması ve Amerikan ambargosu ülkede ciddi ekonomik bunalımlara yol açtı.** 1974-1977 döneminde Türkiye'nin dış borcu inanılmaz arttı.

Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Türkiye'ye silah ambargosu uygulayan ülke aşağıdakilerden hangisidir? A) SSCB B) İran C) Yugoslavya D) İngiltere E) ABD	Türkiye 20 Temmuz 1974'te, Enosis'e (Enosis, Megola İdea hedefi çerçevesinde Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını ifade etmektedir.) engel olmak amacıyla "Kıbrıs Barış Harekatı"nı başlattı. ABD, bu harekatı gerekçe gösterip Türkiye'ye yapmakta olduğu ekonomik yardımı keserek silah ambargosu uyguladı. 1978'de ABD ambargosunun kalkmasıyla ilişkiler normale döndü. YANIT E

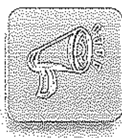
ERMENİ DİASPORASI

* Yabancı ülkelerde azınlık şeklinde hayatlarını sürdüren Ermeni diasporası ve bazı devletler politik amaçlarla Ermeni meselesini yeniden canlandırmışlardır. Ermenistan'ın 1993'te Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ Bölgesi'ni işgal etmesi, diaspora Ermenilerini güçlendirmiştir. **Ermenistan'ın dış politikasını belirlemeye çalışan diaspora Ermenileri, Ermenistan'la ilişkilerini geliştirerek "Büyük Ermenistan" ideali çerçevesinde Türkiye'den toprak talebinde bulunmuştur.**
* Bu amaçla propaganda faaliyetlerine başlayan Ermeniler **"Ermenistan Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu" adı verilen ASALA** adlı terör örgütünü kurdular.
* 1973'te Los Angeles'te Başkonsolos Mehmet Baydar ve yardımcısı Bahadır Demir'in bir Ermeni teröristi tarafından katledilmesi, Ermeni iddialarının dünya kamuoyuna duyurulması için yeni bir yöntemin ortaya çıkmasına sebep oldu.
* Ermeni **ASALA**'nın 1973'te başlatarak 1994 yılına kadar devam ettiği terör faaliyetlerinde **çoğu diplomat olan 35 Türk şehit edilmiştir.**
* Ermeni diasporasının 2000'den sonra sözde soykırımla ilgili kampanyalarını bulundukları ülkelerin siyasetlerine dahil etmesi, Türkiye'nin dış politikasında yaşadığı en büyük sorunlardan biri olmuştur.

1960'LI YILLARDAN İTİBAREN TÜRKİYE'DE MEYDANA GELEN SİYASİ, EKONOMİK VE SOSYOKÜLTÜREL GELİŞMELER

27 MAYIS 1960 ASKERİ DARBESİ

* Demokrat Parti'nin on yıllık iktidarı döneminde **CHP, DP'yi irticaya desteklediği, DP'de CHP'yi halkın dini hislerine saygı göstermediği için eleştiriyordu.** DP, CHP'lilerin kurmaya giriştikleri cepheye karşı **Vatan Cephesi**'ni kurdu ve muhalefet partisiyle gerilimler arttı.
* Nisan 1959'da **İsmet İnönü'nün saldırıya uğramasının ardından** kontrolden çıkan öğrenci olayları karşısında **Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim ilan edildi.**

Yaşanan gelişmelerin sonunda ordu içerisinden bir grup subay, Milli Birlik Komitesi'ni kurdu ve **27 Mayıs 1960'da yönetime el koyarak Cumhuriyet tarihinin ilk askeri darbesini gerçekleştirdi.** Demokrat Parti üyeleri Yassıada'daki askeri mahkemelerde yargılandı. **Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan idam edildi.**

* 27 Mayıs darbesi ile Türk Silahlı Kuvvetleri siyasete ve sivil idareye müdahale eden bir yapıya dönüştü. Darbe sonrasında 9 Temmuz 1961'de yapılan referandumla yeni anayasa kabul edildi. Bu anayasayla senato ve anayasa mahkemesi gibi birçok yeni kurum oluştu.
* **Anayasa Mahkemesi, hükümetin kanunlarını iptal edebilme hakkına sahip oldu. Üniversiteler özerk yapılar haline geldi**, rektör istemedikçe isyan çıksa bile polisin üniversitelere girmesi engellendi.
* Dernek kurma, toplanma veya gösteri yapma, sendika kurma, grev ve toplu sözleşme hakkı 1961 Anayasası'nda yer aldı.
* 1961'de yapılan seçimlerle koalisyonlar dönemi başladı. **Meclis, Milli Birlik Komitesi başkanı Cemal Gürsel'i cumhurbaşkanı seçti**. 1965 yılı seçimlerini AP(Adalet Partisi) kazandı. Bu süreç 1971 Askeri Muhtırası ile sona erdi.

12 MART MUHTIRASI VE 12 EYLÜL DARBESİ

12 Mart Muhtırası'nın Arka Planındaki İç Ve Dış Etkiler

* 1961 Anayasası, çoklu idare düzeni getirerek Meclis'teki çoğunluğu yani yürütme organını güçsüz kılmıştır. TBMM, Cumhuriyet Senatosu, Anayasa Mahkemesi, TRT ve üniversiteler gibi özerklik verilen kuruluşlar işleyişte aksaklıklara neden olmuştur.
* 12 Mart Muhtırası öncesinde uluslararası boyutta yaşanan, **Haşhaş Sorunu, Arap-İsrail Savaşı, Türkiye'nin kalkınma hamlesi, U-2 Krizi, Kıbrıs Meselesi gibi gelişmeler konusunda ABD'nin tavrı hükümete karşı eylemlere girebileceğine dair işaretler göstermiştir.**

12 Mart Muhtırası'nın Gelişimi

* Türkiye'de yaşanan kaos ortamından hükümeti sorumlu tutan **kuvvet komutanları, 12 Mart 1971 günü TBMM'ye verilen muhtırayla Başbakan Süleyman Demirel ve hükümeti yürütme görevinden el çektirildi.**
* Muhtıra sonrası kurulan **Nihat Erim, Ferit Melen** hükümetleri 1973 seçimlerine kadar bir siyasi mutabakat oluşturmaya çalıştılar, ama başarılı olamadılar.

Muhtıranın Siyasi ve Sosyoekonomik Sonuçları:

* **İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom marjinal sol gruplar tarafından kaçırılarak öldürüldü.** Ardından **Kızıldere Olayı, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamı, Marmara Yolcu Gemisi'nin kaçırılarak yakılması** gibi olaylar üzerine birçok ilde sıkıyönetim ilan edildi.
* Muhtıra öncesi yaşanan olaylar nedeniyle altı yıl içinde servet sahibi **10 bin Ermeni ve Rum ülkeyi terk etti.**
* **1961 Anayasası'nda 1971 ve 1973'te yapılan değişikliklerle temel hak ve özgürlükler ile yargı güvencesi zayıflatılarak devlet otoritesi sağlanmaya çalışıldı.** Ancak bu durum kaosun büyümesine, gençlik hareketlerinin çatışmaya dönüşmesine neden oldu.

12 Eylül Darbesi Öncesi İç Gelişmeler:

Siyasi Durum: 12 Mart 1971 Muhtırası ile 12 Eylül 1980 Darbesi arasında koalisyonlardan oluşan dokuz hükümet kuruldu.
Ekonomik Durum: Enflasyonu % 100'lere çıktı. **Yapılan devalüasyonlarla Dolar TL karşısında 10 yılda 9 TL'den 50 TL'ye yükseldi.** Yüksek fiyat artışlarına **işçi grevleri** ve **karaborsacılığı**nda eklenmesiyle ortaya çıkan kıtlık ülkeyi darboğaza soktu.
Terör: Anarşi ve terör olayları daha da arttı. Faili meçhul cinayetlerle çok sayıda siyasetçi öldürüldü. **Sivas, Maraş ve Çorum Olayları** meydana geldi.

12 Eylül Darbesi Öncesi Dış Gelişmeler:

* 1960-1961-1980 dönemlerinde **ABD eksenli dış politikadan uzaklaşılıp SSCB ile iyi ilişkiler kurulması**, ordu içerisindeki bazı grupları tehdit etti. **24 Ocak Kararlarını alan siyasi iktidara IMF, Dünya Bankası gibi kuruluşlar ile gelişmiş devletlerden destek gelmedi.** Ancak darbe gerçekleştikten sonra destekler gelmeye başladı.

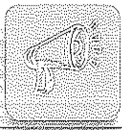
12 Eylül Darbesinin Gelişimi Ve Sonrası:

* 1974-1980 yılları arasında yine koalisyon hükümetleri ülkeyi yönetmeye çalıştılar. Ancak ülkedeki iç huzursuzluklar ve ekonomik sıkıntılar gün geçtikçe arttı. **Türk Silahlı Kuvvetleri de (TSK)** terör ve şiddet olaylarını gerekçe göstererek **Bayrak Harekatı** adı verilen darbe ile **12 Eylül 1980'de askeri müdahale gerçekleştirdi. Bu dönem 24 Kasım 1983'e kadar devam etti ve Türk tarihine "12 Eylül Dönemi" diye geçti.**

Siyasi Durum: 12 Eylül Darbesi'nden sonra iktidarı ve devlet yönetimini Genelkurmay Başkanı Org. Kenan Evren başkanlığındaki Milli Güvenlik Konseyi ele aldı. 12 Eylül Döneminde **anayasa yeniden yürürlükten kaldırıldı ve parlamento ile siyasi partiler kapatılarak demokrasi kesintiye uğradı.** Dönemin siyasi liderleri tutuklanarak Hamzakoy ile Uzunada' ya gönderildiler. 1982 Anayasası, yapılan referandumda % 92 oyla kabul edildi. **Belediye başkanları görevlerinden alınarak yerlerine asker vali ve kaymakamlar atandı,** bunlar 1984'e kadar görevleri yürüttüler. **1983 seçimlerine kurulan yeni partilerle girildi. Meclisin işlerliği sağlandı.** 15 Ağustos 1984'te PKK'lı teröristler tarafından Eruh ve Şemdinli'de saldırılar gerçekleşti ve terör eylemleri başladı.

Sosyoekonomik Durum: 1973 Dünya Petrol Krizi Türkiye'de 1980'lerde de etkisini sürdürdü, buna **Bankerler Krizi** de eklendi. 24 Ocak Kararları'nın oluşturduğu piyasa şartlarından istifade eden bankerler, halkın mevduatlarını toplamada bankaların önüne geçti. Bu bankerler insanları mali yıkıma uğrattı. Darbe sonrasında sendikaların faaliyetleri durduruldu veya ertelendi.

İç Göçler	Dış Göçler
Nedenleri: Köy-kent arasındaki gelir farkının kent lehine artması, kentteki ulaşım ve haberleşme olanaklarının hızlı ve çok gelişmesi, tarımda makineleşmeyle tarım işçisi ihtiyacının azalması, Marshall yardımlarıyla Türkiye'ye sanayi ülkesi rolünün biçilmesi ile tarımın öneminin azalmasıdır.	**Nedenleri:** Bu dönemde Türkiye'den Avrupa'ya göçler başladı. Türkiye'nin **yurtdışına işçi göçüne** sıcak bakmasının nedeni, işçilerin yetişmiş insan gücü olarak Türkiye'ye dönmeleri ve kalifiye eleman olarak çalışmalarının sağlanmasıydı.
Sonuçları: Sağlıksız bir şehirleşme ve **gecekondulaşma** ortaya çıkmıştır. Büyüyen şehirlerde ulaşım, sağlık, eğitim gibi toplum hizmetlerinde ciddi sorunlar meydana gelmiştir. Tarımsal üretimde azalma ithalata yönelmeye sebep olmuştur.	**Sonuçları:** Gurbetçilerin Türkiye'den satın aldıkları arsalar, konutlar vb. ile ülke ekonomisine önemli katkı sağlandı. **Ülkeye döviz transfer edildi.** Gurbetçilerin kurduğu şirketler ve turizm yatırımları önemli bir katma değer yarattı. Bu şekilde dış ticaret açığının kapatılması ve döviz rezervinin artırılması bir devlet politikası olarak benimsendi.

1980'li yıllarda Turgut Özal'ın **liberalleşme politikalarıyla** İhracata dayalı sanayileşme ve ekonomik büyüme amaçlandı. **Devletçilikten vaz geçilerek devletin ekonomik faaliyetlerinin özel sektöre devredilmesi benimsendi.**

24 Ocak Kararları

* Bu kararlarla, ithal ikameci politikalar terk edilerek ihracata yönelik sanayi anlayışına geçildi.
* 24 Ocak Kararları, **ekonomik istikrar olarak adlandırılırken, yüksek oranda zamlara, sıkı bir mali disipline, kamu harcamalarında tasarruf yapılmasına, altyapı çalışmalarının durdurulmasına ve çalışanların ücretlerinin dondurulmasına yol açtı.**
* Geleneksel Türk iktisat anlayışını değiştiren bu kararlar, döviz kuru politikası, yuriçi fiyat politikası ve kurumsal reformlar gibi alanlarda önemli değişikliklere yol açtı.

Serbest Piyasa Ekonomisi

* Özal döneminde karma ekonomi yerine liberal ekonomi ön plana geçti. Ticaretin serbestleştirilmesi, özel girişimciliğin özendirilmesi, kamu iktisadi teşekküllerinin özelleştirilmesine yönelik adımlar atıldı. 1930'lardan itibaren yürürlükte olan **Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu değiştirildi. Türk lirası da serbest piyasa koşullarına bırakıldı. Sermaye Piyasası Kurulu ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası kuruldu.**

İthalat-İhracat Politikası

* IMF ve Dünya Bankası ile yapılan anlaşmalarla kredi temin edildi.
* Yapılan yatırımlar ve reformlarla, Türkiye 1984'te ihracat artışında dünyada birinci oldu.
* **İthalata serbestlik tanınması stokçuluğu önledi.**
* **Yabancı yatırımcılara serbestlik tanındı.**

Özelleştirme Politikası

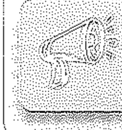
* Özal, devletin küçültülmesi gerektiğini savundu. Özelleştirme politikalarıyla, ekonomik kararların piyasa tarafından verilmesini sağlamayı, halkın altın ve gayrimenkule dahil pasif yatırımlarını doğrudan ekonomiye kaydırmayı, Kamu İktisadi Teşekküllerini (KİT) anonim şirketler haline getirerek ekonomiye dair katkılarını artırmayı amaçladı.
* Bunun için birçok KİT'i elden çıkarmaya çalıştı.
* **Sözleşmeli personel uygulamasını getirdi.**
* **Gelir Ortaklığı, Yap-İşlet-Devret** gibi uygulamalara gidildi.
* **Katma Değer Vergisi'ni (KDV)** hayata geçirdi.

BÖLÜM 16
21.YÜZYILIN EŞİĞİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA

21.YÜZYIL EŞİĞİNDE TÜRKİYE
21.YÜZYIL EŞİĞİNDE DÜNYA

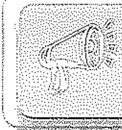
21.YÜZYIL EŞİĞİNDE TÜRKİYE

* 1991 seçimlerinde Süleyman Demirel liderliğindeki Doğru Yol Partisi (DYP) ile Erdal İnönü başkalığındaki Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) koalisyom hükümeti kuruldu.
* 1993'te Turgut Özal'ın vefat etmesiyle **Süleyman Demirel cumhurbaşkanı, Tansu Çiller ise Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın başbakanı oldu.**
* Türkiye'yi 2001'e kadar Necmettin Erbakan, Mesut Yılmaz ve Bülent Ecevit liderliğinde koalisyon hükümetleri yönetti.
* 28 Şubat 1997'de askeri bir darbe olarak nitelendirilebilecek bir süreç yaşandı. Bu süreci başlatan olaylardan bazıları şunlardır: Başbakan Necmettin Erbakan tarikat ve cemaat liderlerine iftar yemeği vermesi, irtica kalkışması olarak yansıtıldı. Sincan'daki Kudüs Gecesi etkinliği, "Türkiye İran mı olacak?» şeklinde propaganda edildi. 4 Şubat 1997'de Ankara'nın Sincan ilçesinde çeşitli askerî araçlardan oluşan konvoy, ilçe sokaklarında "motorlu yürüyüş" gerçekleştirdi.

28 Şubat 1997'de toplanan MGK; hükûmetin irticai güçlere karşı etkin mücadele edemediğini düşünerek hükûmete bir dizi öneriler listesi sunmuştur. Bu öneriler kamuoyunda postmodern bir darbe olarak adlandırılmıştır. Başbakan ve Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan 18 Haziran'da istifa etmek zorunda bırakılmıştır. **28 Şubat MGK bildirisi ile yönetim fiili olarak askerlerin kontrolüne geçmiştir.**

* Tarihe **"Post Modern Darbe" olarak geçen 28 Şubat** sonucunda başörtülü öğrencilere ve imam-hatip liselerine getirilen kısıtlamalar, katsayı meselesi, "irtica avı" ile görevlerinden uzaklaştırılan memurlar, ikna odaları, fişlemeler ve sonrasında hortumlanan bankalar gibi toplumda onarılması zor yaralar açıldı.
* Mayıs 2000'de Ahmet Necdet Sezer Türkiye'nin 10. Cumhurbaşkanı seçildi. 2002'deki genel seçimlerde Recep Tayyip Erdoğan başkanlığındaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) oy çoğunluğunu sağlayarak iktidara geldi. 2007'de yapılan seçimlerde yeniden çoğunluğu sağladı.
* Sezer'in yedi yıllık görev süresinin bitmesiyle Meclis'te çoğunluğu elinde bulunduran AK Parti'nin Abdullah Gül'ü Cumhurbaşkanı adayı olarak göstermesiyle yeni bir kriz çıktı. Bir kısım yargı, medya ve ordu mensubu Gül'ün cumhurbaşkanlığını engellemek için harekete geçti.

Cumhuriyet mitingleri ve orduyu müdahaleye çağıran yazılar sonucunda 27 Nisan 2007 gecesinde Genelkurmay'ın internet sitesinde mevcut hükümete bir muhtıra yayımlanıştır. Tarihe **27 Nisan E-Muhtıra** olarak geçen bu girişim hükümetin kararlı duruşuyla bertaraf edilmiştir.

* 27 Nisan sürecinin atlatılması üzerine AK Parti Milletvekili Abdullah Gül Türkiye'nin 11. Cumhurbaşkanı seçildi.
* 2011'de seçimlerinde AK Parti çoğunluğu tekrar sağladı. **Halk oylamasıyla ilk kez yapılan 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimlerini Recep Tayyip Erdoğan kazandı. AK Parti 2015 genel seçimlerinde tekrar çoğunluğu sağlayarak hükümet görevini sürdürmektedir.**
* En öz tanımla tabanı ibadet, ortası ticaret, tavanı ihanet çetesi olan **FETÖ/PDY** (Paralel Devlet Yapılanması) kendine has yapısı olan bir cemaat olarak 1960'larda ortaya çıkmış ve **hukuk devletini ortadan kaldırarak zümre egemenliğine dayalı bir devlet kurmayı hedeflemiştir.**
* Cemaatin örgütsel gelişiminde 1980 Askerî Darbesi'ne kadar ışık evleri ve dershaneler üzerinden yürütülen sızma hareketleri ve antikomünist bir duruş söz konusu olmuştur. Cemaat 12 Eylül sonrası Türkiye'de "okullaşma" ve kamu kurumlarındaki "kadrolaşma" noktasında önemli mesafeler almıştır. Bu yıllarda şirketler, finans kurumları ve iş adamları dernekleri ile büyük bir ekonomik yapıya sahip olmuştur. 28 Şubat 1997'de yaşanan postmodern darbeye destek veren FETÖ lideri Fetullah Gülen, 1999'da ABD'ye gitmiştir.
* Örgüt 1980-2014 yılları arasında paralel devlet yapılanması özelliğini geliştirerek varlığını sürdürmüştür. **Paralel yargıçların ve polis şeflerinin yolsuzluk adı altında millî iradeye saldırıda bulundukları 17/25 Aralık 2013 darbe girişimi**nde, siyasal iktidarı devirme çabası ortaya çıkmıştır.

1990 SONRASI TÜRKİYE'DE SİYASİ GELİŞMELER

TSK içine sızmış FETÖ mensuplarında yaklaşan YAŞ (Yüksek Askerî Şûra) sürecinde silahlı kuvvetlerden tasfiye korkusu başlamış, **15 Temmuz 2016'da Pensilvanya'da bulunan Fetullah Gülen'den aldıkları talimatla iktidarı devirip Türkiye'yi işgal etmek için harekete geçmişlerdir.** Bu kalkışma girişiminde TBMM, stratejik noktalar ve sivil vatandaşlar bombalanmıştır. Türk milletinin gösterdiği direniş 16 Temmuz sabahı kalkışmayı başarısız kılmıştır.

* 2017 yılında yapılan referandumla başta hükümet sistemi olmak üzere Anayasa'da önemli değişiklikler yapılması kabul edildi. 24 Haziran 2018'de yapılan seçimlerde **Recep Tayyip Erdoğan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin ilk Cumhurbaşkanı oldu.**
* Terörizm siyasi amaçlar için mevcut durumu yasadışı yollardan değiştirmek amacıyla örgütlü, sistemli ve sürekli terör eylemlerini bir yöntem olarak kullanma durumudur. Terörizmin hız kazandığı dönemlerle uluslararası sorunlarla yakın bir işbirliği olduğu görülmektedir. Türkiye gibi stratejik önemi olan ülkelerin, terör ortamında tutulmasının temelinde bazı devletler ve bir takım güçlerin siyasi ve ekonomik çıkarları bulunmaktadır.
* **Türkiye'yi hedef alan terör örgütlerinin (PKK/PYD, DEAŞ, FETÖ) ortak amacı**; devletin üniter yapısını bozarak milli birlik ve beraberliği ortadan kaldırmak, demokratik rejim yıkarak totaliter bir rejim kurmak, Türkiye'yi savaş ortamına sokup işgale hazır hale getirmektir.
* Terörü tamamen önlemek için 15 Temmuz 2016 yılındaki "Darbe Kalkışması" sonrasında olduğu gibi terörün ekonomik ve insan kaynaklarını yok etmek gerekir. FETÖ'nün ülkedeki eğitim kurumlarını ele geçirerek kendisine hem mali kaynak hem de militan kadrolar yarattığı örneğinden hareketle ülkedeki eğitim sistemi milli ve yerli hale getirilmeli ve terör örgütlerinin zararlı faaliyetlerine karşı gençler bilinçlendirilmelidir. Teröre destek veren veya onlara imkan sağlayan devletlere yaptırımlar uygulanması için uluslararası girişimlerde bulunulmalıdır.

1990 SONRASI TÜRKİYE'DE EKONOMİK GELİŞMELER

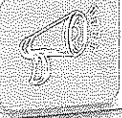
* Türkiye'de 1990'lı yıllar ekonomik kriz yılları oldu. **Bu yıllardaki en derin kriz, temelinde bütçe açıkları nedeniyle 1994' te yaşandı.** Dönemin hükümeti 5 Nisan 1994'te önlem paketi ilan etse de sonuç; ücretlerde düşüş, işsizlikte artış, faizlerde yükselme ve enflasyonun üç haneli rakamlara çıkması oldu. Ardından dış ticaret açığı kapatılamadığı için **1997, 1998, 2001 ve 2008 ekonomik krizleri yaşandı.**
* Krizlerin etkisini gidermek için **IMF (Uluslararası Para Fonu) ile çeşitli anlaşmalar yapıldı.** 1 Ocak 2005'te **Türk lirasından altı sıfır silindi.** Devletin ekonomi üzerindeki kontrolünü ortadan kaldırmak için **Özelleştirme Yüksek Kurulu** gibi kurumlar kuruldu. **Merkez Bankası bağımsız bir yapıya kavuşturuldu.** Yabancı sermayenin Türkiye'ye helmesi için teşvikler verildi. Özelleştirmeye büyük bir hız verildi. İhracat teşviklerine devam edildi. Alınan bu önlemlerle ihracat arttı, turizmin gelişmesiyle döviz sıkıntısı azaldı. 2000 yılından sonra **Türkiye ekonomisi dünyanın en büyük 20.ekonomisi** arasında girdi.
* Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki halkın topyekün sosyo-ekonomik kalkınmasını ve bölgenin diğer bölgelerle gelişmişlik farkını ortadan kaldırabilmek amacıyla **GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) gerçekleştirilmeye başlandı.**

21.YÜZYIL EŞİĞİNDE DÜNYA

TÜRK CUMHURİYETLERİNİN BAĞIMSIZLIKLARINI KAZANMALARI

SSCB'NİN DAĞILMASI VE TÜRK CUMHURİYETLERİ

* **Mihail Gorbaçov, 1985'te devlet başkanlığına gelerek glasnost ve perestroyka (açıklık ve yeniden yapılanma) politikalarını yaşama geçirdi.** Bu politikalar doğrultusunda Gorbaçov, SSCB içindeki bağımsızlık hareketlerine ve milliyetler sorununa çözüm bulmak için Aralık 1990'da **"Egemen Devletler Birliği Anlaşması"** fikrini ortaya attı. Bu öneri, SSCB içindeki 10 cumhuriyet tarafından kabul gördü.

Glasnost-Perestroyka: SSCB Devlet Başkanı M. Gorbaçov'un devlet yapılanmasında ve işleyişinde şeffaflık, ekonomide yeniden yapılandırması yaklaşımla kademeli olarak gerçekleştirdiği devrimdir. 1 Ocak 1988'de Sosyalist Teşebbüs Kanunu ile uygulanmaya başlanmıştır.

* Anlaşmanın uygulanmasına karşı olan eski siyasi güçler, 18 Ağustos 1991'de Gorbaçov'a darbe girişiminde bulundular. Ancak bu darbe girişimi, **Rusya Federasyonu lideri Boris Yeltsin**'in önderlik ettiği halk hareketi tarafından dağıtıldı.
* Ülkedeki siyasi karışıklıktan yararlanan **SSCB'ye bağlı Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Tacikistan ve Özbekistan Türk Cumhuriyetleri bağımsızlığını ilan etti. Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını tanıyan ilk devlet Türkiye Cumhuriyeti oldu.**

TÜRK CUMHURİYETLERİYLE KARDEŞLİK KÖPRÜLERİ

TİKA

* TİKA 24 Ocak 1992'de başta **Türk dilinin konuşulduğu** ülkeler ve **Türkiye'ye komşu ülkeler olmak** üzere, gelişmekte olan ülkelere yardımcı olmak için kurulmuştur.
* Bu ülkelerle ekonomik, teknik, sosyo-kültürel ve eğitim alanlarında işbirliğini geliştirmek amacıyla kurulan bir teşkilattır.
* İlgili ülkelerin kalkınma ihtiyaç ve hedeflerine yönelik işbirliği ve yardım konularını ülkemizin önceliklerini gözeterek belirlemek, program ve projeler hazırlamak TİKA'nın esas görevidir.
* Bağımsız devlet yapılarını güçlendirmek, pazar ekonomisine geçişlerini desteklemek de TİKA'nın görev ve sorumluluklarındandır.

YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ

* Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak Türkiye'nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini arttırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla 05.05.2007'de kurulan Yunus Emre Vakfı'na bağlı bir kuruluştur.
* Yurt dışında kurduğu merkezlerde yabancılara Türkçe öğretimi çalışmalarının yanı sıra ülkemizin tanıtımı amacıyla kültür ve sanat faaliyetleri yürütmekte, ayrıca bilimsel çalışmalara destek vermektedir.
* 2009 yılında faaliyetlerine başlayan Yunus Emre Enstitüsünün yurt dışında Türkçe eğitimi de verdiği 56 kültür merkezi vardır.
* Türkçe eğitiminin yanı sıra, farklı ülkelerdeki eğitim kurumları ile işbirliği yaparak Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimi derslerinin verilmesini sağlamaktadır.

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI (YTB)

* 6 Nisan 2010 tarihinde kuruldu. Yurtdışındaki vatandaşlarımız, kardeş topluluklarımız ile Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilere yönelik çalışmaları koordine etmek, bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirmekle görevlidir.
* Ülkemiz ile kardeş toplulukların ortak tarihi ve kültürel mirasını oluşturan fikri, edebi, felsefi, ilmi ve kültürel birikimin korunması ve geliştirilmesi, genç kuşaklara ortak kimlik şuurunun ve kültürel değerlerin aktarılması çalışmalarını yürütür.
* Türkçenin ve Türk kültürünün yaygınlaştırılması ve bu bölgelere ve topluluklara yönelik akademik araştırmaların desteklenmesi faaliyetlerde bulunur.
* Bu kapsamda sürdürülen programlar arasında Akademik ve Bilimsel Araştırmalar Programı (ABAP), Kültürel İşbirliği Programı (KİP), Eğitim İşbirliği ve Kapasite Geliştirme Programı (EİKGP), Dini Kurumlarla İşbirliği Programı (DKİP), Diaspora İşbirliği Programı sayışabilir.

TÜRKSOY

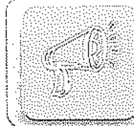
* 1993 yılında, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanları tarafından imzalanan anlaşmayla kurulmuştur.
* Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu'na bağlı Tataristan, Başkurdistan, Altay, Saha, Tıva, Hakas Cumhuriyeti ve Moldova'ya bağlı Gagavuz Yeri TÜRKSOY'a gözlemci üye olarak katılmışlardır.
* Türk Halklarının gönül birlikteliğini ve kardeşliğini güçlendirmek, ortak Türk kültürünü gelecek nesillere aktarmak ve dünyaya tanıtmakla görevlidir.
* Geleneksel hale gelmiş etkinlikleri arasında ressamlar buluşması opera günleri, edebiyat kongreleri gibi faaliyetler vardır.
* Türksoy'un kültür hayatına katmış olduğu yeniliklerden biri de, Türk dünyası kültür başkenti uygulaması olmuştur.

AVRUPA BİRLİĞİ (AB) VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

* 1950'de ortaya çıkan **Schuman Planı** doğrultusunda, Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg **1952'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu**'nu kuran Paris Antlaşması imzalandı. Daha sonra bu altı ülke **1957'de Roma Antlaşması'yla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)** ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu kurdu. **1967 Brüksel Anlaşması'yla** bu üç örgüt **Avrupa Topluluğu (AT)** adı altında birleştirildi. **1992 Maastricht Antlaşması** ile de örgütün adı **Avrupa Birliği (AB)** olarak değiştirildi. **Amaç, Avrupa'da gümrük birliğini kurup sermaye, emek ve kişilere hareket serbestliği yaratmaktır.**
* Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılma süreci 31 Temmuz 1959'da AET'ye tam üyelik başvurusuyla başladı.
* 12 Eylül 1963'te Ankara'da tam üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar bir ortaklık antlaşması imzalandı.
* 1973'te Geçiş Döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülükleri belirten **"Katma Protokol" imzalandı.**
* 1980'de AB'ye giren Yunanistan'ın veto hakkını bir koz olarak kullanması, topluluk ile Türkiye arasındaki ilişkilerin bir süre dondurulmasına neden oldu.
* 14 Nisan 1987'de Türkiye tekrar AB'ye tam üyelik başvurusu yaptı.
* 1992 Lizbon ve 1993 Kopenhag Zirvelerinde Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin tam üyeliğe hazır hale getirilmesi kararı alınırken, Türkiye için sadece işbirliğinin güçlendirilmesi hedefinden bahsedildi.
* 1 Ocak 1996'da **Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği yürürlüğe girdi.**
* 12-13 Aralık 1997'deki "Lüksemburg Zirvesi"nde, Türkiye'nin tam üyeliği, Yunanistan ve Kıbrıs sorununun çözümüne bağlandı. 15-16 Haziran 1998 tarihinde gerçekleşen "Cardiff Zirvesi"nde Türkiye'yi tam üyeliğe hazırlayan "Avrupa Stratejisi" onaylandı.
* 10-11 Aralık 1999'da **"Helsinki Zirvesi"nde oy birliği ile Türkiye, Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul ve ilan edildi.** AB, Helsinki Zirvesi ile Kıbrıs ve Ege Sorunlarını Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinde siyasi kriterler haline getirdi.
* 3 Ekim 2005 tarihinde **Lüksemburg'da yapılan hükümetler arası konferans ile Türkiye, AB'ye tam üyelik için müzakerelere başladı.**

YUGOSLAVYA VE BOSNA SAVAŞI (1 NİSAN 1992-14 ARALIK 1995)

* 1989'da Doğu Bloku'nda başlayan demokratikleşme süreci Yugoslav milletlerinde bağımsızlık hareketlerinin başlamasına neden oldu. İlk olarak 1991'de Slovenya ve Hırvatistan bağımsızlıklarını ilan etti. Yine aynı yıl bağımsızlığını ilan eden Karadağ, Sırbistan'la birleşerek Yeni Yugoslavya (Federal) Devleti'ni kurduklarını ilan etti.
* Üç etnik unsurdan oluşan **Bosna-Hersek'te ise Aliya İzzetbegoviç liderliğindeki Müslümanlar**, Hırvatlarla anlaşarak 1992'de Bosna-Hersek'in bağımsızlığını ilan ettiler. Durumu tanımadığını bildiren Bosna-Hersekli Sırplar isyan başlattı. Sırbistan'ın da destek vermesiyle olay bir iç savaşa dönüştü.
* Başlangıçta Hırvatlarla birlikte Sırp saldırılarına karşı koymaya çalışan Boşnaklar, bir müddet sonra Hırvatların, Bosna-Hersek Hırvat Devleti'ni kurduklarını ilan etmeleri üzerine iki ateş arasında kaldılar. Boşnaklar (Bosnalı Müslümanlar) bağımsızlık mücadelelerini **"Baba", "Bilge Kral" unvanlı** Aliya İzzetbegoviç'in etrafında kenetlenerek yürüttüler.
* "Büyük Sırbistan hayali" dışında Bosna-Hersek'in yer altı zenginlikleri, kritik arazi yapısı ve stratejik önemi Sırpların bölgeyi istemelerinde etkili oldu.
* Sırpların etnik temizlik harekatından kurtulmak isteyen Boşnakların mülteci olarak dayandıkları Batılı devletlerin etkisiyle, "BM Barış Gücü" askerleri Bosna'nın önemli şehirlerine yerleştirildi.

Temmuz 1995'te Sırp general Ratko Mladiç komutasındaki **Sırp güçleri, güvenli bölge ilan edilmiş olan Serebrenika'da binlerce sivili katledince, NATO harekete geçti** ve 30 Ağustos 1995'te Sırp hedeflerine hava operasyonu başlattı. Sırplar ateşkes istedi.

* Ateşkes şartlarına uymayan Sırplara karşı NATO bir daha geniş kapsamlı operasyon yapınca, 14 Aralık 1995'te Yugoslavya Federal Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Slobodan Miloseviç, Hırvatistan Cumhurbaşkanı Franyo Tucman ve eski Bosna-Hersek Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegoviç tarafından **"Dayton Antlaşması" imzalanarak Bosna Savaşı sona erdi.** Bosna-Hersek'in yapısı bu antlaşmayla belirlendi. Bosna-Hersek'in %51'i "Bosna Hersek Federasyonu"na, %49'u ise Sırpların kontrolündeki "Sırp Cumhuriyeti"ne verildi.
* Savaş sırasında Bosna-Hersek'te toplam 312.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Bölgede inceleme yapan uzmanların toplu mezarların üzerinde yetişen yaban çiçeği **Artemis ve bu çiçekten beslenen Mavi Kelebeklerin** nüfusunda bir artış gözlemeleriyle bu güne kadar 370'ten fazla toplu mezar tespit edilmiştir.

ORTA DOĞU'DA MEYDANA GELEN BAŞLICA GELİŞMELER

SİYONİZM SORUNU VE ORTA DOĞU BARIŞ GÖRÜŞMELERİ

* 1967 Savaşı'nda Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin İsrail'in eline geçmesiyle, Yaser Arafat önderliğinde Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) kuruldu. FKÖ'nün Batı Şeria ve Gazze'de bir Filistin Devleti kurma çalışmaları, 1974'te BM'nin FKÖ'yü Filistin'in tek temsilci olarak tanımasıyla sonuçlandı.
* 1987 yılında FKÖ önderliğinde işgal altındaki topraklarda **"Ayaklanma-İntifada"** başlatıldı ve "İntifada"nın sonunda **14 Kasım 1988'de "Bağımsız Filistin Devleti" ilan edildi ve Yaser Arafat Filistin Devlet Başkanlığına seçildi.**
* Ekim 1991'deki Madrid Konferansı ile başlayan, 1993'te Oslo Görüşmeleri ile geliştirilen barış çabalarından sonuç alınamadı.
* İsrail, Yaser Arafat'ı 2002 yılında Ramallah'taki karargahında kuşatarak teslim olmaya zorladı ve aynı yıl güvenlik gerekçesiyle Batı Şeria ile arasına sınır boyunca büyük bir duvar inşasına başladı.
* İsrail, 2004'te Gazze'ye "Refah operasyonu" adıyla saldırılar başlattı. Bu operasyon, Yaser Arafat'ın ölümüyle **Filistin Devlet Başkanı olan Mahmut Abbas**'ın İsrail ile yaptığı 2005'deki anlaşma ile sona erdirildi.
* 2007 sonrasında İsrail ile Filistin arasında iki devletli çözüm esasına dayanan **'Anna Polis'** toplantısı yapıldıysa da sonuç alınamadı.
* 2008 sonlarında İsrail'in Gazze üzerinde başlattığı saldırılarla iyice çıkmaza giren Filistin sorunu, Orta Doğu'da çözüm bekleyen en önemli sorunlardan biri olmaya devam etmektedir.

MÜLTECİ SORUNU

* 2016 yılı sonu itibarıyla 22,5 milyon insan mülteci durumuna düşmüştür. Dünya genelinde ise 2,8 milyon insan sığınmacı durumundadır.
* Türkiye, kendisine sığınan mültecilere 2017 yılı sonu 95 milyar TL civarında yardımda bulunmuştur.
* **1990 ve 2003 yıllarında Irak'a düzenlenen Körfez Savaşları sonucunda ülkede üniter yapıdan federal yapıya geçildi. Mezhep, etnik ve siyasi aidiyetlerden kaynaklı çatışmalar arttı.**
* Mevcut kargaşa ortamından faydalanan terör örgütleri ve özellikle de **DEAŞ (Devletü'l Irak ve'ş Şam) başkent Bağdat'ı işgal etmeye kalkıştı.**
* Irak'ta işgal güçlerinin eylemleri, iç çatışmalar ve intihar saldırısı sonrasında yaklaşık 1 milyon insan hayatını kaybetti. **6 milyon insan mülteci durumuna düştü.**
* Suriye'de Arap Baharı ile başlayan **iç savaş sonucunda milyonlarca Suriyeli mülteci durumuna düştü.** Türkiye Suriyeli mültecileri kabul ederken dünya gerekli duyarlılığı göstermedi.

ORTA DOĞU'DA MEYDANA GELEN BAŞLICA GELİŞMELER

KÖRFEZ SAVAŞLARI

* İran ile yaptığı savaşta ekonomik krize gren Irak, Kuveyt'in günlük limitten fazla petrol çıkararak kendisini zarara uğrattığını ileri sürdü. 2 Ağustos 1990'da Kuveyt'i ilhak etti.
* Orta Doğu'daki bu statü değişimi, başta ABD ve Batılı devletler ile bölge ülkelerini etkilediği için bu gelişme, **"Körfez Krizi"ne dönüştü.**
* BM Güvenlik Konseyi'nin oluşturduğu **"Koalisyon Güçleri", Irak'a** 17 Ocak 1991'de hava ve kara harekatı başlattı. 3 Nisan'da Irak'ın ateşkes isteği üzerine müdahalesini durdurdu.
* BM Güvenlik Konseyi, Kuveyt'in işgal öncesi sınırlarının kabul edilmesi, Irak'ı nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlardan arındırma kararı aldı.
* Irak'a 36. paralelin kuzeyi ile 32. paralelin güneyine uçak ve ağır silah geçirmeme yükümlülüğü getirdi. Bunu denetlemek üzere **Türkiye merkezli uluslararası "Çevik Güç"** kuruldu.
* Irak'ın ülkesindeki nükleer silahların denetlenmesine sorun çıkarması üzerine, ABD ve İngiltere tarafından başlatılan saldırı **9-10 Nisan 2003'te Bağdat'ın ele geçirilmesiyle sona erdi. Irak Devlet** Başkanı Saddam Hüseyin yakalandı ve **30 Aralık 2006'da idam edildi.**
* 13 Temmuz 2003'de "Geçici Irak Yönetim Konseyi" oluşturuldu. Daha sonra 30 Ocak 2005'de yapılan seçimlerde **Celal Talabani Cumhurbaşkanlığına seçildi.** Ardından Ekim ayında referanduma sunulan Anayasa kabul edildi.

ARAP BAHARI

ORTA DOĞU'DA MEYDANA GELEN BAŞLICA GELİŞMELER

* **Tunus'ta** pazarcılık yapan üniversite mezunu **Muhammed Buazizi adlı gencin** kendisine yapılan haksızlık ve baskı sonrasında 17 Aralık 2010'da **kendini yakmasıyla başlayan olaylar** kısa sürede ülke geneline yayıldı. **Yasemin Devrimi diye adlandırılan bu hareket sonrasında Mısır, Yemen, Libya iktidarlar değişti. Suriye iç savaşa sürüklendi.**
* Arap Baharı **Mısır'da Esma el-Bilteci, Kahire Tahrir Meydanı (Rabiatül Adeviyye Meydanı) ile sembolleşti.** 30 yıllık iktidarı bırakan Hüsnü Mübarek'ten sonra Muhammed Mursi cumhurbaşkanı seçildi. Ancak 23 Temmuz 2013'te yapılan darbeyle Mursî yönetimi devrildi ve Mısır Genelkurmay Başkanı Abdülfettah el Sisi Mısır devlet başkanı oldu. **Libya'da 42 yıldır iktidarın sahibi olan Muammer Kaddafi öldürüldü.**
* Olayların gelişiminde ve yayılmasında sosyal ağların kullanılarak başka bölgelerle iletişime geçilmesi nedeniyle, Arap Baharı, "Twitter Devrimi" veya "Facebook Devrimi" olarak da tanımlanmıştır.

Arap Baharı'nın ortaya çıkıp yayılmasındaki etkiler şunlardır:
- Manda idare sisteminin kaldırılmasından sonra aşiret ve mezhep çatışmalarının yaşanması
- İşsizlik, rüşvet ve yoksulluğa çözüm bulamayan iktidarların sorgulanmaya başlanması
- Tek partili ve tek adamlı idarelerin muhalefete izin vermemesi ve başkaldırıya neden olması

DÜNYADA TERÖRLE MÜCADELEDE ÇİFTE STANDART

* Soğuk Savaş Dönemi'nde ABD, Sovyet yanlısı rejimlere karşı mücadele veren grupların eylemlerini meşru kabul ederek söz konusu grupları özgürlük savaşçısı şeklinde değerlendirmiş; Amerikan yanlısı rejimlere karşı verilen mücadeleleri terörizm olarak nitelendirmiştir. ABD'nin onayıyla Pakistan tarafından kurulup desteklenen Taliban buna örnek olarak verilebilir.
* **Terörizmin küresel çapta örgütlenmesi, Usame bin Ladin'in lideri olduğu El Kaide terör örgütü ile başlamıştır. 11 Eylül saldırıları ile El Kaide, ABD ve Batı karşıtlığını üst seviyelere çıkartmış**; benzer amaçları taşıyan örgütler için birleşme noktası olmuştur.
* **Irak ve Suriye'de ele geçirdiği topraklarla ve gerçekleştirdiği kanlı eylemlerle adını duyuran DEAŞ'ın 2003 sonrası ABD'nin Irak'taki uygulamaları etkili oldu.**
* 2011 sonrası **Suriye'de kaosun tırmanması, meydana gelen güç boşluğu, DEAŞ'ın kontrol altına aldığı alanları genişletmesine yol açtı.** Nihayetinde **El Bağdadi**, 8 Nisan 2013'te **Irak ve Şam Devleti'nin kuruluğunu ilan etti.**
* 1980'lerden itibaren Türkiye'nin üzerindeki en büyük tehdit PKK terör örgütü olmuştur. Türkiye'nin yıllardır savaştığı **PKK'nın günümüzde Kuzey Suriye uzantısı PYD/YPG, ABD tarafından silahlandırılmaktadır.**

IRAK VE SURİYE'NİN BÖLGEYE ETKİLERİ

* 2003'te başlayan Irak işgali, işgalin sürdüğü 2006 yılında bizzat Irak içindeki unsurların çatışmalarından kaynaklanan güvenlik sorunları nedeniyle nüfusun 2 milyona yakın bölümü Suriye ve Ürdün başta olmak üzere komşu ülkelere iltica etmiştir.
* 2011 yılı sonrası çıkan **Suriye'deki iç savaş, Orta Doğu'da Şii-Sünni gerilimine zemin hazırlamış, Suriyeli sığınmacılar sorununu ortaya çıkarmış, PKK/PYD terör örgütüne farklı bir hareket alanı sağlamıştır.** Böylece Türkiye'nin güneyinde bir sorun daha ortaya çıkmıştır. Esed rejimi, BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi Rusya ve Çin'den aldığı destekle ayakta kalabilmiştir.
* Suriye'deki mevcut durumun ortaya çıkardığı tehditler karşısında **Türkiye, Fırat Kalkanı Operasyonu'nu düzenlemiştir.**
* 2015'te Suriyeli mültecilerin Avrupa'ya girmesini Avrupa ülkelerinin birçoğu engellemiştir. Özellikle **Aylan bebeğin 2 Eylül 2015 günü Bodrum sahillerine vuran cansız beden**inin fotoğraflarının dünyaya yayılması , "Avrupa değerlerinin" sorgulanmasına yol açmıştır.

TEST - 3

1. Birinci Dünya Savaşı sırasında meydana gelen gelişmelerden bazıları şunlardır;

I. Fransa Almanya'ya kaptırdığı Alsas Loren toprağını geri almak istemiştir.

II. Osmanlı padişahı halife unvanı ile Müslümanları Anlaşma (İtilaf) Devletleri'ne karşı ayaklanmaya çağırmıştır.

III. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliahdı bir Sırp tarafından öldürülmüştür.

Bu gelişmelerin hangilerinde milliyetçilik düşüncesinin etkili olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

2. Kurtuluş Savaşı'nın Hazırlık Dönemi'nde alınan aşağıdaki kararlardan hangisi millet iradesine önem verildiğinin en önemli göstergesidir?

A) Hristiyan azınlıklara siyasi hâkimiyetimizi bozacak ayrıcalıklar verilemez.

B) Manda ve himaye kabul edilemez.

C) İstanbul Hükümeti üzerine düşeni yapamamaktadır.

D) Milli meclis derhal toplanmalı ve hükümet işleri meclis denetiminde yapılmalıdır.

E) Bütün milli cemiyetletler Anadolu ve Rumeli Müdafaaihukuk Cemiyeti adıyla birleştirilecektir.

3. Aşağıdakilerden hangisi I. TBMM'ye karşı çıkarılan ayaklanmalara yönelik alınan tedbirlerden biri değildir?

A) Hıyanetivataniye Kanunu'nun çıkarılması

B) İstiklal Mahkemeleri'nin kurulması

C) İstanbul Hükümeti'ne karşı fetvalar yayınlanması

D) Tekalifimilliye Emirleri'nin yayımlanması

E) Anadolu Ajansı'nın kurularak halkın bilinçlendirilmesi

4. Kurtuluş Savaşı'ndaki bazı gelişmeler neden-sonuç ilişkisine göre düzenlenirse aşağıdakilerden hangisi yanlış olur?

	Neden	Sonuç
A)	I. İnönü Savaşı	Afganistan'la Dostluk Antlaşması'nın imzalanması
B)	II. İnönü Savaşı	Sovyet Rusya ile Moskova Antlaşması'nın imzalanması
C)	Kütahya-Eskişehir Savaşları	Mustafa Kemal'e Başkomutanlık yetkisinin verilmesi
D)	Sakarya Savaşı	Fransa ile Ankara Antlaşması'nın imzalanması
E)	Büyük Taarruz	Mudanya Ateşkes Anlaşması'nın imzalanması

5. İtilaf Devletleri, Lozan Antlaşması'nda Boğazların yönetimini uluslararası bir komisyona bırakmışlardır.

Bu bilgiler Mudanya Ateşkes Anlaşması'nın aşağıdaki hangi maddesi ile çelişir?

A) Yunanlar Meriç Nehri sınır olmak üzere Doğu Trakya'yı iki hafta içinde boşaltılacak.

B) İstanbul ve Boğazlar TBMM Hükümeti'ne bırakılacak.

C) Türk ve Yunan kuvvetleri arasında savaş son bulacak.

D) Yunanların boşalttığı Doğu Trakya'da güvenliği sağlamak için Türk jandarma birliği bulundurulacak.

E) İtilaf kuvvetleri barış antlaşması imzalanıncaya kadar İstanbul'da kalabilecek.

6. Aşağıdakilerden hangisi halifeliğin kaldırılmasının amaçlarından biri değildir?

A) Müslüman olan diğer milletlerin egemenlik haklarına saygılı olmak

B) Milli egemenlik ilkesini güçlendirmek

C) Rejim değişikliğini gerçekleştirmek

D) Halife Abdülmecit'in devlet işlerine karışmasını önlemek

E) Siyasi ve dini otoriteden kaynaklı iki başlılığı ortadan kaldırmak

7. 17 Kasım 1924'te kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın programında serbest piyasa ekonomisinin izleneceği, yerinden yönetim sisteminin uygulanacağı esasları yer almıştır.

Buna göre Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile ilgili;

I. Liberal politikaları benimsemiştir.

II. Özel sektörü güçlendirmeyi amaçlamıştır.

III. Yönetimde merkeziyetçiliğe karşı çıkmıştır.

yorumlarından hangileri yapılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) I, II ve III

8. Türkiye Cumhuriyeti anayasasında ve çeşitli kanunlarda; ilköğretimin zorunlu ve parasız olduğu, sağlık hizmetlerinden hiç kimsenin mahrum bırakılamayacağı hükme bağlanmıştır.

Bu hükümlerin aşağıdaki Atatürk ilkelerinden hangisi doğrultusunda kanunlarda yer aldığı söylenebilir?

A) Halkçılık B) Laiklik C) Cumhuriyetçilik D) Devletçilik E) Milliyetçilik

9. **I. Dünya Savaşı'ndan sonra barışı korumak ve sürekliliğini sağlamak amacıyla,**

I. Milletler Cemiyeti,

II. Locarno Antlaşması,

III. Briand - Kellogg Paktı

oluşumlarından hangileri gerçekleştirilmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) I, II ve III

10. **Müttefik Devletler II. Dünya Savaşı'na Türkiye'yi kendi yanlarında şavaşa katılma konusunda ikna etmek amacıyla,**

I. Adana Konferansı,

II. Kahire Görüşmeleri,

III. Kazablanka Konferansı

toplantılarından hangilerini düzenlemişlerdir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) I, II ve III

11. **İngiltere aşağıdakilerden hangisiyle Filistin'de bir Yahudi devleti kurulmasını kabul etmiştir?**

A) Schuman Bildirgesi

B) Balfour Deklarasyonu

C) Camp-David Anlaşmaları

D) Bandung Konferansı

E) Roma Antlaşması

12. **Yumuşama Dönemi'nde Türk dış politikasının belirlenmesinde aşağıdakilerden hangisi etkili olmamıştır?**

A) Kıbrıs meselesi

B) Ege Adaları meselesi

C) Arap-İsrail Savaşları

D) Ermeni terörü

E) Körfez savaşları

1. C 2. D 3. D 4. B 5. B 6. C 7. E 8. A 9. E 10. C 11. B 12. E